

Academia de Științe
a Moldovei

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRITESCU”

Ministerul Educației, Culturii
și Cercetării al Republicii Moldova

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Culegere de articole selective

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ *„Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”*

(22 – 23 septembrie 2017)

VOLUMUL IV

Chișinău, 2018

CZU 33:378.633(478-25)(082)=135.1=111=161.1

C 63

Culegere de articole selective

**Conferința Științifică Internațională „Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii”
(22-23 septembrie, 2017)**

Volumul IV/ 2018

Copyright 2018

Editori:

Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005, Telefon: + 37322224128, Fax: +37322221968, www.ase.md

Editura ASEM, Centrul Editorial-Poligrafic al ASEM. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 59, ASEM, bloc B, b. 502, MD-2005, Telefon: + 37322402936, www.ase.md

Toate drepturile sunt rezervate

Editorii nu sunt responsabili pentru conținutul lucrărilor științifice publicate și nici de opiniile autorilor prezentate în acest Volum.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: Prof. univ., dr. hab., academician Grigore BELOSTECINIC

Membri:

Dr. Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Carolina GROSU, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Aurelia TOMȘA, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Carolina CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Maia VOICU-BAJAN, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Galina ȚURCAN, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. hab., Ion BOLUN, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Sergiu TUTUNARU, Academia de Studii Economice a Moldovei

Diana BRAGOI, Academia de Studii Economice a Moldovei

Liliana CONDRĂȚCHI, Institutul de Cercetări Economice și Studii Europene, Academia de Studii Economice a Moldovei

Nina ROȘCOVAN, Institutul de Cercetări Economice și Studii Europene, Academia de Studii Economice a Moldovei

Descrierea Camerei Naționale a Cărții

"Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii", conferința științifică internațională (2017 ; Chișinău). Conferința Științifică Internațională "Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii", (22-23 septembrie 2017) : Culegere de articole : [în vol.] / com. șt.: Grigore Belostecinic (președinte) [et al.]. – Chișinău : ASEM, 2018 – . – ISBN 978-9975-75-892-5

Vol. 4. – 2018. – 177 p. : fig., tab. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Antetit.: Acad. de Studii Econ. a Moldovei. – Rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. și în subsol. – E-ISBN 978-9975-75-899-4.

1 disc optic electronic (CD-ROM) : sd., col.; în container, 15 x 15 cm.

Cerințe de sistem: Windows 98/2000/XP, 64 Mb hard, PDF Reader.

33:378.633(478-25)(082)=135.1=111=161.1

C 63

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Președinte: Dr. hab., academician, **Grigore BELOSTECINIC**, Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

Membri:

Dr., Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr., Profesor, Valeriu-Ioan FRANCI, Institutul National de Cercetări Economice al Academiei Române, România
Dr., Profesor, Nicolae ISTUDOR, Academia de Studii Economice din București, România
Dr., Marius-Constantin PROFIROIU, Academia de Studii Economice din București, România
Dr., Dalida DUMITRESCU, Academia de Studii Economice din București, România
Dr., Andreea ZAMFIR, Academia de Studii Economice din București, România
Academician, Dr., Anatolie MAZARACHI, Universitatea Națională de Economie și Comerț din Kiev, Ucraina
Dr., Piotr BULA, Academia de Studii Economice din Cracovia, Polonia
Dr., Robert KOZIELSKI, Universitatea din Lodz, Polonia
Dr., Dorin FESTEU, Buckinghamshire New University, Marea Britanie
Dr., Nada TRUNK SIRKA, Universitatea din Celje, Slovenia
Dr., Giuseppe CATALDI, Universitatea din Napoli, Italia
Dr., Eduard IVANOV, Școala Superioară de Economie, Universitatea Națională de Cercetare, Federația Rusă
Arturo PORZECANSKI, School of International Service, American University, Director, International Economic Relations Program, Statele Unite ale Americii
Dr., Ion STEGĂROIU, Universitatea Valahia din Târgoviște, România
Dr., Constanța POPESCU, Universitatea Valahia din Târgoviște, România
Dr., Mircea-Constantin DUICĂ, Universitatea Valahia din Târgoviște, România
Dr., Dorin VACULOVSCHI, Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr., Aurelia TOMȘA, Director, Centrul de Analize și politici economice, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr., Sergiu SERDUNI, Director, Centrul de economie aplicată și management, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr., Igor MELNIC, Director, Centrul de marketing și sociologie aplicată, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr. hab., Angela SECRIERU, Director, Centrul de studii financiare și monetare, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr., Lilia GRIGOROI, Director, Centrul de studii în domeniul raportării financiar-manageriale și auditului, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr. hab., Boris CHISTRUGA, Director, Centrul de integrare economică și studii europene, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr., Elina BENEAPOPUȘOI, Director, Centrul de economie socială, studii demografice și administrative, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova
Dr., Ion PĂRȚACHI, Director, Centrul de studii matematice, statistice și econometrie, ICESE al Academiei de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

Acest Volum include lucrările științifice prezentate la Conferința Științifică Internațională „*Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii*”, 22-23 septembrie 2017, care s-a desfășurat în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei (ASEM), Chișinău, Republica Moldova.

Conferința a cuprins următoarele secțiuni:

1. *Abordări inovative și noi tendințe în domeniul Business și Administrare;*
2. *Economie fundamentală și aplicată;*
3. *Carpe Scientiam: evoluțiile științelor sociale și umanitare în economia cunoașterii;*
4. *Finanțe, contabilitate și analiză financiară;*
5. *Integrarea europeană și politici sociale;*
6. *Informatică și cibernetică economică;*
7. *Tehnologii informaționale în agricultură: realități și perspective pentru Republica Moldova;*
8. *Jean Monnet: CD, Inovații și antreprenoriat: generator de valoare socială și creștere economică*

CUPRINS

SECȚIUNEA V:

Integrare europeană și politici sociale

1. INEGALITĂȚI ECONOMICE ȘI SOCIALE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. O PERSPECTIVĂ DE ANSAMBLU	7
<i>Dr., asist. univ., Emanuel COPILAS</i>	
2. PARTICULARITĂȚI ALE INDICELUI DEZVOLTĂRII UMANE ÎN LOCALITĂȚILE REGIUNII DE DEZVOLTARE CENTRU PRIN COMPONENTA SOCIO-DEMOGRAFICĂ	16
<i>¹Dr., conf. univ., Mihai HACHI</i>	
<i>²Dr., conf. univ., Vadim CUJBĂ</i>	
3. CONTEXTUL EUROPEAN ȘI INTERNAȚIONAL AL GLOBALIZĂRII ECONOMIEI	24
<i>¹Drd., Petronela Evelina BĂLU</i>	
<i>²Dr., conf. univ., Gabriel NASTASE</i>	
<i>³Iulian GOLE</i>	
4. DECLINUL DEMOGRAFIC AL POPULAȚIEI R. MOLDOVA	28
<i>¹Dr. conf. univ, Valeriu SAINSUS</i>	
<i>²Dr. hab., prof univ., Constantin MATEI</i>	
<i>³Dr. conf. univ., Maia POSTICĂ</i>	
5. AERUL TRANSFORMAȚIONAL AL UNIUNII EUROPENE	34
<i>¹Dr., conf. univ., Alexandru Dumitru BODISLAV</i>	
<i>²Dr., prof. univ., Florina BRAN</i>	
<i>³Dr., conf. univ., Angela ANDREICA</i>	
6. СОЦИАЛЬНАЯ СТРАТИФИКАЦИЯ: ЕВРОПЕЙСКИЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ	40
<i>Dr. hab., prof. univ., Olga SOROCEAN</i>	
7. PARADIGMA EUROPEANĂ ȘI GEOPOLITICA VIITORULUI	45
<i>¹Dr., prof. univ., Florina BRAN</i>	
<i>²Dr., conf. univ., Dumitru-Alexandru BODISLAV</i>	
<i>³Dr., conf. uni., Carmen Valentina RADULESCU</i>	
8. OPORTUNITĂȚI ȘI PROVOCĂRI PRIVIND PARTICIPAREA ANGAJAȚILOR MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE LA MISIUNI ȘI OPERAȚII INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ	51
<i>Cristina LESNIC</i>	
9. ANALIZA SECTORULUI AGRICOL ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE	57
<i>¹Drd., Ovidiu BUZOIANU</i>	
<i>²Drd., Bogdan PASCU</i>	
<i>³Dr., lector univ., Maria Loredana POPESCU</i>	
10. MODELUL SOCIAL EUROPEAN: ABORDARE TEORETICO-PRACTICĂ	63
<i>Dr. în filosofie, conf. univ., Simion ROȘCA</i>	

11. ACTIVITATEA TURISTICĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA MEDIULUI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE	70
<i>Drd., Roxana Maria COSMA</i>	
12. CRIZA POLITICII MIGRAȚIONISTE ALE UNIUNII EUROPENE	76
¹ <i>Dr., conf. univ., Nolea FILIP</i>	
² <i>Dr., conf. univ., Natalia BRANAȘCO</i>	
13. EVOLUȚIA GLOBALIZĂRII ȘI PERSPECTIVA CLUBULUI DE LA ROMA	82
¹ <i>Drd., Raluca GEORGESCU</i>	
² <i>Dr., prof. univ., Ion PARGARU</i>	
³ <i>Drd., Marcela MITRIȚA</i>	
14. TENDINȚELE ȘI PROBLEMELE ANGAJĂRII TINERILOR PE PIAȚA MUNCII	87
<i>Doctor în economie, Mariana PRODAN</i>	
15. EVOLUȚIA ECONOMIEI ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	93
¹ <i>Drd., Iulian GOLE</i>	
² <i>Drd., Evelina Petronela BĂLU</i>	
³ <i>Dr., conf. univ., Gabriel NASTASE</i>	
16. CONSIDERATIONS ON ASSURING FINANCIAL SECURITY BEING A PART OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS	99
<i>PhD., Corneliu MUNTEANU</i>	
17. STRATEGII DE DEZVOLTARE DURABILĂ PENTRU MUNICIPIUL BUCUREȘTI	105
¹ <i>Dr., conf. univ., Carmen Valentina RĂDULESCU</i>	
² <i>Dr., prof. univ., Mariana IOVIȚU</i>	
³ <i>Drd., Gheorghe PĂCURAR</i>	
18. EVOLUTIA TEORIEI TRANZIȚIEI DEMOGRAFICE	110
<i>Dr., conf. univ., Adrian GROZAV</i>	
19. APARIȚIA INDUSTRIEI TEXTILE ÎN EUROPA – VIZIUNEA EXPLOATĂRII RESURSELOR	114
<i>Dr., lector univ., Amelia DIACONU</i>	
20. INFLUENȚA AGENȚILOR SOCIALIZĂRII POLITICE ASUPRA FORMĂRII CULTURII POLITICE ÎN PERSPECTIVA INTEGRĂRII EUROPENE	118
<i>Dr., conf. univ., Galina ȚURCAN</i>	
21. FORME CONTEMPORANE ALE INDUSTRIEI TEXTILELOR ÎN EUROPA. PERSPECTIVA FINANCIARĂ ȘI COMERCIALĂ	122
<i>Dr., lect. univ., Amelia DIACONU</i>	
22. ASPECTE SOCIALE ALE IMIGRAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA	127
<i>Lector univ., Iacob COCOȘ</i>	
23. TENDINȚE DE VALORIFICARE A ENERGIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE	131
¹ <i>Drd., Bogdan PASCU</i>	
² <i>Drd., Ovidiu BUZOIANU</i>	

24. EVOLUȚIA ECONOMIEI SUBTERANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA DIN PERSPECTIVA INTEGRĂRII EUROPENE	137
<i>¹Drd., Ion ARSENE</i>	
<i>²Dr. hab., prof. univ., m.c. AȘM, Dumitru MOLDOVAN</i>	
25. EVOLUȚIA PERFORMANȚELOR COMERCIALE ALE REPUBLICII MOLDOVA	145
<i>¹Dr., conf. univ., Eduard FRUMUSACHI</i>	
<i>²Drd., Corina COLIBAVERDI</i>	
26. MULTILINGUALISM AND THE MULTILINGUAL PEDAGOGICAL APPROACH AS AN IMPORTANT TOOL FOR THE EUROPEAN INTEGRATION	150
<i>Lector univ., Luminița DIACONU</i>	

**SECȚIUNEA VIII:
JEAN MONET: C&D, INOVAȚII ȘI ANTREPRENORIAT:
GENERATOR DE VALOARE SOCIALĂ
ȘI CREȘTERE ECONOMICĂ**

1. OPORTUNITĂȚI DE EXPORT ALE PRODUSELOR VINICOLE DIN REPUBLICA MOLDOVA PE PIAȚA ASIATICĂ	156
<i>¹Dr. hab., prof. univ., Natalia LOBANOV</i>	
<i>²Drd, Mircea DIAVOR</i>	
2. EDUCATION AS KEY ELEMENT OF INNOVATION AND INCLUSIVE ECONOMIC GROWTH	164
<i>Associated Professor, Tatiana PÎȘCHINA</i>	
3. EVOLUȚIA REGLEMENTĂRII NETARIFARE ÎN ȚĂRILE ECE ȘI REPUBLICA MOLDOVA	169
<i>¹Dr. hab., prof. univ., Natalia LOBANOV</i>	
<i>²Drd., Radu LUPAN</i>	

SECȚIUNEA V: INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI POLITICI SOCIALE

INEGALITĂȚI ECONOMICE ȘI SOCIALE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. O PERSPECTIVĂ DE ANSAMBLU¹

Dr., asist. univ., Emanuel COPILAȘ

*Universitatea de Vest din Timișoara,
Bulevardul Vasile Pârvan 4, Timișoara 300233, România
Telefon: + 40 256 592 111; web site: www.uvt.ro*

Abstract

The European Union is, no doubt, at a major political crossroad. Inequalities among its regions and member states are still alarmingly high, despite the considerable efforts made through cohesion policy to reduce them; the immigration crisis amplifies these inequalities, also generating major political outcomes, like Great Britain's decision to renounce its EU membership. This article offers a general perspective over the European project starting from the premise that the EU's growing economic coherence is not doubled by the same level of political coherence. The future of the EU itself depends on elaborating, as quickly as possible, a much needed political form and thus making it able to tackle more successfully the whole set of challenges that lies ahead.

Key words: *convergence, divergence, integration, cohesion policy, threats*

JEL CLASSIFICATION: M

Introducere

Încă de la fondarea sa în anii 1950, Uniunea Europeană a fost deseori percepută ca o construcție politică elitistă și inegalitară, având ca scop consolidarea intereselor economice ale marilor puteri europene și menținerea, pe cât posibil, a prezenței internaționale a acestora la un nivel cât mai apropiat de cel existent înaintea celui de al Doilea Război Mondial. În contextul bipolarității specifice Războiului Rece, Europa, grav afectată de ultima conflagrație mondială, nu mai putea juca rolul global cu care a fost, timp de secole, obișnuită. Divizat între sfera de influență răsăriteană, sovietică, și cea occidentală, americană, bătrânul continent s-a văzut redus la rolul de teren de dispută geopolitică al superputerilor. Această pasivitate internațională nu va fi însă una de durată. Dacă în estul continentului, datorită presiunilor Uniunii Sovietice și neînțelegerilor între statele membre ale „lagărului socialist” în privința configurării unei instituții economice și sociale cu atribuții supranaționale, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER), apărut în 1949, nu a jucat un rol semnificativ, în vestul continentului, în schimb, lucrurile vor cunoaște o evoluție cu totul diferită. Comunitatea Economică a Cărbunelui și Oțelului (CECO) (1951), dublată mai apoi de Comunitatea Economică Europeană (CEE) și de Euratom (1957), au demonstrat determinarea unor state ca Franța și Germania, la care s-au alăturat în scurt timp Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg, de a se dezvolta pașnic, pe bază de reciprocitate, de a își exploata resursele energetice în comun și de a edifica, treptat, o piață liberă, prin renunțarea la barierele tarifare pentru mărfurile care urmau să circule în acest nou spațiu economic.

Impulsionat de recuperarea economică impresionantă a Germaniei Federale, având la bază nu numai o etică a muncii specifică, ci mai ales capitalul industrial al fostului regim nazist, care a

¹ Într-o formă de lucru, acest articol a apărut în revista *Ideo. Romanian Journal of Philosophical and Social Studies*, nr. 1, pp. 107-122.

supraviețuit războiului în proporție de aproximativ 80%, respectiv numeroșii deportați și refugiați germani din Europa de Est (Grosser 1999, 62; Alter 2004, 183-208; von Krockow 1999, 289-300), - proiectul european va lua amploare. La fel și criticile care l-au însoțit și continuă să îl însoțească.

Deficitul democratic, în absența căruia nu putem înțelege în mod adecvat inegalitățile socio-economice din spațiul comunitar, se numără printre cele mai importante critici aduse funcționalității Uniunii Europene (UE). Pe măsură ce proiectul european avansa, în ciuda temperării integrării politice în a doua jumătate a anilor 1960 la inițiativa Franței, mefiență în raport cu atribuțiile supranaționale pe care Germania urmărea să le implementeze prin intermediul Comisiei Europene (CE) – nemulțumirile conform cărora guvernele naționale conclucrau tot mai strâns cu instituțiile supranaționale (CE), neglijând astfel reprezentarea propriilor cetățeni și a intereselor statelor membre – căpătau amploare. CE era frecvent percepută drept o instituție tehnocratică, indiferentă în raport cu nevoile, interesele și percepțiile cetățenilor europeni. Transparența deciziilor, comunicarea deficitară a UE cu cetățenii și insuficiența informare a acestora din urmă în privința politicilor europene reprezintă alte argumente în favoarea deficitului democratic. Pentru a contracara aceste critici, s-a introdus alegerea prin vot direct a membrilor Parlamentului European (PE), renunțându-se la selectarea acestora dintre membrii parlamentelor naționale (Kraus 2008, 13-36; Maignette 2005, 176-177). De asemenea, s-a ameliorat considerabil accesul la documentele UE și la deliberările instituțiilor componente ale acesteia, au fost organizate mai multe campanii de discutare și problematizare a inițiativelor UE la nivelul fiecărui stat membru și s-au înființat diferite fundații care să popularizeze valorile și proiectele europene. Mai mult, cetățenii europeni au primit dreptul de inițiativă legislativă: „Tratatul de la Lisabona precizează că la inițiativa a ce puțin un milion de cetățeni ai Uniunii, resortisanți ai unui număr semnificativ de state membre, Comisia Europeană poate fi invitată să prezinte, în limitele atribuțiilor sale, o propunere corespunzătoare în materii în care acești cetățeni consideră că este necesar un act juridic al Uniunii, în vederea aplicării tratatelor” (Alomar, Daziano, Garat 2010, 138-145). Chiar și așa, problema rămâne: este permis ca integrarea să avanseze în asemenea măsură încât interesele întregului să fie mai presus de interesele părților membre? Mai mult, dacă în spatele întregului se ascund tocmai interesele celor mai puternici membri?

Pe fondul deficitului democratic pot fi înțelese mai bine și alte tipuri de critici la adresa UE, cum ar fi, de exemplu, problema deficitului social, pe care o vom aprofunda mai pe larg puțin mai încolo. Paul Maignette:

Cei care astăzi participă activ la viața politică europeană sunt elitele vieții sociale, întreprinzătorii și grupurile de interese, liderii politici și înalții funcționari, cadrele asociațiilor civice. În orice democrație, categoriile sociale cele mai instruite participă la viața civică mai mult decât celelalte. Complexitatea Uniunii, plurilingvismul, orientarea normativă a Uniunii către inovație... agravează această distorsiune, favorizând participarea cetățenilor care au o educație solidă și sunt poligloți, care sunt mult mai înclinați să învețe și să înțeleagă noile modele de cetățenie. Ceilalți își exprimă dezacordul în diverse forme: absenteism, vot protestatar... (Maignette 2003, 27).

Acest clivaj social îngrijorător s-a amplificat odată cu criza economică mondială din 2008-2009. UE dispune însă de numeroase resurse pentru a contracara această evoluție. Rămâne de văzut dacă va identifica și voința politică majoră indispensabilă unui astfel de demers.

Articolul de față este divizat în patru părți. Prima parte urmărește procesul dezvoltării politicii regionale, paralel cu avansarea integrării, adică a definitivării pe coordonate instituționale a pieței unice europene. A doua parte discută două filosofii economice diferite, convergența și divergența, argumentând că, la nivelul UE, ambele își fac simțită prezența, deși ultima într-o măsură sensibil mai mare decât prima. A treia parte aduce în discuție câteva inegalități sociale care afectează proiectul european, respectiv răspunsurile comunitare la adresa acestei spinoase probleme. În sfârșit, partea finală a articolului argumentează în favoarea adâncirii integrării pe coordonate federale ca mijloc de a contracara efectele divergente produse de către funcționarea unei piețe unice prea puțin și uneori deloc circumscrisă politic.

Coeziune, convergență, integrare

Politica de coeziune a UE, denumită și politică regională, are o istorie îndelungată, care își face apariția odată cu semnarea tratatului de la Roma (1957). Chiar dacă nu conținea efectiv obiective specifice politicii de coeziune în forma ei actuală, coerentă, diversificată și cu indicatori de performanță bine delimitați – tratatul asuma ca cerință generală pentru dezvoltarea CEE reducerea disparităților dintre diferitele regiuni ale statelor membre (Balchin, Sykora, Bull, 1999, 16; Alomar, Daziano, Garat 2010, 264; Turșie 2013, 113). Anul următor au fost înființate primele două fonduri structurale, Fondul Social European (FSE), având ca obiective profesionalizarea forței de muncă, reconversia profesională și, per ansamblu, reducerea șomajului, respectiv Fondul European pentru Orientare și Garantare Agricolă (FEOGA). Treptat, pe măsură proiectul comunitar capătă o tot mai mare amploare comercială, politica de coeziune este consfințită la nivel instituțional în 1968 când, în cadrul CE este înființată Direcția Generală pentru Politică Regională (Mirić 2010, 19-20).

Dar primul pas cu adevărat important în această direcție a fost făcut în 1975, atunci când a fost înființat Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR), ca urmare a extinderii din 1973, atunci când Irlanda, Danemarca și Marea Britanie s-au alăturat proiectului comunitar. Având un nivel de dezvoltare inferior mediei comunitare, Irlanda a fost, alături de sudul Italiei și de unele regiuni miniere din Marea Britanie, principalul beneficiar al înființării acestui fond structural (Alomar, Daziano, Garat 2010, 264-265). Un alt motiv pentru crearea FEDR rezidă în șocul petrolifer din 1973, urmat de o perioadă de instabilitate economică globală care s-a menținut până la sfârșitul deceniului. În timp ce statele mai bogate s-au putut replea în mod corespunzător, atenuând impactul scumpirii bruște a petrolului asupra propriilor economii, statele mai puțin dezvoltate, în special statele comuniste, au avut cel mai mult de suferit (Mirić 2010, 20).

Odată cu aderarea Greciei (1981), respectiv a Spaniei și Portugaliei (1986), diferența dintre nivelul de dezvoltare al celor șase membri fondatori și UE 12 se amplifică. Sunt necesare acum măsuri mai hotărâte din partea CE pentru a reduce disparitățile regionale tot mai pronunțate. Ținând cont și de relansarea tensiunilor geopolitice dintre cele două superputeri, respectiv de adoptarea de către Statele Unite în timpul administrației Reagan (1981-1988) a unei politici economice neoliberale bazate pe stimularea competitivității în detrimentul stabilității sociale, politică economică având un impact negativ direct asupra creșterii economice a CEE, încă devotată modelului statului postbelic al bunăstării – necesitatea reinventării proiectului european pe coordonatele supranaționale care să-i asigure coerența și predictibilitatea care îi lipsiseră până acum atât în plan intern, cât și internațional, se impune. În acest context este semnat, în 1986, Actul Unic European (AUE), tratat care relansează practic proiectul comunitar, devenind „momentul refondator” al acestuia. Se stabilesc acum perspective ferme de definitivare a pieței unice până în 1992, prin renunțarea la ultimele bariere tarifare; tot mai multe politici (economice, sociale, tehnologice, ecologice) sunt comunitarizate, fiind scoase de sub incidența exclusivă a statelor membre și aduse la nivel supranațional. Rolurile PE și al Curții Europene de Justiție (CEJ) sunt la rândul lor sporite (Blair, 2005, 59-61; Nugent 2006, 80-81).

AUE introduce, pe lângă toate aceste măsuri, și comunitarizarea politicii regionale, lăsată până atunci la latitudinea statelor membre. Bugetul alocat acesteia se dublează. În 1988 este semnat și Regulamentul fondurilor structurale, prin intermediul căruia politica regională este reglementată în cadrul unor exerciții financiare multianuale având ca scop ameliorarea capacității statelor membre și a regiunilor europene de a accesa fonduri structurale în vederea atingerii obiectivului AUE de configurare a pieței unice până în 1992. Astfel, între 1988-1993, respectiv 1994-1999 au funcționat pachetele Delors 1 și 2, supranumite după președintele de atunci al CE, Jaques Delors, între 2000-2006 Agenda 2000, în timp ce între 2007-2013, respectiv 2014-2020, avem de-a face cu perspective financiare multianuale sau, simplu spus, cu intervale ale politicii de coeziune (Alomar, Daziano, Garat, 2010, 265). Așa cum se poate constata din tabelul de mai jos, ponderea politicii regionale în cadrul bugetului total al UE a fost și rămâne într-un proces de creștere constantă, mai ales după intrarea în vigoare a tratatului de la Maastricht (1993), atunci când este introdus Fondul

de Coeziune (FC), este înființat ultimul fond structural, Instrumentul Financiar de Orientare pentru Pescuit (ISOP), care mai târziu își schimbă denumirea în Fondul European pentru Pescuit, se înființează Comitetul Regiunilor, se adoptă principiul subsidiarității și, în sfârșit, politica regională este reunoscută, alături de piața unică și de dezideratul uniunii monetare, drept unul dintre principiile politice de bază ale recent înființatei UE (Turșie 2013, 114-115).

Tabelul nr. 1. Creșterea constantă a bugetului alocat politicii de coeziune (1988-prezent)

	Buget (mld. euro)
1988-1993	64
1994-1999	168
2000-2006	213
2007-2013	347
2014-2020	351

Sursa: Turșie 2013, 115-116; http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/available-budget/.

Augmentarea bugetului alocat politicii de coeziune reprezintă o consecință directă a recentelor valuri de extindere ale UE: 1995 (Austria, Suedia, Finlanda), 2004 (Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Estonia, Letonia, Lituania, Slovenia, Cipru, Malta), 2007 (România, Bulgaria), 2013 (Croația). Fondurile structurale oferă asistență financiară pentru regiunile europene a căror nivel de dezvoltare este mai mic de 75% din media UE, în timp ce FC se adresează regiunilor care nu ating 90% din această medie. După valul de extindere din 2004, cel mai important din întreaga istorie a proiectului comunitar și care inclus zece state din Europa Centrală și de Est, aceste medii au scăzut semnificativ.

Pentru a facilita implementarea obiectivelor politicii regionale, este luat în calcul Nomenclatorul Unităților Teritoriale Statistice (NUTS) propus de către Eurostat în anii 1980 și divizat pe trei nivele. Astfel, în NUTS 1 intră regiunile având între 3-7 000 000 locuitori, adică inclusiv unele state, în NUTS 2, nivelul la care operează efectiv politica regională, regiunile având între 800 000-3 000 000 locuitori, iar în NUTS 3 regiunile având între 150 000-800 000 locuitori. Există de asemenea și nivele inferioare, cum ar fi NUTS 4 pentru orașe mici și mijlocii și NUTS 5 pentru comune și sate, dar acestea au o aplicabilitate redusă (Mirić 2010, 25; Leonardi 2005, 7; Turșie 2013, 117-118).

Pe lângă fondurile structurale și deja amintitul FC, politica de coeziune a UE dispune și de alte instrumente de solidaritate, cum ar fi Fondul de Solidaritate, înființat în 2002 în urma dezastrelor naturale care au afectat Europa Centrală, respectiv așa-numitele inițiative comunitare, finanțate de către FEDR, printre care se numără Intereg, Urban sau Leader. Dacă pentru politica de coeziune 2007-2013 principalele obiective au fost convergența, competitivitatea regională și ocuparea forței de muncă, respectiv cooperarea teritorială europeană, convergenței fiindu-i alocat 82% din bugetul de 347 miliarde de euro, în perioada 2014-2020 accentul este pus, ținând cont de recenta criză mondială și de epuizarea vizibilă a resurselor energetice clasice, pe cinci obiective majore: ocuparea forței de muncă, inovare, educație, incluziune socială și energie regenerabilă (Turșie 2013, 116-117; Onica 2013, 219-220; Brandsma et. al. 2014, 24).

Putem clarifica, după aceste precizări istoric-instituționale, sinuoasa relație coeziune-convergență-integrare, anunțată în subtitlul acestei secțiuni. Astfel, conform lui Robert Leonardi, coeziunea reprezintă un „scop politic”, unul dintre principalele obiective ale UE bazat pe politici redistributive menite să estompeze diferențele economice și sociale dintre statele bogate și statele mai puțin bogate, identificabile în special printre cele incluse în valurile de extindere din 2004 și 2007. Convergența, în schimb, se referă la setul de măsuri palpabile care trebuie implementate pentru a asigura fezabilitatea coeziunii.

Dacă primul concept (coeziunea) reprezintă obiectivul politic, al doilea concept (convergența) este mijlocul prin care obiectivul politic este atins. Convergența oferă răspunsul la «cum» coeziunea este obținută, și devine manifestă pe măsură ce diferențele socio-economice dintre țări și regiuni aparținând Uniunii Europene scad odată cu trecerea timpului. Dacă convergența socio-economică nu are loc, atunci obiectivul politic al coeziunii nu poate fi realizat. Cu alte cuvinte, coeziunea este rezultatul general al procesului de convergență (Leonardi 2005, 9).

Mai departe, nu se poate vorbi nici de convergență nici de coeziune în absența integrării, adică a procesului de comunitarizare, prin intermediul căruia tot mai multe politici europene sunt dezbătute, adoptate și implementate pornind de la nivel supranațional. În această optică, cei trei piloni stabiliți prin tratatul de la Maastricht și care regândesc radical arhitectura instituțională a proiectului comunitar – Comunitățile Europene, CECO, CEE și Euratom, Politica Externă și de Securitate Comună, respectiv Justiție și Afaceri Interne – intră într-o nouă dinamică având ca forță motrice adoptarea graduală a condițiilor de funcționalitate specifice primului pilon.

Tabelul nr. 2. Coeziune, convergență, integrare: particularități conceptuale și definiționale

Componente definiționale/concepte	Coeziune	Convergență	Integrare
Natură/esență	Obiectiv politic	Procesualitatea politicilor publice	Arhitectura instituțională
Obiectiv/rațional	Egalitate/oportunitate	Bunăstare/calitatea vieții	Eficacitate/performanță instituțională
Principala dimensiune a analizei	Politică	Economică	Temporală
Principalii actori	Societatea civilă	Antreprenori/piețe	Instituțiile reprezentative

Sursa: Leonardi, 2005, 10.

Pe baza tabelului de mai sus, putem concluziona că dimensiunea principală a coeziunii este cea politică, dimensiunea principală a convergenței este cea economică, iar dimensiunea principală a integrării este cea instituțională. Niciuna dintre ele nu are sens decât prin raportarea la cealaltă și nu poate funcționa/avansa decât împreună cu celelalte. Numai că această dialectică europeană optimistă bazată pe progres plurivalent a fost și continuă să rămână contestată. Printre cele mai importante critici care i se aduc figurează și aceea cum că, departe de a produce convergență economică, modul în care UE funcționează se bazează pe amplificarea disparităților regionale și pe accentuarea polarizării dintre regiunile/statele dezvoltate, respectiv regiunile/statele mai puțin dezvoltate.

Convergență, divergență și viitorul inegalităților economice în cadrul UE

Convergența este un produs al teoriei economice neoclasice, care susține că, în general, tehnologiile de producție sunt aceleași sau pot fi adaptate în moduri similare pentru diferite țări, rata profitului este constantă și, nu în ultimul rând, factorii de producție sunt interșanjabili. Pentru ca procesul de convergență să aibă loc într-un mod cât mai rapid și eficient, este foarte important pentru teoreticienii neoclasici ca statul să intervină cât mai puțin posibil în cadrul acestuia.

O variantă a acestei teorii pornește de la următorul exemplu: în cazul unei relații comerciale libere între o regiune dezvoltată, competitivă din punct de vedere al capitalului pe care îl produce, și o regiune periferică, subdezvoltată, dispunând în schimb de forță de muncă abundentă și ieftină, un proces de convergență economică între cele două părți este practic inevitabil. Forța de muncă scumpă din regiunea dezvoltată va deveni neatractivă pentru capitalul produs aici, care va avea tendința să migreze înspre regiunea subdezvoltată pentru a obține profituri mai mari cu ajutorul unei forțe de muncă ieftine, adică plătind salarii sensibil mai mici. Dacă regiunea dezvoltată exportă

capital, regiunea subdezvoltată va exporta forță de muncă aflată în căutarea unui nivel de trai mai ridicat. Ajuns în regiunea subdezvoltată, capitalul va produce investiții, va diminua șomajul și va contribui la creșterea economică. Forța de muncă ieftină din regiunea subdezvoltată care a migrat în regiunea dezvoltată va contribui în schimb la echilibrarea nivelului salarial. Cu timpul, regiunea mai puțin dezvoltată își va permite să exporte către regiunea dezvoltată și alte tipuri de mărfuri în afară de forță de muncă, în timp ce regiunea dezvoltată va putea găsi aici o piață tot mai atractivă, cu o capacitate crescută de a absorbi produsele pe care aceasta le oferă la export. Echilibrul între cele două regiuni a început să ofere rezultate, disparitățile au fost reduse și procesul de convergență înfăptuit (Reiner 1999, 19-27; Molle 2007, 17-19).

Dacă teoria neoclasică pornea de la asumția că tehnologiile de producție sunt bunuri exogene care asigură o distribuție cât mai echitabilă pentru progresul tehnologic, indiferent de locație și lucrând astfel în favoarea convergenței, teoriile neokeynesiene, printre altele, argumentează în favoarea divergenței. Departate de a se atenua, dezechilibrul structural dintre două regiuni diferite în termenii comparației de mai sus se va amplifica treptat. Capitalul și forța de muncă fiind mobile și ambele obținând câștiguri superioare în regiunea dezvoltată, incluzând aici și subvențiile statale generoase pe care economiștii neoclasici tind să le aibă prea puțin sau deloc în vedere, acestea vor tinde să rămână pe loc. Chiar dacă o parte a capitalului din regiunea dezvoltată va migra în cea subdezvoltată în căutare de forță de muncă mai ieftină, nu există garanții certe că veniturile astfel obținute vor fi investite în regiunea în care au fost produse și nu vor migra înspre regiunea mamă, cea dezvoltată. Iar această migrație a capitalului înspre regiunea subdezvoltată devine incertă dacă se ține seama de faptul că profiturile obținute datorită nivelului scăzut de salarizare pot fi diminuate sau chiar anulate de costurile de transport ale mărfurilor spre destinațiile de export. Mai mult, costurile ridicate ale forței de muncă din regiunea dezvoltată pot fi compensate prin creșterea productivității cuplată cu o aferentă creștere a exporturilor. Chiar dacă pe termen scurt regiunea subdezvoltată poate beneficia de pe urma relației cu regiunea dezvoltată, pe termen lung ea va fi totuși un perdant net în termenii de forță de muncă, investiții și capital, a cărui mobilitate nu va putea să o controleze suficient de mult pentru a-și asigura dezvoltarea. Astfel, rata profitului nu este constantă, bazată pe echilibrul dintre cerere și ofertă, ci este diferențiată, fiind mai mare în regiunea dezvoltată. Mai mult, dacă două regiuni sunt comparabile din punct de vedere al capitalului și al forței de muncă, dar diferite ca dimensiuni, profiturile pe care le va genera regiunea mai extinsă le vor întrece cu siguranță pe cele din regiunea cu o suprafață mai redusă. În plus, poluarea și dezvoltarea inegală generată de investițiile capitalului din regiunea dezvoltată în cea subdezvoltată pot contribui și la creșterea prețurilor (Reiner 1999, 28-39; Molle 2007, 19-21; Vădăsan 2010, 122).

În ceea ce privește UE și diferențierea sa tot mai pregnantă între o regiune bogată în nord-vest și regiunile mai puțin bogate din sud și est, se poate afirma că are loc un proces simultan de divergență-convergență. Extinderea pieței libere și renunțarea progresivă la barierele tarifare expune mărfurile din regiunile mai puțin competitive la concurența mărfurilor vest-europene, care beneficiază de subvenții statale mai mari și de o productivitate pe măsură. Dar, prin absorbirea forței de muncă excedentară din regiunile mai puțin dezvoltate și prin investițiile operate în cadrul acestora, respectiv datorită privilegierii financiare a regiunilor mai puțin dezvoltate prin intermediul politicii de coeziune, nu se poate nega faptul că la nivelul UE are loc în același timp și un proces de convergență. Așa cum observă Willem Molle, avem de-a face atât cu factori economici centrifugali, care contribuie la divergență, cât și cu factori economici centripetali, producători de convergență (Molle 2007, 22). Numai că este posibil ca această convergență să se desfășoare pe fondul unei divergențe structurale al cărei progres nu îl poate decât încetini și nimic mai mult.

Inegalități sociale și răspunsuri comunitare

În ciuda eforturilor UE de a reduce disparitățile regionale, acestea persistă, fiind reproduse tocmai de către mecanismul de funcționare al acesteia, o piață unică tot mai dereglementată care

avantajează în primul rând marele capital. Așa cum observa Paul Maignette, odată cu relansarea proiectului comunitar prin intermediul AUE, acesta a început să funcționeze mai degrabă în favoarea piețelor decât în favoarea cetățenilor (Maignette 2005, 125-129). Nu se poate nega însă că UE adoptă și a adoptat încă de la înființarea sa măsuri categorice pentru combaterea sărăciei, excluziunii sociale și a discriminărilor de orice fel. Doar că a preferat, mai ales după încheierea, în anii 1970, a epocii statului bunăstării, să mizeze pe predictibilitate economică, inflație redusă și, începând cu anul 2000, pe o monedă euro forte care să garanteze coerența și perspectivele unei piețe unice tot mai dinamice. Alegând, prin intermediul acestor măsuri, să mulțumească preponderent mediul antreprenorial, UE a plasat inevitabil riscurile acestor politici publice pe umerii populației, după cum se poate constata de pe urme nivelului ridicat de șomaj, mai ales în cadrul unor state membre, dar și a migrației interne, în special pe axa est-vest, care nu trebuie confundată sau substituită cu principiul fundamental al liberei circulații a persoanelor.

De la tratatul de la Roma, care conținea puține referințe explicite cu privire la politica socială, trecând prin semnarea, în 1961, a Cartei sociale europene și adoptarea, în 1989, a Cartei comunitare a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor, în contextul creat de către AUE, și ajungând la tratatele de la Maastricht și Amsterdam – UE s-a preocupat în mod activ de progresul social per ansamblu. S-au făcut eforturi în direcția unei mai bune ocupări a forței de muncă, a dreptului muncii și a condițiilor de muncă, a protecției și formării profesionale, a protecției împotriva accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, a securității sociale și au fost întărite drepturile sindicale. De asemenea, tratatul de la Amsterdam a insistat asupra combaterii discriminării sexuale, rasiale, religioase, etnice și a discriminării legate de vârstă și dizabilități. În plus, tratatul a introdus o prevedere lipsită de echivoc în ceea ce privește discriminarea pozitivă, menită să recupereze, acolo unde este cazul, handicapul pe care femeile încă îl mai au în raport cu bărbații în câmpul muncii (Turșie 2013, 141-143; Alomar, Daziano, Garat, 2010, 462-464).

Tratatul de la Lisabona preia și extinde aceste măsuri, adăugându-le o insistență sporită asupra drepturilor consumatorului, tot mai necesare în contextul în care organismele modificate genetic ocupă o pondere în creștere în alimentația tuturor statelor dezvoltate, nu numai în cadrul UE, respectiv asupra drepturilor referitoare la sănătate, unde au fost ameliorate procedurile în ceea ce privește „stocarea și distribuirea sângelui uman”, „donarea, obținerea, controlul, transformarea, stocarea și distribuirea de țesuturi și de celule umane” și, nu în ultimul rând, au fost lansate campanii de informare și conștientizare în raport cu pericolele fumatului și ale consumului excesiv de alcool (Alomar, Daziano, Garat, 2010, 466-478).

Cu toate acestea, strategia socială a UE este, în cel mai bun caz, una „lentă” (Turșie 2013, 79-85; Alomar, Daziano, Garat, 2010, 467). Riscul sărăciei și al excluziunii sociale este tolerabil în statele nordice, în Austria, Germania și în unele foste state socialiste ca Slovenia, Cehia și Slovacia, dar rămâne ridicat în statele baltice, în statele mediteraneene și în restul statelor membre din Europa de Est (Lelkes et. al. în Ward et. al. 2009, 17-44). Șomajul este de asemenea la niveluri ridicate și tinde să devină tot mai mult un fenomen urban. Nivelul de educație este în general dependent de nivelul de trai. Migrația, care are loc în principal dinspre regiunile periferice înspre regiunile centrale, spre deosebire de migrația industrială, inversă, creează anumite presiuni asupra bugetelor sociale și contribuie la extinderea segregării rasiale și profesionale (Molle 2007, 60-82). În același timp, migranții au un nivel al veniturilor și o siguranță a locului de muncă mai scăzute decât nativii (Lelkes et. al. în Ward et. al. 2009, 69-102). Per ansamblu, deoarece problema sărăciei și excluziunii sociale rămâne în principal la latitudinea statelor membre, UE nu a oferit până acum un răspuns coerent și sistematic în această privință, fapt care se traduce prin disparitățile existente în acest sens între statele membre.

În 2014, 24,4% din populație UE suferea din cauză sărăciei și a excluziunii sociale, cu 0,1% mai puțin decât în anul precedent. La nivelul statelor membre, statele cele mai afectate sunt România (40,2%), Bulgaria (40,1%) și Grecia (36%), în timp ce statele cel mai puțin afectate sunt Finlanda (17,3%), Suedia (16,9%), Olanda (16,5%), și Cehia (14,8%). 9% din populația UE suferea

în același an de lipsuri materiale severe, dintre care 26,3% în România și 33,1% în Bulgaria („People at risk of poverty or social exclusion”, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion).

CONCLUZII: spre un proiect european tot mai egalitar?

Cele patru libertăți fundamentale pe care se bazează modelul comunitar al pieței unice – libertatea de circulație a bunurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor (Turșie 2013, 45-57) – funcționează într-un mod relativ ambiguu, producând, așa cum am constatat, atât convergență, cât și divergență în plan economic și social. Putem concluziona, în baza informațiilor de mai sus, că tendința pieței unice de a produce divergență, tendință care în contextul crizei economice globale s-a amplificat datorită măsurilor de asuteritate impuse de către CE și care s-au repercutat în primul rând asupra categoriilor sociale vulnerabile, nu poate fi contracarată decât prin intermediul unor măsuri politice apte de a asigura continuarea integrării europene pe coordonate federale. Divergenței economice nu i se poate opune cu succes decât o convergență politică, într-o primă fază, urmată apoi de o convergență economică și socială autentică. Însă acest federalism va eșua dacă nu va reuși să integreze în mod constructiv dialectica național-supranațional și va funcționa drept paravan pentru cei mai puternici membri ai UE (Pasquinucci în Kaiser, Varsori 2010, 66-84). Tratatul de la Lisabona a făcut deja pași importanți în această direcție, prin instituirea funcției de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate sau prin sporirea atribuțiilor PE, printre altele. Rămâne de văzut când, cum și mai ales pentru cine va fi continuat acest proces. Pentru că o Europă a elitelor versus o Europă a societăților, așa cum s-a încetățenit această percepție în contextul recente crize economice, nu va face decât să alimenteze polarizarea și implicit erodarea proiectului european. O astfel de Europă, divizată social și economic, nu va fi nici competitivă, nici prosperă, nici stabilă, în cele din urmă. Cu atât mai puțin europeană. Dimpotrivă, este posibil să evolueze într-o direcție tot mai autoritară și mai puțin democratică.

Rolul viitor al Uniunii Europene în plină transformare va depinde de capacitatea sa de a acționa eficient pe plan internațional, capacitate care, la rândul ei este în funcție de organizarea și coeziunea ei interioară. Or, pentru aceasta trebuie ca deviza europeană «unitate în diversitate» să devină realitate. Experiența statelor federale, precum și cea neterminată a Uniunii, dovedesc faptul că numai metoda federală poate garanta autonomia și totodată identitățile proprii ale statelor, regiunilor, orașelor și puterilor locale precum și uniunea care atrage după sine capacitatea de acțiune necesară. Aplicarea principiilor subsidiarității și democrației participative vine în completarea panopliei metodei federative. Nu există model federal unic gata de a fi aplicat. De fapt, pe baza principiilor federative se recurge la spiritul și metoda federalismului. Este o căutare continuă a celei mai potrivite forme de guvernare (Sidjanski 2010, 381).

BIBLIOGRAFIE

1. Alomar, Bruno, Daziano, Sébastien și Cristophe Garat, ed. 2010. *Marile Probleme Europene*. Traducere de Diana Ciobanu. Iași: Institutul European.
2. Alter, Peter. 2004. *Problema germană și Europa*. Traducere de Irina Cristea. București: Corint.
3. Balchin, Paul, Sykora, Ludek și Gregory Bull, Gregory. 1999. *Regional Policy and Planning in Europe*. London: New York, Routledge.
4. Blair, Alasdair. 2005. *The European Union since 1945*. London: Pearson Education Limited.
5. Brandsma, Andries et. al. 2014. „Assessing Policy Options for the EU Cohesion Policy 2014-2020”. *Investigaciones Regionales*, (29), 17-46.
6. Grosser, Alfred. 1999. *Occidentalii. Țările Europei și Statele Unite după război*. Traducere de Dragoș Stoenescu. București: DU Style.
7. Kraus, Peter. 2008. *A Union of Diversity. Language, Identity and Polity-Building in Europe*. New York: Cambridge University Press.
8. Krockow, Christian von. 1999. *Germanii în secolul lor (1890-1990)*. Traducere de Marlen Negrescu. București: All.
9. Lelkes, Orsolya et. al. 2009. „Income distribution and the risk of poverty”. În *European Inequalities. Social Inclusion and Income Distribution in the European Union*, ed. Ward, Terry et. al., 17-44. Budapest: Tárki Social Research Institute Inc.

10. Lelkes, Orsolya et. al., „Vulnerable Groups: the Situation of People with Migrant Backgrounds”. În *European Inequalities. Social Inclusion and Income Distribution in the European Union*, ed. Ward, Terry et. al., 69-102. Budapest: Tárki Social Research Institute Inc.
11. Leonardi, Robert. 2005. *Cohesion Policy in the European Union. The Building of Europe*. New York: Palgrave.
12. Magnette, Paul. 2003. *Europa politică. Cetățenie, constituție, democrație*. Traducere de Ramona Coman, Ana Maria Dobre. Iași: Institutul European.
13. Magnette, Paul. 2005. *Europa, statul și democrația. Suveranul îmblânzit*. Traducere de Ruxandra Ivan. Iași: Institutul European.
14. Mirić, Ognjen. 2010. *The Regional Policy of the European Union as an Engine of Economic Development*. Belgrade: European Movement in Serbia.
15. Molle, Willem. 2007. *European Cohesion Policy*. London, New York: Routledge.
16. Nugent, Neil. 2006. *The Government and Politics of the European Union*. New York: Palgrave.
17. Onica, Elena-Daniela. 2013. „EU Regional and Cohesion Policy. Analysis 2007-2013 vs. 2014-2020”. *Acta Universitatis Danubius 2*: 213-223.
18. Pasquinucci, Danielle. 2010. „Between Political Commitment and Academic Research: Federalist Perspectives”. În *European Union History. Themes and Debates*, ed. Kaiser, Wolfram și Antonio Varsori. London, New York: Palgrave.
19. „People at risk of poverty or social exclusion”, document Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion;
20. Reiner, Martin. 1999. *The Regional Dimension in European Public Policy. Convergence or Divergence?* London: Macmillan Press Ltd.
21. Sidjanski, Dusan. 2010. *Viitorul federalist al Europei. Comunitatea european de la origini la Tratatul de la Lisabona*. Traducere de Raluca Brad și Daniela Răpan. Iași: Polirom.
22. Turșie, Corina. 2013. *Politicile Uniunii Europene*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
23. Vădăsan, Ioana. 2010. *Instituțiile și economia Uniunii Europene. Mecanism și funcționare*. Timișoara: Editura Universității de Vest.

PARTICULARITĂȚI ALE INDICELUI DEZVOLTĂRII UMANE ÎN LOCALITĂȚILE REGIUNII DE DEZVOLTARE CENTRU PRIN COMPONENTA SOCIO-DEMOGRAFICĂ

¹*Dr. conf. univ., Mihai HACHI*

²*Dr. conf. univ., CUJBĂ Vadim*

¹*Institutul de Ecologie și Geografie, AȘM, 1 Academiei str.,
Republica Moldova, mun. Chișinău, MD-2028 Tel.: (+373 22) 73-15-50,
e-mail: ieg@asm.md website: www.ieg.asm.md*

²*Universitatea de Stat din Tiraspol
Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Drumul Viilor 26
tel. (+373) 22 72-32-19*

Abstract

At present, the need for comparative studies of human development is increasingly emerging within an attempt to follow the level reached by states, regions or human communities in certain administrative-territorial units, aiming to assess the effectiveness of development policies applied by regional and local governments or administrations, beyond certain statistical indicators or series attesting to certain aspects of human development. In this context, the HDI applied by the UN includes four components of human development and provides a generalization of human development globally at the world's stateslevel. In our study, we intend to develop the given indicator, including a much larger number of indices and indicators at the level of the 614 settlements within of the Centre Development Region, in the context of the implementation of the Regional Development Strategy of the Republic of Moldova.

Key words: *Human Development Index, Centre Development Region, the demographic component of human development, demographic aging, demographic pressure, population dynamics.*

JEL CLASSIFICATION: J11

Introducere

Scopul acestui studiu constă în estimarea și determinarea deosebirilor spațiale ale Indicelui Dezvoltării Umane (IDU) în localitățile Regiunii de Dezvoltare Centru pe dimensiunea socio-demografică, în vederea aprecierii obiective a situației socio-demografice a acestora, precum și elaborarea unor recomandări factorilor de decizie în scopul punerii în aplicare a instrumentelor incluse în Strategia de Dezvoltare Regională a R. Moldova. Încercările de a sintetiza multitudinea indicilor și indicatorilor dezvoltării umane în unul a determinat apariția unui indicator sintetic, IDU (indicele dezvoltării umane apărut în anii '90 ai secolului trecut și care în prezent este utilizat ca unul dintre principalii utilizați de ONU prin care se încearcă a diferenția statele lumii și a urmări traiectoria pe care au avut-o acestea de-a lungul timpului. Este cu atât mai semnificativ acest indicator cu cât el reflectă maturitatea anumitor state în materie de dezvoltare umană și permite de a aprecia corectitudine traiectoriilor de dezvoltare a statelor, regiunilor sau subregiunilor de dezvoltare. Dezvoltarea umană cuprinde o multitudine de componente, ONU în raportul dezvoltării umane include, deocamdată, 4 indicatori: speranța de viață la naștere, rata alfabetizării, numărul de ani de studii și nivelul veniturilor. Studiul dat cuprinde analiza dezvoltării umane prin componenta socio-demografică în localitățile R. D. Centru a R. Moldova.

Teritorial, R.D. Centru este situată în partea centrală a Republicii Moldova, marginindu-se cu alte 4 regiuni de dezvoltare din țara, (Nord, Sud, Transnistria (Regiunea de Est) și (mun. Chisinau) precum și cu Regiunea de dezvoltare Nord – Est din România (partea de vest).

R. D. Centru este cea mai mare ca suprafață și ca număr al populației. În componenta regiunii sunt incluse 13 raioane care au în componența lor 256 de sate, 329 de comune și 14 orase. Numărul de localități din regiune constituie 36,6% din numărul total de localități ale țării.

În componenta regiunii sunt incluse 13 raioane (unități administrativ – teritoriale de nivelul II) care au în componenta unități administrativ - teritoriale de nivelul I (sate, comune și orase). După mediul de rezidență, ponderea populației rurale reprezintă 80,6% din totalul populației (2017).

Materiale si metode

În Republica Moldova, implementarea politicilor în domeniul dezvoltării regionale este un domeniu relativ nou, care se afla într- un proces de dezvoltare și racordare la exigentele politicii de dezvoltare regionala ale Uniunii Europene. În cadrul mecanismelor Strategiei de Dezvoltare Regionala ale Republicii Moldova, pentru anul 2016-2020, este prevazut ca în procesul de planificare a dezvoltarii regionale se vor identifica si analiza, în mod explicit, principalele probleme economice și sociale, care împiedică dezvoltarea în regiuni și vor prioritiza măsurile necesare pentru soluționarea acestora. În acest sens, aprecierea nivelului de dezvoltare pentru fiecarei localitate în parte se dovedeste a fi necesara pentru a orienta corect intervențiile statului, a elimina discrepanțele în dezvoltare și a asigura condiții de trai decente pe întreg teritoriul țării.

În vederea evaluării obiective a situației socio – demografice regionale s-a recurs la estimarea Indicelui de Dezvoltare Umana pentru 614 de localități din cadrul Regiunii de Dezvoltare Centru, una dintre cele 3 regiuni de dezvoltare funcționale în prezent. Baza de date a inclus 4 indicatori cu referire la componenta socio-demografică: numărul populației, dinamica populației în intervalul 1998-2015, presiunea demografică și îmbătrânirea demografică Au fost utilizate metodele statistice, matematice, cartografice, comparației, sistemul GIS. A fost sistematizat un volum mare de informații colectate de la instituții specializate din țară, precum: Biroul Național de Statistică, departamentul tehnologiei informaționale etc.

Metodologia

IDU la nivel de state sau regiuni nu arată situația teritorială în cadrul statelor, știut fiind că dezvoltarea este neproportională și discontinuă teritorial. În acest sens ne-am propus o analiză detaliată la nivelul unităților administrativ-teritoriale primare din cadrul R. D. Centru. Au fost luati în calcul 4 indicatori și indici care reflectă situația socio-demografică de ansamblu a UTA: îmbătrânirea demografică, rata dependenței demografice, dinamica populației și numărul populației, fiecare având o semnificație aparte în cadrul componentei socio-demografice.

Gradul de îmbătrânire a populației dintr-o localitate are o semnificație dublă. Pe de o parte, o pondere mare a populației îmbătrânite și o speranță de viață la naștere înaltă poate fi interpretată ca o expresie a unui nivel înalt de trai al populației, iar pe de altă parte, o pondere mare a populației vârstnice în totalul populației denotă creșterea poverii economice și a cheltuielilor de întreținere a cestora. Gradul de îmbătrânire poate fi raportată la scara îmbătrânirii populației (tab.1).

Un alt indicator luat în calcul îl reprezintă raportul de *dependență demografică* (age dependency ratio) este raportul dintre numărul persoanelor de vârstă „dependentă” (persoanele de sub 15 ani și de peste 57/62) și populația în vârstă aptă de muncă (16/57/62) exprimat la 100 persoane (%). Este folosit ca un indicator al „poverii” economice pe care populația productivă o poartă față de populația întreținută (copii și vârstnici). Cu cât valoarea indicelui este mai mare cu atât „povara” economică este mai mare și invers.

Calcularea *dinamicii populației* ne permite să evaluăm gradul de stabilitate a populației, o creștere pozitivă a populației într-un interval de 15 ani ne permite să identificăm perspectiva demografică a populației ca foarte bună, bună, stagnare, declin lent și declin iremediabil.

Un ultim indice luat în calcul - *numărul populației* – acesta având o semnificație atât economică, cât și socială. De regulă localitățile mari și foarte mari sunt mai puțin vulnerabile la transformările cu caracter socio-economic prin care a trecut R. Moldova. Aceste sunt considerate susceptibile și pentru plasamentul capitalului și din perspectiva oportunităților mai mari pentru investiții în infrastructura socială, economică, tehnico-edilatară etc. Distingem, în acest sens, 5 categorii de localități:

1. 5001+ locuitori – foarte mari;
2. 2001-5000 locuitori – mari;
3. 1001-2000 locuitori – medii;
4. 201-1000 locuitori – mici;
5. Foarte mici – sub 200 de locuitori.

La calcularea tipologiei localităților după IDU pe dimensiunea socio-demografică s-a folosit media ponderală a indicilor și media geometrică a celor 4 indici și indicatori luați în calcul. IDU variază pe o scală între 0 și 1 iar nivelul dezvoltării umane fiind cu atât mai ridicat cu cât este mai apropiat de valoarea maximă.

Rezultate și discuții

Dezvoltarea Umană reprezintă un fenomen complex, care include diverse aspecte ale vieții societății. Începând din anul 1990, sub egida Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), a fost elaborat un set de indicatori sintetici, care permit măsurarea progresului realizat de fiecare țară în domenii ce țin de dezvoltarea umană. Principalul indicator sintetic, ce exprimă într-o formă numerică nivelul dezvoltării umane, este Indicele de Dezvoltare Umană (IDU), care reflectă acest fenomen social prin prisma a trei dimensiuni definitorii: o viață lungă și sănătoasă, nivelul de educație și un standard decent de viață prin prisma veniturilor.

În ultimul raport al PNUD publicat în anul 2016 nivelul IDU al R. Moldova constituia 0,699, ocupând locul 107 din 188 de state ale lumii care au fost menționate în raport. De-a lungul timpului valoarea IDU al R. Moldova a oscilat destul de mult. Astfel, în anul 2000 R. Moldova a coborât la cel mai scăzut nivel de 0,597, sau cu 8,4% față de anul 1990. Acest fapt s-a datorat transformărilor din viața socială, aprofundării crizei economice și politice, reducerea standardelor de viață ale populației. Declinul profund prin care a trecut Republica Moldova în primii ani de independență a marcat semnificația sa în plan european prin lipsa unor soluții viabile de depășire a crizei.

În pofida creșterii nivelului IDU în anii 2000, R. Moldova rămâne țara cu cel mai scăzut nivel al acestui indice în corporație cu statele din regiune. Perioada de tranziție a decurs lent, comparativ cu alte state din Europa Centrală și de Sud-Est, majoritatea membre ale Uniunii Europene. Dacă la începutul anilor '90, Republica Moldova depășea Albania, în prezent ocupă ultimul loc în regiune (fig. 1). În acest sens, este necesară implementarea cât mai activă a reformelor pe toate dimensiunile sferelor social-economice și politice în vederea avansării pe direcția aderării la UE.

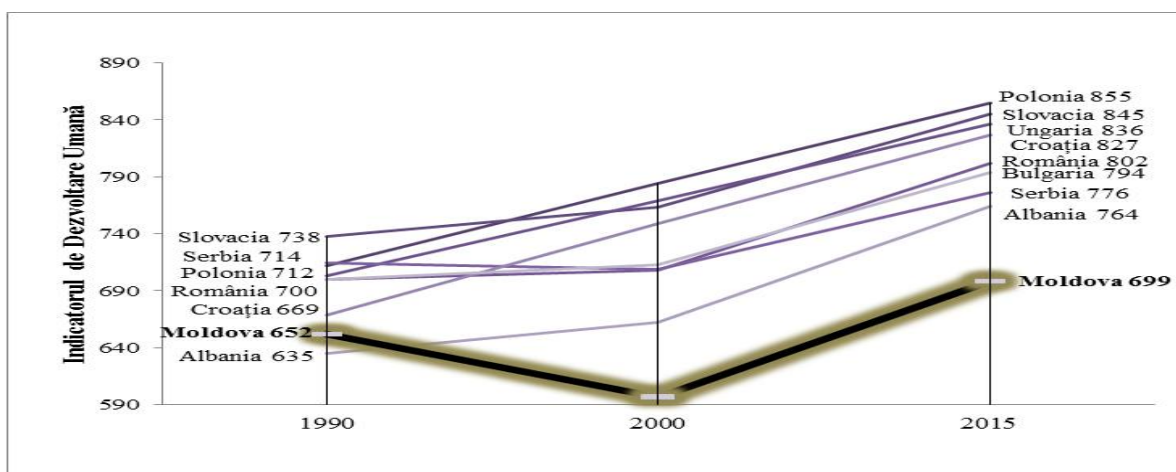

Fig. 1 Valoarea Indicelui de Dezvoltare Umană al Republica Moldova comparativ cu alte state din Europa Centrală și de Sud-Est

Dimensiunea geodemografică. Pentru diferențierea localităților R. D. Centru în baza componentei demografice s-au luat în calcul indicii și indicatorii: îmbătrânirea demografică, numărul populației, presiunea demografică și dinamica populației în intervalul 1998-2015. În opinia noastră acești 4 indicatori cantitativi, dar și calitativi permit o evaluare obiectivă a situației geodemografice la nivelul unităților administrativ-teritoriale primare. În perspectivă este posibil de extins studiul și asupra altor indicatori demografici relevanți. Un prim indicator luat în calcul îl reprezintă **indicele îmbătrânirii demografice** (tab. 1). Gradul de îmbătrânire a populației dintr-o localitate are o semnificație dublă. Pe de o parte, o pondere mare a populației îmbătrânite și o speranță de viață la naștere înaltă poate fi interpretată ca o expresie a unui nivel înalt de trai al populației, iar pe de altă parte, o pondere mare a populației vârstnice în totalul populației denotă creșterea *povertii economice* și a cheltuielilor de întreținere a acestora. Gradul de îmbătrânire poate fi raportat la scara îmbătrânirii populației (tab.1).

Astfel sistematizarea datelor cu privire la îmbătrânirea demografică la nivelul localităților primare a Regiunii de Dezvoltare Centru atestă o pondere de 14,4% ceea ce reprezintă o fază medie de îmbătrânire a localităților din regiune, având o rată a îmbătrânirii demografice cu 1,2 p.p (puncte procentuale) mai mică decât media pe republică și mult mai mică în comparație cu R.D. Nord și UTASN care au cele mai mari valori ale îmbătrânirii (tab. 1).

Tabelul 1. Gradul de îmbătrânire a localităților R.D. Centru, 01.01.2017

Rang	Ponderea populației îmbătrânite (%)	Grad de îmbătrânire a localităților (%)	Nr. localități RDC	% din totalul localităților R.D. Centru
1	< 8	Localități tinere	18	2,9
2	8-10	Localități relativ tinere	25	4,1
3	10-12	Localități în prag de îmbătrânire	71	11,6
Localități îmbătrânite peste 12% pragul îmbătrânirii demografice				
4	12-14	Localități în fază incipientă de îmbătrânire	126	20,5
	14-16	Localități aflate în fază medie de îmbătrânire	128	20,8
5	16-18	Localități aflate în fază înaltă îmbătrânire	111	18,1
	18+	Localități în fază foarte înaltă de îmbătrânire	135	22,0
Total sau media RDC			614	14,4
Media pe țară			1682	15,6

Sursa: calculat în baza datelor BNS

Localitățile tinere cu gradul de îmbătrânire sub 8% sunt cele mai puține la număr (18), având o pondere de doar 2,9%. Majoritatea localităților tinere sunt mici și foarte mici, cu populație în curs de stabilizare, irelevante uneori sub aspect comparativ, cu populație în creștere cu un nivel superior mediei regionale sau republicane. Printre acestea se înscriu câteva localități cu populație predominant romă, cu un grad de policitate superior celorlalte grupuri etnice (ex Vulcănești/Nisporeni, Palanca și Ursari/Călărași, etc.). Doar 3 localități dintre acestea au statut de comună, chiar dacă dimensiunile lor sunt mici sau foarte mici (Valea Trestieni/Nisporeni (737 de locuitori), Crihana, Orhei (194 de locuitori) și Socoleni, Anenii Noi (452 de locuitori).

Alte 96 de localități (15,7%) au un indice al îmbătrânirii sub nivelul pragului limită a îmbătrânirii demografice 12% conform scării Bojio-Garnier. Cea mai mare pondere o au localitățile aflate în fază medie și înaltă a îmbătrânirii demografice cu, respectiv 254 de localități (41,3%) și 246 de localități (40,1%). Situația relativ bună la acest capitol se datorează poziționării față de capitală, precum și tranziției demografice mai tardive decât în R.D. Nord.

Din punct de vedere geografic îmbătrânirea cea mai accentuată este în UTA Telenesti Ungheni Șoldănești, Rezina aflate la limita de nord a regiunii, precum și localitățile din extremitatea estică și sudică (fig.2).

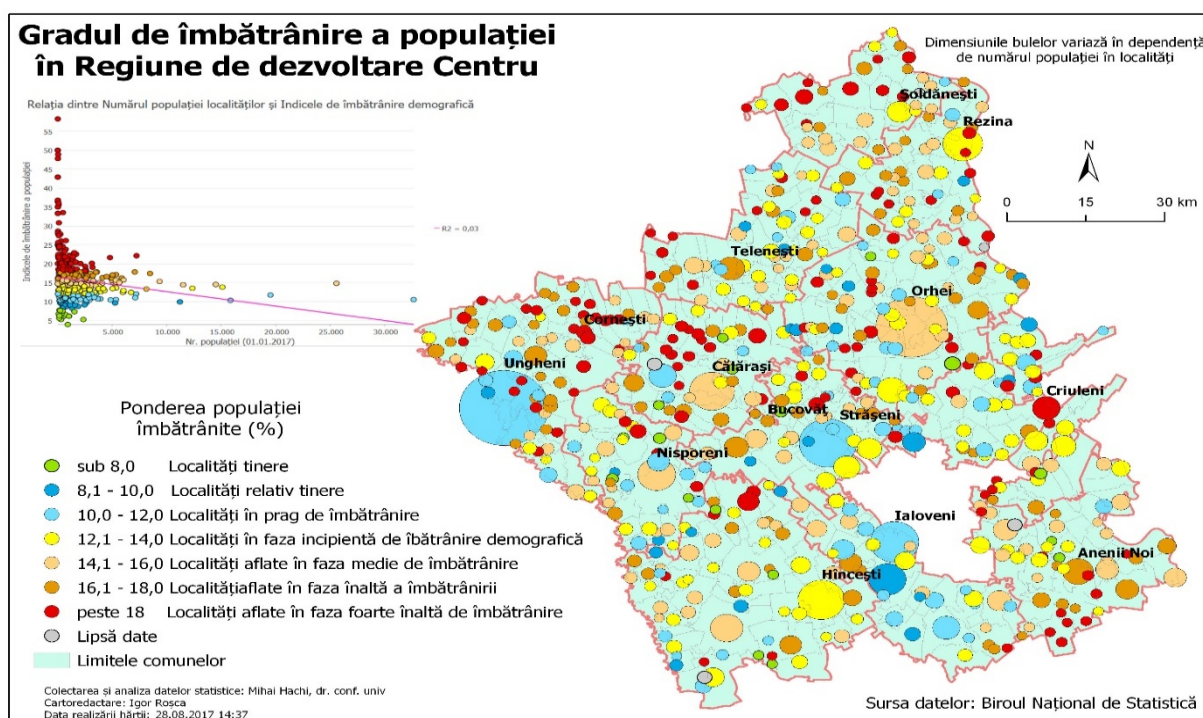

Figura 2. Gradul de îmbătrânire demografică a populației R. D. Centru

O altă caracteristică socio-demografică luată în calcul o reprezintă *numărul populației*. Acesta are o semnificație atât economică, cât și socială. De regulă localitățile mari și foarte mari sunt mai puțin vulnerabile la transformările cu caracter socio-economic prin care a trecut R. Moldova. Localitățile mari se caracterizează printr-o vitalitate mai mare, având și un grad de stabilizare mai înalt. Acestea sunt considerate susceptibile plasamentului capitalului prin prezența unui număr mai mare de locuri de muncă, precum și din perspectiva oportunităților mai mari pentru investiții în infrastructura socială, economică, tehnico-edilitară etc. Distingem 5 categorii de localități după numărul de locuitori:

1. 5001+ locuitori – foarte mari – 21 de localități (3,4%);
2. 2001-5000 locuitori – mari – 113 de localități (19,3%);
3. 1001-2000 locuitori – medii – 158 de localități (27,6%);
4. 201-1000 locuitori – mici – 222 de localități (37,7%);
5. Foarte mici – sub 200 de locuitori - 71 de localități (12,1%) [3].

Raportul dintre localitățile de dimensiuni medii și mari constituie și cele mici și foarte mici e de 50:50.

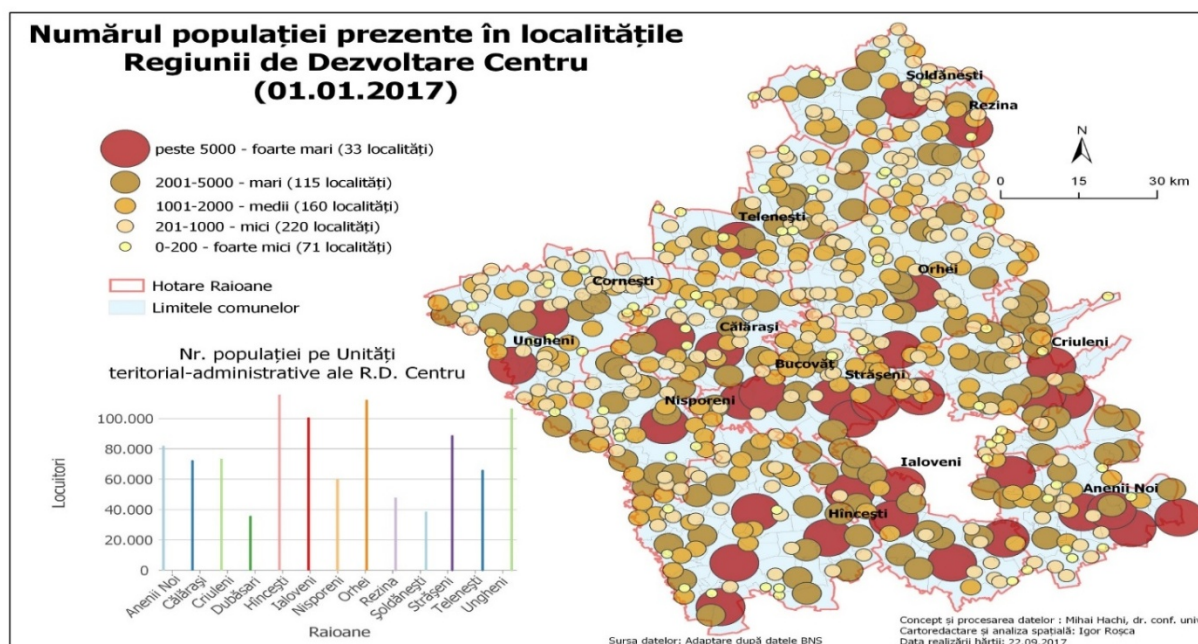

Figura 3. Localitățile R.D. Centru conform numărului populației prezente la 01.01.2017

Cele mai multe localități foarte mari și mari după numărul populației se află în raioanele vecine municipiului Chișinău Ialoveni, Strășeni și Anenii Noi, raioanele Ungheeni și Rezina, în schimb, au cel mai mare număr de localități mici și foarte mici. Este diferit și numărul populației pe unități administrativ teritoriale de nivelul raioanelor. Astfel raionul cu cea mai mare populație din cadrul R.D. Centru Hîncești depășește cu mult raioanele Rezina, Șoldănești și Dubăsari care au respectiv 41%, 34% și 28% comparativ cu raionul cel mai populat. Acest fapt trebuie luat în considerație la partajarea resurselor financiare și de altă natură în contextul descentralizării prevăzută de reforma administrativ-teritorială care urmează a fi implementată.

În ceea ce privește dinamica populației în intervalul de timp 1998 – 2015, datele atestă evoluții diferite la localitățile de mărime diferită și de poziționare geografică în cadrul regiunii. Datele obținute în rezultatul prelucrării informației cu privire la intrările și ieșirile de populație ne-a permis identificarea gradului de stabilitate a populației, precum și crearea unei tipologii a dinamicii în intervalul analizat. Acest indicator socio-demografic luat în calcul a dovedit ipoteza unui declin mare a populației practic în toate localitățile regiunii manifestată cu intensități diferite.

Analiza de ansamblu a dinamicii populației în localitățile R.D. Centru ne-a permis elaborarea unei tipologii a dinamicii populației, pornind de la aceste 3 tendințe în evoluția geodemografică. Astfel, deși situația geodemografică în R. D. Centru e mai stabilă comparativ cu alte regiuni (exceptând municipiul Chișinău) totuși cea mai mare parte a localităților (371) au înregistrat un declin al populației de la -1% la -66%.

Localități cu tendința de scădere a numărului de locuitori din punct de vedere geodemografic pot fi grupate în 3 areale distincte:

1. Arealul Codrilor (comunele din raioanele Călărași, Telenești, Ungheeni);
2. Arealul periferic de N-E (comunele din raioanele Șoldănești, Rezina);
3. Arealul din valea Lăpușnei (comune din raioanele Hîncești și Nisporeni. Cauzele principale ale declinului derivă din caracterul lor mai izolat, lipsa oportunităților locale și migrația internă și externă.

Un al grup distinct de localități sunt cele care în intervalul de timp analizat au înregistrat o stagnare, numărul populației variind în limitele -1% și 1%

Localități cu tendința de creștere a populației pot fi grupate în 3 areale:

1. Arealul periferic al municipiului Chișinău (circa 40 comune);

2. Arealul văii Prutului (circa 35 comune);
3. Arealul periferic al orașului Orhei (circa 20 comune).

Cel de-al treilea grup tipologic al dinamicii geodemografice îl constituie localitățile care au înregistrat o creștere a populației de la 1 la peste 40%, semnificativă pentru această perioadă a instabilității și transformărilor socio-economice.

Localități cu tendința de creștere a populației pot fi grupate în 3 areale:

4. Arealul periferic al municipiului Chișinău (circa 40 comune);
5. Arealul văii Prutului (circa 35 comune);
6. Arealul periferic al orașului Orhei (circa 20 comune) (fig. 4).

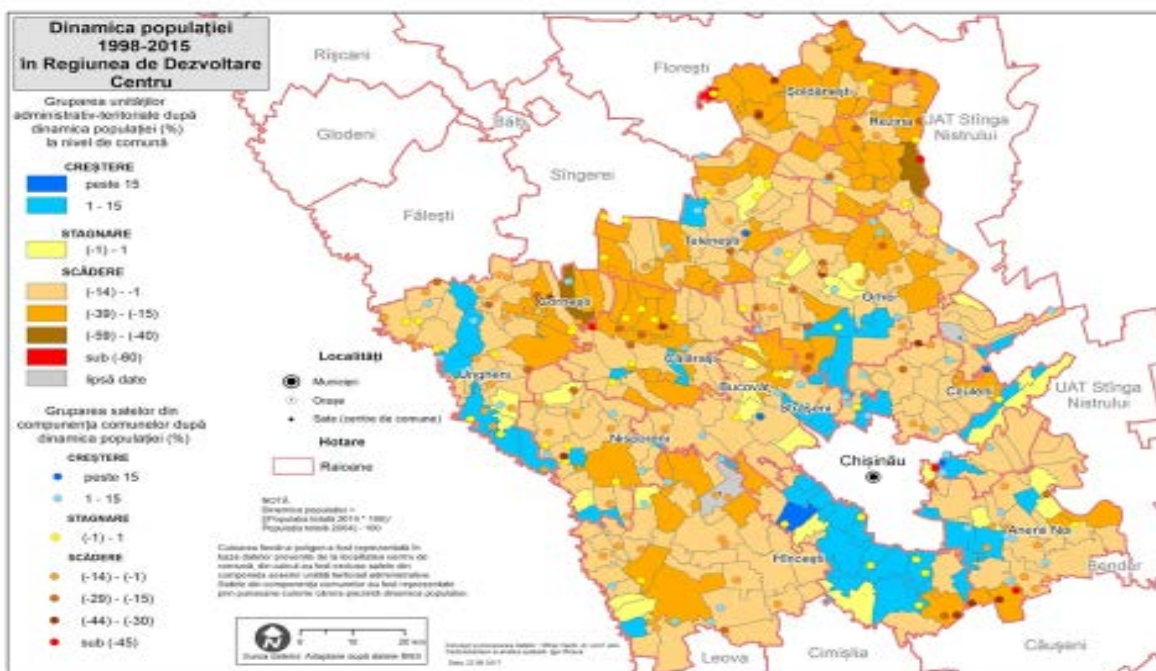

Figura 4. Dinamica populației R. D. Centru în intervalul 1998-2016

Gradul cel mai mare de stabilitate al populației din punctul de vedere al dinamicii acesteia îl constituie localitățile de dimensiuni mari și mijlocii, poziționate favorabil față de capitală sau centrele regionale importante cum ar fi, Orhei, Ungheni, vecinătatea orașelor Iași, Huși din România. Tendința pozitivă de creștere a populației în localitățile aflate în arealul văii Prutului s-ar putea datora și instrumentului politicii de vecinătate a UE în raport cu R. Moldova care a fost Micul Trafic la Frontieră, demarat în 2009.

Ultimul indicator analizat din componenta socio-demografică îl reprezintă *dependența demografică*. Raportul de dependență demografică (age dependency ratio) este raportul dintre numărul persoanelor de vârstă „dependentă” (persoanele de sub 15 ani și de peste 57/62) și populația în vârstă aptă de muncă (16/57/62) exprimat la 100 persoane (%). Este folosit ca un indicator al „poverii” economice pe care populația productivă o poartă față de populația întreținută (copii și vârstnici).

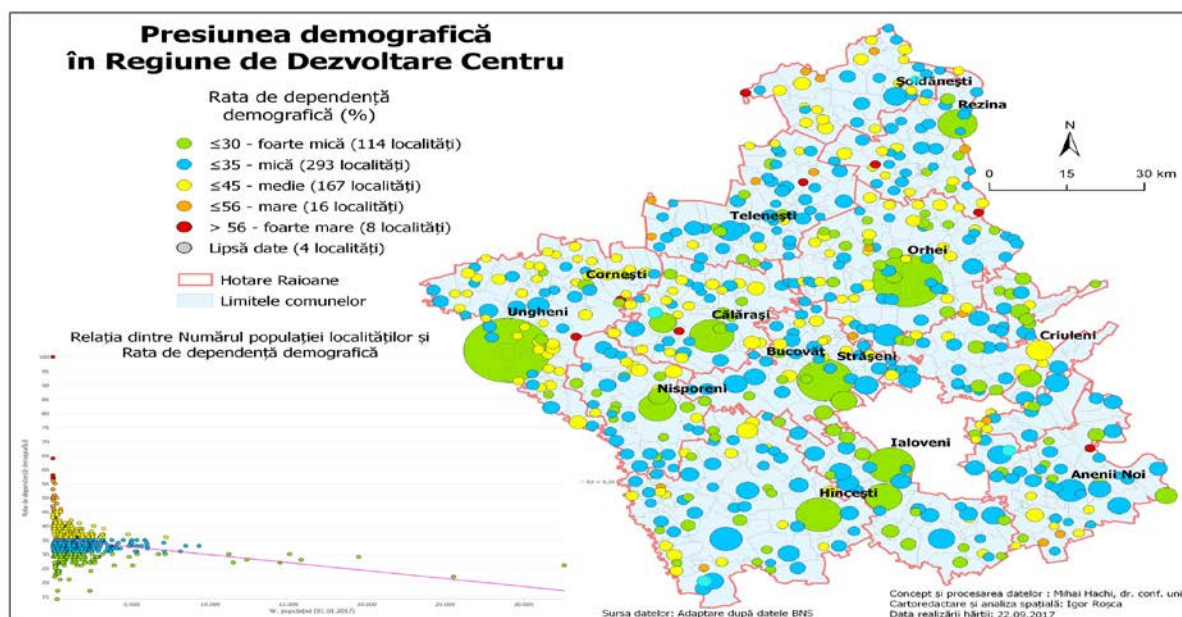

Figura 5. Presiunea demografică în localitățile R. D. Centru

Chiar dacă presiunea demografică actuală în majoritatea localităților este medie spre mică, ritmul de îmbătrânire demografică înalt, creșterea lentă a populației pe fondul continuării migrației va determina creșterea „poverii economice”, pe care va trebui să o suporte populația aptă de muncă în raport cu celelalte categorii întreținute.

CONCLUZII

1. Dimensiunea socio-economică a dezvoltării umane are o semnificație deosebită în calcularea IDU dat fiind rolul și locul pe care îl are populația sub aspect cantitativ și calitativ. Aceasta deține rolul principal al politicilor de dezvoltare socială, economică și teritorială.
2. Sistematizarea și analiza indicatorilor socio-demografici în R. D. Centru a scos în evidență tendințele și problemele generate de evoluția populației în timp și spațiu în cele 614 localități, gradul de precizie fiind foarte înalt la nivelul unităților primare.
3. Cea mai bună situație o prezintă localitățile de dimensiuni mari și cele situate în vecinătatea capitalei prin oportunitățile oferite de către aceasta.
4. Politicile de dezvoltare aplicate în profil spațial, precum și alocarea unor resurse financiare și materiale trebuie să ia în considerație situația actuală și de perspectivă în scopul unei mai bune monitorizări și gestionări a componentei socio-demografice.

BIBLIOGRAFIE

1. <http://lex.justice.md/md/312874/> Legea cu privire la organizarea administrativ-teritorială a R. Moldova (accesat 11.08.2017).
2. Strategia de Dezvoltare Regionala Centru 2016 – 2020, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, 52 p.
3. Raportul național de Dezvoltare Umana 2015/2016. Republica Moldova – Inegalități în dezvoltarea umana. 168 p.
4. Human Development Report 2016, 286 p.
5. Evoluția demografică a Republicii Moldova. Monografie. Coord. Matei C., Hachi M., dr. conf. univ. Ch.:ASEM, 2014, 210 p. 18 c.a.
6. MÂTCU, M.; HACHI, M. Populația rurală a Republicii Moldova: cercetări geodemografice. Ch.: ASEM, 2008. 243 p.

CONTEXTUL EUROPEAN ȘI INTERNAȚIONAL AL GLOBALIZĂRII ECONOMIEI

¹*Drd., Petronela Evelina BĂLU*
²*Dr., conf. univ., Gabriel NASTASE*
³*Iulian GOLE*

²*Universitatea Creștină “Dimitrie Cantemir” din București,
Str. Plaiul Unirii 176, București, România
Telefon : + 40 21 330 8931 ; web site : www.ucdc.ro*

^{1,3}*Academia de Studii Economice din București, Piața Romană 6, București, România
Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>*

Abstract

In the 1990s there was an unstable economic climate that was scaled worldwide and influenced by the continuous pseudo-crisis seen in all developed economies, especially in Europe between 1991 and 1993. After WWII, the GDP of the global economy and the developed markets had a year on year pace of only 0,4%/year. The European economy started growing after 1994 until the year 2000, and exploded at a pace of 2,5-3,5%/year until the 2007 economic crisis. This paper analysis the need to better understand the phenomenon of globalization and shaping it for a better approach.

Introducere

La sfârșitul anilor 2000, în Europa s-au instalat semnele creșterii lente, dar sigure a economiei cu un procent de 0,9-1,6%, ceea ce i-a determinat pe mulți analiști renumiți să ajungă la o singură concluzie: Europa era în recesiune.

În Vestul și Centrul Europei revoluțiile din anii 1989 și 1990 au mari crize economice pe care până atunci Europa nu le mai cunoscuse la scara atât de extinsă. Credeau ei că evenimentele acestea au fost determinate și de pierderile din timpul și după cele două războaie mondiale.

Globalizarea este economic vorbind, sistemul de interacțiune între toate țările, cu scopul de a dezvoltă economia globală. De fapt este dorință de a se crea un Guvern Unic, într-o dictatură globală care poartă numele de “O Nouă Ordine Mondială”. Globalizarea se referă la integrarea economiei și a societăților la scară mondială pentru că toate să funcționeze ca un tot unitar. Încă nu este un proces definitiv, însă în viitorul apropiat cu siguranță se va reuși acest lucru. Așadar, implica schimburi economice, tehnologice, și politice s.a.m.d. ceea ce a determinat în cea mai mare măsură de progresele în comunicare, transport și infrastructură.

Este absolut vital să se ia în considerare faptul că agenții din prim-plan ai globalizării economiei sunt marile corporații multinaționale, atât financiare, cât și non-financiare stabilite în majoritatea țărilor, al căror obiectiv este de a crește comerțul și transferul de capital între regiuni și piețele de integrare la nivel mondial. Acestea fiind spuse, putem adăuga că globalizarea este o realitate din păcate ireversibilă și orice țară care își “pregătește temeinic viitorul” trebuie să aibă o legătură cu acest proces de creștere a conectivității și interdependenței piețelor din lume și ale întreprinderilor.

Un aspect foarte important privind globalizarea economiei mondiale sau cel mai important dacă ne gândim la multitudinea de agenți economici este concurența. Ea este cea care asigură șansele tuturor întreprinzătorilor economici la afirmarea potențialului la nivel maxim pe piață, la motivarea și la performanță bazată însă pe principiul răspunderii. Principiul concurenței, prin toate elementele care permit coeziunea și ca rezultat al adaptării lor la condițiile de mediului relativ similar construiesc de fapt sensul globalizării.

În cele mai multe situații, mai exact în cele în care țările sunt deja dezvoltate și păstrează caracterul național și suveran, se presupune și este confirmat că au un potențial mai ridicat în

rezolvarea problemelor mari. De pe cealaltă baricada există și în număr exorbitant țările săracă sau în curs de dezvoltare care nu pot manevra problemele mari și este nevoie de o mână de fier care să le gestioneze. În acest context, este necesar ca noile structuri de organizare ale statului sunt create și au ca rezultat al creării o organizare mai deconcentrata a puterii de stat.

Mulți analiști observă creșterea spectaculoasă a mișcărilor de capital în cadrul economiei mondiale în ultimii douăzeci și cinci de ani. Între timp, aceștia menționează ponderea tot mai mare a capitalurilor private, în finanțarea deficitului statelor în curs de dezvoltare sau sărace.

În cazul în care aceste cifre au semnificație dincolo de orice îndoială, alte evenimente - cum ar fi crizele financiare care prindeau amploare atât de rapid în ultimii ani - implică o examinare mai detaliată a sistemelor financiare la nivel internațional. Aceasta se transpune că fiind o deficiență de baza a sistemului financiar internațional, care solicită un răspuns din partea celor care poartă prerogativele pentru construcția aranjamentelor instituționale care reglementează sistemul.

Mai exact, economia națională pierde din rolul sau semnificativ privind relațiile economice internaționale chiar și la nivel național, raportările la bază națională sunt irelevante la o scară așa mică, așadar aceasta devine un spectator al jocului creat de statele puternice financiar și politic în propriul sau film.

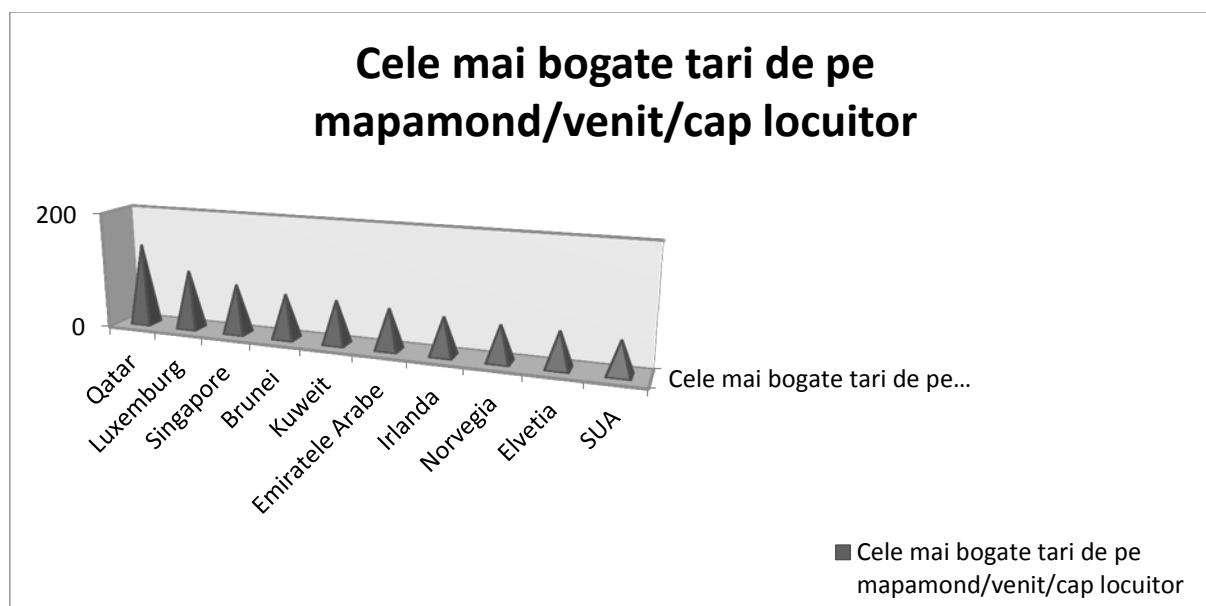

Figura 1. Cele mai bogate țări de pe mapamond (Venit/cap locuitor) - World Bank, 2016

Graficul de mai sus avem top 10 țări din lumea cu cel mai mare venit pe cap de locuitor. După cum bine știm, Qatar este unul dintre cele mai bogate state din lume, iar potrivit World Bank în anul 2016 este castigatorul locului 1 mondial privind venitul pe cap de locuitor.

Privind către polul opus, potrivit Global Finance Magazine, Republica Centrală Africană este cel mai sărac stat de pe glob cu 639 \$ pe cap de locuitor. Toate cele 10 state exemplificate în tabelul de mai sus aparțin toate continentului african, cel mai sărac continent la scară mondială dacă privim capacitatea de susținere a populației inclusiv venitul pe cap de locuitor etc.

Tabel 1. Cele mai sărace țări de pe glob

Nr	Tara	Venit/cap de locuitor
1.	Republica Centrala Africana	639 \$
2.	Republica Remocrata Congo	753\$
3.	Malawi	819\$
4.	Liberia	934\$
5.	Burundi	951\$
6.	Niger	1069\$
7.	Mozambic	1209\$
8.	Eritrea	1216\$
9.	Guineaa	1328\$
10.	Madagascar	1477\$

Sursa: Global Finance Magazine, 2015

CONCLUZII

Fenomenul de globalizare determină dezvoltarea extraordinară a economiilor deja suprad dezvoltate; economiile în curs de dezvoltare își pierd din avânt și regresează. Statele își pierd din identitatea națională, mai ales cele mijlocii și mici și devin părți ale regiunilor cu un renume intens tot din cauza regresului economiilor lor naționale.

Viata cotidiană în Europa și America acestea fiind continentele cu o rata a dezvoltării preponderent mare, influențează rata de natalitate, determinând populația să-și îndrepte efortul către dezvoltarea economică și a carierei, nu către procreere;

Clima globală va avea foarte mult de suferit în următorii 50-100 de ani. Efectul de sera determină apariția verilor extrem de călduroase, secetoase cu temperaturi de peste 40 de grade, topirea ghețarilor și distrugerea faunei polare și cea din zonele montane.

Măsurile de reducere a populației vor avea un efect devastator în zonele dezvoltate, pe când în zonele sărace nu vor avea niciun efect și va continua creșterea alarmantă a populației;

Măsurile de dezindustrializare aplicate în ea se vor amplifica până când majoritatea instituțiilor din proprietatea statului care aduc un aport considerabil la PIB vor fi trecute în proprietate privată sau vor va faliment;

Economia ei se dezvoltă foarte greu în urma crizei din 2008 din cauza faptului că nu se alocă destule fonduri sau chiar deloc asupra segmentelor economice principale: agricultura, turism.

După căderea Comunismului din 1989, o parte din populația obișnuită să aibă un loc asigurat de muncă de către stat, preferă chiar și în ziua de astăzi să someze pe principiul “nu îmi găsesc un loc munca”. În următorii ani populația cu studii superioare se va putea angaja cu o rata mult mai mare decât populația cu studii medii sau cu studii de calificare.

Pentru a stopa creșterea populației trebuie organizate de către marile organizații care apără Drepturilor Omului campanii de înștiințare a populației sărace, fără educație cum că le se împuținează, sărăcia o să se extindă rapid, foametea de asemenea și ratele anafabetismului o să crească.

La nivelul fiecărei țări ar trebui să se impună prin legislație cantitățile de deșeuri care trebuie aruncate în realitate și cantitățile care sunt nevoite a fi reciclate pentru a putea stopa măcar un mic procent din poluarea mediului;

În ia este necesar dezvoltarea unor întreprinderi mici și mijlocii pentru a crea locuri de munca plătite cu salariu mediu pe economie pentru a reduce ratele șomajului și pentru a preveni migrația oamenilor în masa către țările cu locuri de munca mai bine plătite;

De asemenea, turismul ar trebui promovat prin mijloace precum: televiziunea, radio-ul, ziare, pliante, prin intermediul unor campanii mai agresive; deoarece este una dintre putinele țări din lume care deține un relief diversificat (câmpie, deal, podiș, munte, litoral) și ar putea obține un profit exorbitant dacă s-ar investi în acest domeniu și ar fi promovat cum se cuvine;

Școlile de profesională, de pregătire a unei profesii pentru a putea intra în câmpul muncii calificat sunt foarte importante, așadar trebuie redeschise și finanțate pentru că în industrie, precum și în celelalte ramuri este nevoie și de munca tehnică, nu numai de munca birocratică.

În domeniul agriculturii, domeniu care în anii '80 ne-a clasat pe primul loc dintre statele fără datorie externă sunt necesare investițiile autohtone, deoarece investitorii străini exportă cantitățile exploatare.

La nivelul instituțiilor din proprietatea statului ar trebuie să fie crescut salariul măcar aproape de standardele europene, pentru că posturile respective să fie atractive pentru cei care se pregătesc să devină bugetari. Dacă salariile ar crește, companiile multinaționale nu ar mai acapara majoritatea tinerilor cărora nu li se oferă șansă la un post de munca sau un salariu decent în sectorul public, astfel toată lumea ar putea ajuta economia să se dezvolte în câțiva ani prin contribuția fiecăruia la PIB.

În domeniul textilelor și al confecționării de încălțăminte este urgentă luarea de măsuri pe piața ieși pentru că de la an la an concurență între produsele de bună calitate produse în ia cu un preț mai ridicat și cele de pe teritoriul Asiei (China, Sri Lanka) produse ieftin este acerbă. Ar trebui să se impună taxe mai mari pentru produsele de import, mai ales că durabilitatea acestora este infim de mică comparativ cu ale produselor românești.

BIBLIOGRAFIE

1. Bodislav, D.A. (2015). The impact of privatization on regulated energy markets: a Great Britain's case study in industrial ecology, *Progress in Industrial Ecology*, vol. 9, nr. 1, pp. 13-18.
2. Bodislav, D.A. (2011). The crisis of the economic evolution, *Revista Economică*, vol. 55, nr. 2, pp. 67-71.
3. Bodislav, D.A., Bran, F., Iovițu, M. (2014). A review of globalization process, *Review of International Comparative Management*, vol. 16, nr. 4, pp. 471-478.
4. Bran, F., Bodislav, D.A., Rădulescu, C.V., Ioan, I. (2014). Corporate Governance intervention for a sustainable model, *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*, nr. 46, pp. 216-226.

DECLINUL DEMOGRAFIC AL POPULAȚIEI R. MOLDOVA

¹*Dr., conf.univ, Valeriu SAINSUS*

²*Dr. hab., prof univ., Constantin MATEI*

³*Dr., conf. univ., Maia POSTICĂ*

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

³*Universitatea de Stat din Moldova,
Republica Moldova, Chisinau, str. Alexei Mattevici 60,
tel. (+373) 22 577 401, www.usm.md*

Abstract

Depopulation- declining of number of population are the bazical formed tendensy of evolution of population of the R of Moldova. The factors whichi determine are intercorelated. Natural increaze and exesiv migration penetrate more than 26 yerars demographic issues, or this process can be name – demographic devastation of the country.

Key words: *depopulation, demographic declining, excessive migration, demographic devastation, natural decrease.*

JEL CLASSIFICATION: J11

La 27 August 2017 toată populația R. Moldova a sărbătorit 26 de ani de la proclamarea independenței, semnificație că și noi asem-iștii sărbătorim 26 de ani de la înființarea ASEM. În acest sfert de secol tara a trecut prin mai multe valuri de avânt și recesiune politică, economică și socială. Reformele pe alocuri nereușite și în tarăgănare de timp negativ s-au reflectat în viața economică și socială a populației. Destul de nefaste sunt consecințele încă neprevizibile în evoluția demografică ce evidențiază declinul demografic - fenomen necunoscut în istoria dezvoltării cadrului demografic, dar și a întregii națiuni romanești.

Conform afirmațiilor Prof. Univ. Vasile Ghețau „un declin al numărului populației în timp de pace nu este consemnat și atestat în istoria demografică a acestui popor” (1, p. 1). Acest declin în România s-a început mai devreme de 1989-1990, pe când în R. Moldova a startat în a doua jumătate a anilor 90, după 1994-1995 și se dezvoltă cu o intensitate și rapiditate mult mai pronunțată.

Afirmăm că declinul demografic început după dizolvarea sistemului socialist este caracteristic și majorității statelor ex-sovietice. În perioada de independență și tranziție la economia de piață imaginea demografică a Republicii Moldova s-a modificat în sensul reducerii potențialului uman.

Populația se afla în al III deceniu de declin demografic, ce este un fenomen apreciat ca constant în cadrul demografic.

Tabelul 1. Evoluția numerică a populației în statele limitrofe

	1990	2000	2016	Declinul în 1990-2000		Declinul în 1990-2016	
				În mln	În %	În mln	În %
R Moldova	4,4	3,5	3,6	-0,9	20,4	-0,8	18,2
Romania	23,2	22,4	19,8	-0,8	3,5	-3,4	17,7
Ucraina	51,8	49,5	42,7	-2,3	4,4	-9,1	17,6
Rusia	147,7	145,5	144,3	-2,2	1,5	-3,4	2,3
Ungaria	10,4	10,0	9,8	0,4	3,9	0,6	5,8
Belorusia	10,2	10,0	9,5	0,2	8,0	0,7	6,9
Bulgaria	10,0	8,2	7,1	1,8	8,0	-2,9	29,0

Sursa: demoscope.ru 1-7 Ianuarie 2001; demoscope.ru 1-27 August 2017.

Din datele prezentate mai sus este evident declinul populației atât în statele din regiune, cât și în R. Moldova și constituie aproape 20% pentru intervalul de timp 1989-2016, fiind depășită de Bulgaria cu 29%. Declinul demografic al R. Moldova a fost afectat și de secesionarea spațiului geografic al țării la care s-a adăugat și situația socială și economică specifică pentru acest interval de timp. Astfel, intervalul de timp este atestat ca o criză demografică bine definită în evoluția populației ce a creat dezechilibru, atât prin mișcarea naturală, cât și cea migratorie. Declinul demografic, atestam ca este rezultatul distinct al intercorelării factorilor ce au generat fenomenul, dar și a mecanismelor cum ar fi: dimensiunea largă demografică și intensitatea sporită în evoluție ascendentă a fenomenului de emigrație; ascensiunea ratei de mortalitate a populației și compensarea ratei de natalitate; reducerea continuu a natalității.

Interacțiunea continuu a determinat o reducere stabilă a efectivului și începând cu ultimul deceniu începe în cadrul demografic al țării o nouă eră – era declinului demografic.

Tabelul 2. Evoluția numerică a populației R Moldova (1990-2017)

Anii	Populația la 1.01 (mii locuitori)	Reducerea populației		Reducerea anuală
		Pe etape	Mii persoane	
1990	4359,4	1990 - 1994	-11,5	-4,3
1995	4347,9	1995 - 1999	-678,7 (13%)**	-2,7
2000 *	3600,4	2000 - 2004	-55,22	-11,0
2005	3600,4	2005 - 2009	-36,7	-4,3
2010	3563,7	2010 - 2014	-8,5	-1,7
2015	3555,2	2015 - 2017	-4,3	-1,7
2016	3553,1		-2,1	-2,1
2017	3550,9		-2,2	-2,2
Reducerea totală	808,5			
În baza divizării teritoriale	678,7			
În baza sporului natural și migratoriu	129,8			

Sursa: statistica.md; * fără raioanele estice și municipiul Bender; ** reducere cu raioanele estice.

Reieșind din informația statistică curentă R. Moldova în perioada de după 1990 a parcurs o perioadă de micșorare cu 678,7 mii persoane. Deci, pierderile nete au alcatuit 129,8 mii persoane, cu o pondere anuală de 4,6 mii persoane. De aici, deducem că pierderile zilnice de 106 – 180 persoane a populației R Moldova vehiculate în in mass media din țară este aproape de adevăr, sau implică realitatea demografică. Bineînțeles, că reducerea a fost pereclitată de divizarea teritorială, mai aproape de adevăr pot fi considerate datele recensămintelor.

Tabelul 3. Populația Republicii Moldova (datele recensămintelor)

Anii	Numărul populației (mii locuitori)	Diferența în mii locuitori
1989	4 337,0	980,0
2004	3 356,9	358,7
2014	2 998,2	
Reducerea totală	1338,8	
În baza teritoriilor separate	678,7	
În baza pierderilor nete	660,1	

Luând în considerație totalitatea erorilor și a criticilor aduse Recensământului 2014, rezultatele confirmă că avem în realitate un declin demografic, iar datele pot fi utilizate ca bază pentru cercetările ce urmează inclusiv pentru anul 2021 anul recensământului ce va urma. Deci, pierderile statale de populație au constituit 1 338,8 mii persoane, care fie ca sunt în afara statului,

dar cu statut semilegal sau legal în alte state ale lumii (Italia peste 200 mii, Rusia 200 mii, Spania și Portugalia câte 100 mii).

Separarea completa a raioanelor estice (cu municipiul Tighina) început în 1995 – 1997, când autoritățile secesioniste nu mai prezintă informație statistică inclusiv și demografică se produce o discrepanță profundă a dimensiunii cadrului demografic, pentru a reduce erorile în analiza noastră vom recurge numai la spațiul sub autoritatea Guvernului R. Moldova. Primele calcule fără raioanele estice apar în 1998.

Tabelul 4. Evoluția populației R Moldova în perioada 1998-2017

Anii	Numărul populației la 1.01 mii locuitori	Relansarea numărului		Reducerea medie anuală
		Pe etape	În mii	
1998	3655,0	1998-2000	0	-
2000	3655,0	2001-2004	0	-
2005	3606,4	2001-2004	49,2	9,8
2010	3565,7	2005-2009	40,7	8,1
2015	3555,2	2010-2014	10,5	2,1
2016	3553,1	2016	2,2	2,2
2017	3550,9			
Reducere totală	104,7			

Conform datelor reducerea populației pe perioada dată a constituit peste 104,7 mii persoane, pe intervalul 1998-2000 numărul a rămas neschimbat, ceea ce o atestăm ca o eroare în calculele statistice, deoarece pe fonul populației a existat o emigrație intensă la dimensiunile demografice ale populației țării. Specificăm aici că, erorile în calculele statistice au fost depistate nu numai cu referire la număr, dar și la alți indicatori demografici.

Reducerea numerică la începutul anilor '90 este determinată de indicii negativi ai sporului migratoriu și pe parcursul următoarelor decenii ce a afectat profund cadrul demografic. Dar un alt aspect al evoluției numerice este excedentul natural al populației, care până la 1999 se înregistrează cu valori negative. Corespunzător numărul a fost diminuat după ultimul deceniu al secolului XX-lea de doi indicatori ai mișcării populației, care au avut valori negative.

Reieșind din informația statistică de care dispunem vom încerca să demonstrăm evoluția acestor două mecanisme ce au periclitat evoluția numerică contemporană a populației R. Moldova.

Mișcarea naturală a populației pentru perioada studiată se caracterizează prin reducerea drastică a natalității și creșterea lentă a mortalității. Excedentul natural se diminuează în creșterea populației, iar din 1999 devine cu valori negative de 3-6 mii persoane anual. Concluzionăm, ca valorile negative au fost stabilite datorită reducerii mari a natalității.

Tabelul 5. Evoluția indicilor mișcării naturale

Anii	Natalitatea		Mortalitatea		Excedentul natural	
	Mii persoane	În %	Mii persoane	În %	Mii persoane	ÎN %
1997	45,6	12,0	43,0	11,8	2,6	0,7
2000	36,9	10,2	41,2	11,3	-4,3	-1,1
2003	36,5	10,1	43,1	11,9	-6,6	-1,8
2005	37,7	10,5	44,7	12,4	-7,0	-1,9
2008	39,0	10,9	41,9	11,8	-2,9	-0,9
2010	40,5	11,4	43,6	12,3	-3,1	-0,9
2013	37,9	10,6	38,1	10,7	-0,2	-0,1
2014	36,6	10,9	39,5	11,1	-0,9	-0,2
2015	36,6	10,9	39,5	11,2	-0,9	0,3
2016	37,4	10,5	38,5	10,8	-1,1	-0,3

Sursa: statistica.md

La etapa dată valorile absolute și ratele mișcării naturale ale populației au o perioadă de stabilizare și sunt urmare a etapelor precedente. Astfel, în perioada 1990-1996 numărul de copii s-a redus de la 77,1 mii de copii la 51,9 mii (sau cu 32,7%). Numărul decedaților a sporit de la 42,4 mii la 49,8 (sau s-a majorat cu 17,3%), excedentul natural având o reducere de la 34 mii la 2,1 mii (sau reducerea a fost de 16 ori). Natalitatea pe acest interval s-a redus de la 17,7 promile la 12,0 promile, rata mortalității având o creștere de la 9,7 promile la 11,5 promile (cu 1,8), iar excedentul natural s-a redus de la 8 promile la 0,5 promile.

Constatăm că, transformările intense au fost până în anul 2000, ca în perioada exact următoare să se înregistreze o stabilizare. În perioada ce a urmat 2000-2016 în evoluția tuturor indicatorilor demografici, observăm evoluții care continuă să perecliteze cadrul demografic.

În studiu celui de-al doilea mecanism – migrația populației dificultățile sunt mai complexe, deoarece evidența statistică a imigrației și emigrației este doar a celei oficiale, ceea ce face perceperea superficială a fenomenelor demografice. Sistemul vechi de evidență a fost anulat, iar cel nou nu a fost în stare să facă față noilor provocări. Până în 1995 migrația externă înregistra 40 mii de sosiți în R. Moldova și 34 mii de plecați, sporul migratoriu fiind atestat pozitiv. După anularea metodologiei vechi nu s-a recurs la una nouă. CNPD în nenumărate rânduri a avertizat BNS de a elabora o nouă metodologie, însă fără nici un rezultat. Deoarece evidența statistică are doar un segment al migrației și omite formele noi rafinate ale procesului migratoriu apărute recent. În corespundere cu aceasta statistica înregistrează un număr destul de modest și nu sunt supuse evidenței cei care pleacă temporar la muncă sau alte motive.

Tabelul 6. Evoluția numerică a populației migratorii

Anii	Imigranți (mii)	Emigranți (mii)	Spor migratoriu
1997	1,6	5,5	-3,9
1999	1,5	6,3	-4,8
2001	1,3	6,3	-5,3
2005	2,1	6,8	-4,7
2010	2,5	4,7	-2,2
2013	3,5	2,6	+0,9
2015	4,2	2,2	+2,0

Sursa: Anuarul statistic al R. Moldova 1999-2016

Constatăm, că pierderile de populație sau situat între 2-6 mii persoane. Pe toată perioada cercetată, a dominat sporul migratoriu negativ și numai din 2013-2014 a fost înregistrat un spor migratoriu pozitiv. Reducerea numărului de emigranți (care pleacă) este și rezultatul reducerii semnificative cu statele tradiționale ca Ucraina, Rusia. Dar, nu este exclus ca transformările în evoluția migrației au fost influențate de liberalizarea plecărilor în statele UE.

În același timp cunoaștem, că numărul celor stabiliți la muncă și trai este mult mai mare. Este dificil de argumentat cu date precise fenomenul declanșat, dar numărul se extindează de 700 mii persoane, acesta dovedește că alt segment al migrației este ilegal (clandestin), fie prin foi turistice fie cu pașaport al altor state. Numărul impunător a fost stabilit în 2003-2004 prin intermediul evidenței statistice a numărului de ieșiri și intrări înregistrat în țară. Conform rezultatelor căpătate în 2003 numărul estimativ a fost de 130 mii persoane. Aceasta confirmă:

- intensitatea migratorie a populației care este apreciată ca sporită (media anuală este de 4-5%);
- numărul plecărilor din țară cu mult depășește numărul intrărilor;
- țara are pierderi mari stabile de populație;

Cele mai mari pierderi de populație în urma schimbului cu migranți țara le are cu Rusia, Italia, Spania, Portugalia, Grecia, Germania, Marea Britanie, etc. Transformările în cauză vor avea implicații dure asupra viitorului apropiat și impact demografic grav asupra structurii demografice și reproducerii, etc. Dar, putem menționa și următoarele:

1. Faptul, că țara are un număr modest de populație, unde numărul s-a redus de la 4,4 mln. la 2,9 mln locuitori este alarmant, când constatăm că pe parcurs de 25-26 ani am avut o pierdere de 34,1% din populație. Declinul demografic are obligativitatea de a conștientiza la toate nivelele, inclusiv guvernării, ca țara intră în etapa de pustiire demografică, unde dezvoltarea economică va fi compromisă de suport demografic.
2. Reducerea natalității și sporirea speranței de viață, generează instabilitatea structurii demografice. Cadrul demografic trece din categoria statelor cu o populație tânără în categoria statelor cu populație îmbătrânită – fenomen atestat ca alert în dimensiuni demografice. Ponderea populației tinere s-a micșorat de la 25,7% la 17% în perioada 2000-2017. Aceste transformări v-a diminua, atât numărul populației, cât și cantitatea, dar și calitatea forței de muncă. În perioada 2000-2017 numărul categoriei date s-a redus profund.

Tabelul 7. Evoluția populației pe grupe mari de vârstă

	1989		2000		2010		2017	
	În mii	În %	În mii	În %	În mii	În %	În mii	În %
Total	3650,6	100	3644,1	100	3563,6	100	3550,5	100
Dintre care: Sub vârsta aptă de muncă	1001,6	29,6	938,0	25,7	649,1	18,2	604,1	17,0
Apti de muncă	2063,0	55,1	2180,1	59,8	2371,3	66,5	2291,4	64,5
Peste vârsta aptă de muncă	586,0	15,3	526,0	14,9	543,4	15,3	655,3	18,5

Pentru perioada cercetată este evidentă reducerea numărului de copii ponderea acestei grupe fiind sub 17 % (2017), iar a celei de peste vârsta aptă constituind peste 18,5 %.

Din consecințele puțin vizibile, dar destul de semnificative din perspectiva timpului este depopularea spațiului geografic, care are impact atât asupra spațiului urban, cât și a celui rural. Perioada de independență a starta cu un proces de periclitate a localităților rurale și urbane, ele au pierdut din efectivul de populație, ce constituie în mediu 10-20%. Evidența statistică trezește dubii în mediu academic, lasă semne profunde de întrebare din perspectiva timpului, dar și a cunoașteri profunde a fenomenelor care sunt în evoluție.

Depopularea de pe poziții demografice trebuie privită:

- în primul rând: de pe poziția evoluției numărului populației. Anume numărul populației confirmă evoluția cantitativă a fenomenului startat.

- în al doilea rând: ca modificare a factorilor de reproducere și tipului de reproducere, deci ca fenomen de transformare radicală în acest proces demografic.

- în al treilea rând: ca modificare a poziției indicilor de reproducere unde indicele natalității se reduce în așa măsură că este depășit de natalitate sau situat sub capacitatea și potențialul mortalității, transformând sporul natural la valori nule sau negative.

- în al patrulea rând: ca modificare internă demografică în structura de vârstă și sex a populației și între membrii aceleiași generații legată de selectivitatea migratorie a acestui proces. În plus, deminuarea potențialului demografic.

- în al cincilea rând: ca evoluție a procesului de migrație, prin forme rafinate, adeseori incontrolabile, inapreciabile din punct de vedere statistic și a stării demografice a populației.

Cauzele depopulării sunt multiple, majoritatea din ele se intercorelează între ele. Dar dintre cea mai esențială este modificarea comportamentului de reproducere în urma tranziției demografice. Această cauză figurează ca principala, dar puțin cunoscută și argumentată până la moment științific. Se modifică valorile social-umane în societate, care atrag populația spre noi valori. Satisfacția materială combinat cu politicile demografice rafinate a statelor din aria geografică europeană î-și lasă amprenta dură în evoluția de ultimă oră a depopulării.

Riscăm să devenim o țară cu spațiu în vid, Iulian Semion popularizând tezele teoriei sale menționa că: ”evoluția umană constituie ultimele resurse în stimularea dezvoltării economice a spațiului”², iar prin evoluția de ultimă oră a populației noi riscăm să lăsăm spațiul dat lipsit de aceste resurse.

BIBLIOGRAFIE:

1. **Vasile Ghețău**, Declinul Demografic și viitorul populației României, București, 2007, 73 p;
2. **Constantin Matei, V Sainsus**, Cartea verde a Populației R Moldova, Editura “Statistica” Chișinău 2009;
3. **C. Matei**, Evoluția demografică a R. Moldova, Chisinau, ASEM, 2014;
4. **V. Sainsus**, *Impactul îmbătrânirii demografice asupra sistemului de pensionare. Subtilități ale problemei și căi posibile de redresare*” În: Procesele Socio-Demografice în societatea contemporană: de la meditații la acțiuni, Conferința Științifică Internațională, din 15-16 octombrie 2009, Chișinău, 2009, p. 177-184;
5. **Valeriu Sainsus, Ia Cocos**, Population Ageing Impact on Pension System in the Republic of Moldova. Possible Righting Ways, Evolution Trend, Socio-Demographic Effects and Mechanisms of Reestablishment, Chișinău, ASEM, 2010 p. 32.

² John R Weeks “Population in Introduction to Concepts and Issues”, Wadsworth, ninth edition, San Diego State University, USA, 2001, pag.503.

AERUL TRANSFORMAȚIONAL AL UNIUNII EUROPENE

¹*Dr., conf. univ., Alexandru Dumitru BODISLAV*

²*Dr., prof. univ., Florina BRAN*

³*Dr., conf. univ., Angela ANDREICA*

^{1,2}*Academia de Studii Economice din București
Piața Romană 6, București, România
Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>*

³*Academia Comercială din Satu Mare, strada Crișan, Satu Mare, România
Telefon: + 40 261 732 310; web site: www.academiacomerciala.ro*

Abstract

This paper disseminates research done on the process of enlargement of the European Union. This is an approach done on the political economy bias, through which we can observe the economic traits of the enlargement process that is in a direct connection with the ruling political entities. The analysis model enters the interdisciplinary mark. In full, the paper represents a new analytical approach of European Studies under the actual context and also offers a glimpse in the Union's future.

Introducere

Trăim vremuri istorice, s-ar spune. Actualitatea acestei lucrări regăsește o Uniune Europeană a cărei baze politice a fost recent zguduieță puternic. Facem referire la nucleul politic european și creștere euroscepticismul în acestea. Perioada de instabilitate începută prin datoria crizelor suverane, austeritatea ulterioară, manifestarea îndelungatului Grexit, au adus în opinia publică până și cele mai negre scenarii precum o dezintegrare a entității transnaționale. 2016 în special a fost un an de foc prin criza refugiaților și în special Brexitul. Un an electoral venea în Europa simultan valului de euroscepticism. Cu toate acestea tempoul negativ pare ca și trecut. Balanța a început să își schimbe înclinarea odată cu alegerile legislative din Olanda, o puternică lovitură dată forțelor eurosceptice. Cel mai de seama eveniment este defilarea în forța a formațiunii En Marche!, a lui Emmanuel Macron. Prezidențialele franceze au reprezentat o pierdere importantă pentru dreapta eurosceptică, iar legislativele ce i-au urmat au înregistrat o pierdere categorică pentru euroscepticism. Noul legislativ francez prezintă doar 8 locuri pentru Front National iar En Marche! deține 355 din cele 577 de locuri (France24, 2017). Se oferă un nou suflu, important pentru viitorul Uniunii Europene.

Mai mult, lucrarea pătrunde în nișa studiilor de extindere europeană. Contextul discutat mai sus se transpune în politica de extindere. Stagnarea definește perioada. Bruxellesului i se atribuie o lipsă de voință politică în această direcție. Este un fapt știut că președinția Comisiei Europene a lui Jean-Claude Juncker nu își asumă o extindere a UE până în 2019. Desigur, situația ar putea părea fi considerată normală, pauze consistente de timp existând între valurile de aderări. De exemplu Bulgaria și România în 2007 versus Croația în 2013. Totuși motivația poziției se atribuie problemelor interne ale UE discutate mai sus. Stagnare și de partea aderanților/doritorilor la aderare. Aceste țări înregistrează o scădere a voinței politice vis-a-vis de aderare. Probabil cel mai cunoscut caz este cel al Republicii Moldova.

Critica evolutiv-constructivă

Critici pot fi aduse ambelor contrapărți iar dinamica prezintă ineficiență, banii oferți de UE neaducând rezultate. Probabil cel mai cunoscut exemplu este al longevivei Turcie în procesul de aderare, în prezent în continuă divergență politică față de UE, autoritarism fiind asociat guvernării lui Recep Erdoğan. Între 2007 și aprilie 2017 suma oferită Turciei în schimbul consolidării

democrației a atins cifra de 979,6 milioane de euro, iar criticile sunt mari asupra acestei relații ineficiente pentru agenda Bruxellesului (Nielsen, 2017). Acest caz extrem este reprezentativ dinamicii în care un partener intră în procesul de aderare sau chiar integrare europeană, își ia foloase economice dar nu comite la setul de valori comune, al democratizării de exemplu. Acest lucru se manifestă și în interiorul UE. Emmanuel Macron acuza membre UE ce ar avea o atitudine de *supermarket*, adică state ce au în gând să își ia foloase economice dar rejectează principiile europene de bază (King, E, 2017). Președintele francez se referea printre altele la Ungaria, al cărei comportament politic sub guvernarea Fidesz este acuzat ca fiind iliberal, pe scurt spus, anti-pluralist. Însă cum în această lucrare ne focalizăm pe posibilele viitoare membre UE, țări din vecinătatea estică și balcani, o astfel de dinamică de supermarket este regăsită și aici. Țări precum Belarus, Azerbaidjan au intrat în cadrul Parteneriatului Estic și au primit finanțare în schimb cerându-li-se aderarea la valori europene. Clar, găsirea unui pluralism politic este departe de acestea.

Mai mult, intrăm în arii precum studiile democratizării și ale dezvoltării economice aducând cunoaștere, deoarece problematica descoperită, întrebarea cercetătorilor și ipoteza la care vom ajunge în studiul de caz al lucrării, are fundamentul în discuția din primele două capitole ce țin de democratizare și dezvoltare economică. Lucrarea merge în primele ei două capitole în direcția conceptualizării extinderii europene și o observă ca având o dinamică transformativă din punct de vedere instituțional politic și structural economic. Cu alte cuvinte ilustrăm oferta primită de țările din vecinătatea estică și balcani, produsul accesat de acestea, procesul transformativ al aderării. Conceptualizarea este folosită în defavorizarea teoretizării datorită flexibilității procesului, un proces îndelungat, ce a suferit modificări de formă, constanta fiind bază ideologică. În mare parte aderare unui stala UE

Politica de extindere europeană este probabil cea mai mare moștenire lăsată de către UE, prin puterea ei transformativă ce o vom documenta în această lucrare. Prin ea s-a adus democratizare, stabilitate, securitate și bunăstare economică. Și totuși în vecinătatea estică pute vorbi de cazuri extreme precum Belarus și Azerbaidjan, însă în lucrare ne focalizăm pe cazurile unor țări ce promiteau sau promiteau integrare europeană însă anumite elemente de stagnare se manifestă. Moldova și Serbia sunt cazurile centrale lucrării, deoarece sunt printre țările ce avasaseră cel mai mult. Aceasta este problematica observată, stagnarea în procesul de aderare al acestor țări și căreia îi căutăm răspuns în capitolul III într-o incursiune în cultura lor politică, stagnarea

Odată cu noile semnale din nucleul UE, depășirea tempoului critic de euroscepticism și victoria En Marche! trebuie luată în seamă și posibilitatea reală ca procesul de extindere să-și depășească pasa de stagnare. Apoi noul președinte francez merge pe o politică externă deschisă integrării europene și exercitării puterii Franței într-o lume globalizată prin intermediul UE. Dat fiind cadrul economic din care vine Macron, acesta înțelege substratul economic în extindere. Cum am sus mai sus extinderea este un joc cu suma pozitivă din punct de vedere economic. Astfel definim și motivația lucrării: una de înțelegere a extinderii europene și de analizare a procesului de extindere spre est în contextul acutal. Lucrarea își dorește astfel să aducă înțelegere în domeniul studiilor europene, iar din punct de vedere al nișei, studii de extindere, își dorește să ajute expertiza și actul de decizie în speanța unei relansări în viitorul apropiat al politicii de extindere.

Procesul de extindere al Uniunii Europene -Aspecte istorice ale unei dinamicii transformative Rolul central al valorilor unei democrației liberale în construcția europeană

În fiecare an președintele Comisiei Europene oferă un discurs politic asupra stării uniunii. În fiecare an, se repetă garanția politică a Bruxelles-ului de respectare a valorilor fundamentale ale Uniunii Europene. Valorile fundamentale reprezintă *raison d'être*-ul al politicilor fie interne precum funcționarea pieței comune, fie externe precum politica de extindere pe care o diseminăm în această lucrare. UE nu este un actor politic totalmente pragmatic, actul decizional politic (Elgstrom, Smith, 2006, pp. 52-53) fiind influențat de un set de valori. Putem face paralela la politica externă a Statelor Unite în războiul rece, mai precis în mandatul de consilier prezidențial pe probleme de securitate

națională a lui Henry Kissinger (Lewis, 1975). *Doctrina Kissinger* este văzută ca una pe deplin pragmatică. De exemplu, prin susținerea SUA a loviturii de stat din Chile din 1973, regimul nedemocratic al juntei militare conduse de Augusto Pinochet înlătura președinția marxistă a lui Salvador Allende, ales democratic. Spusele lui Henry Kissinger explică situația - “Nu cred că este necesar să stăm nemișcați văzând o țară cum adoptă comunismul datorită iresponsabilității propriului ei popor”. SUA susținea astfel un regim cu valori diferite din punct de vedere statal. Decizia poate fi considerată pragmatică și importantă pentru securitatea SUA în acel moment de vârf al Războiului Rece.

Întorcându-ne la actorul politic global Uniunea Europeană, acesta nu este asociat pe deplin acestui tip de pragmatism orb. Valorile considerate de către politica internă cât și de cea externă (Comisia Europeană, 2007), sunt definite în Tratatul de la Lisabona, având un rol constituțional, astfel oferindu-se un garant politic pentru apariția acestora în acțiunile întreprinse de UE. Valorile fundamentale în forma actuală sunt *respectarea demnității umane, drepturile omului, libertatea, democrația, egalitatea și statul de drept*. Acestea sunt valorile unei democrații liberale.

Sunt adresate și în dinamica extinderii UE. Extinderea înseamnă și adâncirea comerțului UE - vecinătatea periferică. Pentru partenerii comerciali care doresc o asemenea adâncire a relațiilor sub spectrul extinderii (Nottenbaum, 2012, pp. 237-238), Bruxelles-ul cere să se respecte normele impuse de către acesta, norme din arii precum drepturile omului sau democrație, buna guvernare, politici de dezvoltare, norme ce țin cont de valorile fundamentale. A face business cu Bruxelles-ul înseamnă a-i respecta voia. Majoritatea acestor cooperări aduc beneficii limitate contrapărții europene. Accesul la piața comună având în vedere mărimea acesteia este cu mult mai importantă pentru acești parteneri din exterior, datorită PIB-ului mult mai mic relativ.

Uniunea Europeană își atribuie astfel rolul de soft-power global prin predicarea acestor valori în vecinătatea sa fiind pe alocuri pragmatic dar și ghidat după setul ei de valori. Procesul de aderare al unei țări anume, nu reprezintă doar o adâncire a relațiilor economice ci, reprezintă un garant al aderării societății la aceste valori aflate în discuție (Comisia Europeană, 2007). Acest lucru este stipulat în Tratatul de la Lisabona în articolul 49, unde se stipulează concis că orice alăturare la bloc înseamnă însușirea valorilor fundamentale de către noii membrii. UE este un loc al democrațiilor liberale și astfel un club în care statutul de membru presupune acest lucru. Astfel în acest subcapitol ne punem întrebarea care este originea acestui puternic accent pus pe respectarea valorilor, fie în politica internă sau externă. Setul de valori se află la baza construcției Uniunii Europene. În momentul sfârșitului celui de-al doilea război mondial, Europa era în colaps economic, dependentă de Planul Marshall pentru reconstrucție. Ca reacție, vocea vizionarilor unei Europe unite se afla în prima scenă politică făcându-se primii pași concreți ce au înfăptuit Uniunea Europeană. Însă fundația acestor evenimente post-belice își are locul în perioada interbelică europeană, înainte de naționalismul dus la extrem, născut din austeritatea economică a perioadei. În deceniul '20 al secolului XX, ca un curent de gândire abordat de elitele vremii.

Acreditat ca fiind cel mai influent gânditor al curentului unionismului european din acea perioadă, ce stabilește baza premergătoare a ideologiei Uniunii Europene actuale, este Richard von Coudenhove-Kalergi (Boer, P et al., 2014, pp. 70-100), conte și intelectual austro-ungar. Ideile sale despre o Europă unită și le predică în *Pan-Europa*, publicată în 1923. Ținând cont de dinamica istoriei europene, acesta definea momentul de actualitate al finalului de Prim Război Mondial ca un cadru propice viitoarelor războaie. O primă referire la securitate. Cumva trebuia acționat asupra realității de război continuu, descrisă în memorialistica vremii, ca una de *Balkanizare* a Europei. *Balkanizarea*, simboliza fragmentarea unui întreg din punct de vedere statal, după dezintegrarea Imperiului Otoman, Austro-Ungar în regiunea Balcanilor, un proces violent. Războiul început în Balcani în 1914, a avut efectul de a dezintegra *echilibrului de puteri* ante-belice la o scară distructivă de neconceput. Șocul distrugerii asupra elitelor vremii a fost unul mare iar un consens de înțelegere s-a format în jurul ideii de a soluționa acest comportament distructiv. Dacă în faza de început războiul era glorificat, realitatea tranșeelor și costurile imense suferite de toate puterile angrenate au

zguduit mentalul colectiv în a aduce înțelegere asupra nevoii de a disocia războiul de civilizația europeană. Coudenhove-Kalergi este printre cei mai vocali ce abordează această problematică.

Analizând viața sa este de înțeles și apartenența la acest curent de gândire. Fiind născut în cadrul unei familii aristocrate cu rădăcini în majoritatea națiunilor europene, cu un tată diplomat, vorbitor de un număr impresionant de 16 limbi străine, cu o mama de origine japoneză, tânărul conte a fost obișnuit încă de la o vârstă fragedă cu un stil de viață multicultural și plurilingvistic. În plus, călătoriile nu lipseau acestei formule. Mult mai târziu, motivul călătoriei în șlefuirea convingerilor proprii reapare, prin incursiunile sale într-o Europă distrusă a sfârșitului de război. S-a declarat a fi împotriva curentelor de pan-slavism, pan-germanism și cel anti-semit și chiar s-a declarat ca fiind o antiteză a lui Adolf Hitler, având setul de valori diametral opus (Levy, 2007, pp. 30-50). Prin poziția sa puternic vocală în ideile de unionism și pacifism atrage o întregă generație de personalități din spațiul public ce îi rezonau. Și-a acaparat caracteristica de influențator al opiniei publice și ca atare a capătat susținere din partea elitelor intelectuale ale vremii, printre aceștia, Thomas Mann, Sigmund Freud, Albert Einstein.

Coudenhove-Kalergi observa non-sensul și paradigma de joc cu sumă de negativă în acest caz extrem al conflictelor europene. În cartea sa *Pan-Europa* provăduiește pentru obiectivul idealist de o Uniune a Statelor Europene, considerând Europa momentului ca având doar o alternativă între “integrare și colaps”. Frica unui ulterior război era vividă din perspectiva sa. Iar consecințele acestui colaps manifestat economic s-ar fi transpus în căderea Europei sub influența americană sau cea sovietică, aflate în acel moment în creștere ca puteri influente politic pe glob (Boer, et al., 2014, pp. 70-100). Pe alocuri pragmatic raționamentul, semnaleză faptul că Europa pentru a supraviețui trebuie să adere la setul de valori autohton provenit din societatea europeană, acela care se dezicea de război, cele ale unei democrații liberale. Este o perspectivă de supraviețuire a hegemoniei europene într-un nou cadru geopolitic cu un puternic risc comunist care până la urmă se manifesta chiar în țările vestice, prin facțiunile comuniste vocale la acea vreme. Idealismul acesta avea la bază securitatea europeană însă presupunea și integrarea ca fiind economică, fiind înțelegere asupra faptului că interdependența scade riscul de războaiele. Economistului John Maynard Keynes era printre cei mai vocali în această direcție. În plus conform raționamentului său, interdependența ar fi fost de neajuns fără solidaritate în atingerea bunăstării, simțind daunele de război cerute Germaniei ca un pericol în crearea unei păci de durată (Vujacic, 2016, pp. 61-85).

Revenind la Kalergi, rolul de influențator al opiniei publice ar fi rămas fără efect larg dacă *Pan-Europa* nu ar fi mișcat prin pârghiile politice. Multe din personalitățile interbelice și mult mai important, post-belice ale Europei de Vest a fost legate de Pan-Europa. Coudenhove-Kalergi era un recunoscut influent datorită cercurilor sale sociale, chiar înainte de Pan-Europa fiind cunoscută prietenia sa cu președintele Cehoslovac Tomáš Masaryk. După publicarea cărții, Coudenhove-Kalergi înființează asociația *Uniunea Pan-Europeană*. Konrad Adenaur, cancelarul german post-belic, la acel moment primar al orașului Köln sau Bruno Kreisky viitor cancelar al Austriei erau membrii ai asociației. Alți membrii încă aflați la începutul carierei politice erau Alcide de Gasperi viitorul prim ministru al Italiei post-belice între 1945 și 1953, Robert Schuman viitor prim-ministru francez post-belic și Henry Spaak viitor prim ministru belgian post-belic dar și inițiatorul politic al primei forme a Uniunii Europene, Comunitatea Economică Europeană, CEE. Astfel Pan-Europa la acel moment de deceniu 20 reprezenta o resursă ce avea să fie monetizată abia după al Doilea Război Mondial odată cu ajungerea la putere a acestor personalități politice. Retrospectiv poate fi comparată cu o pepinieră, o pepinieră a proiectului european (Kullberg, 2001).

Primul ministru francez interbelic Aristide Briand devine susținător al ideii și preia președinția de onoare a Pan-Europa, fiind printre puținii politicieni la putere în acel moment ce au acționat ca proponent direct ai ideii. Preluarea președinției are legătură cu lobbyul făcut de Coudenhove-Kalergi în prima scenă politică transnațională pentru ideea sa de o Europă unită (Kullberg). Acesta este și singurul pas politic concret din interbelic în direcția aceasta. În discursul său din data de 5 septembrie 1923 din Liga Națiunilor, precursorul ONU, Liga Națiunilor,

propunea ideea unei federații europene a națiunilor. Prosperitatea economică prin cooperarea marilor puteri, foste combatante, era pusă în prim-plan. Din nou se argumentează că Europa fiind unită economic va rezolva problema războaielor și astfel a securității. Liga Națiunilor aveau să ceară lui Briand prezentarea unui memorandum care să schițeze în detaliu cum ar arăta această formă nouă de cooperare federală. Memorandumul - Organizarea unui Sistem al Uniunii Federale Europene este prezentat în 1930. Însă pașii diplomației europene interbelice se opresc aici în mare datorită faptului că majoritatea statelor nu voiau să își diminueze suveranitatea. Era o idee vizionară încă care nu putea fi implementată la acel moment. Chiar și cu abordarea creării unei piețe comune economice (Britannica, 2016). În plus timpurile se schimbă, Marea Criza Economică și apariția fascismului stopează idealismul european mai ales că inițiativa franceză nu mai are un partener viabil în Germania unde se instaurează regimul nazist.

După Al Doilea Război Mondial, Europa este din nou distrusă și slăbită. Însă deși scenele politice ale țărilor vestice erau fragmentate, toate guvernele post-belice aveau în comun un consens asupra necesității integrării europene. Cum am discutat mai sus, tineri membrii ai Pan-Europa ajungeau în funcții cheie. Dezideratul lor era să creeze un cadru de cooperare departe de tot ce reprezenta până la acel moment cooperarea în vest (Horber, 2006, pp. 340-345). Motivul securității este unu pregnant în acei primi ani post-belici.

Trebuie amintit și puternicul interes al Statelor Unite în această chestiune. Datorită dorinței acestora ca Europa de Vest să acționeze ca o zonă de tampon cu sfera de influență sovietică. O europă unită și puternică economic erau dorită de politiciile externe americane. Astfel Planul Marshall pompează capitalul necesar reconstrucției europene, fiind vorba de o sumă reprezentând 6.25% din PIB-ul american de atunci (deBoer-Ashworth, 2000, pp. 35-40). Formele cooperării la nivel European apar în 1947 prin Organizația pentru Cooperarea Economică Europeană (OCEE), un organism creat pentru coordonarea Planului Marshall (Canada și Statele Unite erau membre ale acestui corp – Berend, 2016, pp.34-34). Prin solidificarea economică a Europei continentale, cooperarea alocării de resurse în cadrul planului, se spera din partea Americii că se va cataliza o dinamică mult mai strânsă de cooperare, chiar federalist (Smith, 2017, pp. 8-12). Doctrina Truman era una de așa fel încât conștientiza riscul revenirii autocrației prin prisma colapsului economic. Astfel Statele Unite aveau o responsabilitate din considerente de securitate pentru a susține consolidarea Europei vestice (Berend, 2009).

CONCLUZIE

Idealismul federalist din gândirea elitelor precum Coudenhove Kalergi. nu găsisse metode pragmatice de implementare. Acum contextul se schimbă. Elitele post-belice ajung la concluzia, că politiciile nu i se poate exclude conflictul. Conflictul politic manifestat în rivalitățile europene a dus la distrugere continentului. Ca atare sistemul propus de democrațiile liberale crează un context propice unei soluționări pașnice a rivalităților (Doyle, 1986, pp. 1151-1169).

Cadrul de cooperare este astfel modalitatea de soluționare a rivalităților, un cadru la nivel european. Legitimizarea democrației liberale este privită prin prisma antagonismului istoric, față de vechea dinamică conflictuală europeană. Se manifesta un întreg consens de a se dezice de partea spectrului politic de extremă dreaptă ce a cauzat nenorocirea războiului și ca atare valorile sale de naționalism excesiv, izolaționism. Democrația liberală este un pionierat al Vestului, exercitat în cele șase state constituente UE dinainte de război și astfel trebuia consolidată, asta după ce în interbelic a pierdut teren în fața valului populist ce a născut regimurile din Germania și Italia sau Spania și Portugalia. Era vorba despre paradigma de *a nu se mai întâmplă niciodată*. Iar mentalul colectiv ajunsese la o nouă înțelegere asupra acestui aspect. De exemplu generațiile tinere post belice din Germania nu putea înțelege cum cei în vârstă au dat frâiele puterii și libertatea în mâinile regimul nazist (Horber, 2006, pp. 325-327).

Antagonismului istoric i se împreunează și cel contextual. Geopolitica vremii repeta contextul din interbelic, creșterea puterii globale a Americii și a sovieticilor. Europeanii vedeau ca fiind antagonică

lumea comunistă în special datorită diferitelor facțiuni comuniste din parlamentele europene precum în Franța sau pierderea Germaniei de Est în sfera de influență a Moscovei. Elemente comuniste erau pe contient fie înăuntru fie înspre est, iar acest lucru reprezenta un risc de Securitate (Horber, 2006, pp. 325-327). Rivalitatea aceasta avea să motiveze întărirea lumii liberale și în plus înțelegerea de a activa în mod unit în fața unor probleme comune de securitate date de războiul rece.

Dinamica poate fi asociată teoretizării zonelor de securitate a lui Karl Deutsch, ce privea proiectul european dar și întreaga alianță transatlantică ca având prim obiectiv securitatea. Din privința rezolvării rivalităților istorice, prin prisma setului de valori comune, se acționa ca un adeziv al comunității. Iar din punctul de vedere al pericolelor externe, dat fiind omogenitatea grupului, avea să acționeze în mod compact și eficient (Griffiths, Roach, 2009, pp. 68-71).

BIBLIOGRAFIE

1. Berend, I.T. (2009) „From the Soviet Bloc to the European Union-The Economic and Social Transformation of Central and Eastern Europe since 1973”, Cambridge University Press
2. Berend, I.T. (2016) „The History of European Integration: A new perspective”, Routledge.
3. Boer, P., Bugge, P., Waever, O. „The history of the idea of Europe”, New York: Routledge.
4. Briney, A. disponibil on-line la „What is Balkanization? An Overview of Balkanization”
<https://www.thoughtco.com/what-is-balkanization-1435451>
5. Comisia Europeană (2007) „Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community”, disponibil on-line la <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>
6. de Boer-Ashworth, E. (2000) „The Global Political Economy and Post-1989 Change: The Place of the Central European Transition”, Palgrave Macmillan.
7. Doyle, M.W. (1986) „Liberalism and World Politics”, The American Political Science Review, Vol. 80, No. 4, pp. 1151-1169.
8. Elgström, O. & Smith, M. (2006) The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis, New York: Routledge/ECPR.
9. Encyclopædia Britannica (2016) „European Society And Culture Since 1914”, disponibil on-line la <https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe/European-society-and-culture-since-1914#ref311367>
10. France24 (2017) „As it happened: Macron’s centrist party wins absolute majority in French legislative elections”, disponibil on-line la <http://www.france24.com/en/20170618-live-liveblog-france-politics-legislative-elections-parliament-round-2>
11. Griffiths, M. & Roach, S. C. (2009) „Fifty Key Thinkers in International Relations”, Routledge.
12. Hörber, T. (2006) „The Foundations of Europe-European Integration Ideas in France, Germany and Britain in the 1950s”, VS Verlag für Sozialwissenschaften.
13. King, E. (2017) "Emmanuel Macron: ‘Europe is not a supermarket’”, disponibil on-line la <http://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-europe-is-not-a-supermarket/>
14. Kullberg, K, A. (2001) „The Righteous Man’s Burden - Paneuropean Vision and its Sense of Morality in Interwar and Present European Context”, The Eurasian Politician - Issue 4
15. Levy, J. (2007) The Intermarium: Wilson, Madison, & East Central European Federalism, Universal-Publishers, pp. 30-50.
16. Lewis, A. (1975) „The Kissinger Doctrine”, disponibil on-line la http://www.nytimes.com/1975/02/27/archives/the-kissinger-doctrine.html?_r=0
17. Nielsen, N. (2017) ”Turkey received €1bn in EU money to develop democracy” disponibil on-line la <https://euobserver.com/foreign/138290>
18. Nottebaum, D. (2012) „A Power Through Trade? The European Union and Democracy Promotion in ACP States”, Power in the 21st Century, vol. Global Power Shift, Berlin: Springer Berlin Heidelberg, pp. 237-238.
19. Șerban, A. „Richard von Coudenhove-Kalergi, părintele Europei unite”, disponibil on-line la <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/richard-von-coudenhove-kalergi-parintele-europei-unite>
20. Smith, J. (2017) „The UK’s Journeys into and out of the EU: Destinations Unknown”, Routledge.
21. Vujačić, I. (2016) „Europe’s Future - The Relevance of Keynes’s Economic Consequences of the Peace”, PANOECOMICUS, 2016, Vol. 63, Issue 1, pp. 61-85.

СОЦИАЛЬНАЯ СТРАТИФИКАЦИЯ: ЕВРОПЕЙСКИЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Dr. hab., prof. univ., Olga SOROCEAN

*Молдавская Экономическая Академия,
Республика Молдова, Кишинэу, ул. Бэнулеску-Бодони, 61,
Тел. (+373 22) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

Analysis of social stratification represents the scientific and practical significance in the context of understanding the real forms and indicators of stratification of society; identification of causes and "anatomy" of social conflicts; determining opportunities and effective levers to consolidate society; creating conditions for expanding the middle class. The goal of the research is to identify the specificity of the social stratification of Moldovan society and ways of its social modernization within the framework of comparative analysis with EU countries.

Post-Soviet societies, including Moldova, are characterized by the incompatibility or a "break" of the main criteria of the social stratum, and a threateningly deformed social structure. The unsuccessful hierarchy of society is caused by numerous causes, including a the paltry wage in the national economy, the lack of job vacations, demanding high qualification and skills of the worker, inaction of social lifts, clan personnel policies. The complex of measures held under the auspices of the state to overcome / minimize these causes will allow improving of the social stratification of the Moldovan society towards approximation to "European standards".

Key words: *social stratum, social status, middle class*

JEL CLASSIFICATION: F22

Анализ стратификации общества представляет научно-практическую значимость по ряду позиций, в т.ч. для понимания реальных форм и показателей расслоения общества; выявления причин и «анатомии» социальных конфликтов; определения возможностей и действенных рычагов по консолидации общества; создания условий для расширения среднего класса - «стабилизатора» социальной системы; модернизации общества, с учетом сложившихся социальных идентичностей, их предпочтений и ориентиров.

Состояние социальной стратификации выступает «лакмусовым» индикатором благополучия общества в широком понимании. По своему содержанию социальная стратификация означает **иерархическое деление общества на социальные страты, с разными функциями и возможностями, разным образом жизни**. Она представляет **структурированное социальное расслоение (неравенство)**, проявляющееся в **неравном доступе** отдельных социальных групп к жизненным благам (власть, образование, деньги, информация, карьера, самореализация).

Феномен социальной стратификации естественен, объективен, ввиду неравного распределения редких благ и неодинакового доступа людей к социо-культурным ценностям. Будучи обязательным атрибутом организации и развития любой социальной системы, социальная стратификация выступает и мощным стимулом для профессионального роста, повышения образовательного уровня населения.

В качестве универсальных критериев стратификации современных обществ выступают:

- **доход** индивида / семьи в течение определенного периода времени;
- **образование** (измеряется периодом обучения в школе или вузе);
- **власть** (определяется количеством людей, на которых распространяется принимаемое решение);
- **престиж** (уважение, общественная оценка социального статуса);
- **самоидентификация индивида** (относительно принадлежности к определенной страте).

Социальному обустройству в период транзисии мешают такие барьеры, как *кризисное состояние экономики* (монополизация, неэффективная реструктуризация, незрелое постиндустриальное развитие, низкие темпы роста, незащищенность малого бизнеса), а также *деформации в сфере занятости*: мизерная (в сравнении с потребительскими ценами и тарифами) оплата труда, отсутствие достойно оплачиваемых рабочих мест, массовая трудовая эмиграция.

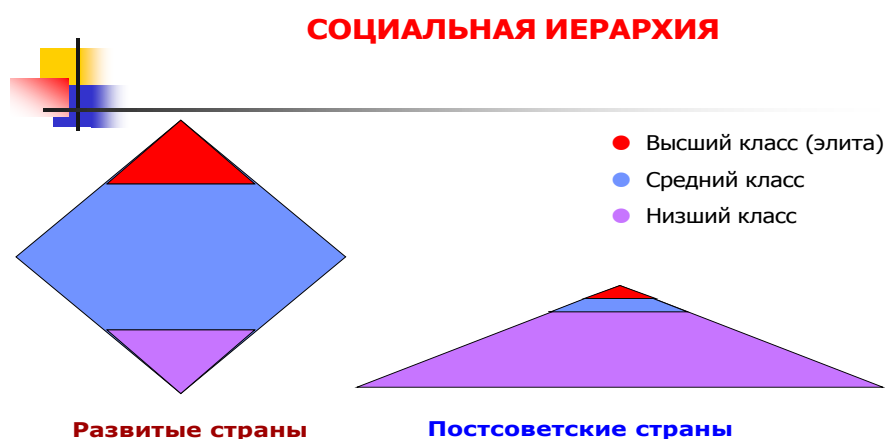
Наряду с этим клановая система, широко распространенная на постсоветском пространстве, вызывает деформации в социальной иерархии общества, а именно:

- создание «ручного» среднего класса за счет роста численности госслужащих и силовиков, руководителей и специалистов госсектора,
- «кастовую» кадровую политику (с учетом партийной принадлежности и родственных связей),
- всеобщую демотивацию, тотальную дискредитацию демократических структур и институтов.

В результате возникают особенности в «профиле» транзитивного социума, которые существенно отличаются от цивилизованных стандартов. Среди них:

1. разрыв, несовместимость между ключевыми характеристиками страты - образованием, доходом, статусом;
2. уровень социального статуса определяется степенью близости к власти (политической, экономической);
3. размытость и разношерстность средних слоев, отсутствие их консолидации;
4. малочисленный слой менеджеров, программистов, инженеров и работников, связанных с наукоемким производством;
5. урезанные, из-за низкого уровня жизни, маркеры потребления «среднеклассников» (по доходу, имуществу, виду отдыха);
6. поляризация общества, социальная напряженность и пассивность населения.

Наглядно демонстрирует различия в социальной иерархии развитых и постсоветских стран данный рисунок.

Социальное расслоение, стратификационные процессы в период транзисии предопределяются неравномерным распределением власти и влияния, прав и привилегий, ответственности и обязанностей. Образуются новые слои и классы: правящий слой, класс крупных собственников (отечественная буржуазия), предприниматели, наемные работники, маргинальные слои. Все они существенно различаются по уровню доходов, образу и

качеству жизни, моделям экономического поведения, социокультурным ценностям и политическим ориентациям, социальной психологии и степени социальной солидарности.

Ввиду особенностей трансформируемых обществ (высокая социальная неустойчивость и поляризация, проблемный уровень экономического развития, масштабная роль государства и бюрократии, незрелость институциональной системы) отдельные западные оценки социальной стратификации нуждаются в существенной корректировке, а другие вообще неприменимы к отечественным реалиям.

Концепции и методы, разработанные зарубежными учеными для описания структуры неравенства в обществах западного типа, не позволяют выявить специфические формы неравенства, основанные на принципиально ином типе социально-экономических отношений в условиях транзита. В частности, совокупность традиционных критериев идентификации среднего класса не адекватна условиям постсоветских обществ.

Опорой западного общества выступает массовый и достаточно обеспеченный *средний класс*. По определению Всемирного Банка, эта группа населения способна покупать импортные товары высокого качества, импортные машины, осуществлять международные путешествия, а также имеет доступ и возможности пользоваться услугами международного уровня, включая высшее образование [1].

К основным признакам среднего класса развитых стран относятся:

- достаточный уровень дохода,
- хорошая обеспеченность,
- высокая образованность,
- профессионализм,
- стремление к стабильности.

Конечно, на фоне затянувшейся мировой рецессии позиции «среднеклассников» ухудшаются. По оценке МОТ, доля граждан европейских государств, чей достаток составляет от 80 до 120% от среднего дохода на душу населения, продолжает сокращаться. К данной категории относится от 23% до 40% семей стран ЕС. Неслучайно, этой острой проблеме была посвящена специальная сессия на *Давосском форуме (2017г.)*: «Обедневшие и злые: как разрешить кризис среднего класса» [2].

Средний класс во многих развитых странах мира обеспокоен ухудшением своего финансового положения и неспособностью властей решать злободневные проблемы, в т.ч.

- неравенство в распределении богатства и доходов,
- мрачные перспективы рабочих мест для детей,
- обеспечение безопасности,
- угрозы неустойчивости системы социального обеспечения.

Средний класс в условиях транзиции имеет скорее социально - культурный и психологический контекст, поскольку по параметрам благополучия (набор имущества, уровень дохода) значительно отстает от стандартов среднего класса в ЕС. Налицо разрыв между ключевыми признаками: образованием, доходом, статусом. Большая часть рабочих мест не соответствует критериям среднего класса, а сегмент рабочих мест, характерных для инновационного типа экономики (требующих высокой квалификации с высокой оплатой труда), невелик.

Молдова на последнем месте в Европе по уровню оплаты труда. Среднемесячная заработная плата по экономике во второй половине 2017 г. составит 5.6 тыс.леев. Это существенно ниже законодательно установленного размера минимальной зарплаты в 22 (из 28) государствах-членах Европейского Союза [3].

Деформированная стратификация молдавского общества демонстрирует наличие серьезных проблем в его жизнедеятельности, в т.ч.

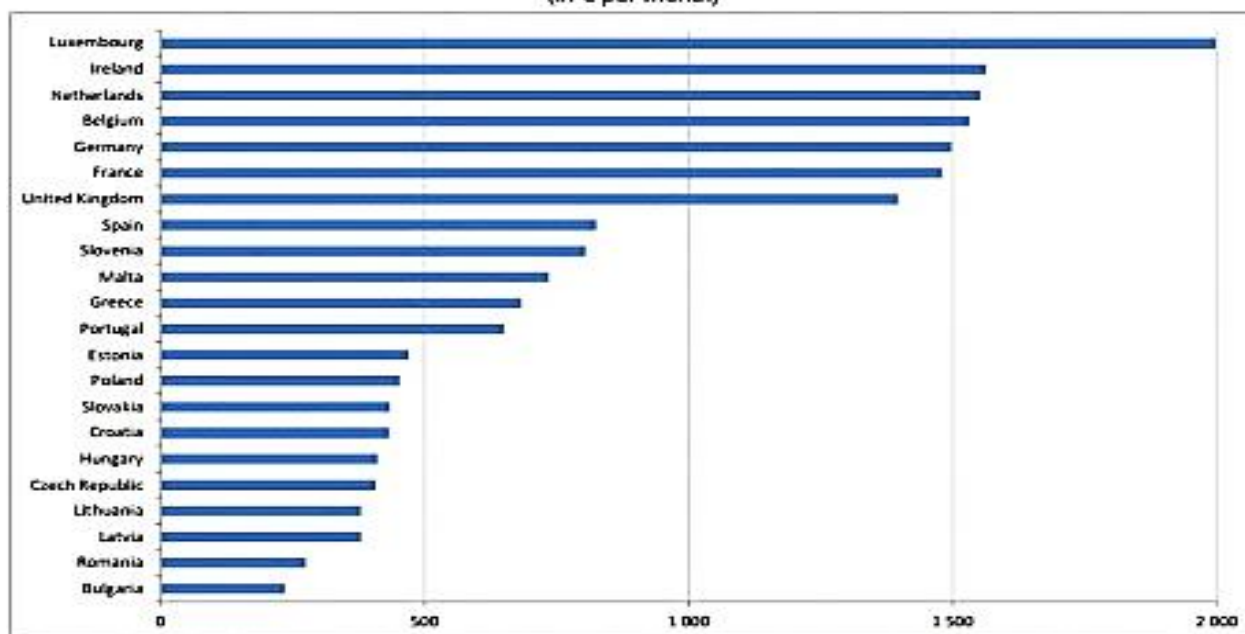
- низкий уровень и качество жизни у преобладающей части общества,
- закритическая имущественная дифференциация,

- напряженное противостояние социальных групп,
- отсутствие социального консенсуса,
- вынужденный «исход» населения из страны.

Для преодоления социальной дестратификации в республике нужны безотлагательные меры, включая:

- разделение политической власти и бизнеса,
- активизация демократических институтов,
- перестройка модели экономики: создание инновационных технологических звеньев, развитие четвертичного сектора,
- восстановление работы социальных лифтов,
- создания условий для устойчивого роста среднего класса как стабилизирующего компонента социетальной системы,
- создание благоприятных условий для возвращения трудовых эмигрантов.

Minimum wages in the EU Member States, as of 1st January 2017
(in € per month)

<http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2017/02/12/70615>

Итак, в трансформируемых странах складывается особая, отличная от утвердившихся западных стереотипов, социальная стратификация. Типичная для транзитивных государств социальная реальность характеризуется неустойчивостью, внутренней напряженностью и конфликтностью, неоднозначной динамикой и непредсказуемыми последствиями как для всего общества, так и для отдельного индивида. Огромная имущественная дифференциация, напряженное противостояние социальных групп, отсутствие социального консенсуса – реальные угрозы для устойчивого и поступательного движения этих обществ во всех сферах жизнедеятельности.

Для постсоветских обществ, включая Молдову, характерны: несовместимость – «разрыв» основных критериев социальной страты; угрожающе деформированная социальная структура. Неблагополучная иерархия общества вызвана многочисленными причинами, включая мизерную оплату труда в национальной экономике, отсутствие рабочих мест, предъявляющих спрос на высокую квалификацию и подготовку работника, бездействие социальных лифтов, кланово-кумовскую кадровую политику.

Комплекс мероприятий, проводимых под эгидой государства, по преодолению / минимизации этих причин, позволит совершенствовать социальную стратификацию молдавского общества в направлении приближения к «евростандартам».

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Global economic prospects 2007: managing the next wave of globalization
2. Падоан: средний класс Европы находится в кризисе
3. <https://news.rambler.ru/europe/35864288-padoan-sredniy-klass-evropy-nahoditsya-v-krizise/>
4. <http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2017/02/12/7061539/>

PARADIGMA EUROPEANĂ ȘI GEOPOLITICA VIITORULUI

¹*Dr., prof. univ., Florina BRAN*

²*Dr., conf. univ., Dumitru-Alexandru BODISLAV*

³*Dr., conf. uni., Carmen Valentina RADULESCU*

^{1, 2, 3}*Academia de Studii Economice din București
Piața Romană 6, București, România
Tel. +4021319.19.00 <http://www.ase.ro>*

Abstract

This research paper underlines the path we should follow as a Union (European Union) if we want to succeed on the long run. To do all these, we should start by understanding our past and the individual needs of each and any state that is part of EU or wants to be part, from states like Kosovo to a possible new state like Catalonia, or maybe the reconfiguration of Turkey and wanting to be part of the EU (and NATO) would be again on their macroeconomic agenda.

Introducere

Schimbarea de paradigmă în construcția Europeană o face economistul politic francez Jean Monnet (Kullberg, 2010), apartenent și al valului unionist interbelic perioadă în care a deținut importanta funcție de secretar adjunct al Ligii Națiunilor. Acesta este creierul din spatele planului Schuman, omonim ministrului de externe francez post-belic. Planul creează CECO, Comunitatea Economică a Cărbunelui și Oțelului. Jean Monnet se dezice prin pragmatism de viziunea idealistă din interbelic asupra integrării. Rațiunea sa a mers pe *integrarea funcțională*, adică ideea că dacă statele vor începe să coopereze în arii de interes comun, funcționale așadar, acestea vor avea o bază catalizatoare de încredere și de o extindere a cooperării și în alte arii. Totuși raționamentul său poartă și amprenta interesului național, nevoia Franței de a își reconstrui industria prin oțel și prin folosirea energiei date de amplele zăcămintele de cărbune din Ruhr, Germania (Smith, 2017, pp. 8-12). În plus din punct de vedere al securității orice viitor război între Germania și Franța devenea de neconceput prin faptul că aceste resurse ar fi alimentat mașinăriile de război ale ambelor state. Monnet și-a aliat astfel politica externă cu interesele Statelor Unite, ce doreau încadrarea pacifistă a Germaniei în noul tablou. Jean Monnet, nu Kalergi care este mai puțin cunoscut opiniei publice actuale, își ia numele de *Părinte al Uniunii Europene*. În plus diferența dintre cei doi era mare. Kalergi voia un stat supranațional de modelul imperiului Roman sau Napoleonice, ce ar fi luat suveranitatea entităților politice naționale. Monnet nu ar fi oferit acest lucru, dar a știut cum să joace pragmatic oferind o parte minoră a suveranității. comparat Schuman descria inițiativa, *Primul pas concret către o Europă Federală*, și așa avea să rămână în istorie (Levy, 2007, pp. 30-50).

Evoluția construcției europene

Avantajatul principal al CECO era Franța fapt ce denotă măiestria de negociere a lui Monnet. Există și perspectiva că diplomația franceză fiind condusă de interesul național, cel al relansării economice și stopării Germaniei, nu a fost motorul principal al construcției europene. Lipsea o componentă de efect. Și asta se traspunea în pozițiile de negociera ale celorlați membri CECO. În primul rând Germania rămânea pe o poziție mai dezavantajată comparativ cu partea franceză. Dorea să i se echilibreze poziția din care negocia, astfel era în căutrire de compensare în viitoarele negocieri. În schimb motorul principal al construcției sunt micuțele țări Benelux. Acestea și din punct de vedere idealist și pragmatic economic erau în favoarea integrării. Fiind economii mici comparat cu Germania și Franța, bunăstarea lor depindea de creșterea comerțului cu exteriorul. Ele reprezintă lobbyul principal al urătorilor pași. Drept dovadă statele Benelux au implementat prima uniune vamală de pe continentul post-belic. Vorbind de partea italiană, dintre toate cele șase aceasta era cea mai federalistă în viziunea elitei sale post-belice însă și cea mai puțin influentă la negocieri (Berend, 2016, pp. 75-80). În cele din

urmă și Franța al cărei atitudine era sceptică asupra dezvoltarea Germaniei și slăbirea controlului de ocupație a înțeles ca o abordare constructivă servește intereselor naționale. Proiectul European prin prisma securității, nevoia de a avea o Germanie care să nu prezinte pericol. Astfel integrarea simboliza cooperare economică constantă pe bazele căreia Franța ar fi câștigat încredere vis-a-vis de Germania, iar un partener de succes, un răspuns pozitiv la problema securității recunoscută de contrapartea franceză (Horber, 2006, pp. 330-331).

Frica războiului în Europa continuă avântul pașilor de integrare. Prin începerea războiului din Korea și instaurarea clară a paradigmei vest versus est, teama de Uniunea Sovietică acționează ca un catalizator extern în procesul de integrare europeană. Erau îngrijorări că Europa ar putea deveni terenul de luptă al Celui de-al Treilea Război Mondial (Smith, 2017, pp. 8-15). Industriile militare europene cooperează astfel nu doar pentru a împiedica comportamentul sine-distructiv ci și din considerente de securitate. Dezideratul era celui a unei armate continentale. De această risc exterior sovietic se leagă inițiativa nefinalizată în cele din urmă a Comunității Europene de Apărare (CEA). Draftul instaura Comunitatea Europeană Politică ce ar fi pus CECO și CEA în subordinea acestei instituții trans-naționale. Însă inițiativa a căzut prin lipsa ratificării de către legislativul francez, în *Assemblée nationale* (CVCE).

Lobbyul țărilor Benelux continuă iar din acesta reiese propunerea pentru Comunitatea Economică Europeană (Berend, 2016, pp. 75-79). CECO și CEA aveau ca *raison d'être* securitatea în Europa. CEE demonstrează că la nivel pragmatic, după modelul lui Monns-a înțeles cum avea să se soluționeze problema europeană, cea a riscului de securitate. Prin integrarea economică.

Eliminarea tarifelor dintre aceste economii ca mod de relansare al lor și astfel împuternicire a lor în chestiunea securității. În 1955 membrele CECO numindu-l pe ministrul de externe belgian Paul-Henri Spaak în ideea inițierii următorilor pași în această direcție prin postura sa de președinte al comisiei. Finalitatea președinției sale rămâne Tratatul de la Roma din 1957, ce a creat port drapelul ce avea să devină Uniunea Europeană, Comunitatea Economică Europeană (CEE). CEE însemna că membrele fondatoare Belgia, Italia, Luxembourg, Olanda, Germania de West și Franța aveau să formeze o piață comună și o uniune vamală. Barierele existau între aceste economii, fie vorbind de mobilitatea persoanelor sau a capitalului fie că vorbim de tarifele pe importuri. Eliminarea acestora era stipulat în obiective, stipulat fiind dezideratul funcționării ECC. Din uniune vamală și piață comună încă reglementată la nivel de tarife avea să se transforme într-o uniune economică fără tarife interne și un tarif comun către exterior. Integrarea economică din nou este corelată în tratat cu “menținerii păcii și libertății” în Europa. Deasemenea nu omite și ideea de Europă Federală, stipulând că prin uniunea economică se pășește către obiectivul final de o Federația e Europei, astfel lăsând clare opțiunile de integrare politică prin instituții.

Unirea intereselor celor șase a reprezentat primul caz de integrare europeană. Deasemenea pentru prima oară în istoria unionismului se face referire la extindere. La modul teoretic aceasta era posibilă. Cele șase state erau deschise oricărui membru din exterior să i se alăture lor. Chiar și în CECO, Tratatul său stipula în articolul 98 cum orice stat european are dreptul să ceară aderare. La semnare Schuman sublinia o condiție importantă, aceea de a fi o țară liberă, deci cu valorile primul bloc, cel transatlantic (Hillion, 2004, pp. 28-49). Extinderea devine și mai explicită print Tratatul de la Roma, actul constitutiv al CEE. Aici se face *un apel la toate popoarele europene ce au în comun setul de valori să li se alăture* (Tatham, 2009, pp. 200-205). Mai mult se oferă procedural pașii în articolul 237, orice aderant făcând o cerere Consiliului ce în unanimitate va da verdictul. Statele membre și applicantul apoi urmând să poate discuții multilaterale pe condiții și ajustarea la cerințele CEE. Trebuie evidențiat că această folos al valorilor ca o condiționare la statutul de membru se perpetuă în actele viitoare fiind într-o sintagmă asemănătoare în Tratatul de la Lisabona. Cum am discutat mai sus, securitatea europeană depinde de acest substrat fundamental.

Și totuși extinderea era deocamdată limitată. Jumătate din Europa se afla în pactul de la Varșovia, țările din sud precum Grecia, Spania, Portugalia în cadrul unor dictaturi. Țările Scandinave, Marea Britanie și Irlanda manifestau reluctanță nefiind interesate de beneficiile

economice oferite de aceste prime construcții europene. Aveau alte planuri, în special Marea Britanie. A fost nevoie de o demonstrație în forță a modelului economic ECC pentru a atrage următoarele valuri de aderanți.

Succesul anilor '60 ca atracție a primului val de aderare ECC

Dezideratul pentru ECC era crearea unei piețe în care servicii, bunuri, capital sau fie muncitori să nu întâmpine obstacole în tranzacții sau mobilitate. Piețele interne ale țărilor comunității aveau să se contopească într-una singură care să aducă cât mai mult cu puțință unei piețe interne însă de mari dimensiuni. Drumul era unul lung. Termenul dat era de ianuarie 1970, cum era stipulat în Tratatul de la Roma, însă nici acest lucru nu s-a întâmplat. ECC a activat ca o piață comună în tot acest timp. Odată cu 1992/1993 și Tratatul de la Maastricht o piață internă cu adevărat începe să funcționeze (Schwarze, 2006). Iar vorbind de mobilitatea factorului uman, s-a pus accentul pentru început pe muncitorii calificați. Schengen intră în efect abia în 1985 pentru o mobilitate totală. Astfel între 1958 și 1972, în perioada intrărilor de muncitorilor oaspeți în Vestul Europei, peste 8 milioane de permise de muncă au fost elaborate în cele șase state CEE. Dintre acestea o treime reprezentau mobilitatea intra-comunitară (Koikkalainen, 2001).

În tratatul constitutiv se cerea ca toate restricțiile la comerț intra-european (comunitate) să dispară, dându-se o perioadă de 12-15 ani pentru tranzitare. Deasemenea comunitatea avea să aleagă un tarif comun pentru importuri. Desigur, logica era una protecționistă, tariful către exterior fiind mai mare tocmai pentru adeziunea pieței (Sennholz, 1960). Încă o stipulare a tratatului este aceea că în piața comună nu vor activa monopoluri sectoriale, doar în anumite cazuri speciale. Retrospectiv pieței comune i se recunoaște spargerea vechilor monopoluri europene în țări precum Franța, deoarece, ideologic, tratatul avea dezideratul creșterii competitivității agenților economici interni pe termen lung, tocmai pentru a reprezenta CEE ca o forță la nivel global. Însă în primii ani modelul economic al CEE avea să fie puternic dirijist.

Funcționarea acestei comunități avea să fie perfecționată de-a lungul timpului. Ca început comunitatea ofera un cadru de negociere asupra atingerii obiectivelor ei. De exemplu, coperarea concretă în domeniul agriculturii din perspectiva unei piețe comune a fost concretizată prima oară abia în 1962 prin stabilirea unor niveluri de prețuri comune în sectorul agricol (Grabs, 2013). Abia în acel an Politica Agricolă Comună a intrat în efect. 1968 s-a înregistrat un nou succes, traficele de comerț în comunitate fiind eliminate pentru anumite produse. Procesul creării uniunii economice a fost treptat, dată fiind complexitatea armonizării dezideratelor tuturor membrilor. Până și instituțiile politice catalizatoare ale actului decizional și execuțional în înfăptuirea uniunii au acționat lent.

Perioada 1950-1973 este cunoscută ca Perioada de Aur pentru creșterea economică europeană. PIB-ul real a crescut cu mai mult de dublu față de orice perioadă anterioară. Desigur, trebuie înțeles și contextul derulării acestei creșteri economice. Un prim factor este efectul de *prindere din urmă*, aluzie la întoarcerea creșterii economice sănătoase după ce întregul continent european a fost angrenat în Marea Criză Economică a deceniului '30. În plus războiul lăsa în urma sa un continent distrus și astfel premisele reluării creșterii economice prin reconstrucția sa cu tot cu ajutorul planului Marshall. Însă există un consens asupra faptului că această creștere nu reprezintă toată imaginea. (Carlin) Analizele economiștilor reliefează un model al creșterii economice care se aplică în special statelor CEE, cele care au întrevăzut printre cele mai puternice creșteri. Modelul definit de către aceștia din întâmplările vremii reliefează un model puternic dirijist, bazat pe crearea unei piețe ample, focalizat pe industrii cheie și astfel accentuând investițiile în sectoare cu avantaj comparativ pe o asemenea piață largă. În plus factorii acestei creșteri sunt văzuți din punct de vedere instituțional arătând puternicul impact al politicului în acestea, pe deoparte la nivel național, dar și trans-național, unde vom discuta despre CECO și CEE.

Așadar în tabloul principal al modelului avem variabila investițiilor ce s-au aflat la un nivel înalt pe de-a lungul perioadei. Vorbind de investiții nete acestea s-au situat în deceniile '50 și '60

cu aproape dublu peste orice perioadă anterioară europeană. S-a dovedit faptul că o creștere de la 20% la 30% a investițiilor brute din PIB așa cum s-a demonstrat comparativ în multe cazuri de economii ale perioadei, s-a transformat în mai mult de două puncte procentuale la creșterea economică. Economii de a investit mai multe precum cele CEE au primit mai mult din roade (Crafts, Toniolo, 1996, pp. 57-60).

Ratele mari investiționale pot fi explicate în primul rând prin moderația salarială, o constantă a acelor vremuri. Astfel o cerere mare putea să existe pentru investiții cât și cerera pentru ele. Pe baza consenselor instituționale, în negocierile dintre sindicate și reprezentanți sectoriali, instituții guvernamentale se pastrea această dinamică a moderației salariale, cu alte cuvinte nivelul salariilor era în creștere pe termen lung fiind promis acest lucru însă la o rată moderată cu puțin peste nivelul inflației din acel moment. Costul negocierii era scăzut de faptul că nivelurile de creșteri erau gândite sectorial prin cadre instituționale. Astfel firmele păstrau mai mult din profituri, în plus fiind motivate tot prin consens instituțional la reinvestirea profitului și nu cazului contrar în care s-ar fi plătit dividende din profit. În acei ani se punea mult accent ca modelul acesta de investiție continuă să fie impus în sectoarele industriale în care exista un avantaj comparativ vis-a-vis de realitatea continentală europeană. Prin investițiile continue se făcea și mai mult uz de acest avantaj comparativ rezultând într-o productivitate mult mai mare a acestor sectoare pe piața unde se exporta, căci da, exporturile au reprezentat al doilea factor important pe lângă moderația salarială. În plus nu trebuie scos din evidență impactul creșterilor salariale, o cerere mai mare fiind activă pe piață. Totuși un astfel de model limitat național nu ar fi adus atâta bunăstare de ambele părți. De aceea exporturile într-un cadru instituțional european au creat o piață mai mare pentru ca acest model să activeze Crafts, Toniolo, 1996, pp. 57-60).

Ratele mari ale exporturilor, creșteri chiar de 8% pe an, însemnau profituri continue firmelor din sectoarele cu avantaj comparativ. Comerțul cu exteriorul este un factor important al creșterii economice, iar cel mai mult efect l-a avut comerțul intra-European. Desigur, acesta era ajutat din punct de vedere instituțional. Facem chiar referire la primele forme de unionism european ce s-au concentrat pe latura economică, cea de creare a unei piețe comune, CEE fiind cel mai important cadru instituțional (Crafts, Toniolo, 1996, pp. 57-60).

O problemă a vremii era găsirea consentului, statele Europene puteau continua pe calea divergențelor, neîncrederea dintre acestea sau puteau intra într-o spirală a cooperării. Germania era centrală acestei scheme de cooperare prin bazinele sale ample de cărbune din zona Ruhr. Acestea ar fi reprezentat o bază importantă pentru toate industriile vest-europene, în special Franța al cărei industrii a oțelului necesita participarea Germaniei. Acesta este argumentul economic al schemei CECO, pe lângă cel de supervizare a industriilor militare. Industriile celor șase țări constituate aveau să fie ajutate astfel de schema comună. Un alt cadru instituțional european mai puțin cunoscut, ce a servit comerțului european post-belic este cel al Uniunii Plăților Europene intrată în efect în 1950. Dacă la început se cerea o scădere a barierelor la comerț între semnatare la 50%, următoarele prag cerea o scădere până la 75%. Până în 1955 se ajunsese ca comerțul european să fie în proporție de 90% fără cote.

Vorbind de impactul economic al CEE, un caz ce denotă eficiența implementărilor în scăderea barierelor și câștigul industriilor cu avantaj comparativ și înclinate spre exporturi, literatura economică prezintă o dinamică din Franța acelor ani. Toate industriile franceze au suferit de o creștere a penetrării importurilor, văzându-și prețurile scăzând în primii ani de CEE. Toate industriile ce deja erau înclinate să exporte și-au văzut prețurile crescând datorită cererii mari. Dinamica aceasta s-a transpus în creșteri sustenabile la nivelul întregii economii (Crafts, Toniolo, 1996, pp. 57-60).

La sfârșitul acestei ere, în pragul începerii primei crize a petrolului din 1973, percepția vremii vedea CEE ca un model de succes. Prosper economic și recuperat cu o creștere puternică din distrugerile războiului CEE avea o ofertă atractivă prin piața sa comună. Primele valuri au fost influențate astfel, cel din 1973 a incorporat Danemarca, Marea Britanie și Irlanda. Vorbind de aderarea

Marii Britanii în CEE, aceasta a fost privită reluctant la început de către Londra. Cu toate acestea mai târziu în anii '60 Conservatorii dar și Laburiștii au început demersurile pentru aderare. În 1973, chiar în începutul crizei economice, Marea Britanie intră în comunitate prin demersurile pro-europeanul prim-ministru Edward Heath (Smith, 2017, pp. 8-15). Marea Britanie era reluctantă la a ceda suveranitatea în pașii premergători creării ECC, în mare și datorită diferenței distrugerilor războiului continent versus insula. Marea Britanie a ieșit mai bine din război, un invingător, iar situația o prezenta ca o putere de sine stătătoare fără nevoia unui organism trans-național în care să își exercite puterea pe scena globală. Comportamentul politic s-a manifestat prin distanță față de implicarea în CEE, în același timp încurajând unionismul european de pe continent. Churchill revenea la putere pentru un nou mandat în 1951 iar politica externă avea următoarele priorități, SUA, Commonwealthul și de abia pe locul al treilea Europa continentală. În plus, ca argumentul economic, prima forma a uniunii, CECO pune la comun resursele de oțel și cărbune ale Germaniei și Franței. Britanicii aveau resursele acestea naționalizate și fără dorință de a le împărți (Smith, 2017, pp. 8-15).

Paradigma se schimbă iar cu începutul anilor '60 statele ECC încep să prospere în timp ce Marea Britanie în al său EFTA mai puțin. În plus, Criza de pe canalul Suez dovedește că partenerii americani și ce din Commonwealth nu sunt de contat. Acest eveniment din considerente de securitate începe să deschidă Londra către ideea alăturării de CEE (Smith, 2017, pp. 8-15). Primul ministru conservator Harold Macmillan, după o întrevvedere cu John F. Kennedy i se recomandă aderarea, americanii fiind de mult susținătorii ideii. Dezideratul începe însă este foarte cunoscută poziția lui Charles de Gaulle la aderare. Franța nefiind de acord, unanimitatea deciziei nu putea fi întrunită. Un motiv principal ar fi acela de frică de rivalitate, Franța fiind cel mai puternic stat al CEE atât economic cât și politic (Campos, Coricelli, 2015).

CONCLUZII

Situația Economică a CEE acționează și mai mult asupra convingerii Londrei de aderare la CEE, cu mult peste EFTA ca performanță. În plus faptul că CEE avea să își stabilească un tarif comun la importuri ar fi avut un efect negativ pentru economia Marii Britanii care exporta spre continent, tariful crescând pentru o protecție necesară întăririi relațiilor din CEE. Spre sfârșitul anilor 60, răsare paradigma de nici o altă alternativă pentru Marea Britanie în legătură cu aderarea. Intrarea în CEE era reiterată ca o nevoie pentru ca Marea Britanie să își păstreze statutul de putere internațională dată fiind perioada mai dificilă prin care trecea economia (Smith, 2017, pp. 16-17). CEE ar fi oferit oportunități industriei britanice de a ieși din impas intrând într-o piață ce ar fi motivat-o la schimbări structurale, intrarea în paradigma industriilor de scară așa cum se întâmpla în CEE.

Odată cu plecarea lui de Gaulle de la președinția franceză Georges Pompidou își schimbă poziția. Marea Britanie este primită, însă pentru prima oară aceasta va fi acceptată doar dacă parcurge implementarea aquisului (legislația de funcționare CEE) de până atunci a comunității CEE. Aceasta este prima regăsire a unei caracteristici pregnante până astăzi a extinderii europene. Astfel la orizont răsărea un prim val cu o dinamică aparte, cel al Greciei și cel Iberic, economii inferioare CEE, spre deosebire de Marea Britanie, ce își pune speranțele de convergență la nucleul european prin aderare.

BIBLIOGRAFIE

1. Berend, I.T. (2016) „The History of European Integration: A new perspective”, Routledge.
2. Campos N., Coricelli F. (2015) „Why did Britain join the EU? A new insight from economic history” disponibil on-line la <http://voxeu.org/article/britain-s-eu-membership-new-insight-economic-history>
3. Carlin, W. „West German Growth and Institutions, 1945-90”, disponibil on-line la <http://www.ucl.ac.uk/~uctpa36/west%20germany%20in%20crafts%20toniolo.pdf>
4. Crafts N. & Toniolo G. (1996) „Economic Growth in Europe since 1945”, Cambridge University Press.
5. CVCE „The European Political Community (EPC)” disponibil on-line la <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/6550430e-98c0-4441-8a60-ec7c001c357b>

6. Grabs, J. (2013), „A Brief History of European Agricultural Policy”, disponibil online la <http://foodpolicyforthought.com/2013/05/28/a-brief-history-of-european-agricultural-policy/>
7. Hillion, C. (2004) „The Copenhagen Criteria and Their Progeny”, Hart Publishing.
8. Hörber, T. (2006) „The Foundations of Europe-European Integration Ideas in France, Germany and Britain in the 1950s ”, VS Verlag für Sozialwissenschaften.
9. Koikkalainen, S. (2001) „Free Movement in Europe: Past and Present”, disponibil on-line la <http://www.migrationpolicy.org/article/free-movement-europe-past-and-present>
10. Kullberg, K. A. „The Righteous Man’s Burden - Paneuropean Vision and its Sense of Morality in Interwar and Present European Context”, disponibil on-line la <http://users.jyu.fi/~aphamala/pe/issue4/petart.htm>
11. Levy, J. (2007) The Intermarium: Wilson, Madison, & East Central European Federalism, Universal-Publishers.
12. Schwarze, J. (2006) „The development of the European Union from a common market to a political union.”, Ritsumeikan Law Review 23
13. Sennholz, H. (1960) „The European Economic Community”, disponibil on-line la <https://fee.org/articles/the-european-economic-community/>
14. Smith, J. (2017) „The UK’s Journeys into and out of the EU: Destinations Unknown”
15. Tatham, F. A. (2009) „Enlargement of the European Union”, Kluwer Law International, pp 200-205.

OPORTUNITĂȚI ȘI PROVOCĂRI PRIVIND PARTICIPAREA ANGAJAȚILOR MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE LA MISIUNI ȘI OPERAȚII INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ

Cristina LESNIC

*Ministerul Afacerilor Interne, Republica Moldova, mun. Chișinău,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 200, tel.: 0692 43641*

Abstract

The subject of the institution's development for participation in the international missions and operations is a conditionality of the implementation of the National Action Plan for the implementation of the Association Agreement between the Republic of Moldova and the European Union during 2017-2019 and the Agreement between the Republic of Moldova and the European Union establishing a framework for the participation of the Republic of Moldova in European Union crisis management operations. The changes in the architecture of the international security, hybrid threats, and solidarity towards common values, conflict prevention and crisis management have conditioned the increase in international missions and operations. The state authorities were invited to nominate experts for EUCAP Sahel Mali, EUCAP Nestor, EUAM Ukraine, EUAM Somalia, EUMAM RCA (Africa) and UN RCA (Africa) and UNAMA (Afghanistan), etc., but due to the various reasons the external representation in the international civilian missions is unessential. The research of this theme from the perspective of the Republic of Moldova implies the need to adopt a set of additional measures that would stimulate and motivate the participation of Moldovan experts through international affirmation, transfer of expertise and knowledge, international image enhancement, personal motivation for career growth, and taking over the experiences and good practices. There are some deficiencies to be submitted to an additional research mechanism in order to identify some optimal solutions. Thus, the need for drafting of a government decision which would ensure the implementation of the specialized law, the establishment of an annual national budget for these purposes, the creation of a network of experts, the development of a training curriculum dedicated to the selected participants, the development of the external assistance projects solutions are just some solutions and recommendations.

Key words: *missions, operations, civilian, military, international, EU*

JEL CLASSIFICATION: B

Cadrul legal și de politici aplicabil. Unul dintre succesele Republicii Moldova în parcursul de integrare europeană, în particular un pas mai aproape de realizarea agendei de asociere și a planului de acțiuni de implementare a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană a fost adoptarea cadrului legislativ național în domeniu, în special Legea nr. 219 din 3 decembrie 2015 privind participarea Republicii Moldova la misiuni și operații internaționale.

Republica Moldova este interesată să dezvolte un parteneriat strategic de participare la misiuni și operații UE (PSAC), iar acest lucru are o bază solidă, în special semnarea Acordului între Republica Moldova și UE de stabilire a unui cadru pentru participarea Republicii Moldova la operațiile UE de gestionare a crizelor³, condiționalități ale Planului de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere pentru perioada 2017-2019, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 472 din 30 decembrie 2016⁴ și interesul instituțional prin intermediul documentelor de politici⁵.

În prezent, demersurile de participare la misiuni și operații internaționale în calitate de răspuns la situațiile de criză sunt aliniate la prevederile Strategiei Globale pentru Politica Externă și

³ Acord între Republica Moldova și UE de stabilire a unui cadru pentru participarea Republicii Moldova la operațiile UE de gestionare a crizelor, semnat la 13 decembrie 2012, ratificat prin Legea nr. 75 din 12 aprilie 2013.

⁴ Hotărârea Guvernului nr. 472 din 30 decembrie 2016, Titlul II. Dialogul politic și reformele, cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate (Politica externă și de securitate).

⁵ Strategia de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea a acesteia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 587 din 12.05.2017, pct. 1.7(1.7.1-1.7.3 ale planului de acțiuni).

de Securitate a UE și Planului de Acțiuni de implementare a strategiei⁶, care implică o abordare integrată⁷ a managementului crizelor.

La etapa actuală lipsește un act normativ, care ar detalia mecanismul de implementare a Legii privind participarea Republicii Moldova la misiuni și operații internaționale, deși anumite inițiative de a elabora un astfel de proiect au existat în trecut.

În contextul adoptării și implementării Strategiei de dezvoltare a Poliției și a planului de acțiuni aferent, au fost incluse prevederi noi prin care „consolidarea capacităților Poliției de participare la misiunile internaționale și operațiunile Uniunii Europene de gestionare a situațiilor de criză”⁸ constituie un obiectiv ce stabilește dezvoltarea cadrului departamental, instituirea unui mecanism instituțional și elaborarea unei curricule de instruire în acest domeniu, având drept termen limită anul 2020.

Din altă perspectivă, sectorul de reformare a afacerilor interne implică și dezvoltarea trupelor de carabinieri, iar recent a fost adoptată Strategia de reformare a trupelor de carabinieri pentru anii 2017-2020 și a planului de acțiuni pentru implementarea acesteia⁹. Planul de acțiuni menționat prescrie activități noi dedicate „modernizării capacităților carabinierilor de participare la misiuni și operații internaționale sub egida ONU, UE, OSCE sau altor organizații internaționale/regionale, precum și elaborarea mecanismului de participare”¹⁰.

Noi oportunități și provocări. Recent, Ministerul Afacerilor Interne a aprobat viziunea privind participarea la misiuni și operații internaționale¹¹ care stabilește pașii concreți de dezvoltare a instituției de participare la misiuni și operații internaționale pentru potențialii angajați eligibili din sistemul afacerilor interne.

Ministerul Afacerilor Interne în condițiile actuale ale noului cadru regulatoriu, nu a participat cu personal la misiuni și operații internaționale ale UE, având experiență limitată în ceea ce privește participarea la misiuni OSCE. Viziunea menționată *supra* reprezintă o foaie de parcurs pentru instituție orientată să stabilească pașii concreți de dezvoltare a acestei instituții.

Din multiple invitații de participare la misiuni și operații internaționale din partea UE și ONU pe domeniul misiunilor civile, acestea au fost refuzate din motive diferite. Printre misiunile și operațiile internaționale la care instituția a fost invitată să nominalizeze experți sunt: EUCAP Sahel Mali, EUCAP Nestor, EUAM Ucraina, EUAM Somalia, EUMAM RCA (Africa) și UN RCA (Africa) și UNAMA (Afganistan), etc. Printre motivele refuzului de identificare și trimitere în misiune sau operațiune internațională au fost austeritatea bugetului instituțional, lipsa de experiență în domeniu și barierele de cunoaștere a limbii străine solicitate potrivit criteriilor de eligibilitate.

Schimbările care au survenit în arhitectura securității internaționale, amenințările hibrid, solidaritatea față de valorile comune, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor au condiționat creșterea numărului misiunilor și operațiilor internaționale.

În procesul de integrare europeană, Ministerul Afacerilor Interne participă în diferite formate la foruri internaționale, regionale și naționale, unde preluarea și împărtășirea experienței și bunelor practici în domeniu sunt aduse la cunoștință participanților. Drept exemplu, platforma *Parteneriatului Estic, în cadrul Panelului PSAC*¹² este asigurată continuitatea diseminării informației cu privire la participarea la misiunile și operațiile UE.

⁶ EU Global Strategy for Foreign and Security Policy and the Action Plan for implementation of the strategy, adoptată în 2016.

⁷ https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/full_brochure_year_1.pdf, From Shared Vision to Common Action: Implementing the EU Global Strategy, 1 Year.

⁸ Strategia de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea a acesteia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 587 din 12.05.2017, pct. 1.7(1.7.1-1.7.3 ale planului de acțiuni).

⁹ Hotărârea Guvernului nr. 357 din 31 mai 2017

¹⁰ Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 357 din 31 mai 2017, pct. 3.2.6-3.2.7

¹¹ Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 233 din 3 august 2017

¹² Programul de lucru al Platformei Parteneriatului Estic nr. 1 „Democrație, buna guvernare și stabilitate” pentru anii 2014-2017

O oportunitate relevantă de accesare a asistenței externe există și este pe deplin implementată de către Ministerul Afacerilor Interne, fiind explorată prin intermediul *Trust Fund* care permite schimbul de experiență, vizite de studiu, expertiză și consultanță, avînd la bază un consorțiu dintre Ungaria, Letonia, Lituania, Marea Britanie și Slovacia. Acest consorțiu acordă sprijinul necesar în vederea participării reprezentanților statelor-membre ale PaE la misiuni și instruire în domeniul PSAC. Această inițiativă reprezintă un exemplu bun prin modul de cooperare a statelor-membre ale UE în sprijinul și în beneficiul partenerilor din domeniul securității.

Potrivit Proiectului HiQSTEP¹³, care a făcut un studiu de caz pentru Republica Moldova avînd ca scop consolidarea cooperării interinstituționale și mecanismului de comunicare pe probleme aferente PSAC, unele dintre constatări și recomandări indică: crearea unei baze de date privind evidența experților, creșterea volumului resurselor financiare, dezvoltarea unui sistem de instruire, creșterea eficienței comunicării publice, etc.

Printre partenerii de dezvoltare în vederea participării la misiuni și operații internaționale și luînd în considerare unele dintre recomandări ale HiQSTEP, au fost inițiate parteneriate de dezvoltare cu DCAF (ISSAT)¹⁴, CMC Finland¹⁵ și Fincent¹⁶ din Finlanda, CID NATO¹⁷. Noi oportunități agreeate pentru dezvoltarea capacităților instituționale sunt oferite prin intermediul Programului de cooperare polițienească în cadrul Parteneriatului Estic. Altă alternativă de accesare a fondurilor UE pentru activități conexe (expertiză, ateliere de lucru, vizite de studiu) este instrumentul de finanțare TAIEX (UE). În aceste situații, Ministerul Afacerilor Interne este eligibil și acceptat să desfășoare activități pe acest domeniu.

Potențialii angajați au posibilitate să urmeze cursuri de bază, orientare, specializare sau pre-detașare, inclusiv on-line prin intermediul platformei *e-learning*. În perioada anilor 2015 - mijlocul 2017¹⁸, datorită oportunităților oferite de către donatori și partenerii de dezvoltare, au fost instruiți aproximativ 43 de angajați în cadrul vizitelor de studii, schimb de experiență și alte activități peste hotare.

Apropierea de standardele UE și continuarea parcursului de integrare europeană constituie o alegere și o prioritate pentru actuala guvernare. După obținerea regimului liberalizat de vize, menținerea progreselor în cadrul Parteneriatului Estic, inițierea procesului de reformare instituțională putem sublinia că scopul Ministerului Afacerilor Interne este de a continua să livreze progrese.

În lista parteneriatelor de cooperare, care oferă oportunități pentru Republica Moldova, iar în special pentru Ministerul Afacerilor Interne, constituie dialogul cu Colegiul European de Securitate și Apărare. Această dimensiune poate fi pe deplin explorată în domeniul instruirii și perfecționării resurselor umane.

Mecanismul de participare la misiuni și operații internaționale este stabilit pe bază de detașare sau contract. Trebuie de notat faptul că, spre deosebire de alte sisteme ale UE, cum ar fi cazul Finlandei, unde este permisă participarea reprezentanților din mediul asociativ¹⁹, participarea la misiuni și operații internaționale, prin prisma sistemului moldovenesc, este admis doar pe bază de detașare a angajaților din sistemul public de administrare.

Avînd în vedere oportunitățile pe care le implică participarea la misiuni și operațiuni internaționale, precum spor de imagine internațională, motivație profesională de creștere în carieră,

¹³ Public Study Report, Short Term High Quality Studies to Support Activities under the EaP- HiQSTEP project, martie 2017

¹⁴ Centrul pentru controlul forțelor armate, Geneva (Echipa de consultanți în domeniul sectorului internațional de securitate)

¹⁵ Centrul de Management al Crizelor al Ministerului Afacerilor Interne din Finlanda

¹⁶ Centrul internațional finlandez al forțelor de apărare al Ministerului Apărării

¹⁷ Centrul de informare și documentare privind NATO din Republica Moldova

¹⁸ Extras din datele statistice ale Ministerului Afacerilor Interne privind delegarea angajaților MAI peste hotarele țării în perioada 2015-2017

¹⁹ Strategia Națională a Finlandei pentru managementul crizelor civile, Actul nr. 1287 din 2014 de participare a personalului în cadrul managementului crizelor civile

preluarea experienței și bunelor practici, afirmarea pe plan internațional prin transfer de expertiză și cunoștințe, etc., la nivel național constatăm că, există deficiențe și provocări care urmează să fie supuse unui mecanism de cercetare suplimentară în vederea identificării unor soluții optime.

Deficiențele și provocările sunt dictate de realitățile actuale: lipsa de experiență suficientă în domeniu, cunoașterea limbii străine la nivel experimentat (de regulă pe bază de limbă engleză sau limbă franceză), lipsa unui sistem unic de școlarizare pe domeniul afacerilor interne, inexistența unui mecanism instituționalizat și unic de recrutare, selectare, pregătire în domeniu, lipsa unei curricule de instruire pentru misiuni civile internaționale și rețelei de formatori. O altă provocare reprezintă este faptul delegarea de participare la aceste misiuni internaționale implică cheltuieli adiționale din bugetul instituțional, fie în cazurile existente deja de detașare la misiuni poate fi solicitată acoperirea cheltuielilor din fondul de rezervă al Guvernului. În ultima instanță, putem trage concluzia că accesarea fondului de rezervă al Guvernului pentru detașarea în misiune civilă internațională ar implica aprobări multiple pentru validarea candidaturii.

Un lucru care poate fi inclus în lista provocărilor vizează transparența procesului de accedere la concursul de selectare a candidaților. Actualmente această procedură se bazează pe nominalizarea din oficiu a participantului. Chiar dacă filtrul instituțional este *apriori* credibil la nivelul instituției delegat, iar pe de altă parte există un filtru adițional din perspectiva instituției care este punctul focal de contact la nivel național, se prezintă necesar asigurarea unui proces cât de posibil echitabil și transparent.

Unele state ale UE pledează pentru un buget dedicat, aprobat anual, pentru scopuri destinate participării la misiuni și operații internaționale, iar liniile de finanțare pentru aceste activități sunt planificate din timp, astfel încât prioritizarea strategică de participare la anumite misiuni sau operații internaționale revenindu-i Ministerului Afacerilor Externe²⁰.

Asigurarea egalității de gen și de șanse constituie o dimensiune importantă, fapt pentru care ponderea de participare în misiuni și operații internaționale urmează să fie luat în calcul.

Deși pe durata exercitării atribuțiilor în misiuni și operații internaționale, persoana detașată se subordonează instrucțiunilor conducerii misiunii civile internaționale. Pe de altă parte, ar putea părea relevant la etapa actuală, în care statul își dezvoltă memoria instituțională și investește în capacitățile instituționale, de a identifica un centru de apel sau o linie directă 24/24 pentru a putea răspunde la întrebările care sunt mai puțin cunoscute sau care necesită îndrumarea pe cazuri individuale.

Fiind un domeniu relativ nou pentru experiența practică a diferitor instituții, anumite seminare de informare privind noile oportunități pentru angajații Ministerului Afacerilor Interne au început activitatea abia în anul 2017 pentru a încuraja și stimula înaintarea dosarelor de participare.

Deși Legea privind participarea Republicii Moldova la misiuni și operații internaționale a intrat în vigoare, un mecanism național de implementare, care ar fi fost aprobat prin hotărâre de guvern nu există la etapa actuală.

Concluzii, soluții și perspective. Odată cu adoptarea cadrului regulatoriu european privind participarea la misiuni și operații internaționale, constatăm că Republica Moldova își dorește să contribuie cu propria prestație, delegând un număr modest de reprezentanți din alte autorități naționale decât reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne.

Se observă că abordarea pragmatică și integrată a UE este împărtășită de autoritățile naționale, inclusiv de către Ministerul Afacerilor Interne care vine să includă în documentele sale de politici sectoriale prevederi și acțiuni concrete de angajare a instituției într-un proces coordonat, coerent și planificat de participare la misiuni și operații internaționale.

Deși nu există un cadru normativ detaliat de punere în aplicare a Legii nr. 219 din 3 decembrie 2015 privind participarea Republicii Moldova la misiuni și operații internaționale, Ministerul Justiției a făcut o încercare de a detașa persoane în misiuni civile internaționale. La fel,

²⁰ Experiența Finlandei potrivit căreia se numără circa 700 de participări pe plan internațional în misiuni și operații internaționale

UE oferă statelor terțe, precum e cazul Republicii Moldova, invitații de a participa la diferite misiuni sau operații, atestând că cooperarea cu instituțiile europene este focusată pe dialog.

Din analiza prezentului studiu, notăm că pentru moment Ministerul Afacerilor Interne nu are experiență practică privind detașarea personalului în misiuni și operații internaționale sub egida UE/ONU.

Ministerul Afacerilor Interne contribuie și manifestă interes de a fi un partener credibil și privilegiat și de a oferi sprijinul în domeniul politicii de securitate internațională și de a împărtăși experiența. În acest sens, la nivel UE, pe bază de parteneriate bilaterale și discuții cu alte organizații internaționale de profil, acestea din urmă investesc în dezvoltarea capacităților instituțiilor naționale pentru a forma resurse umane calificate în domeniu.

Astăzi, experiența Ministerului Apărării de participare la misiunile și operațiile sub egida ONU este una relevantă, având un centru de pregătire, persoane cu experiență în domeniu și operații realizate în străinătate.

Din perspectiva noilor oportunități care urmăresc rezultate tangibile, inclusiv contribuția, vizibilitatea și transparența parteneriatelor în formate bilaterale și extinse dintre UE, ONU, OSCE și/sau Republica Moldova, în particular Ministerul Afacerilor Interne, apar noi necesități care pot servi drept soluții și recomandări pentru îmbunătățirea cadrului legal, instituțional și cel operațional.

Astfel, pentru creșterea oportunităților în cadrul dialogului bilateral cu UE, ONU, OSCE se impun eforturi și progrese instituționale.

Astfel, la nivel național ar fi necesar crearea unui grup de lucru interinstituțional pentru elaborarea și dezvoltarea unui proiect de regulament cu privire la modul de organizare și asigurare a participării la misiuni și operații internaționale în contextul Legii nr. 219 din 3 decembrie 2015 privind participarea Republicii Moldova la misiuni și operații internaționale. Aprobarea acestui proiect de regulament printr-un act normativ (hotărâre de guvern) ar fi cel mai potrivit pentru a stabili procedurile, mecanismele de recrutare, selectare și pregătire, uniformizarea criteriilor de participare la toate categoriile de misiuni și operații internaționale (UE, OSCE, ONU), procedura de concurs, evidența rețelei de experți, bugetul, protecția socială și alte aspecte relevante.

La nivelul Ministerului Afacerilor Interne, ținând cont de documentele de politici de dezvoltare și reformare pentru poliție și trupele de carabinieri, dar și având la bază reforma administrației publice centrale, există câteva soluții care ar sprijini procesul și rezultatele așteptate.

În ordinea de idei menționate supra, printre soluții ar putea fi propuse:

1) **la nivel de cadru normativ instituțional:** a) efectuarea unui studiu de fezabilitate și de impact privind proiectarea mecanismului de participare la misiuni și operații internaționale cu prezentarea constatărilor și recomandărilor b) elaborarea regulamentului de recrutare, selectare, pregătire și evaluare; c) dezvoltarea procedurilor operaționale standard; d) desfășurarea sesiunilor de instruire și informare privind mecanismul legal aplicabil.

2) **dezvoltarea capacităților resurselor umane:** a) dezvoltarea unei curricule de instruire (pentru toate tipurile de misiuni și operații internaționale ale UE, OSCE, ONU); b) formarea rețelei de formatori și profesori; c) studierea și analiza experienței și practicilor statelor-membre ale UE, ONU, OSCE, inclusiv seminare, vizite de studiu, ateliere de lucru; d) proiectarea unor cursuri modulare de instruire pentru instruirii de bază, de orientare, specializare și avansate, precum și de pre-detașare; e) desfășurarea cursurilor avansate și specializate de limbă engleză/franceză pentru candidați f) acreditarea/certificarea cursurilor proprii de instruire.

3) **dezvoltarea parteneriatelor naționale și internaționale:** a) semnarea memorandumurilor de înțelegere sau acordurilor de colaborare interinstituțională; b) semnarea acordurilor de cooperare cu partenerii de dezvoltare; c) accesarea proiectelor de asistență externă.

4) **dezvoltarea capacităților instituționale:** a) sală de instruire pentru activități teoretice și practice; b) achiziționarea unui soft pentru organizarea și desfășurarea testelor de capacitate; c) crearea unei platforme *e-learning* de instruire; d) dotarea cu echipament și utilaj pentru simularea exercițiilor în condiții reale în scop de instruire, e) elaborarea unui ghid practic.

5) informare, vizibilitate și transparență: a) sesiuni de informare și vizibilitate; b) diseminarea experiențelor, practicilor și lecțiilor învățate; c) foruri naționale și internaționale.

În concluzie, pledăm pentru implementarea acestui set de recomandări menționate supra, care ar implica lansarea procedurilor practice de detașare la misiuni și operații internaționale a reprezentanților Ministerului Afacerilor Interne în condițiile în care integrarea europeană implică participarea la soluționarea dificultăților din sectorul managementului crizelor.

BIBLIOGRAFIE

1. Acord între Republica Moldova și UE de stabilire a unui cadru pentru participarea Republicii Moldova la operațiile UE de gestionare a crizelor, semnat la 13 decembrie 2012, ratificat prin Legea nr. 75 din 12 aprilie 2013.
2. Hotărârea Guvernului nr. 472 din 30 decembrie 2016.
3. Strategia de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea a acesteia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 587 din 12.05.2017.
4. EU Global Strategy for Foreign and Security Policy and the Action Plan for implementation of the strategy, adoptată în 2016.
5. https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/full_brochure_year_1.pdf, From Shared Vision to Common Action: Implementing the EU Global Strategy, 1 Year.
6. Hotărârea Guvernului nr. 357 din 31 mai 2017.
7. Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 357 din 31 mai 2017.
8. Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 233 din 3 august 2017.
9. Programul de lucru al Platformei Parteneriatului Estic nr. 1 „Democrație, buna guvernare și stabilitate” pentru anii 2014-2017.â
10. Public Study Report, Short Term High Quality Studies to Support Activities under the EaP- HiQSTEP project, martie 2017.
11. Extras din datele statistice ale Ministerului Afacerilor Interne privind delegarea angajaților MAI peste hotarele țării în perioada 2015-2017.
12. Strategia Națională a Finlandei pentru managementul crizelor civile.
13. Actul nr. 1287 din 2014 de participare a personalului în cadrul managementului crizelor civile.

ANALIZA SECTORULUI AGRICOL ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE

¹*Drd., Ovidiu BUZOIANU*

²*Drd., Bogdan PASCU*

³*Dr., lector univ., Maria Loredana POPESCU*

^{1, 2, 3}*Academia de Studii Economice din București
Piața Romană 6, București, România
Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>*

Abstract

Precision agriculture or precision farming, is a modern farming management concept using digital techniques to monitor and optimise agricultural production processes. Rather than applying the same amount of fertilisers over an entire agricultural field, or feeding a large animal population with equal amounts of feed, it will measure variations in conditions within a field and adapt its fertilising or harvesting strategy accordingly. Likewise, it will assess the needs and conditions of individual animals in larger herds and optimise feeding on a per-animal basis. Precision agriculture methods promise to increase the quantity and quality of agricultural output while using less input (water, energy, fertilisers, pesticides, etc.). The aim is to save costs, reduce environmental impact and produce more and better food.

Key words: *agriculture, development, farm structure, European Union*

JEL CLASSIFICATION: Q11, Q15

1. Introducere

Politica de dezvoltare rurală a Comisiei Europene este unul dintre cei doi piloni ai politicii agricole comune. Aceasta poate răspunde provocărilor cu care se confruntă zonele rurale și contribuie la dezvoltarea durabilă a acestora. În acest sens, se acordă sprijin pentru programele de dezvoltare rurală stabilite la nivel național sau, în unele cazuri, la nivel regional, pentru un anumit număr de ani stabilit, pentru a fi întreprinse măsurile și fondurile alocate pentru fiecare dintre aceste măsuri. În zilele sale timpurii, politica de dezvoltare rurală a fost în esență, cu aspecte teritoriale limitate. Totodată principiile directe au fost cele de descentralizare a responsabilităților consolidând astfel parteneriatul și flexibilitatea programării, bazată pe un complex de 22 de măsuri care urmează să fie direcționate și puse în aplicare în funcție de nevoile specifice ale statelor membre.

Noul regulament propus pentru politica de dezvoltare rurală după anul 2013 este cel mai recent pas dintr-o serie de evoluții politice în vederea creării unui cadru coerent și durabil pentru viitorul zonelor rurale ale Europei. Odată adoptat, un nou regulament privind sprijinul pentru dezvoltare rurală va constitui baza juridică pentru programele de dezvoltare rurală în următorii ani.

Structura agriculturii în statele membre ale Uniunii Europene variază în funcție de diferențele de geologie, topografie, climă și resurse naturale, precum și diversitatea activităților regionale, infrastructurii și obiceiuri sociale. Studiul privind structura exploatațiilor agricole, de asemenea, cunoscut sub numele de anchetă privind structura exploatațiilor agricole (FSS), contribuie la evaluarea situației agriculturii în întreaga UE, monitorizarea tendințelor și a tranzițiilor în structura exploatațiilor agricole, în timp ce modelarea, de asemenea, impactul evoluțiilor sau politicii externe propunerii. Acest articol prezintă unele statistici din cel mai recent studiu privind structura exploatațiilor agricole, care a fost realizată în 2016 și în mai multe cazuri, se compară acestea cu rezultate de la recensământul din 2009 sau 2010.

2. Dimensiunea exploatațiilor agricole

În anul 2016, se putea cuantifica circa 11,2 milioane de exploatații agricole din cadrul UE-28. O analiză cu o largă dimensiune economică indica faptul că printre acestea, au existat 6,5 milioane cu o producție standard mai mare de 2 000 EUR. Suprafața agricolă utilizată în UE-28 a

fost de aproape 175 de milioane de hectare, oferind o dimensiune medie de 16,1 ha pe exploatație agricolă.

În ceea ce privește suprafața agricolă utilizată, Franța și Spania au deținut cea mai mare parte a terenurilor agricole a UE-28, cu 15,9% și, respectiv, 13,3% acțiuni, în timp ce Regatul Unit și Germania au avut acțiuni doar sub 10,0% (vezi figura 1). Prin contrast, cel mai mare număr de exploatații agricole a fost în România (3,6 milioane), în condițiile în care au fost amplasate de o treime (33,5%) din toate exploatațiile din UE-28. Cea mai mare dimensiune medie a exploatațiilor agricole în oricare dintre statele membre ale UE în 2013 a fost de 133 de hectare înregistrate pentru Republica Cehă, cu cea de a doua cea mai mare medie înregistrată în Regatul Unit, la 94 de hectare. Șase state membre au raportat dimensiuni medii sub 10,0 hectare, cu cele mai mici medii din România, Cipru și Malta. Mărimea medie a exploatațiilor agricole în UE-28 a crescut de la 14,4 hectare per exploatație în 2010 la 16,1 hectare per exploatație în 2015, rezultând o scădere de 11,5% a numărului de exploatații și o scădere de 0,7% în suprafața agricolă utilizată. Cele mai multe dintre statele membre ale UE au înregistrat o creștere în medie a suprafeței agricole utilizată pe exploatație între 2010 și 2015, reduceri mai mici înregistrându-se în Grecia și Irlanda. Dimensiunea economică poate fi determinată prin referire la ieșirea standard, cu alte cuvinte la valoarea producției agricole în ceea ce privește prețurile la poarta fermei. Pe baza acestei măsuri, producția agricolă în UE-28 a crescut (în termeni de preț curent) între 2007 și 2010, cu 7,9% și cu încă 7,5% între 2010 și 2015.

În majoritatea statelor membre UE, creșterea a fost raportată între aceste perechi de ani, cu toate că au existat căderi de peste 10,0% între 2007 și 2010 în Grecia și Cipru, precum și între 2010 și 2015 în Italia; au existat reduceri mai mici între 2007 și 2010, în Germania și Irlanda (în timp ce în producția Suedia a fost mai mult sau mai puțin neschimbat), iar între 2010 și 2015 în Croația, Austria și Portugalia. Creștere peste 20,0% a fost observată în șapte state membre, între 2007 și 2010 și în patru

state membre, între 2010 și 2013, cu Letonia singurul stat membru pentru a înregistra un astfel de nivel de creștere în ambele perioade.

Tabel 1- Dimensiunea exploatațiilor agricole UE, 2015

Clasa de marime (ha)	Uniunea Europeană (28)	
	Număr exploatari (mii)	% din numărul total
0-5	7200.5	65,5
10-20	1411.8	15
20-50	1190.4	10.5
> 50	1080.1	9
Total	10882.8	100

Sursa: *L'agriculture dans l'Union Européenne – Informations statistiques et économiques 2015*

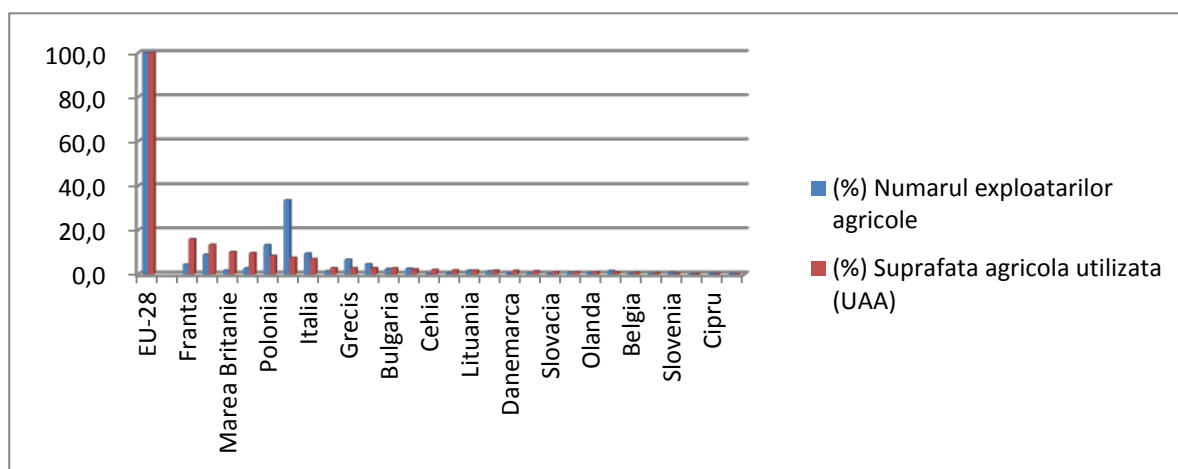

Figura 1- Indicatorii cheie - pondere în totalul UE-28, 2015

Sursa: Eurostat

3. Forța de muncă ocupată în sectorul agricol

Forța de muncă totală ocupată în sectorul agricol în UE-28 a reprezentat echivalentul a 9,5 milioane de unități de muncă pe an în 2015, din care 8700000 (92%) au fost muncitori obișnuiți.

Modificarea generală a forței de muncă agricolă a UE-28 în timpul perioadei 2007-2015 a constat într-o scădere de 2,3 milioane de unități anuale de muncă, echivalent cu o reducere de 19,8%. Între 2007 și 2013, forța de muncă agricolă a scăzut în aproape toate statele membre ale UE, excepțiile notabile fiind Irlanda, Ungaria și Malta, unde forța de muncă a crescut. În termeni procentuali, cele mai mari scăderi au fost înregistrate în Slovacia, Italia, Cipru și Bulgaria. (vezi tabelul 2)

În ceea ce privește rangul muncitorilor obișnuiți, diviziunea dintre normă întreagă și alți lucrători a variat foarte mult între statele membre ale UE. Ponderea muncii full-time a constituit mai mult de jumătate

din forța de muncă agricolă în 11 state membre, ajungând la aproape trei sferturi (74%) în Luxemburg. În schimb, ponderea muncii regulate cu normă întreagă prestate de forța de muncă din sectorul agricol a fost între un sfert și o cincime în Austria, Croația și Lituania, această cotă încadrându-se la nivelul de 7% în cazul României.

Tabel 2- Forta de munca ocupata in sectorul agricol 2009-2015

	Incasarile standard (milioane euro)			Forta de munca (1 000 unitati muncite anual)		
	2009	2013	2015	2009	2013	2015
EU-28	285,597	308,062	331,044	11,850	9,946	9,509
Belgia	6,638	7,248	8,407	66	62	57
Bulgaria	2,314	2,537	3,336	494	407	320
Cehia	3,593	3,852	4,447	137	108	105
Danemarca	6,918	8,431	9,580	56	52	54
Germania	44,202	41,494	46,252	609	546	523
Estonia	491	595	676	32	25	22
Irlanda	4,570	4,298	5,013	148	165	164
Grecia	7,677	6,873	8,070	569	430	464
Spania	33,363	34,173	35,979	968	889	814
Franta	45,978	50,733	56,914	805	780	725
Croatia	1,373	2,115	2,029	189	184	175
Italia	40,543	49,460	43,767	1,302	954	817
Cipru	604	459	495	26	19	17
Letonia	597	777	990	105	85	82
Lituania	1,322	1,526	1,919	180	147	145
Luxemburg	227	269	314	4	4	4
Ungaria	4,655	5,241	5,578	403	423	434
Malta	85	96	97	4	5	4
Olanda	18,071	18,930	20,498	165	162	153
Austria	5,199	5,879	5,671	163	114	111
Polonia	17,035	18,987	21,797	2,263	1,897	1,919
Portugalia	3,681	4,640	4,509	338	363	323
Romania	10,120	10,420	11,990	2,205	1,610	1,553
Slovenia	885	913	1,009	84	77	82
Slovacia	1,269	1,731	1,812	91	56	51
Finlanda	2,729	3,098	3,398	72	60	58
Suedia	3,736	3,733	4,679	65	57	59
Marea Britanie	17,722	19,555	21,819	306	266	275
Islanda	:	237	:	:	4	:
Norvegia	3,030	3,156	3,410	56	46	44
Elvetia	:	5,717	:	117	96	:
Munte negru	:	127	:	:	48	:

Sursa: prelucrare Eurostat

4. Utilizarea terenurilor agricole

Suprafața agricolă utilizată a reprezentat două cincimi (40,0%) din suprafața totală de teren a UE-28 în 2015, cu încă 9,0% din terenurile aparținând exploatațiilor agricole, fie sub forma unor zone împădurite (6,7%) sau alte terenuri care nu sunt utilizate pentru agricultură (2,3%) (vezi Figura 2).

Proporția din suprafața de teren însemnând suprafața agricolă utilizată a crescut la aproape trei sferturi (72,5%) în Irlanda și a fost mai mult de două treimi din total (70,5%) în Regatul unit; prin contrast, suprafața agricolă utilizată a reprezentat mai puțin de o zecime din suprafața de teren în Suedia (7,5%) și Finlanda (7,4%). Aceste două state membre nordice au fost singurele state membre ale UE în cazul în care zonele împădurite care aparțin exploatațiilor agricole au reprezentat o pondere mai mare din suprafața de teren decât cea utilizată în scopuri agricole. Terenul arabil a reprezentat trei cincimi (59,8%) din suprafața agricolă utilizată în UE-28 în 2015, pășunile și fânețele permanente reprezentând peste o treime (34,2%). Culturile permanente au deținut o pondere de 5,9%, cu 0,2% fiind atribuită în principal grădiniile familiale.

Importanța relativă a terenurilor arabile a variat considerabil între statele membre ale UE, cu cota sa din suprafața agricolă utilizată care variază de la 35,6% în Slovenia până la 81,6% în Ungaria, cu statele membre nordice ale Suediei (85,1%), Danemarca (91,5%) și Finlanda (98,5%) peste acest interval și Portugalia (30,2%) și Irlanda (21,0%) sub acesta.

Cota de pășuni și fânețe permanente, asociată cu creșterea animalelor, a depășit cota de 50% în Luxemburg, Slovenia, Regatul Unit și Irlanda, în timp ce în Cipru, Finlanda și Malta era sub cota de 2%.

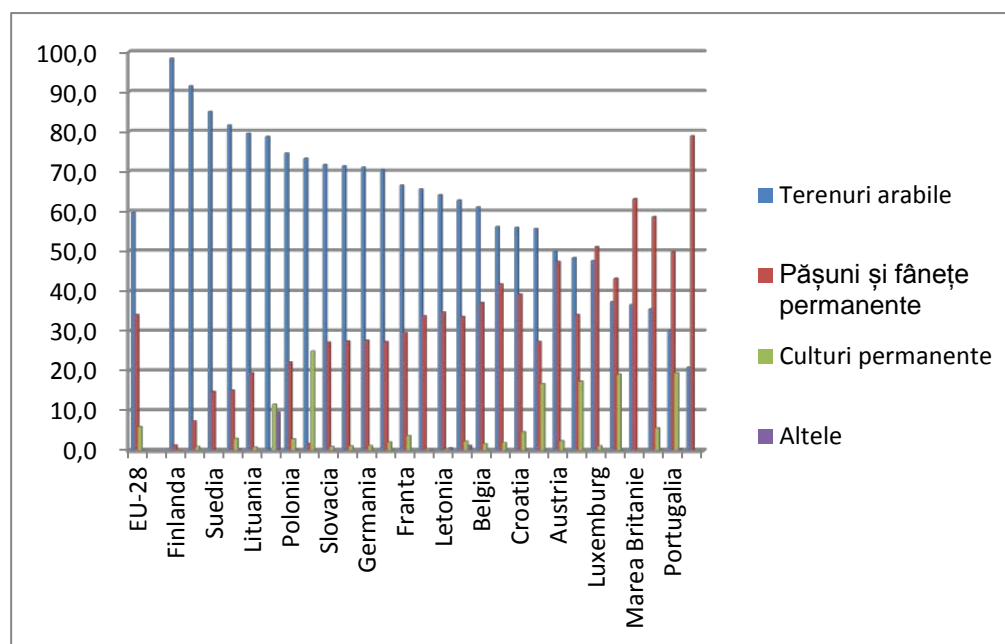

Figura 2- Distribuția suprafețelor agricole utilizate UE-28, 2015

Sursa: Eurostat

5. Producția zootehnică în cadrul UE

În cadrul acestui punct al articolului se va trece în revista situația producției animale în cadrul UE-28 pentru anul 2015. Pentru început trebuie menționat ca produsele din carne de vită sunt produse în principal din rasele de bovine crescute în mod specific pentru carnea lor, dar de asemenea pot proveni de la vaci crescute pentru lapte.

Aproape două treimi din carnea de bovină produsă în UE-28 este derivată fie din tauri (32%) sau de vaci (30%) în 2015. În multe state membre ale UE, aceste ponderi au fost mai ridicate, astfel că în Irlanda și Regatul Unit majoritatea cărnii de vită (69%) produsă în anul 2015 a venit de la

juninci și tauri. Franța (19,1%), Germania (14,8%) și Regatul Unit (11,6%) au reprezentat aproape jumătate (46%) din UE-28 producția totală de carne de vită în 2015 și, în fiecare dintre aceste țări, producția a fost mai mare în 2015 decât în anul precedent.

Rata de creștere a producției de carne a fost cea mai mare în România (52%), în timp ce atât în Ungaria cât și în Lituania, producția de carne de vită a crescut la o rată de 14% între 2014 și 2015, în mod distinct peste rata de creștere a UE-28 de 4%. În perioada 2010-2015, indicii prețurilor de bovine UE a crescut cu 16,0%.

În ceea ce privește efectivele de porcine, aproape în toate statele membre ale UE, cu excepția Danemarcei, Austriei și Belgiei, a urmat o creștere a producției. De exemplu, Germania a produs aproximativ un sfert (24,2% sau 5,6 milioane de tone) din directivă carne de porc UE-28 în 2015, în timp ce Spania a produs o șesime (17,0% sau 3,9 milioane de tone) din totalul UE-28 egal la 23 de milioane de tone (vezi *Figura 3*).

În 2015, în ciuda unei scheme de ajutor pentru depozitarea privată a cărnii de porc, prețurile au urmat un declin constant, astfel s-a înregistrat pentru perioada 2010-2015 un indice scăzut cu 5,1%.

Prețul mediu al porcilor a fost de aproximativ 110 EUR / 100 kg. Extinderea efectivelor de ovine în Regatul Unit și Spania, a dus la o creștere a producției de carne de oaie pentru UE-28 de aproximativ 2,5%, în perioada 2014-2015, atunci când a ajuns la 725 de mii de tone. Între 2014 și 2015, producția de carne de capră a scăzut cu 2%, iar Regatul Unit (39,0%) și Spania (16,3%) au contribuit într-o proporție de 55,4% din totalul UE-28 la producția de carne de oaie și de capră.

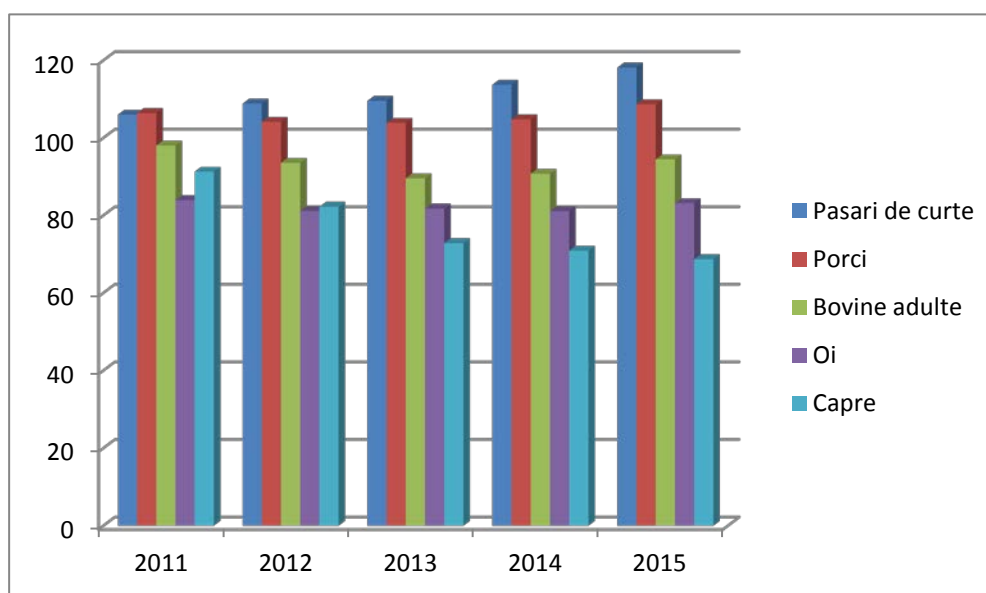

Figura 3- Producția de carne, UE-28, 2010-2015

Sursa: Eurostat

CONCLUZII

Politica de dezvoltare rurală are drept scop îmbunătățirea competitivității în agricultură și silvicultură, calității mediului și a zonei rurale, vieții în zonele rurale și diversificarea economiilor rurale. În ultima perioadă se poate vorbi despre o creșterea a notorietății ramurii industriale și din ce în ce mai pregnant a sectorului de servicii în cadrul economiei, astfel încât agricultura a devenit mult mai puțin importantă ca sursă de locuri de muncă. Prin urmare, un accent tot mai mare este pus pe fermierii care pot juca un rol important în dezvoltarea rurală, inclusiv silvicultura, biodiversitate, diversificarea economiei rurale pentru a crea locuri de muncă alternative și de protecție a mediului în zonele rurale.

Politica agricolă comună a fost frecvent reformată în încercarea de a moderniza sectorul și orientarea spre piață. După aproape doi ani de negocieri între Comisia Europeană, Parlamentul European și Consiliul, s-a ajuns la un acord politic privind reforma PAC, la 26 iunie 2013. Acordul a fost conceput pentru a conduce la schimbări de anvergură: efectuarea de plăți directe mai echitabile și mai ecologice, consolidarea poziției agricultorilor în cadrul lanțului de producție alimentară, și de a face PAC mai eficientă și mai transparentă, oferind în același timp un răspuns la problemele legate de siguranța alimentară, schimbările climatice, creșterea economică și locuri de muncă în zonele rurale, ajutând astfel UE și îndeplini obiectivele strategiei Europa 2020 de promovare a creșterii inteligente, durabile și favorabilă incluziunii.

Numărul de crescători pe de-o parte (pentru producția de lapte sau carne), și a stocurilor de animale pe de-alta parte trebuie să contribuie activ la pregătirea măsurilor care vor asigura o piață mai stabilă, de care pot beneficia atât consumatorii, cât și fermierii. Comisia Europeană a fost activă în armonizarea măsurilor și a sistemelor de supraveghere a bolilor, diagnosticarea și controlul sănătății animalelor; a dezvoltat, de asemenea, un cadru legal pentru comerțul cu animale vii și produse de origine animală. Asigurarea calității înalte a produselor alimentare reprezintă una dintre diferitele provocări care trebuie îndeplinite pentru a asigura aprovizionarea cu alimente a cetățenilor UE.

BIBLIOGRAFIE

1. Borsi, B., Schubert, A. (2011), *Agrifood research in Europe: A global perspective.*, *Scientometrics*, 86, 133–154.
2. Bullock, J., Chapman, D., Schafer, S., (2010) , *Assessing and controlling the spread and the effects of common ragweed in Europe*, European Commission. Final report: ENV
3. Calderini, M., & Scellato, G. (2005), *Academic research, technological specialization and the innovation performance in European regions: An empirical analysis in the wireless sector*, *Industrial and Corporate Change*, 14, 279–305.
4. Ikerd, J., (2010), *Corporatization of Agricultural Policy*, *Small Farm Today Magazine*.
5. Koger, S.M. & Winter, D.D. (2011), *The psychology of environmental problems: Psychology for sustainability*, Psychology Press. Hove, East Sussex, UK
6. Reid F. (2011), *The Bridge on Agriculture and Information Technology*. **41** (3).
7. Steinfeld, H., Gerber, P., (2006), *Livestock's Long Shadow - Environmental issues and options*
8. <http://ec.europa.eu/eurostat>

MODELUL SOCIAL EUROPEAN: ABORDARE TEORETICO-PRACTICĂ

Dr. în filosofie, conf. univ., Simion ROȘCA

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

This research studies the European social model. The author notes that the concept of European model is interpreted differently by scientists from different European countries. For the first time, the concept of the European social model was used by Jacques Delors in the mid 1990s to designate an alternative to the American model of pure capitalism. To highlight the specifics of the European social model, the author conducts a comparative study, characterizing American and Asian models. The author concludes: while the Asian model is focused on development, and the American one on regulation and competition, the European social model promotes the idea of interdependence of economic and social progress, the purpose of which is extended social protection and social conflict resolution through consensus and democratic methods.

At the moment, the European Union faces, in terms of social policy, two major challenges: on the one hand, fear that globalization will affect the ability to ensure social security of persons, on the other hand, fear that the very social policy threatens EU's ability to adapt to changes brought about by globalization and international competition. There are a variety of factors putting pressure on the European social model, which carry different meanings. Leaders of European countries want a European social model based on economic performance, a high level of social protection and social dialogue on education. Developing this model and especially practical implementation of policies requires changing the social paradigm. The new paradigm should resize potential economic policy, employment and citizen involvement in community life and social policy. One of the means of ensuring the dynamic stability of the political system or European national political class is collaborating with civil society, marginalized social groups.

Key words: *the European social model, social protection, social policy, economic policy, marginalized groups, civil society.*

JEL CLASSIFICATION: A14

Politica socială a UE este formată dintr-un set de politici complementare, ce s-au dezvoltat și multiplicat pe parcursul timpului și care acționează în acele sectoare de activitate ce afectează sau generează gradul de bunăstare individuală și socială. Permanentă preocupare a comunității europene pentru aspectele de politică socială - începută cu Tratatul de Roma (1957)- a dus, în timp, la crearea unui model social european. Unul din momentele cele mai importante ale evoluției acestui model se situează în jurul anului 2000, când se face trecerea de la o abordare bazată pe minimizarea consecințelor sociale negative ale schimbării structurale, la o abordare ce are în vedere modernizarea sistemului social european și investiția în capitalul uman - altfel spus, se trece de la o abordare cantitativă (minimizarea consecințelor) la una calitativă (investiția în oameni).[1] De asemenea, o caracteristică importantă a politicii sociale este delegarea responsabilităților de atingere a obiectivelor comunitare către Statele Membre.

Modelul social european (MSE) constituie a doua axă formală a Uniunii Europene, după reforma economică, și este împărțit în patru subiecte: educația și formarea permanentă, locuri de muncă mai numeroase și mai bune, precum și o politică activă de ocupare a forței de muncă, modernizarea protecției sociale și sprijinirea integrării sociale.

Conceptul de „*model social european*” este o denumire generică, întâlnit în mod curent atât în mediul academic cât și în discursul politic, utilizat pentru a descrie experiența europeană diversă cu privire la promovarea simultană a creșterii economice sustenabile și a coeziunii sociale. Modelul Social European este în același timp un concept normativ difuz, cu abordări diferite. O definiție europeană a sa este strâns legată de clarificarea modelului european de societate, pe măsura validării opțiunilor constituționale și promovării schimbărilor anticipate. În prezent există o varietate de accepțiuni, a căror grupare pe criterii de omogenitate evidențiază:

- a) trăsături comune (instituții, valori ...) inerente statelor membre, percepute a impregna moduri diferite de reglementare ca și un regim distinctiv de competiție;
- b) exemple pozitive ce se regăsesc în diferitele modele naționale;
- c) proiect european și instrument de modernizare/adaptare la condiții economice în schimbare;
- d) un instrument de coeziune cu privire la extindere și emergența modelelor noilor membri.

În percepția multor analiști economici și decidenți politici, termenul de model social european face referire în mod implicit sau explicit la modelul american, pe care aceștia îl consideră ca un contraexemplu [2, p.232] față de care Europa își declină orice apropiere. Cu alte cuvinte, termenul este folosit adesea pentru a distinge un tip european de societate față de tipul societății din SUA [3].

Conceptul de model social european, deși larg folosit în literatura de specialitate [2,3,4,5,6], nu are o definiție unanim acceptată, existând mai multe direcții și sensuri în care acesta este utilizat. Pentru prima dată, conceptul de model social european a fost folosit de Jacques Delors [2, p.242], la mijlocul anilor 1990, pentru a desemna o alternativă la modelul american de capitalism pur, ideea de bază fiind aceea că progresul economic și social trebuie să meargă mână în mână, prin combinarea creșterii economice cu coeziunea socială. Deși a trecut un sfert de secol de la acest moment, termenul continuă să fie dezbătut atât în mediul academic cât și în cel politic, păstrând încă o semnificație imprecisă.

În sens generic, conceptul de model social european este folosit cu referire la anumite trăsături comune instituționale în Europa postbelică. Modelul social european este frecvent prezentat în opoziție cu modelul dereglementat american sau cu cel din Asia de Sud Est, axat pe dezvoltare. Fiecare dintre aceste trei modele au modalități distincte de reglementare și competiție. În acest context, modelul european se caracterizează prin protecție socială extinsă și rezolvarea conflictelor sociale prin metode consensuale și democratice.

Printre cele mai clare definiții oficiale ale termenului se numără însă, cea menționată în Concluziile Președinției Consiliului European de la Nisa din decembrie 2000, și anume în Anexa 1, unde descrierea Agendei Sociale Europene stipulează, că „*modelul social european - caracterizat în particular de un sistem care oferă un nivel ridicat al protecției sociale, de importanța dialogului social și de serviciile de interes general care acoperă activitățile vitale pentru coeziunea socială - se bazează în ciuda diversității sistemelor sociale ale Statelor Membre - pe un fundament comun de valori*” [7].

În definiția enunțată se regăsesc deci elementele esențiale ale modelului social european:

- un nivel ridicat al protecției sociale cu servicii de interes general ;
- existența dialogului social, care presupune coordonarea politicilor cu acordurile colective, negociate de partenerii sociali;
- o atenție deosebită acordată coeziunii sociale;
- un set de valori esențiale comune, ca de pildă: pluralismul politic, politica nediscriminatorie, toleranța, solidaritatea și egalitatea între femei și bărbați, un nivel cât mai ridicat al ocupării, creșterea durabilă și neinflaționistă, competitivitatea economică, calitatea vieții și a mediului înconjurător.

În literatura de specialitate [8,9,10], MSE e menționat în medii diverse, putând fi identificat sub prezentări distincte, care însă nu se exclud reciproc.

Astfel vom întâlni MSE prezentat ca fiind un model care încorporează caracteristici comune certe (instituții, valori) care sunt inerente statutului membrilor UE și care sunt percepute ca un mod de reglementare a societății și economiei concurențiale.

Un alt set de definiții prezintă MSE ca fiind inclus într-o varietate de modele naționale diferite, unele dintre acestea reprezentând exemple bune pentru celelalte.

Cei mai mulți dintre autori și disidenți politici identifică MSE însă, ca un proiect politic european, care are ca scop modernizarea și adaptarea societății la condițiile economice aflate în permanentă schimbare. Esența acestor schimbări e ilustrată de specialiști prin sintagma „societate

bazată pe cunoaștere/informație”. Din acest punct de vedere, MSE este un fenomen care se desfășoară la nivel transnațional. MSE este prezentat de asemenea, ca un instrument de coeziune printre țările membre UE, care însă nu exclude apariția unor noi modele sociale europene.

O abordare mai nouă [2] a MSE avansează ideea unei politici sociale productive aplicată diverselor modele sociale din Europa, care să promoveze flexibilitatea, parteneriatul, atragerea forței de muncă în activitate, etc. Un astfel de concept implică orientarea politicii sociale mai degrabă spre încurajarea capacității individului de a supraviețui în cadrul unei economii devenite tot mai dinamică, decât spre a folosi această capacitate a individului drept motiv de acțiune pentru corectarea forțelor pieței.

În loc să fie un corector al pieței, politica socială devine în cadrul acestui nou discurs European, un instrument de optimizare pentru adaptarea sistemului de protecție socială la forțele pieței. Această nouă abordare a MSE pornește tot de la ideea unui Proiect Politic European care are ca scop construirea unei Identități Europene [11], nu atât prin intermediul instituțiilor și al valorilor comune, ci mai precis prin însăși soluțiile comune de politică socială.

Tot mai mulți specialiști opinează pentru înlocuirea regulilor exacte cu diverse instrumente post-regulatorii, tocmai pentru a putea face față varietății, dinamicii și complexității societății post-moderne. Un exemplu în acest sens - care se bucură de popularitate - este un nou tip de abordare a problemelor societății europene, cu ajutorul Metodei Deschise de Coordonare. Aceasta constituie modelul de reglementare de tip „soft” pentru coordonarea politicilor de pe piața muncii, ale pensiilor și de sănătate de către instituțiile UE care face uz mai degrabă de un cadru flexibil [2, p. 242] decât de „un sistem rigid obligatoriu”, ca o manifestare a europenizării relațiilor industriale [12].

Dincolo de trăsăturile comune ale diferitelor modele sociale naționale din Europa, în momentul în care vorbim despre necesitatea reformei în domeniul social, distincția între aceste modele este absolut necesară. Această necesitate derivă din performanțele diferite ale modelelor europene în ceea ce privește eficiența și echitatea. Putem vorbi, astfel, despre *patru modele sociale principale la nivel european: modelul nordic, modelul anglo-saxon, modelul continental și modelul mediteranean.*

Modelul nordic se caracterizează prin niveluri ridicate ale cheltuielilor pentru protecția socială, sistem al bunăstării generalizat, intervenție fiscală extensivă pe piața muncii și sindicate puternice, care asigură un nivel relativ omogen al salariilor.

Modelul anglo-saxon se individualizează prin importanța pe care o au măsurile active pentru combaterea șomajului, precum și prin transferurile monetare orientate în principal către populația activă. Sindicatele au o putere mai redusă, iar disparitățile în ceea ce privește nivelul salariilor sunt mai mari.

Modelul continental se bazează pe asigurările sociale și pe sistemele de pensii, iar sindicatele, deși au o importanță în declin, rămân totuși puternice.

Modelul mediteranean se axează pe cheltuielile importante pentru sistemul de pensii, protecția locurilor de muncă, structură relativ omogenă a salariilor, obținută prin negocieri colective.

Cele patru modele acționează destul de diferit în plan social. În timp ce modelul mediteranean dispune de o legislație puternică pentru protecția locurilor de muncă (cel puțin pentru angajații permanenți), modelul nordic oferă ajutoare de șomaj generoase, dar nu are un sistem legislativ pentru protecția angajaților la fel de strict.

Gradul de ocupare este sensibil mai ridicat în modelul nordic și în cel anglo-saxon, diferența fiind în mare parte atribuită menținerii unei rate mai mari de ocupare pentru persoanele în vârstă și a unei rate mai scăzute a șomajului pentru tineri.

În termenii celor doi factori menționați anterior, eficiență și echitate, situația celor patru modele poate fi ilustrată prin figura următoare. Eficiența este măsurată, în cadrul acestei scheme, prin capacitatea de a genera niveluri ridicate ale ocupării, iar echitatea, prin capacitatea de menținere a riscului de sărăcie la un nivel scăzut.

Țările nordice și continentale se situează peste medie în ceea ce privește protecția împotriva sărăciei, în timp ce cele din modelul anglo-saxon și mediteranean se situează sub medie. Diferența dintre cele două categorii nu este dată doar de redistribuirea veniturilor prin intermediul impozitelor, ci, îndeosebi, de diferența în distribuirea capitalului uman.

În modelul nordic ponderea populației cu vârstă între 25 și 64 ani, care are cel puțin pregătire liceală este de 75%, iar în modelul continental de 67%, față de 60% în modelul anglo-saxon și doar 39% în cel mediteranean.[13]

Modelul mediteranean, caracterizat printr-un grad redus de ocupare și risc ridicat de sărăcie, nu oferă nici echitate, nici eficiență. Modelele continental și anglo-saxon oferă fie echitate, fie eficiență, în timp ce modelul nordic, asigurând rate ridicate ale ocupării și risc scăzut de sărăcie, reușește să combine cel mai bine eficiența și echitatea. Acesta este și motivul pentru care, dintre țările UE, cele mai bine plasate în competiția internațională sunt țările scandinave.

Graficul anterior atrage atenția și cu privire la sustenabilitatea modelelor sociale. Modelele care nu sunt eficiente nu reușesc să asigure un grad ridicat de ocupare, nu vor reuși să facă față constrângerilor pe care globalizarea, schimbarea tehnologică și îmbătrânirea populației le impun finanțelor publice. Pe de altă parte, modelele care nu asigură un grad ridicat de echitate se pot dovedi sustenabile.

Clasificarea economiilor UE în cele patru modele sociale este foarte utilă atunci când vorbim despre reformă în domeniul politicii sociale. Provocările pe care le-am amintit (globalizarea, progresul tehnic, îmbătrânirea populației) impun reforma îndeosebi în modelele continental și mediteranean, unde statul bunăstării se dovedește a fi în mare măsură inefficient. Bazându-se pe o protecție legislativă strictă a locurilor de muncă, aceste modele descurajează adaptarea la schimbare și mențin status-quo-ul.

Reforma acestor modele nu presupune dispariția lor, ci transformarea în direcția creșterii eficienței, eventual prin adoptarea unor trăsături din modelele nordic și anglo-saxon, adaptate la caracteristicile propriei populații. Importanța unei asemenea reforme nu este limitată doar la țările în cauză, ci vizează întreaga Uniune, întrucât țările care o compun realizează aproximativ două treimi din PIB-ul UE și 90% din PIB-ul Zonei Euro. Situația economică și socială a acestor țări afectează funcționarea Uniunii Europene în ansamblu.

Deși există angajamente în direcția coordonării politicilor ocupării la nivel european, reformele pieței muncii și în domeniul social trebuie să fie concepute și realizate la nivelul fiecărui stat membru, în concordanță cu propria situație economică, socială și politică. Coordonarea este utilă în măsura în care se limitează la schimbul de bune practici, pentru a evita pasarea responsabilității între autoritățile naționale și cele europene.

Uniunea Europeană se confruntă, în planul politicii sociale, cu două provocări majore: pe de o parte teama că procesul globalizării va afecta capacitatea de asigurare a securității sociale a indivizilor, pe de altă parte, teama că însăși politica socială amenință capacitatea UE de a se adapta schimbărilor produse de globalizare și de competiția internațională. Lipsa flexibilității pieței muncii combinată cu costurile excesive ale protecției sociale sunt considerate un obstacol în calea eficienței economice și a reformelor esențiale. Există o varietate de factori exogeni și endogeni care exercită presiuni asupra modelului social european și care au fost sistematizați în tabelul de mai jos.

Tabelul 1. Presiuni contemporane asupra modelului social european

	Presiuni pentru restrângerea statului bunăstării	Presiuni pentru extinderea statului
Factori la nivel global	<ul style="list-style-type: none">- costul fugii de capital;- competitivitatea economică (considerată în opoziție cu statul bunăstării).	<ul style="list-style-type: none">- necesitatea protecției pieței muncii și a sferei sociale în general de efectele negative ale competiției;- încrederea investitorilor – dependentă de stabilitatea socială

Factori la nivel european	<ul style="list-style-type: none"> - dreptul de veto al țărilor membre UE în negocierile cu privire la legislația în domeniul social; - presiunile în direcția dereglementării și stabilității monetare impuse de Uniunea Monetară; - politica monetară la nivel european care afectează sistemul național de negociere al salariilor. 	<ul style="list-style-type: none"> - piața unică europeană necesită reglementări sociale comprehensive; - apariția și impunerea unui model social european, transnațional; - extinderea Uniunii Europene și diferențele regionale existente, care presupun acțiuni redistributive la nivel european.
Factori la nivel național	<ul style="list-style-type: none"> - creșterea inegalităților sociale creează riscul unei „revolte” a plătitorilor de taxe; - efectul de evicțiune al impozitelor; - percepția de ineficiență economică a politicii sociale. 	<ul style="list-style-type: none"> - contribuția potențială la formarea capitalului uman; - contribuția la stabilitatea socială, pe fondul insecurității pieței muncii; - problemele demografice; - creșterea costurilor protecției în domeniul medical.

Sursa [13]

Așadar, presiunile asupra modelului social european se exercită în sensuri diferite, ceea ce determină dificultăți majore în ceea ce privește direcția reformării acestuia. De altfel, pentru modelul social actual, UE nu acceptă ca alternativă modelul neoliberal american, ci un model cu accent pe dezvoltare, în care statul bunăstării să aibă un rol important. Liderii politici europeni vorbesc despre un model social european, bazat pe performanțe economice, pe un nivel ridicat al protecției sociale, pe educație și dialog social. Paradigma modelului social european constă în faptul că politica economică, a ocupării și cea socială formează un triunghi, în cadrul căruia ele trebuie să se stimuleze reciproc. Aceste interacțiuni pozitive ar trebui să creeze un cerc virtuos și sustenabil al progresului economic și social.

O ilustrare a faptului că UE își caută propriul drum în încercarea de a crește competitivitatea concomitent cu menținerea unui anumit nivel al protecției sociale este și conceptul de flexicurate (flexicurity – lb. engleză) care combină flexibilitatea în ceea ce privește piața muncii, cu o protecție socială relativ ridicată a șomerilor și politici active de ocupare. Conceptul se bazează pe ideea că flexibilitatea și securitatea nu sunt contradictorii, ci complementare și chiar se pot susține reciproc. Aceasta presupune o protecție mai scăzută a forței de muncă împotriva riscului de pierdere a locurilor de muncă (fiind vizate reglementările cu privire la disponibilizarea personalului), combinată cu ajutoare de șomaj ridicate și o piață a muncii care să funcționeze pe baza dreptului și obligației șomerilor la pregătire profesională. Conceptul de securitate a locurilor de muncă este înlocuit cu unul mai larg, de securitate a ocupării.

UE ia în prezent în calcul acest concept ca bază a unui viitor model social european, având în vedere rezultatele pozitive pe care le-a avut implementarea sa în Danemarca, unde rata șomajului a scăzut sub 4%, în condițiile unei protecții sociale încă suficient de importante.

Pe de altă parte, caracterul nepopular al măsurilor necesare de reformă a protecției sociale impune dezvoltarea acestui dialog, drept condiție esențială a reușitei reformei. Rămâne de văzut în ce măsură și în cât timp aceste țări vor reuși adoptarea viziunii statelor nordice în ceea ce privește dialogul social.

Este interesant de remarcat convingerea UE în capacitatea de a modifica relația care există între obiectivele politicii economice, ale politicii ocupaționale și ale politicii sociale, obiective considerate, în general, antagonice, într-o relație de susținere și stimulare reciprocă. Dincolo de mirajul pe care o asemenea concepție îl creează, performanțele UE în direcția îndeplinirii obiectivelor Agendei Lisabona ridică numeroase semne de întrebare cu privire la realismul ei.

Oficialii europeni consideră că decizia de a reforma modelul social european nu poate ține cont doar de problema eficienței și competitivității economice, în contextul în care UE se confruntă cu

probleme serioase și în plan social – șomaj, îmbătrânirea populației, care se adaugă celor economice – globalizare, inovare tehnologică. Din acest motiv, reforma modelului social european este una dintre problemele cele mai dificile pe care UE trebuie să le rezolve, cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Modernizarea modelului social european are în vedere adaptarea sa la noile cerințe socioeconomice și la provocările cu care economia europeană se confruntă și este urmărită în contextul a două principii la care UE nu este dispusă să renunțe: perspectiva conform căreia politica socială este considerată un factor productiv și convingerea că lipsa unei politici sociale „adecvate” va genera un cost economic, social și uman care depășește cheltuielile sociale și redistribuirile financiare. Așadar, în cadrul modelului social european, performanțele economice și progresul social sunt considerate indisolubil legate, ceea ce trasează destul de clar orientarea viitoare a UE în ceea ce privește politica socială. „Modernizarea MSE pune accent pe menținerea solidarității, în special în ceea ce privește sistemele de pensii și de îngrijire a sănătății și pe realizarea unui stat activ al bunăstării care să încurajeze participarea la piața muncii” [14]. Statele membre ale UE (mai vechi sau care au aderat de curând) ca și cele candidate își propun, după cum rezultă din numeroase documente oficiale europene sau studii academice, să redefinească și să realizeze un model social european, păstrând elementele de protecție socială, pe care intenționează să le modernizeze, adaptându-le noilor cerințe economice. “*Provocarea este de a aplica principiile modelului social european la propriile condiții economice, instituționale și sociale*” [15].

În cel mai optimist scenariu posibil, UE va reuși să găsească modalitatea prin care să înlăture neconcordanțele dintre politica socială și performanțele economice, dintre echitate și eficiență. Modelul teoretic al coeziunii și stabilității sociale, care stimulează creșterea economică, poate fi unul valid, dar în practică se dovedește a fi din ce în ce mai greu de susținut. Costurile crescânde ale coeziunii sociale sunt tot mai puțin acceptate, ceea ce pune în pericol stabilitatea socială a UE. Și iată aici politica de coeziune este ca un catalizator pentru finanțări suplimentare din fonduri publice și private, deoarece aceasta impune statelor membre cofinanțarea din bugetul național și generează totodată încredere în rândul investitorilor.

Luând în calcul contribuțiile naționale și alte investiții private, impactul politicii de coeziune pentru perioada 2014-2020 este estimat la aproximativ 450 de miliarde de euro. [16]

Prioritățile politicii de coeziune sunt 11 obiective tematice [17] destinate creșterii pentru această perioadă.

Așa dar, putem conchide, că **politica socială trebuie să aibă o anumită independență în raport cu considerentele de natură ideologică, economică și politică** (de exemplu: în domeniul asistenței sociale se promovează o politică reziduală, bazată pe testarea mijloacelor, dar care în practică nu funcționează, deoarece se află în criză de fonduri, datorită alocațiilor insuficiente de la buget) **și nu trebuie realizată o schimbare de dragul schimbării, ci trebuie urmărit dezvoltarea domeniului social, concomitent cu reorganizarea sectoarelor existente, introducerea metodelor manageriale eficiente, adoptarea de aranjamente private etc. O politică socială este considerată eficientă atunci când programele sale ajung la cei care au realmente nevoie de ele.**

BIBLIOGRAFIE:

1. Chasard, Yves & Preda, Marian. *Politici sociale în Europa*, Institutul European din România, București, 2000.
2. Jepsen, Maria, Pascual, Amparo S. „The European Social Model: an exercise în deconstruction”, *Journal of European Social Policy*, 2005, 15 (3), 231-245.
3. Alber, J. „The European Social Model and the United States”, *European Union Politics*, 2006, 7 (3), 393-419.
4. Begg, I. ‘EMU and Employment Social Models in the EMU: Convergence? Co-existence? The Role of Economic and Social Actors’, *Working paper*, 2002, 42/02, ESRC One Europe or Several programme.
5. Ebbinghaus, B. ‘Does a European Social Model Exist and Can it Survive’, in G, Huemer, M. Mesch, and F. Traxler (eds) *The Role of Employer Associations and Labour Unions in the EU*. Aldershot: Ashgate, 1999.

6. Ferrera, M., Hemerijck, A. and Rhodes, M. ‘The Future of the European “Social Model” in the Global Economy’, *Journal of Comparative Analysis: Research and Practice*, 2001, 3: 163–90.
7. Quoted in Pauna, Carmen-coord.2006. Modelul social european – Implicații pentru Romania . Institutul European din Romania. Accessed on June 20, 2017
http://beta.ier.ro/documente/SPOS2006_ro/Spos2006_studiu_4_ro.pdf
8. Wincott, D. , ‘What is the Welfare State? Social Policy, Welfare State Regimes’, paper presented at *the American Political Science Association*, Atlanta, US, September 1999;
9. Wincott, D. ”Social policy and social citizenship: Britain's welfare states”, *The Journal of Federalism*, 2006, 36 (1), 169-188;
10. Hay, C. and Marsh, D. ”Conclusion: Analysing and Explaining Postwar British Political Development” in D. Marsh et al. *Postwar British Politics in Perspective*. Cambridge: Polity,1999.
11. Roșca, S. ”Paradigma identitate europeană: aspecte conceptuale” în *Relații Internaționale Plus*, 2014, nr.1(5), pag. 110-122.
12. Sisson, K. and Marginson, P. ”Soft regulation – travesty of the real thing or new dimension?”, *Working Paper*,2001, 32/01, August.
13. Moștenescu, L. ”Modele sociale europene” în *Revista Slatina Socială*, 2009, nr. 2.
14. Grigorescu, C., Poenaru, M., Molnar, M. „Dimensiunea socială a Uniunii Europene”, în *Oeconomica*, 2002, 3.
15. Karppinen J, ”Social policy - a toole for productivity and competitiveness” , director’s diary, communique, European Foundation for the Improvement of Living and working conditions,2006, issue 9, October.
16. ”*Principala politică de investiții a UE*”. Accedessed on June 21, 2017.
http://ec.europa.eu/regional_policy/ro/policy/what/investment-policy/
17. ”*Priorități pentru 2014-2020*”. Accedessed on June 20, 2017.
http://ec.europa.eu/regional_policy/ro/policy/how/priorities

ACTIVITATEA TURISTICĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA MEDIULUI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Drd., Roxana Maria COSMA

*Academia de Studii Economice din București
Piața Romană 6, București, România
Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>*

Abstract

Tourism plays a key role in the development of many European regions, in particular the less developed regions, due to its considerable spill-over and job creation potential, particularly for young people. Tourism has also shown considerable resilience and persistent growth even during the recent crisis. Tourism is a major economic activity in the European Union with wide-ranging impact on economic growth, employment, and social development. It can be a powerful tool in fighting economic decline and unemployment. Nevertheless the tourism sector faces a series of challenges.

Key words: *tourism, impact, environment, UE, development*

JEL CLASSIFICATION: *Z32, Q56*

1. Introducere

Fondul European de Dezvoltare Regională sprijină competitivitatea, durabilitatea și calitatea turismului la nivel regional și local. Turismul se afla în strânsă legătură cu utilizarea și dezvoltarea de active naturale, istorice și culturale și a atractivității orașelor și regiunilor ca locuri de a trăi, de muncă și de vizită. Această ramură economică este desigur conectată la dezvoltarea, inovarea și diversificarea produselor și serviciilor care urmează să fie achiziționate de către și se bucură de vizitatori.

Acest articol furnizează informații cu privire la statisticile recente în ceea ce privește turismul în Uniunea Europeană. Turismul joacă un rol important în UE, datorită potențialului său economic și ocuparea forței de muncă, precum și implicațiile sale sociale și de mediu. Statisticile turistice nu sunt folosite doar pentru a monitoriza politicile turistice ale UE, ci și politicile sale de dezvoltare regională și durabile. La nivelul anului 2015, întreprinderile din industriile cu activități legate de turism au reprezentat 9,1% din persoanele angajate în întreaga economie de afaceri non-financiare și 21,5% din persoanele angajate în sectorul serviciilor. acțiuni Industriile de turism din cifra de afaceri totală și valoarea adăugată la costul factorilor au fost relativ mai mici, cu industria de turism reprezentând 3,7% din cifra de afaceri și 5,6% din valoarea adăugată a economiei întreprinderilor nefinanciare.

O analiză a modificărilor turismului în Uniunea Europeană în ultimii 20 de ani, arată că numărul de locuri și numărul de înnoptări a crescut semnificativ. Această creștere nu este o reflectare a creșterii populației, astfel se poate menționa că pentru perioada 1998- 2005 numărul de înnoptări în hoteluri și unități similare a crescut cu doar 64% în țările Uniunii Europene (cu excepția Regatul Unit), în timp ce populația a crescut cu doar 6,2%. În aceeași perioadă, Belgia, Germania, Spania, Franța, Irlanda, Țările de Jos, Portugalia, Finlanda și Suedia au înregistrat o creștere de peste 50% în înnoptări în hoteluri și unități similare. De-a lungul unei perioade mai scurte (între 2005 și 2010), înnoptările totale în țările membre UE au crescut cu 24,2%. Acest boom continuu în turism a avut și are un impact atât direct, cât și indirect asupra mediu, care implică mai multe variabile.

2. Dezvoltarea rapidă a turismului și impactul acesteia asupra mediului

Ca și în multe alte activități economice, expansiunea turismului a avut atât o directă și un impact indirect asupra mediului. Turismul convențional se poate extinde numai în cazul în care există o scară largă și a infrastructurii de transport variate (drumuri, autostrăzi, aeroporturi, porturi, porturi de agrement, etc.). În ciuda tuturor părerilor conform cărora turismul poate fi considerat a fi responsabil în mod indirect la acest nivel, această ramură economică este directă responsabilă de

infrastructură creată pentru a oferi servicii în special pentru turiști, cum ar fi hoteluri și restaurante, centre comerciale și complexe de agrement (terenuri de golf, piscine, parcuri de distracții, etc).

Faptul că turismul reprezintă o activitate sezonieră creează un impact direct asupra mediului și conduce la o concentrare a turismului în anumite locuri, în anumite momente, care în mod inevitabil, are de asemenea un impact asupra variabilelor de mediu, cum ar fi consumul de energie, aprovizionarea cu apă, producerea apei reziduale, generarea de deșeuri și poluarea aerului. Această analiză încearcă să realizeze o legătură statistică între dezvoltarea turismului și unele dintre aceste variabile de mediu. În cazul în care este vorba de aprovizionare, faptul că turismul este sezonier în multe cazuri, duce la o concentrare mare de cazare turistică, deoarece aceleași site-uri oferă diferite tipuri de atracție. În cazul în care turismul este sezonier, cazare trebuie să fie construit pe o scară largă pentru a face față sezonului de vârf, și, prin urmare, spațiul nu este utilizat rațional. Proliferarea necontrolată de cazare pentru turiști are un impact direct asupra mediului, aceasta fiind o problemă deosebit de sensibilă în zonele fragile, cum ar fi zonele de coastă, de munte și în regiunile rurale.

Tipuri de cazare pentru turiști prezintă un grad diferit în ceea ce privește impactul asupra mediului înconjurător. În conformitate cu Directiva privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului, o evaluare a impactului asupra mediului este obligatorie înainte de anumite unități turistice și de agrement (sate de vacanță și complexuri hoteliere din afara zonelor urbane, locuri de campare și amplasamente pentru caravane) pot fi construite. În țările Uniunii Europene, hotelurile din zonele urbane trebuie să respecte, în general, cu specificații foarte stricte, și au avantajul de a integra bine în mediul urban. Unitățile de camping au avantajul de a fi cel mai puțin dăunătoare pentru mediu, de tipul de cazare, în special atunci când acestea sunt deschise numai o parte a anului. Deoarece turismul este pur și simplu o activitate economică, printre multe, cu toate acestea, este dificil de cuantificat impactul său real asupra mediului.

3. Turismul în cadrul UE - cerere și ofertă

Conform statisticii turistice în cadrul UE, rezidenții (cu vârste cuprinse între 15 și peste) au realizat un procent estimat de 1,4 miliarde de călătorii turistice în 2016, în scopuri personale sau de afaceri. Cea mai mare parte (58,2%) din numărul total de călătorii efectuate au fost excursii scurte de una până la trei nopți (vezi tabelul 1), în timp ce trei sferturi (74,8%) din toate călătoriile făcute au fost la destinații interne, restul în străinătate.

Tabel 1- Călătoriile turistice ale rezidenților (în vârstă de 15 ani sau mai mult), 2016

	Numarul calatoriilor (mii)			Desfasurarea tururilor calatoriilor dupa destinatie si durata (%)				Pondere populatiei (in varsta de 15 ani), care participa la excursii turistice in scopuri personale (%)
	Total calatorii	Calatorii de scurta durata (1-3 nopți)	Calatorii de lunga durata (4+ nopți)	Calatorii interne de scurta durata (1-3 nopți)	Calatorii interne de lunga durata (4+ nopți)	Calatorii externe de scurta durata (1-3 nopți)	Calatorii externe de lunga durata (4+ nopți)	
EU-28 (*)	1 172 357	682 731	489 626	50,9	23,8	7,3	17,9	60,0
Belgia	13 958	5 971	7 987	16,7	6,6	26,1	50,6	58,7
Bulgaria	3 071	1 661	1 410	49,2	33,5	4,8	12,5	28,4
Cehia	29 819	18 279	11 540	56,4	24,0	4,9	14,7	80,5
Denmark	33 290	24 560	8 730	62,5	10,8	11,3	15,5	80,2
Germania	247 876	132 624	115 251	45,0	21,2	8,5	25,3	76,3
Estonia	3 954	2 972	982	61,4	7,0	13,8	17,8	66,1
Irlanda	12 883	7 903	4 980	45,0	8,8	16,4	29,9	74,6
Grecia	5 815	1 805	4 010	28,5	59,4	2,6	9,5	36,4
Spania	136 411	96 704	39 708	67,8	23,0	3,1	6,1	62,1
Franta	199 157	105 353	93 804	49,5	38,5	3,4	8,6	71,3
Croatia	6 617	3 432	3 185	32,9	28,2	19,0	19,9	43,3
Italia	50 769	26 437	24 332	45,5	34,6	6,6	13,3	41,6
Cipru	2 412	1 353	1 059	45,7	8,3	10,4	35,6	67,3
Letonia	4 214	3 228	986	63,1	7,4	13,5	16,0	54,2
Lituania	4 523	2 848	1 675	48,8	10,0	14,1	27,0	58,2
Luxemburg	1 727	756	971	0,9(u)	(u)	42,9	55,6	82,9
Ungaria	18 080	12 167	5 913	52,5	17,4	14,8	15,3	53,7
Malta	588	276	322	29,1	4,6	17,0	49,3	50,7
Olanda	41 691	21 503	20 189	40,9	17,0	10,6	31,4	81,7
Austria	21 715	12 034	9 681	35,4	14,6	19,0	30,0	75,7
Polonia	50 777	26 330	24 447	47,7	30,8	4,1	17,4	54,0
Portugalia	15 785	10 889	4 895	65,4	24,2	3,6	6,8	38,5
Romania	16 748	10 300	6 448	60,8	33,1	0,7	5,4	26,0
Slovenia	4 393	2 613	1 780	27,2	7,7	32,2	32,8	62,6
Slovacia	8 372	4 927	3 445	49,0	17,8	9,8	23,3	60,1
Finlanda	38 073	28 266	9 807	62,1	14,5	12,1	11,3	88,2
Suedia	40 215	27 566	12 649	59,8	18,6	8,8	12,8	81,7
Marea Britanie	159 414	89 976	69 438	49,9	17,3	6,6	26,2	64,3
Elvetia	20 145	9 300	10 845	22,2	10,3	24,0	43,6	83,1

Sursa: prelucrare date Eurostat

În unele state membre ale UE, mai mult de jumătate din numărul total al călătoriilor turistice realizate în anul 2016 au fost la destinații din străinătate cum se întâmplă în cazul Luxemburgului, Belgiei, Maltei și Sloveniei, Elveției.. Aceste cifre par să fie influențate atât de mărimea statelor membre și localizarea geografică a acestora (țările mai mici și mai nordice au avut tendința de a raporta o înclinație mai mare pentru locuitorii lor de a călători în străinătate). Se estimează că 60% din populația UE-28 cu vârstă de 15 ani sau peste au participat la turism în scop personal în 2015-2016. După cum se poate observa, se pot evidenția diferențe relativ mari între statele membre ale UE, deoarece această rată de participare a variat de la 26,0% în România până la 88,2% în Finlanda (vezi figura 1).

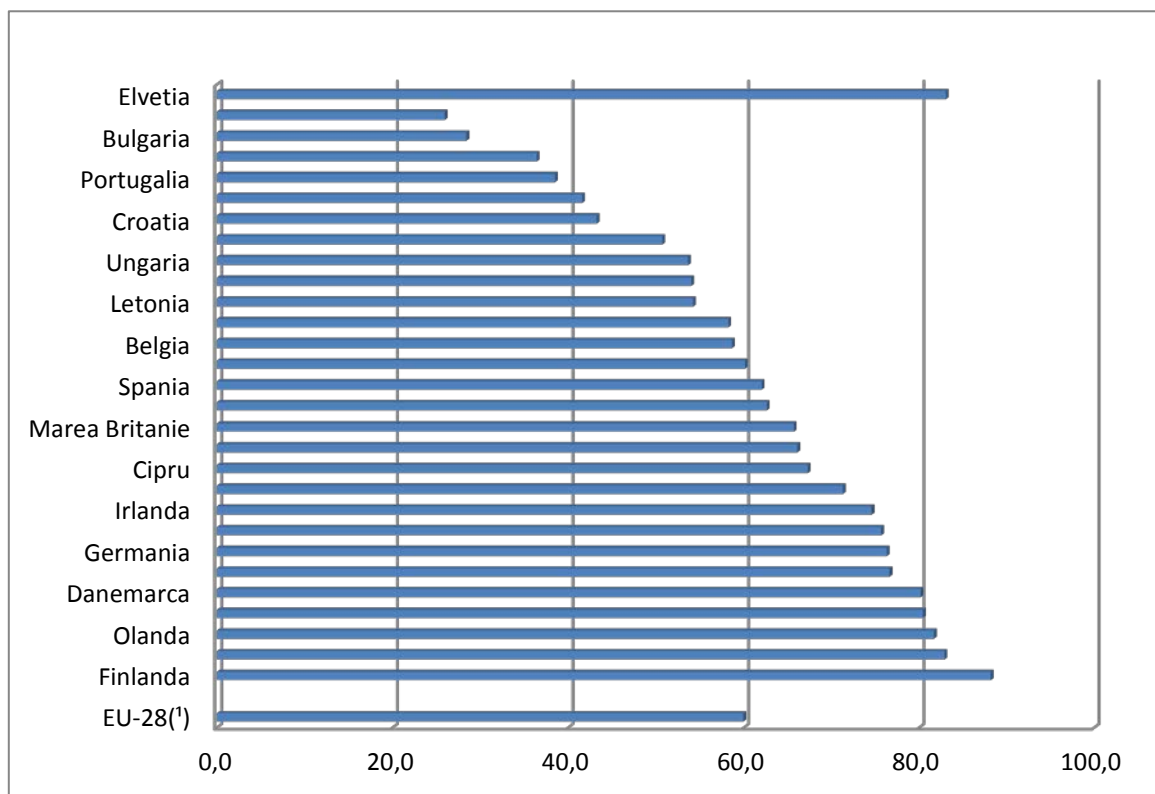

Figura 1- Ponderea populației care participă la turism, 2016

Sursa datelor: Eurostat

Din perspectiva ofertei, se estimează că au existat doar puțin peste 580.000 de unități de cazare turistică active în UE-28 în 2015 și că împreună au furnizat mai mult de 33 de milioane de locuri de pat (vezi tabelul 2). Aproape o treime (32,1%) din toate locurile de pat din UE-28 au fost concentrate în doar două dintre statele membre ale UE, și anume Franța (5,1 milioane de locuri de cazare) și Italia (4,9 milioane de locuri de cazare), urmată de Regatul Unit, Spania și Germania. Pe parcursul ultimilor ani, numărul de nopți petrecute în unitățile de cazare turistică a arătat, în general, o tendință de creștere (vezi figura 2). Cu toate acestea, a existat o scurtă durată de încetinire a creșterii numărului de nopți petrecute în unități de cazare turistică în 2008 și 2009, ca urmare a crizei financiare și economice: numărul de nopți turistice în UE-28 a scăzut cu 0,6% în 2008 și cu încă 2,1% în 2009. În 2010, cu toate acestea, numărul de înnoptări a crescut cu 4,7%, iar această evoluție pozitivă a continuat, cu o creștere de 3,3% în 2011, 4,4% în 2012, 2,2% în 2013 și 1,5% în 2014. În 2015, numărul de nopți petrecute în unități de cazare turistică în UE-28 a atins un vârf de 2,8 miliarde de nopți, în creștere cu 3,8%, comparativ cu 2014.

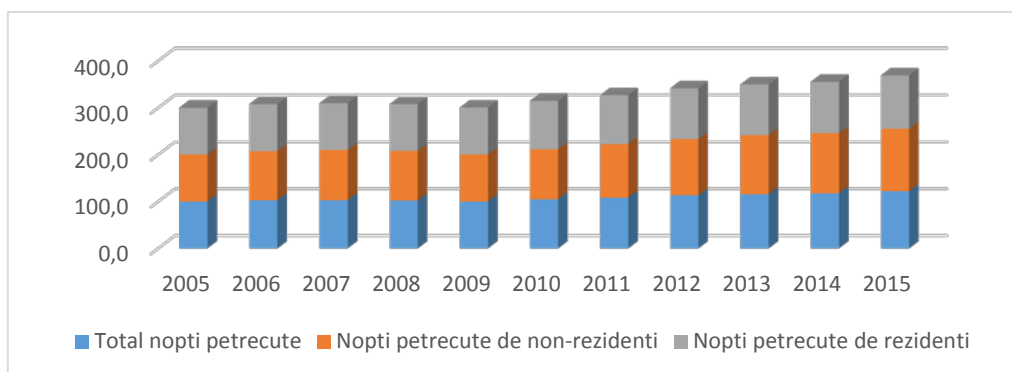

Figura 2- Tendințe în nopțile petrecute la 28 UE-unități de cazare turistică, UE-28, 2005-2015

Sursa datelor: Eurostat

4. Destinații de top din UE

La nivelul anului 2015, Spania a fost cea mai frecventă destinație turistică din UE pentru nerezidenți, cu 270 de milioane de nopți petrecute în unități de cazare turistică, sau 21,3% din totalul UE-28 (vezi figura 3). La nivelul UE, primele patru state cu valența de cele mai populare destinații pentru nerezidenți au fost Spania, Italia (195 milioane de nopți), Franța (133 de milioane de nopți) și Regatul Unit (118 milioane de nopți), care împreună au reprezentat pentru mai mult de jumătate (56,2%) din totalul nopților petrecute de nerezidenți în UE-28. Cele mai mici destinații comune au fost Luxemburg și Letonia, însă efectul dimensiunii acestor state membre ar trebui să fie luate în considerare în interpretarea acestor valori. Numărul de nopți petrecute (de către rezidenți și nerezidenți) pot fi puse în perspectivă prin a face o comparație cu dimensiunea fiecărei țări în ceea ce privește populația, oferind un indicator de intensitate a turismului. În anul 2015, folosind această măsură, destinațiile mediteraneene Malta, Croația și Cipru, precum și alpine ale orașului destinații din Austria au fost cele mai populare destinații turistice din UE-28 Islanda (estimare bazată pe 2015 date lunare) și Muntenegru au fost, de asemenea, destinații populare, care utilizează această măsură a intensității turismului.

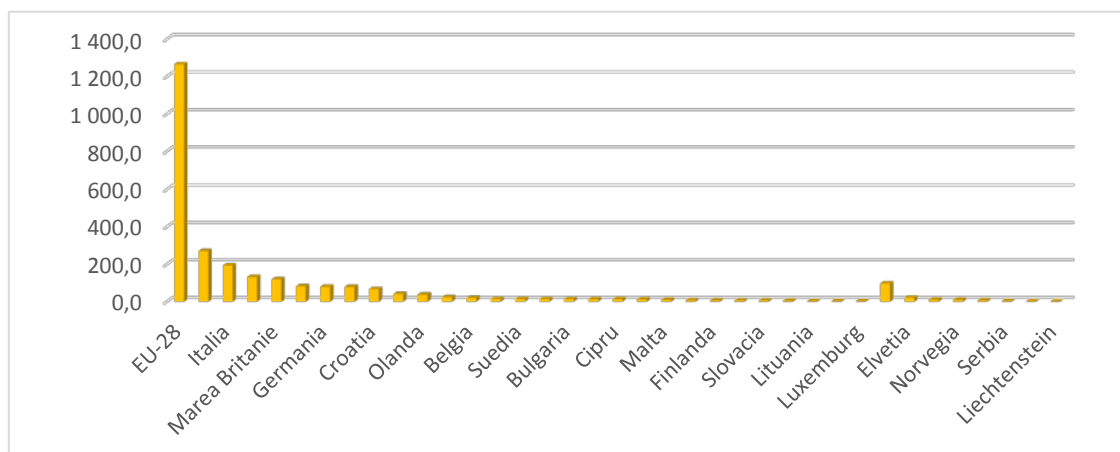

Figura 3- Destinații turistice- Nopți petrecute în unități de cazare turistică, 2016

Sursa datelor: Eurostat

5. Aspecte economice ale călătoriilor internaționale

Importanța economică a turismului internațional poate fi măsurată prin raportul dintre încasări internaționale de călătorie în raport cu PIB; aceste date sunt de la statisticile privind balanța de plăți și includ călătorii de afaceri, precum și de călătorie de plăcere. În 2015, raportul dintre încasări de călătorie la PIB a fost cea mai mare, între statele membre ale UE, în Croația (18,1%), Malta (13,4%) și Cipru (12,7%), confirmând importanța turismului pentru aceste țări. În termeni

absoluți, cele mai mari încasări internaționale de călătorie în 2015 au fost înregistrate în Spania (50900000000 euro), Franța (41,4 miliarde de euro) și Marea Britanie (41100000000), urmată de Italia (35600000000) și Germania (33300000000). Germania a înregistrat cel mai înalt nivel al cheltuielilor privind traficul internațional de călători, în valoare totală de 69.9 miliarde de euro, urmată de Regatul Unit (57200000000 EUR) și Franța (34,6 miliarde euro). Spania a fost statul membru al UE cu cel mai înalt nivel de încasări nete din turism în 2015 (35,2 miliarde euro), în timp ce Germania a înregistrat cel mai mare deficit (-36600000000 euro).

6. Impactul turismului asupra nivelurilor de deșuri și consumului de energie electrică

În ciuda dificultăților de cuantificare a impactului real al turismului asupra mediului, o analiza a acestui aspect de notorietate ridicată este prezentată mai jos. Orice creștere a numărului de turiști are, fără îndoială, un impact asupra variabilelor de mediu, cum ar fi emisiile de deșuri și consumul de energie (în termeni de volum și la nivel local). Diferențele dintre nivelurile de consum de energie electrică servicii sector în regiunea cu cea mai mare concentrație de înnoptări (în procente din totalul național) și nivelurile din regiune, cu cel mai mic procent da unele indicații de rolul jucat de turism. Un astfel de caz ar fi Grecia, în cazul în care diferențele în consumul anual de energie electrică în serviciile sunt deosebit de vizibile în cazul în care regiunea Diki Makedonia (0,6 megawați ore pe locuitor) este comparată cu regiunea Notio Aigaio (1,8 megawați ore pe locuitor).

Datele privind regiunile franceze, italiene și spaniole confirmă această legătură între densitatea turismului într-o anumită localitate și nivelul consumului de energie electrică în sectorul serviciilor. Cu toate acestea, la o analiză a diferențelor, în cazul regiunilor germane și olandeze nu indică o astfel de legătură. Trebuie subliniat faptul că deșeurile colectate provin din surse generate de activitatea turistică în combinație cu alte activități economice (exemplu industria). În ciuda dificultăților legate de cuantificarea presiunii turismului asupra mediului, se poate afirma că în cazul variabilelor studiate, diferențele dintre regiunile cu cea mai mare densitate a turismului și a celor cu cea mai mică densitate sugerează o legătură de cauzalitate între presiunea exercitată de turism pe de o parte și de un nivel ridicat al consumului de energie electrică și emisiile de deșuri pe de altă parte. (vezi tabel 2)

Tabel 2. Comparatie privind consumul de energie si emisia de deseuri in diferite regiuni ale UE

Stat	Regiune	Proporția din totalul înnoptărilor pe țara (%)	Consumul de electricitate (GigaWatt/h)	Deșuri colectate (1000 t)
Franța	Limousin	1	548	331
	Provincia Alpi- Coasta de Azur	14	5100	3189
	Molise	0,5	260	116
Italia	Veneti	16,5	4100	2390
	Trentino-Adige	12	1210	670
Olanda	Groningen	2	1165	420
	Nordul Olandei	25	4560	1471
Germania	Bremen	1	986	-
	Bayern	26	15120	-

Sursa datelor: Eurostat

Transportul reprezintă unul dintre motoarele de creștere în industria turismului. Numeroase studii au arătat în mod clar impactul surselor de poluare a aerului mobil (rutier, aerian, feroviar și de transport maritim) în țările Uniunii. Creșterea turismului depinde foarte mult de utilizarea unora dintre aceste surse mobile. Cu mulți poluanți emiși de astfel de surse (CO, CO₂, NO_x, etc.), este dificil de cuantificat impactul real al turismului, deoarece statisticile privind emisiile acoperă toate motivele de utilizare a surselor.

CONCLUZII

Uniunea Europeană reprezintă o destinație turistică majoră, cu cinci dintre statele sale membre, printre primele 10 destinații din lume la nivelul anului 2015. Turismul reprezintă ramură economică ce deține un potențial deosebit în contribuția ocupării forței de muncă și creșterea economică, precum și la dezvoltarea în zonele rurale, periferice sau mai puțin dezvoltate. Aceste caracteristici conduc cererea de statistici fiabile și armonizate în acest domeniu, precum și în contextul mai larg al politicii regionale și de domenii de politici de dezvoltare durabilă. Turismul poate juca un rol semnificativ în dezvoltarea regiunilor europene. Infrastructura creată în scopuri turistice contribuie la dezvoltarea locală, în timp ce locurile de muncă create sau menținute pot ajuta la contracararea declinului industrial sau rural. Turismul durabil presupune conservarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural, variind de la arte la gastronomia locală sau conservarea biodiversității. În 2006, Comisia Europeană a adoptat o comunicare intitulată „O politică de turism reînnoită a UE: către un parteneriat mai puternic pentru turismul european”. Aceasta a abordat o serie de provocări care vor contura turismul în anii următori, inclusiv îmbătrânirea populației Europei și, în creștere concurența externă, cererea consumatorilor pentru turism mai specializat, precum și necesitatea de a dezvolta practici de turism mai durabile și ecologice. Tratatul de la Lisabona a recunoscut importanța turismului - conturarea unei competențe specifice pentru UE în acest domeniu și care să permită deciziile să fie luate cu majoritate calificată. Prezenta comunicare urmărește să încurajeze o abordare coordonată a inițiativelor legate de turism și a definit un nou cadru pentru acțiuni de creștere a competitivității turismului și capacitatea sa de creștere durabilă.

BIBLIOGRAFIE

1. Bramwell, B., Lane B., (2010), *Sustainable tourism: an evolving global approach*, Journal of Sustainable Tourism, 1(1)
2. Coles T., Hall D., (2004), *Tourism and European Union enlargement*, International Journal of Tourism Research 7
3. Mowforth M., Munt I., (2004), *Tourism and Sustainability: Development and New Tourism in the Third World*, Routledge Publishing, London
4. Munhurrun P., Naidoo P., (2011), *Resident's attitude toward perceived tourism benefits*, International Journal of Management and Marketing Research, 4(3)
5. *Eurostat- Tourism industries- economic analysis- Statistics Explained*

CRIZA POLITICII MIGRAȚIONISTE ALE UNIUNII EUROPENE

¹*Dr., conf. univ., Nolea FILIP*

²*Dr., conf. univ., Natalia BRANAȘCO*

¹*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

²*Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Republica Moldova, Bălți, Str. Pușkin, nr. 38,
tel. (+373) 231 52430, www.usarb.md*

Abstract

This article explores the principles of reforming the EU's migration policy at the contemporary stage, the problems that created threats to the national security of the countries of the community. Causes of excessive migration flows are the military operations in the Middle East. The "Refugee Crisis" from 2014-2015 requires EU countries to review the positions of migration policy from multiculturalism to assure their own internal security. Migration policy has its roots in the multidimensionality of the migration as well as the political one. In our view, migration policy is a process of reconciling state interests in the field of migration regulation with the interests of migrants, society, economic and political elites, social parties and institutions.

Key words: *EU's migration policy; the crisis of migration in the European Union; national identity; the flexible solidarity of the EU countries.*

JEL CLASSIFICATION: F22

Istoria civilizației și experiența mondială justifică faptul că orice stat trebuie să elaboreze și să promoveze cea mai benefică politică migraționistă pentru dezvoltarea sa și pentru cetățenii săi, care ar asigura creșterea economică și securitatea națională. Relația cauză-efect dintre migrație și dezvoltare nu are întotdeauna aceeași direcție, deoarece în unele cazuri migrația devine un factor important al dezvoltării economice, iar în altele poate să ducă la frânarea ei. În acest context, un rol important de corectare are politica migraționistă. În viziunea noastră, politica migraționistă este strâns legată de soluționarea problemelor sociale, politice, juridice și financiare generate de procesele migraționiste.

În contextul dezvoltării, politica migraționistă este o componentă a strategiei naționale de dezvoltare pe termen lung, la baza căreia stă principiul abordării complexe a reglementării unei game largi de relații, care ar asigura dezvoltarea dinamică atât a țărilor receptoare, cât și a celor donatoare de forță de muncă. Politica migraționistă este îndreptată spre realizarea intereselor comune ale țărilor participante la migrația internațională a forței de muncă, precum și ale celorlalți participanți: angajatori, agenții de recrutare și migranții înșiși. Fundamentul politicii migraționiste este constituit dintr-un set de măsuri utilizate în reglementarea proceselor de migrație și în contracararea migrației ilegale. Un alt aspect al politicii migraționiste, nu mai puțin important, este reglementarea fluxurilor financiare generate de migrația forței de muncă, asigurarea întoarcerii, adaptării și integrării migranților. În mod cert, politica migraționistă trebuie să conțină acțiuni ce ar relaționa migrația cu obiectivele dezvoltării durabile.

Astfel, politica migraționistă, în sens restrâns, este îndreptată spre procesul de schimbare a numărului, structurii, direcției mișcării și integrarea migranților, iar în sens larg, politica migraționistă:

- este una dintre direcțiile politicii statului, determinată de scopurile urmărite de stat;
- reprezintă o doctrină de stat sau o concepție de reglementare a proceselor migraționiste;
- este interdependentă cu politicile economice, sociale, demografice, naționale, culturale;
- se divide în politică reală și declarată; cea declarată are ca scop apărarea intereselor migranților, iar cea reală exprimă interesele țării-gazdă [6, p. 213].

Făcând referință la politica migraționistă promovată de țările UE, se pot evidenția următoarele forme:

1. Politici pentru reglementarea și controlul fluxurilor migratorii, ce au în vizor intrarea, reședința și angajarea străinilor și care urmăresc întărirea controlului la frontiere.

2. Politici pentru întărirea legislației de combatere a migrației ilegale și a angajării ilegale de lucrători străini; țările care s-au confruntat cu fluxuri mari de migranți ilegali și-au amplificat măsurile de combatere a acestui fenomen.

3. Politici pentru integrarea imigranților, ce vizează măsuri de combatere a discriminării și procesul general de naturalizare a imigranților.

4. Politici privind cooperarea internațională în domeniul migrației, care au ca scop punerea la punct a unor măsuri comune în domeniul reglementării și controlului fluxurilor migraționiste [2].

Actualmente lumea se confruntă cu cel mai mare număr de refugiați, solicitanți de azil, după cel de-al Doilea Război Mondial. Criza migraționistă cu care se confruntă în prezent Europa este o problemă globală, care conduce la dezintegrarea Uniunii Europene, un „aport” în acest sens fiind și drama „Brexit-ului”. Liderii țărilor din grupul celor mai industrializate șapte state G7 recunosc faptul, că „mișcările pe scară largă ale migranților și refugiaților reprezintă o provocare mondială care necesită un răspuns mondial” [1].

Conform datelor ONU, pe glob sunt circa 244 mln. migranți internaționali, care locuiesc în afara țărilor de reședință, dintre care 72 mln. revin Europei. Criza migrației din Europa a apărut la începutul anului 2015, când a avut loc o creștere enormă a fluxului de refugiați din țările Africii de Nord, Orientului Mijlociu și Asiei de Sud. Această migrație se deosebește nu numai după volum, dar și după cauză, din migrația economică transformându-se în politică. Conform informației Înalțului Comisariat al ONU pentru Refugiați (UNHCR), majoritatea acestor persoane constituie „refugiați care au nevoie de apărare și ajutor”. Prioritar, aceștia sunt migranții constrânși, care au părăsit regiunile deosebit de periculoase cu o situație politico-militară instabilă, inclusiv din Afganistan și Siria, unde are loc războiul civil, și Eritrea, țară cu un drastic regim dictatorial [8]. În figura 1, sunt reprezentate datele OECD referitoare la ponderea refugiaților după țările de proveniență (plecare) în prima jumătate a anului 2015.

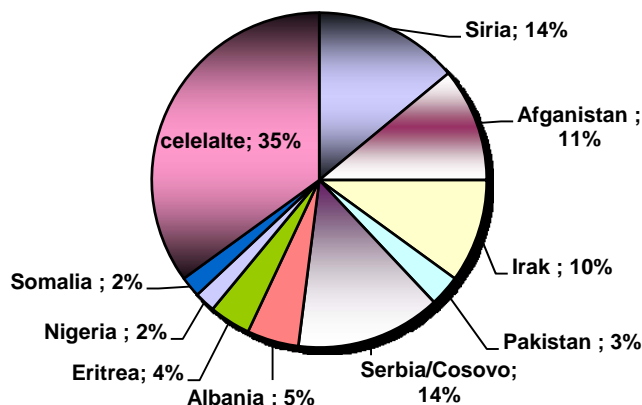

Figura 1. Ponderea refugiaților după țările de proveniență, semestrul 1, anul 2015

Sursa: <https://wikipedia.org/wiki>

Conform datelor statistice ale UE, doar în anul 2015, 4,7 mln. persoane au imigrat în UE și 2,8 mln. au emigrat din UE. Circa 1,3 mln. de migranți, dintre care mulți din țările afectate de conflicte precum Siria și Irak, au cerut azil în UE. În mediu, 6000 persoane pe zi fugeau de războiul din Siria, din care peste o treime au primit azil în Germania [3]. Conform datelor Eurostat la data de 01.01.2016 populația UE constituia 510,3 mil persoane, iar la data de 01.01.2017 numărul a crescut la 511,8 mil, în același timp sporul natural înregistrat fiind egal cu zero, deoarece numărul de nașteri (5,1 mil) s-a egalat cu numărul de decese. Aceste date ne vorbesc despre faptul că diferența de 1,5 mil persoane este cauzată de intrarea noilor migranți în țările europene. Numărul de azilanți

înregistrați oficial în țările UE s-a triplat în ultimii șapte ani, iar ritmul de creștere a urcat la 45% în anul trecut, conform datelor Eurostat [10].

Deja de doi ani problema migraționistă este pe agenda tuturor întâlnirilor de rang înalt din cadrul Uniunii Europene. Această problemă a generat contradicții între liderii europeni, determinând limitele până la care sunt pregătiți să colaboreze. Fenomenul migrației către Europa nu este unul nou, dar expansiunea sa recentă a solicitat găsirea unor soluții la nivelul guvernelor europene. Problemele securității țărilor UE în urma actelor teroriste, asigurarea identității naționale și unității sociale devin prioritare în elaborarea politicii migraționiste comunitare. Migrația și securitatea națională se află într-o relație de interdependență, iar pentru a valorifica efectele pozitive și de a minimiza pe cele negative este primordial de a elabora o politică migraționistă adecvată situației create. În viziunea noastră, evaluarea adecvată a amenințărilor securității și formarea unei poziții active a statului, societății și individului, orientată spre diminuarea riscurilor, este una dintre politicile majore ale statului. Prin urmare, asigurarea securității naționale trebuie efectuată prin intermediul unei analize complexe, obiective și prin previziunea amenințărilor în toate domeniile, determinarea criteriilor securității naționale, elaborarea mecanismelor de securizare a individului, societății și statului. În condițiile actuale, este evident faptul că securitatea națională este un factor primordial al stabilității și dezvoltării. Astfel, corelația migrației cu securitatea este bilaterală, deoarece această problemă are două aspecte importante: securitatea comunităților antrenate în fluxul migraționist și securitatea persoanelor ce formează aceste fluxuri.

Până la semnarea Tratatului de la Maastricht și Tratatului de la Lisabona, fiecare țară-membră a UE avea propria experiență în relațiile cu migranții, reieșind din propriile interese naționale. Dar situația din anul 2015 nu permitea soluționarea problemei migrației în baza principiului sistemului european de azil (prima țară a UE, pe teritoriul căreia a intrat migrantul, este obligată să examineze solicitarea de azil). În realitate, multe țări din UE unilateral și-au închis granițele, astfel, afectând solidaritatea țărilor din Zona Schengen.

Potrivit Organizației Internaționale pentru Migrațiune (OIM), au fost afectate excesiv Italia, Grecia, Cipru și Spania de către migranții și refugiații sosiți în Europa pe mare. Criza migrației impune soluționarea colectivă, restabilirea solidarității din interiorul UE. În figura 2 sunt reprezentate datele pentru țările primitoare (gazdă) de refugiați, în prima jumătate a anului 2015.

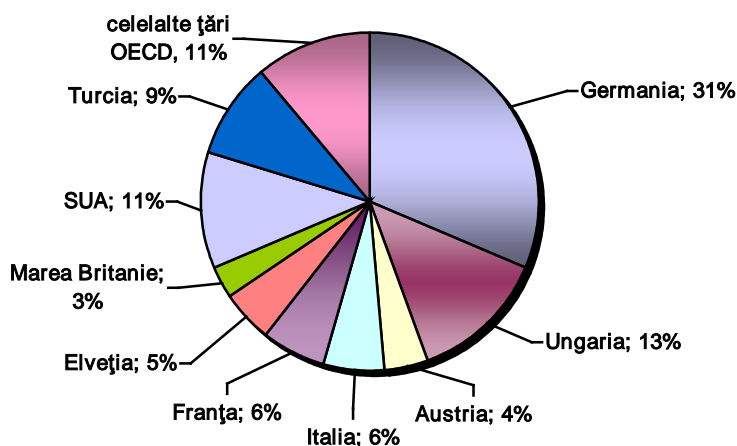

Figura 2. Ponderea refugiaților după țările-recipient (primitoare), semestrul 1, anul 2015

Sursa: <https://wikipedia.org/wiki>

Criza migraționistă actuală a produs un șir de consecințe negative pentru țările UE, principalele din care sunt:

- Suprasaturarea cu refugiați și imigranți;
- Destabilizarea securității sociale;

- Creșterea amenințărilor teroriste;
- Sporirea ponderii economiei tenebre în UE;
- Dependența de cerințele Turciei pentru reținerea fluxului crescând de refugiați;
- Schimbarea identității europene;
- Criza migrației pune în pericol Zona Schengen [9].

Președintele Consiliului Europei, Donald Tusk, a cerut sprijinul țărilor G7 „ca acestea să se angajeze să-și mărească ajutorul global pentru a satisface necesitățile imediate și pe termen lung ale refugiaților și ale țărilor care le acordă adăpost” [3]. Comunitatea internațională trebuie să recunoască faptul că Turcia, Liban și Iordania vin în ajutor refugiaților, furnizându-le în realitate o asistență globală. G7 ar trebui să încurajeze instituțiile financiare internaționale și alți donatori să-și sporească ajutorul.

Reieșind din faptul că fenomenul migrației influențează toate țările și sistemele migraționiste, în cercetarea problemelor acestuia este necesară accentuarea unor anumite aspecte:

- Problema determinării autoidentității individului, în urma diviziunii lumii în „ai noștri” și în „străini”;
- Statele UE, în particular Germania, Franța, Marea Britanie, sunt tradițional atrăgătoare pentru imigrație datorită nivelului înalt de trai;
- Fiind membre ale UE, țările nominalizate anterior, pe lângă politicile proprii în domeniul migrației, influențează asupra elaborării standardelor politicii migraționiste comunitare;
- Elaborarea principiilor politicii migraționiste le revine atât țărilor-membre ale UE, cât și principalei instituții care se ocupă de problemele migrației – Consiliului Europei.

În același timp, tema migrației și a politicii migraționiste rămâne la fel de actuală, în jurul ei nu încetează discursurile politice. Pierre Vimont, în articolul „Migrația în Europa: depășirea crizei de solidaritate”, afirmă că țările UE sunt nevoite să-și unească eforturile acolo unde, de obicei, acționau pe cont propriu; ele sunt nevoite să elaboreze o *politică comunitară unică*, bazată pe solidaritate” [5].

În anul 2015, în urma declanșării situației migraționiste excepționale, țările comunității europene, pentru prima dată în istoria lor au fost nevoite să-și unească eforturile pentru soluționarea urgentă a problemei. În același timp, între acestea continuă să persiste divergențe politice semnificative, în mare măsură acestea se reduc la refuzul multor țări de a accepta un număr proporțional de migranți, subminând, astfel, principiul unității europene și amenințând cu dezbinare. De exemplu, Slovacia, fostă țară comunistă din Europa Centrală, cu 5,5 mil de locuitori, a depus o plângere la Curtea Europeană de Justiție (CEJ) împotriva cotelor obligatorii de migranți adoptate de UE.

Uniunea Europeană simte necesitatea de o politică migraționistă integră și realistă, bazată pe unitatea țărilor și solidaritatea acestora. Pentru elaborarea unei astfel de politici, țările UE sunt nevoite să soluționeze un șir de probleme atât cu caracter obligatoriu, cât și cu caracter de recomandare:

- schema de repartiție a migranților pe țări;
- acceptarea acestora pe termen scurt sau permanent;
- limitarea libertății circulației forței de muncă.

În februarie-martie 2016, Consiliul Europei a adoptat un set de măsuri pentru depășirea crizei. A fost închis itinerarul migraționist balcanic, intensificat controlul la granițele externe ale UE și încheiate acorduri cu Turcia, care rămâne țară de tranzit pentru majoritatea refugiaților din Orientul Mijlociu și din Africa. Datorită acestor măsuri, europenii au devenit stăpâni pe situație, iar fluxul migranților a scăzut semnificativ. Depășind incertitudinea și nesiguranța, UE a reușit să stopeze dezvoltarea crizei migrației. A fost restabilit în mare măsură controlul asupra frontierelor, asigurată diminuarea numărului migranților. De la începutul crizei, UE a alocat mai mult de 10 mlrd de euro pentru a soluționa această problemă, oferind ajutor umanitar atât imigranților din spațiul

comunitar, cât și celor găzduiți de Turcia, Liban, Iordania și Irak, contribuind astfel la salvarea a câtorva milioane de persoane.

Însă, principalele probleme au rămas nesoluționate, deoarece persistă haosul din Orientul Mijlociu și continuă migrația legată de problemele economice din Africa. Politica migraționistă astăzi se reduce doar la unele măsuri pe termen scurt.

Reieșind din cele expuse, politica migraționistă a UE până în prezent nu s-a constituit definitiv. În viziunea diplomatului francez Pierre Vimont, pentru a răspunde la provocările migrației, UE trebuie să depășească două contradicții: 1) a convinge toate țările să acționeze în comun acord, în domeniul în care fiecare își apără propriile interese; 2) a avea încredere în viabilitatea UE contrar modei politice care cere o atârnare sceptică față de Bruxelles. Pentru a depăși aceste contradicții, țările europene au nevoie de solidaritate flexibilă atât în atingerea intereselor comune, cât și a fiecărei țări în parte. Solidaritatea flexibilă este cea mai bună cale de a susține ideea unui destin comun și de a diminua riscul scindării Europei [5].

Deciziile ce țin de soluționarea crizei migraționiste au fost formulate de către Consiliul Europei în februarie-martie 2016:

1. Țărilor ce au primit principalul flux migrațional, în particular Grecia, UE le-a acordat susținere financiară, ceea ce facilitează acordarea ajutorului material refugiaților, respectarea procedurilor de control frontalier și acordarea azilului conform regulilor UE;
2. Au fost acordate surse financiare suplimentare serviciilor de profil; Frontex, EASO; au fost create agenții de pază a frontierelor externe maritime;
3. UE a încheiat un acord cu Turcia, care stipulează drepturile și obligațiunile părților în legătură cu fluxul masiv de migranți care se deplasează prin Turcia spre Europa, în schimb Turcia va obține 6 mlrd de euro, regim liberalizat de vize, și reînnoirea parteneriatului strategic cu Ankara.

CONCLUZIE

Este necesar de-a remarca, că dacă comparăm factorii economici și politici ai procesului migraționist, vom observa un paradox: pe de o parte, migranții extind posibilitățile pieței muncii a statelor europene, dar în același timp, ei agravează situația pe această piață, prin surplusul de ofertă de forță de muncă. O sarcină suplimentară asupra bugetelor țărilor UE au devenit ajutoarele sociale, achitate atât migranților de muncă, cât și refugiaților. Și invers, în aspect politic fluxurile migraționiste intensive devin o provocare pentru stabilitatea europeană, prezentând o amenințare fermă a securității naționale. Practica a demonstrat, că guvernele europene, de regulă, modifică calitatea politicii migraționiste doar în situația unor abateri decisive. Să presupunem, că situația anilor 2014-2015, care a scos migrația pe prim plan în ordinea de zi, va deveni decisivă în reevaluarea priorităților țărilor europene. Strategiile țărilor UE pentru depășirea situației de criză nu pot fi calificate ca exhaustive: invers, ele au nevoie de schimbări structurale serioase, ce reflectă realitățile actuale.

Astfel, retorica multiculturalismului, deja este recunoscută ca nerelevantă și trebuie înlocuită cu preocuparea continuă a țărilor de propria securitate internă. Acțiunile la nivel național trebuie susținute de inițiativele comunității UE. Cu părere de rău, soluții eficiente în acest sens nu se observă în practică. Este important de menționat și faptul că țările UE au schimbat, în grabă, politica migraționistă a „ușilor deschise” cu politica „ușilor semiînchise”, delimitând imigranții în baza veniturilor și competențelor, ceea ce diminuează potențialul imigranților de muncă. Cu toate acestea, este imposibil de aplicat același tratament pentru refugiați, ce aduce în impas conducerea țărilor UE și puterilor migraționiste.

Aflându-se la hotarul Uniunii Europene, Republica Moldova trebuie să-și revizuiască politicile pentru refugiați și să impună reguli și norme clare în conformitate cu principiile europene în acest domeniu. Sintetizând rezultatele studiului efectuat asupra politicii migraționiste, accentuăm faptul că la elaborarea ei trebuie să stea principiul abordării complexe de reglementare a unui

spectru larg de relații economice, sociale și politice generate de migrație și care asigură stabilitatea dezvoltării țarilor de destinație și de origine ale migraților.

BIBLIOGRAFIE

1. G7: Migrații, „o provocare mondială”, iar creșterea economiei, „o prioritate urgentă”. Disponibil: www.agerpres.ro/externe/2016/05/26ue
2. *Trends in international migration: Sopemi Edition*. OECD, 2005. 388 p.
3. UE cere ajutorul G7 pentru rezolvarea crizei migrației. Disponibil: www.agerpres.ro/externe/2016/05/26ue
4. БЕЛАЯ, В. *Миграционный кризис в ЕС: проблемы и последствия*. Disponibil: <http://fismo.kubice.ru/2017/04/23>
5. ВИМОН, П. *Миграция в Европе: преодоление кризиса солидарности*. Disponibil: www.migrecment.net/2017/02/
6. ВОЛОСЕНКОВА, Е., КАБАЧЕНКО, Е., *Миграционная политика. Управление миграционными процессами*. În: *Методология и методы изучения миграционных процессов*. Москва: ЮНИТИ, 2007. с. 213-236.
7. ЕРЁМИНА, Н. *От политики «открытых дверей» до миграционного кризиса. //Сравнительная политика*. Disponibil: [http://dx.doi.org/10.18611/2221-3279-2016-7-4-\(25\)-36-61](http://dx.doi.org/10.18611/2221-3279-2016-7-4-(25)-36-61)
8. НГУЭН, Д. *Миграция и беженцы в Европе: цифры и факты*. Disponibil: <http://www.swissinfo.ch/>
9. СОРОС, Дж. *Это последний шанс Европы исправить свою миграционную политику*. Disponibil: <http://inopressa.ru/article/20jul2016/foreignpolicy/soros.html>
10. http://dx.doi.org/10.18611/2221-3279-2016_7_4
11. <https://ro.wikipedia.org/wiki/>

EVOLUȚIA GLOBALIZĂRII ȘI PERSPECTIVA CLUBLUI DE LA ROMA

¹Drd., Raluca GEORGESCU

²Dr., prof. univ., Ion PARGARU

³Drd., Marcela MITRIȚA

²Universitatea Politehnica din București

Str. Splaiul Independenței 313, București 060042, România, www.upb.ro

^{1,3}Academia de Studii Economice din București

Piața Romană 6, București, România

Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>

Abstract

In the XXIst century we still talk about the evolutive concept of globalization. In the end, we should understand if it's a phenomenon that ignites research in technologies and evolves towards less developed areas of the world. Also, globalization could derail because of the environment, the social, economic and political spread could be seen as dangerous. These are some of the dilemmas that we have these days and we try to answer them in a clear and simple way during this paper.

Introducere

Plecând de la premisele acestui citat, realizăm că acest proces denumit în ultimul secol “globalizare” își are originile chiar de la începutul civilizației, odată cu momentul când omul, în dorință sa de a cunoaște mai mult și de a avea cât se poate de mult migrează către ținuturi mai bogate, în plin progres (Bran, et al., 2012).

Globalizarea este termenul modern menționat întâia oară de către Theodorov Levitt în lucrarea sa științifică “Globalization and Marketing” în anul 1980 și este folosit la descrierea schimbărilor în toate societățile ca urmare a evenimentelor care au loc într-o anumită parte a globului și au consecințe din ce în ce mai vizibile asupra societăților și problemelor din toate părțile lumii ;chiar și asupra țărilor slab dezvoltate care nu manevrează aceste schimbări complexe și neincetate, dar mai ales asupra țărilor în plin progres sau deja dezvoltate care par că înfloresc pe toate planurile sub amprenta iminentă a globalizării. (Bran, et al., 2012)

Oamenii din întreaga lume se apropie mai mult că niciodată și fizic dar și psihic. Bunurile și serviciile care apar într-o țară vor fi promovate imediat în celelalte. Transferul și comunicarea internațională sunt mai frecvente și în curând vor deveni indispensabile. Pentru a descrie acest moment, ei folosesc termenul: ”era globalizării”. Fenomenul la scară largă afectează afacerile economice și exercită o influență largă asupra societății. Creșterea țărilor în curs de dezvoltare este principală cauză a globalizării și le aduce atât oportunități, cât și dezavantaje. Aceasta este cu siguranță cea mai puternică sursă de schimbare din punct de vedere cultural, economic, politic și social în interiorul statelor și între ele în lumea noastră.

Acesta poate fi considerat un proces prin care țările se apropie mai mult prin intensificarea contactelor, comunicării și comerțului pentru a crea un sistem global unic ”o Nouă Ordine Mondială”.

Globalizarea ca nivel de proces nu este un fenomen nou în experiența umană, dar privind amploarea și acoperirea contemporană a fenomenului sunt fără precedent. Dacă privim în zilele noastre, criza economică pornită din SUA nu a lăsat niciun alt stat neafectat deoarece sistemele de tranzacționare sunt foarte dependente unul de celălalt.

Dat fiind că globalizarea este un set complex de procese care afectează practic toate aspectele vieții noastre de zi cu zi - arta, cultura, economia, politică, imigrația, clima, sănătatea - studiile asupra globalizării ne arată fără ascunzișuri o multitudine de perspective umaniste, sociale

și științifice asupra formelor pe care le ia globalizarea, a forțelor care le modelează, a originilor lor istorice și a impactului lor asupra tuturor aspectelor vieții indivizilor și comunităților.

Fără să punem la îndoială acest lucru, secolele XVIII și XIX au reprezentat și reprezintă și acum cele mai dinamice perioade și dense în strânsă legătură cu derularea faptelor istorice, sociale contradictorii și complexe, dar la fel de dramatice prin consecințele proceselor și fenomenelor desfășurate în plan spiritual, politico-militar, economic și social, care au condus la propagarea globalizării. Putem afirma că este “secolul extremelor” în care omenirea a experimentat cele mai spectaculoase evoluții, de la nimic la aproape tot, reușind atât “sa oprească timpul în loc” și să cunoască cel mai ridicat nivel al dezvoltării economice și culturale al civilizațiilor, fapt simțit la prag foarte înalt și astăzi. Dar este și secolul în care sute de milioane de oameni au fost victimele războaielor, revoluțiilor din diferite domenii și pornind din diferite ideologii fie religioase, etnice, politice etc

Globalizarea este un concept foarte des utilizat pentru caracterizarea stării actuale a economiei la nivel mondial, însă este înțeles diferit de fiecare om din pricina percepției asupra evenimentelor întâmplătoare în viața noastră. Unii îl percep că pe o uniformizare complexă și completă, alții, dimpotriva, că o diversificare în sens rău de proporții, bazată pe respectarea unor principii comune impuse.

Aceasta este prezentată sub forma unui fenomen specific sfârșitului de secol și de mileniu, globalizarea – sau cel puțin unele dintre dimensiunile sale are la baza o lungă istorie. Sub acest din urmă aspect, globalizarea reprezintă consecința aproape naturală al cursului tot mai accelerat imprimat istoriei, prima Revoluție Industrială.

Ceea ce deosebește fenomenul contemporan al globalizării de precedentele procese de integrare de la prima sa apariție sunt: – scara (anterior fiind regională, actual mondială); – ritmul schimbărilor lent dar sigur la început, iar acum foarte accelerat de o perioadă de 40-50 de ani sprijinirea într-o mai mare măsură pe progresul tehnologic decât înainte, cu impact imediat și ireversibil asupra condițiilor vieții cotidiene.

Odată cu apariția Revoluției Industriale globalizarea prinde contur cât mai accentuat, odată cu descoperirea de noi teritorii și fluxuri migratoare. Dar cel mai interesant este dezvoltarea sincronizată cu progresul tehnologic prin care muncă manuală a fost înlocuită cu mașinismul. În acest proces mecanizat, muncitorului, adică celui mai important actor în mondializare îi revine rolul de supraveghere, reglare și alimentare a mașinii și control al calității. Revoluția industrială a avut ca efect creșterea producției, îmbunătățirea calității vieții și conștientizarea omului că poate deține mai mult capital, mai multă putere, ceea ce l-a făcut să se sacrifice pe el însuși pentru a duce o viață plină satisfacții (Bran, et al., 2012).

Abia după sfârșitul celui De-al Doilea Război mondial putem avea în vedere despre un avânt extraordinar al globalizării; atunci când procesul a devenit în realitate fenomen la scară largă (sau când lumea a devenit conștientă de el într-adevăr), o creștere alarmantă și extrem de satisfăcătoare la nivelul țărilor bogate. De acum ne putem gândi la globalizare că la o uniune între națiuni care are ca scop reorganizarea granițelor naționale și transpunerea lor într-una singură prin care se pot face anumite transferuri: de forță de muncă denumită “furtul creierelor” sau furt intelectual, apoi uniformizarea taxelor din păcate pentru statele mai puțin dezvoltate care nu pot ține pasul statelor opulente, stabilirea unor norme standard care au impact nu tocmai eficient în țările slab dezvoltate. Lipsa de capital rezultă dezintegrarea mediului, populația în scădere, mortalitate crescută (Bran, et al., 2012).

Haosul cu care ne confruntăm astăzi reiese din faptul că, pornind de la dezvoltarea pe cele mai importante planuri: economic și tehnologic, ale cărei origini provin în special din Statele Unite ale Americii, face că diferențele de potențial ale tuturor țărilor să creeze o așa numită cursă în goana după profit și putere (Bran, et al., 2012).

Imediat după aceasta expansiune a fenomenului, cruntă realitate ne arată două ipostaze asimetrice clar: țările dezvoltate asimilează cele mai importante beneficii (eficiență economică,

infrastructura, civilizație ceva mai superioară) pe când țările slab dezvoltate par că regresează din toate punctele de vedere și rămân îndatorate țărilor luxuriante. Pe de-o parte există o cultura universal benefică tuturor ,iar de pe cealaltă baricada cultura societăților dispare și devine un spectacol care aduce profit ,însă nu lor .De aici putem concluziona faptul că acest concept al globalizării este doar o fațadă după care se ascunde singurul motiv :cine deține capital ,obține profit,cine nu deține ,se îndatorează (Bran, et al., 2012).

Obiectivele declarate ale globalizării se concretizează într-unul singur: sistem de guvernare mondială și o societate mondială cu reguli universale și gândire la unison. Însă există o singură întrebare. Oare cui îi este benefică aceasta transformare a tuturor guvernelor naționale într-unul singur mondial de fapt? Țărilor bogate care își permit să treacă prin tranziții sau țărilor sărace care trebuie să se îndatoreze pentru a trece prin tranziții? Aceasta paradigmă societății globale de astăzi pe care o vom dezbate în continuarea acestei lucrări cu argumente solide și întemeiate (Bran, et al., 2012).

Viziunea Cubului de la Roma: globalizarea percepută că depedenta între țări la nivel mondial, fără frontiere naționale

Menirea acestei organizații este de a se comportă asemenea unui stimulent mondial, indiferent de interesele și tendințele politice, ideologice sau de mediul de afaceri existente.

Clubul de la Roma este format din personalități foarte influente, cu o deosebită educație în diverse și vaste domenii și care au principalul obiectiv de a dezvoltă gândiri corecte și sănătoase în privința globalizării și de a luptă prin acest intermediu împotriva globalizării. Din aceasta organizație fac parte oameni de știință, economiști vestiți, înalți funcționari din mediul internațional, președinți sau foști președinți ale diferitelor state, oameni care provin din mediile de afaceri etc. De altfel, Clubul își aduce aportul la rezolvarea celor mai alarmante problem globale: fie ele sociale, economice, politice, tehnologice, de mediu, chiar și culturale și chiar psihologice, una dintre cele mai controversate enigme pe care lumea le are de înfruntat, deoarece schimbarea trebuie făcută de la acest nivel ,dar este și cel mai dificilă schimbare de la cel mai dificil nivel.

Om de știință Bertrand Schneider, secretarul general al celebrului “Club de la Roma”, apreciază ca “globalizarea” constituie în realitate o înclinație care transpune trepatat în economia mondială, în politică, în viață socială și celelalte domenii de care depinde omul, tendință care schimbă enorm traseul dezvoltării societății actuale informaționale.

În idea că informatizarea acestei societăți consumiste se aprofundează cu fiecare aspect pe care-l disecam mai de-aproape, există mari semne de întrebare referitoare la modul și eficiență modului actual de guvernare la nivelul fiecărui stat membru al acestei “mascarade” și nu în ultimul rand la capacitatea oamenilor care iau deciziile finale. Autorul susține că mondializarea presupune mai mult decât interdependentă între statele naționale, încât nu se mai știe sigur dacă acestea au într-adevăr libertatea de mișcare presupusă în direcția economiei, ci este în realitate o economie impusă.

De o foarte mare relevanță se prezintă și următoarele precizări. Primă dintre ele o reprezintă idea cum că din punct de vedere geografic, acest fenomen nu este un fenomen atotcuprinzător, deoarece există o mulțime de țări foarte sărace și puține în curs de dezvoltare care nu pot participa la “bunăstarea” lumii deoarece nu se pot ajuta nici pe ele. Toate părțile existentei umane se include într-una singură, iar omul din păcate face toate demersurile că să se extindă rapid fără a ține cont se consecințele pe termen lung.

În concluzie, sintetizând toate cele menționate mai sus, globalizarea:

- ✦ este produsul general de dependent țărilor fără frontier naționale,
- ✦ revoluția informațională accelerează la nivel maxim procesul globalizării;
- ✦ cuprinde economia;
- ✦ Cultura universală
- ✦ Reprezintă toate tipurile de relații umane

Atitudini și abordări ale globalizării

Odată ce globalizarea este un fenomen atât de complex, neomogen, cu niveluri de dezvoltare și abordări diferite din toate punctele de vedere, cu schimbări haotice și din păcate ireversibile, care evident se aprofundează cu fiecare eveniment în parte, nu îl putem defini concret. De fapt, nu putem include o sumedenie de caracteristici într-o singură definiție de doar câteva rânduri.

Abordările și atitudinile despre acest proces diferă într-adevăr și sunt uneori situate la poli opuși. Deși dacă privim printre rânduri putem afirma cu argumente bine întemeiate că mondializarea este în antiteza chiar cu ea însăși, deoarece în măsură în care ajută țările deja prospere să dețină monopolul asupra dezvoltării mondiale, în aceeași măsură destabilizează țările subdezvoltate și le îndreaptă alarmant către un regres continuu (Bodislav, 2015).

Joachim Wilmeyer afirmă că participarea la crearea performanței, de fapt, dreptul la performanță, egalitatea șanselor tuturor, finanțarea echitabilă, echitatea între generațiile umane la nivelul satisfacerii nevoilor fundamentale; numai în urma acestor accepțiuni, putem să concluzionăm în mod pozitiv că numai prin intermediul globalizării putem avea un mediu perfect echitabil din toate punctele de vedere, trebuie numai acceptată că o schimbare benefică și întâmpinată deschis, nu cu rezistentă. Un lucru interesant de observat este că dacă prin absurd globalizarea s-ar fi putut manevra de către toate țările ca un tot unitary, într-adevăr satisfacerea nevoilor fundamentale ar fi completă.

De pe cealaltă baricada, UNESCO afirmă că modul în care globalizarea își revarsă efectele exclusiv negative asupra noastră ca societate, nu este în relație direct proporțională cu schimbările de pe piață turbulentă, ci acestea sunt efectele care apar în urma modului defectuos și chiar dezastruos în care guvernarea țărilor respective își face simțită prezentă. După cum am precizat mai sus, în evoluția acestui fenomen există mai mulți actori implicați din diferite domenii de activitate (economie, cultura, societate etc.) ce încearcă să încline balanța în favoarea obținerii de profit, adică în detrimentul personal fără să țina cont de interesele reale ale indivizilor (Bran, et al, 2012).

În anul 1966 pentru a înțelege în adâncurile ei “tenebroase” globalizarea, Marshal McLuhan a introdus un exercițiu de gândire foarte eficient cu rezultate puțin spus demoralizante: dacă populația globului s-ar reduce la un singur sat cu doar 100 de locuitori care s-ar numi reprezentativ ”sat global ” acesta ar arată cam așa 70% dintre persoane ar fi analfabete, 50% dintre acestea ar fi flamande și ar exista un singur intelectual. Se intuiește ușor de partea cui este puterea și cine domină întreaga “comunitate” (Bran, et al., 2014). Mai sunt două observații interesante, cum că: 80% dintre acestea au condiții proaste de viață și asigură bunăstarea a 6% adică exact starea în care se găsesc majoritatea națiunilor de astăzi, doar reduse la un număr foarte mic de persoane (Bran, et al., 2012).

După cum observăm aceste atitudini favorabile sau mai puțin favorabile asupra termenului de globalizare, concluzionăm că evident singură entitate sau mai degrabă instituție care poate face diferență în acest caz este statul. Statul trebuie să asimileze condițiile “impuse” sau oferite în condiții de globalizare și să le filtreze conform tradițiilor și specificului său (economic, cultural, social etc.) și chiar conform interesului său. În primul rând el trebuie să gestioneze grijile care apar în urma acestui fenomen, haosul care se creează, nevoile care apar pentru viitorul apropiat și îndepărtat și dezvoltarea de planuri și strategii viabile pe termen lung (Bran, Ioan, 2009).

CONCLUZIE

În cazul țărilor cu o economie precară statul pierde mult din puterea de concentrare asupra obiectivelor principale către care țara ar trebui teoretic să se îndrepte și își canalizează forțele de dezvoltare spre interesul oamenilor care sunt la cârmă. Așadar putem spune că nu se permite dezvoltarea țărilor de acest tip, tocmai pentru a fi dependente de cele care prosperează. Se poate concretiza aceasta afirmație prin faptul că în țările slab dezvoltate este caracteristică creșterea inflației și demoralizarea cetățeanului de rând care se simte neajutorat și clachează (Bran, et al, 2012).

Că reacție la efectele acestea negative resimțite la nivelul majorității națiunilor s-a “înființat” dacă putem spune așa “mișcarea antiglobalizare”.

O primă abordare ce reiese dintr-o privire fugitivă asupra globalizării, este cel de internaționalizare sau mondializare. Din această perspectiva, termenul de “global” este un alt termen pentru a descrie relațiile dintre state, iar „globalizarea” înseamnă o creștere a interdependentelor și schimburilor internaționale. În acest sens, Paul Hirst și Grahame Thompson au abordat globalizarea în termeni de „fluxuri largi și în continuă creștere ale comerțului și investițiilor de capital între țările lumii” (Bran, et al, 2012). Evident că o asemenea „globalizare” poate fi identificată în marile fluxuri între diferite țări și sub aspectul populației, mesajelor și ideilor. Astfel, globalizarea se referă la creșterea interacțiunilor și interdependentelor dintre popoare/oameni din diferite țări”. A doua abordare teoretic identifică globalizarea cu modernizarea sau occidentalizarea, în special în forma ei „americanizată”. Urmând această idee, globalizarea este dinamică, evoluând, dacă putem spune așa mai repede că omenirea. (Bran, et al, 2012).

O a treia abordare identifică globalizarea cu universalizarea. Când Oliver Reiser și B. Davies au inventat cuvântul ”globalizare” în anul 1940, aveau în minte „universalizarea” și prevesteau o contopire a tuturor culturilor de pe glob și transpunerea lor într-una singură. În aceasta accepțiune, global înseamnă peste tot în lume, iar globalizare este procesul de răspândire a diferitelor idei, descoperiri în materie de știință, dar mai ales a unei culturi universale în cadrul popoarelor din toate colțurile lumii. Pe scurt, înseamnă “stâlcirea” națiilor, amestecarea și pierderea culturilor naționale, ceea ce da sens unui popor la Facerea Lumii și până acum. Aici putem aduce în discuție tehnologizarea tuturor proceselor, calendarul Gregorian, automobilele și dependent de aceasta industrie și nu numai (Bran, 2012).

Ultimă accepțiune privind globalizarea este aceea care identifică acest proces cu “deteritorializarea”. Plecând de la aceasta premise putem spune că unul dintre cele mai bine stabilite scopuri implică o “reconfigurare geografică” pentru că granițele teritoriale să nu mai delimiteze un spațiu social reprezentativ unei țări, ci să existe un spațiu global, unitar, fără caracteristici singulare, fără a se ține cont de individual care are nevoie de recunoașterea individuală. Anthony McGrew și P. G. Lewis care se pare că au perceput acest lucru la unison, afirmă că: „Globalizarea se referă la sporirea legăturilor dintre statele și societățile care iau parte în prezent din sistemul mondial. Acesta descrie procesul prin care evenimentele, deciziile și activitățile desfășurate într-o parte a lumii au consecințe semnificative pentru indivizi și comunități situate la distanțe mari una fata de cealaltă” (Bran, et al., 2012).

Un ultim lucru ar fi de spus în acest context, cum să acest fenomen atrage păreri pro și contra. Însă singurul mod prin care putem evalua adevărată fata a globalizării este prin dezbaterile tuturor domeniilor în care aceasta își face apariția și să tragem concluziile în mod cât mai obiectiv.

BIBLIOGRAFIE

1. Bodislav, D.A. (2015). The impact of privatization on regulated energy markets: a Great Britain’s case study in industrial ecology, *Progress in Industrial Ecology*, vol. 9, nr. 1, pp. 13-18.
2. Bran, F., Bodislav, D.A., Rădulescu, C.V., Ioan, I. (2014). Corporate Governance intervention for a sustainable model, *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*, nr. 46, pp. 216-226.
3. Bran, F., Ioan, I. (2009). *Globalizarea și Mediul*. București: Editura Universitară.
4. Bran, F., Manea, G., Ioan, I., Rădulescu, C.V. (2012). *Globalizarea Manifestări și reacții*. București: Editura Economica.

TENDINȚELE ȘI PROBLEMELE ANGAJĂRII TINERILOR PE PIAȚA MUNCII

Doctor în economie, Mariana PRODAN

*Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova, Chisinau, str. Ion Creangă 45,
tel. (+373) 22 501 100, www.ince.md*

Abstract

This article is oriented to reflect the characteristics of the labor market on which main actors are the young people of Moldova. There have been designated the main issues and the disadvantages that meet young people of Moldova, generated by the economic crisis and the last hour opportunities.

Simultaneously, in order to provide a comparative analyze, the author is referring to the main trends of the European Union labor market in the field of young people employment.

Finally, a range of conclusions concerning the ways of improvement of these issues are presented, as well as a series of recommendations for reducing the disadvantages of Moldovan young people on labor market.

Key words: *labour market, unemployment, youth unemployment ratio, employment opportunities, demand on market labour, economic crisis.*

JEL CLASSIFICATION: A20

Populația unei țări reprezintă factorul de bază pe care se bazează succesul și bunăstarea sa economică. Iar populația tânără, cuprinsă între vârstele de 15-24 ani, reprezintă forța de muncă de perspectivă imediată, care în scurt timp va deveni pilonul societății în ceia ce privește producția de bunuri și servicii utile. Din diverse motive această categorie a populației active este una foarte vulnerabilă atât la nivel mondial, cit și cel european și local.

Integrarea tinerilor pe piața forței de muncă, educația și dezvoltarea abilităților acestora sunt esențiale la realizarea unui mediu socioeconomic prosper, durabil și echitabil la nivel mondial. Astfel, șomajul tinerilor devine o temă tot mai des invocată în discuție din mai multe considerente: paralel cu înrăutățirea gravă a principalilor indicatori care reflectă situația tinerilor pe piața globală a muncii, cota tinerilor în numărul total al populației este în continuă scădere determinând accentuarea fenomenului de îmbătrânire a populației. Cele mai ”bătrâne” regiuni ale globului, adică unde tinerii sunt ”minoritatea” populației, sunt țările dezvoltate și Uniunea Europeană – cuprinzând de facto acele țări care pot asigura cel mai înalt nivel de studii și nivel decent de trai, dar cuprind cel mai restrâns număr al tinerilor. Nenumărate surse contestă instabilitatea generală propagată începând cu primele semne ale crizei economice mondiale, dar care poate fi și actualmente urmărită pe piața muncii cu referire în special la cazul tinerilor. În anul 2016, se estimează că tinerii au reprezentat peste 35% din șomerii populației la nivel global, în timp ce mai mult de o treime din tineri din țările emergente și în curs de dezvoltare trăiesc în sărăcie extremă sau moderată, având un loc de muncă, subliniindu-se incidența ridicată a locuri de muncă slab remunerate în rândul tinerilor [1].

În timp ce creșterea economică globală este așteptată să urce în 2017 la 3,5%, schimbare rapidă a mediului extern induce incertitudine pe piețele financiare și deciziile de investiții, nu în ultimul rând după inevitabilitatea faptului că Regatul Unit va părăsi Uniunea Europeană (UE) ca rezultat al referendumului național. O reechilibrare reușită a economiei chineze, o redresare rapidă a țărilor emergente cheie și investiții mai mari în țările dezvoltate vor fi cruciale în ceia ce privește relansarea creșterii economice prognozate pentru anul 2017(FMI, 2016).

În acest context, perspectivele pieței globale a forței de muncă rămân tulbure și se pot agrava. Perspectivele sunt deosebit de îngrijorătoare pentru tinerii pentru care rata șomajului va atinge 13,1% în 2016 (de la 12,9% în 2015) după semne moderate de ameliorare între 2013 și 2015 (OIM, a.2015). Această creștere, la nivel global, se traduce prin 71 de milioane de șomeri tineri în

întreaga lume, ceea ce constituie, în mărime absolută, o creștere cu o jumătate de milion a numărului de șomeri tineri, comparativ cu anul precedent..

În plus, se estimează că aproximativ 156 de milioane de tineri angajați, sau 37,7% din tinerii care lucrează în țările în curs de dezvoltare trăiau în sărăcie extremă sau moderată în 2016 (adică trăiesc pe mai puțin de 3,10 USD pe zi) .

Reducerea șomajului în rândul tinerilor prin îmbunătățirea accesului la oportunități de muncă stabile rămâne cheia obiectiv în țările dezvoltate, unde se așteaptă ca rata șomajului în rândul tinerilor să rămână la cel mai înalt nivel în termeni globali - la 14,5% în 2016 și 14,3% în 2017 - tendința descendentă care a început în 2013, când șomajul în rândul tinerilor a fost aproape de 17,5%. Rata șomajului în rândul tinerilor în țările emergente urmează să crească de la nivelul din 2015, ajungând la 13,6% în 2016 și 13,7% în 2017 – traducându-se prin 0,6 milioane de tineri șomeri în plus față de 2015. În țările în curs de dezvoltare, rata șomajului în rândul tinerilor a crescut modest până la 9,5% în 2016 și apoi a scăzut în anul următor până la nivelul din 2015. Cu toate acestea, având în vedere cohorta crescândă a tinerilor oamenii de pe piața forței de muncă, numărul tinerilor șomeri în țările în curs de dezvoltare va crește cu o jumătate de milion între 2015 și 2017(tab.1).

Tab.1 Rata șomajului în rândul tinerilor pe grupuri de țări, perioada anilor 2007-2017

Grupuri de țări	Rata șomajului, %				Tineret aflat în șomaj, milioane		
	Trend anii 2007-2014	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Mondial		12,9	13,1	13,1	70,05	71,0	71,0
Țări dezvoltate		15,0	14,5	14,3	10,2	9,8	9,6
Țări emergente		13,3	13,6	13,7	52,9	53,5	53,5
Țări în curs de dezvoltare		9,4	9,5	9,4	7,4	7,7	7,9

Sursă: WORLD EMPLOYMENT SOCIAL OUTLOOK, ILO,2016

Faptul că rata șomajului la tineri în țările emergente și în curs de dezvoltare sunt mai scăzute decât ratele corespunzătoare din țările dezvoltate nu reflectă condiții mai favorabile pe piața muncii în aceste regiuni; în schimb, indică faptul că tinerii din aceste țări trebuie să lucreze adesea, la locuri de muncă de slabă calitate și slab plătite, pentru a asigura necesitățile de bază ale vieții pentru ei înșiși și pentru ei familiile lor. Această problemă este deosebit de acută în țările în curs de dezvoltare, unde aproape trei sferturi din totalul tinerilor angajați (aproape 54 de milioane în 2017) trăiesc la pragul de 3.10 USD pe zi. Provocarea fundamentală în țările emergente și în curs de dezvoltare totuși a devenit îmbunătățirea calității locurilor de muncă disponibile pentru majoritatea tinerilor care lucrează deja dar sunt sub-angajați sau muncesc informal.

Examinând trendurile în ce privește șomajul în rândul tinerilor în diferite regiuni ale globului, constatăm că acesta este în creștere, în mare parte datorită încetinirii semnificative a creșterii economice în unele țări emergente care au o pondere semnificativă în economia mondială. Cu toate acestea, o privire mai atentă la imaginea globală, relevă o eterogenitate semnificativă a șomajului în rândul tinerilor. În special, creșterea ratelor șomajului înregistrată în anul 2016, cifrele globale par să se datoreze creșterii numărului de tineri din America Latină și Caraibe, Asia Centrală și de Vest, Asia de Sud-Est și Pacific. În marea majoritate a celorlalte regiuni, rata șomajului în rândul tinerilor a rămas relativ stabilă, cu scăderi nesemnificative în Europa și America de Nord.

Se estimează că șomajul în rândul tinerilor va scădea Europa de Est, în ciuda recentelor evoluții economice nefaste ale Federației Ruse. Șomajul în rândul tinerilor din regiune este estimat să atingă 16,6% în 2016, cu jumătate de punct procentual mai puțin decât în 2015, cu o scădere suplimentară până la 16,2% așteptată în 2017(tab.2).

Tab.2 Rata șomajului în rândul tinerilor, la nivel global, anii 2007-2017

Regiune	Rata șomajului, %				Tineret aflat în șomaj, milioane		
	Trend anii 2007-2014	2015	2016	2017	2015	2016	2017
<i>Mondial</i>		12,9	13,1	13,1	70,05	71,0	71,0
<i>Africa</i>		40,3	40,2	40,0	14,8	15,0	15,3
<i>Americile</i>		27,2	28,3	28,8	11,5	12,1	12,2
<i>Statele Arabe</i>		30,6	30,6	29,7	2,6	2,7	2,6
<i>Asia</i>		33,9	34,6	35,4	33	32,9	32,9
<i>Europa și Asia Centrală</i>							
-Asia centrală și de Vest		16,6	17,1	17,5	2,1	2,1	2,2
-Europa de Est		17,1	16,6	16,2	2,0	1,8	1,7
- Europa de Nord, Sud și Vest		20,6	19,7	18,9	4,5	4,3	4,1

Sursă: WORLD EMPLOYMENT SOCIAL OUTLOOK, ILO,2016

Șomajul în rândul tinerilor Uniunii Europene

Ratele șomajului în rândul tinerilor sunt în general mult mai mari, chiar dublu sau mai mult decât dublu, decât ratele șomajului pentru toate vârstele. Rata șomajului în rândul tinerilor din UE-28 a scăzut brusc între 2005 și 2007, atingând valoarea minimă (15,1%) în primul trimestru al anului 2008. Criza economică, cu toate acestea, a lovit grav în tineri. Din al doilea trimestru al anului 2008, rata șomajului în rândul tinerilor a avut o tendință de creștere în punctul maxim atins 23,9% în primul trimestru al anului 2013, înainte de a se retrage la 19,7% la sfârșitul anului 2015 [2].

Ratele înalte ale șomajului în rândul tinerilor reflectă dificultățile cu care se confruntă tinerii în căutarea jobului. Cu toate acestea, acest lucru nu înseamnă neapărat că grupul șomerilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani este mare, întrucât mulți tineri studiază cu normă întreagă și în același timp sunt în căutare de job. Tabelul 3 arată că cel mai afectați de criza economică sunt tinerii din Grecia, înregistrând valori foarte ridicate pe parcursul ultimilor 5 ani (în mediu 25%) și Spania cu 23%, în medie.

Tab.3 Rata șomajului în rândul tinerilor din țările UE, anii 2007-2016, %

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
EU-28	7,2	7,0	9,0	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2	9,4	8,5
Belgia	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4	8,5	8,5	7,8
Bulgaria	6,9	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3	13	11,4	9,2	7,6
Republica Cehă	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1	5,1	4,0
Danemarca	3,8	3,4	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0	6,6	6,2	6,2
Germania	8,5	7,4	7,6	7,0	5,8	5,4	5,2	5,0	4,6	4,1
Estonia	4,6	5,5	13,5	16,7	12,3	10,0	8,6	7,4	6,2	6,8
Irlanda	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1	11,3	9,4	7,9
Grecia	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5	24,9	23,6
Spania	8,2	11,3	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5	22,1	19,6
Franța	8,0	7,4	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	10,3	10,4	10,1
Croația	9,9	8,6	9,3	11,8	13,7	15,8	17,4	17,2	16,1	13,3
Italia	6,1	6,7	7,7	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7	11,9	11,7

Cipru	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9	16,1	15,0	13,1
Letonia	6,1	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8	9,9	9,6
Lituania	4,3	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	7,9
Luxemburg	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1	5,9	6,0	6,5	6,3
Ungaria	7,4	7,8	10,0	11,2	11,0	11,0	10,2	7,7	6,8	5,1
Malta	6,5	6,0	6,9	6,9	6,4	6,3	6,4	5,8	5,4	4,7
Olanda	4,2	3,7	4,4	5,0	5,0	5,8	7,3	7,4	6,9	6,0
Austria	4,9	4,1	5,3	4,8	4,6	4,9	5,4	5,6	5,7	6,0
Polonia	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3	9,0	7,5	6,2
Portugalia	9,1	8,8	10,7	12,0	12,9	15,8	16,4	14,1	12,6	11,2
România	6,4	5,6	6,5	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8	6,8	5,9
Slovenia	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9	10,1	9,7	9,0	8,0
Slovacia	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2	13,2	11,5	9,6
Finlanda	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2	8,7	9,4	8,8
Suedia	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	7,9	7,4	6,9
Marea Britanie	5,3	5,6	7,6	7,8	8,1	7,9	7,6	6,1	5,3	4,8

Sursa: Eurostat

Cel mai bine la capitolul de angajare a tinerilor în Uniunea europeană stau Cehia, cu 4,0% în anul 2016 și Germania cu 4,1 în același an. România și ea stă destul de bine la acest capitol, înregistrând o pondere de 5,9% în 2016.

Șomajul în rândul tinerilor în Republica Moldova

Republica Moldova se află de mai mult de douăzeci de ani într-o situație economică paradoxală numită tranziție. Eforturile depuse pentru stabilizarea situației și dezvoltarea economică a țării au arătat prin criza mondială volatilitatea principalilor indicatori macroeconomici și dependența acestora de mulți factori externi (remitențe, activitățile de export-import, instabilitatea valutelor străine etc.). Situația tinerilor pe piața muncii din Republica Moldova este caracterizată de două dezavantaje esențiale: calitatea sistemului educațional vis-a-vis de cererea pe piață (1) și perspectivele (2). Primul se referă la calitatea nesatisfăcătoare a studiilor din Moldova, care, așa cum se obișnuiește a spune, pregătește șomeri și nu forță de muncă. Necorespunerea specialiștilor care absolvest facultățile cu cererea de pe piață duce la descurajarea studenților în a depune efort pe durata anilor de studii. Pe de altă parte perspectivele post-absolvire (condițiile de muncă, salariul, condițiile de viață vis-a-vis de prețurile moldovenești) contribuie dublu la descurajarea tinerilor, paralele cu încurajarea căutării opțiunilor de a părăsi țara. Finalmente, potențialul uman, cel cu care se mândrește Republica Moldova nu doar că este nevalorificat suficient, dar și încurajat către așa-zisul exod de creieri.

Actualmente în Republica Moldova, conform datelor Biroului Național de Statistică, circa 1316,0 mii persoane constituie populația economic activă a țării. Numărul total al șomerilor constituie peste 45 700 persoane, fiind în scădere față de trimestrul doi al anului 2016. [4] Conform aceleiași surse: rata șomajului la nivel de țară a înregistrat valoarea de 3,5% (tr.II, 2017), în rândurile tinerilor (15-24 ani) constituind - 10,1%. În categoria de vârstă 15-29 ani acest indicator a atins cota de 6,2% (fig.1)

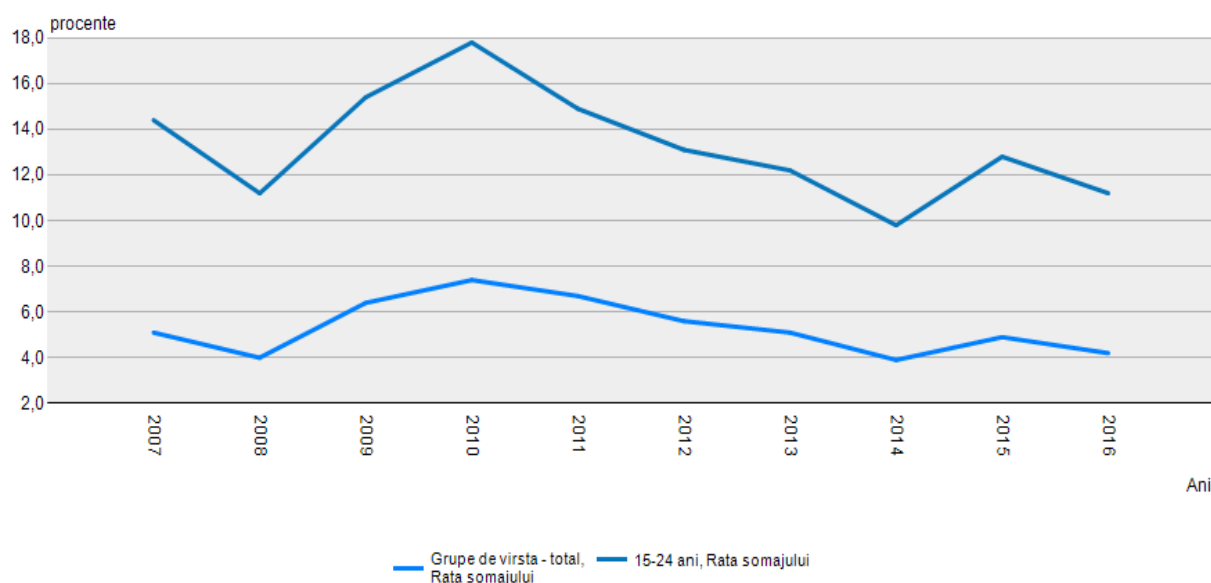

Fig.1 Tendința șomajului în rândul tinerilor în comparație cu tendința șomajului pe țară, perioada 2007-2017, Sursa: BNS

Efectul unei crize economice este mai îndelungat pentru grupul de tineri. Chiar dacă economia în ansamblu își revine în ultimii ani și sunt create noi locuri de muncă, tinerii sunt defavorizați. Oferta brațelor de muncă pe piață este mare și cuprinde categoria persoanelor adulte care au experiență și, prin urmare, mai multe șanse de a căpăta un loc de muncă. În afară de experiență, tinerii șomeri sunt defavorizați în comparație cu alte grupe de vârstă și prin faptul că, în medie, au un nivel mai scăzut de educație. Jumătate din șomerii cu vârstă de 15-24 ani au abandonat sistemul de învățământ după gimnaziu sau liceu. Pondere șomerilor cu vârstă de 25-34 ani care au un nivel superior de instruire (secundar profesional, mediu de specialitate sau superior) este de 54%, aceasta fiind mult mai mare pentru celelalte categorii de vârstă.

Cauzele ratei înalte a șomajului în rândurile tinerilor și totodată a dificultăților întâmpinate de ei la prima angajare pot fi clasificate în patru grupuri mari [6]:

- Cauze ce țin de nedorita angajatorului de a angaja tineri absolviți;
- Cauze ce țin de informarea scăzută a tinerilor despre oportunitățile pieței de muncă;
- Problema lipsei locurilor de muncă suficiente și atractivitatea scăzută a locurilor de muncă vacante existente;
- Nedorita unor tineri de a se angaja.

Primul set de cauze – angajatorul defavorizează tinerii la angajare – ține atât de procesele firești ale economiei de piață, cit și de discrepanța semnificativă atestată la capitolul educație - piața muncii în Moldova. Există evidențe considerabile/sigure care demonstrează că tinerii sunt defavorizați pe piața muncii. Lacunele din sistemul de învățământ reduc perspectivele tinerilor, lăsând-i nepregătiți pentru cerințele pieței de muncă. Tinerii nu au nici experiență de lucru prin care ar căpăta abilități practice și cunoștințe, contactul cu piața de muncă, nici potențialul de a-și face o rețea de cunoștințe (la fel de importante pentru angajare). Experiența este vitală: un tânăr cu puțină experiență este net avantajat față de altul fără experiență. Împreună, aceste cauze contribuie la decalajul dintre salariile inițiale de angajare și productivitate. Agenții economici sunt descurajați/atenți de a angaja tineri, neștiind care este productivitatea lor. De sistemul de învățământ este legat faptul că angajatorii sunt nevoiți să suporte cheltuieli pentru pregătirea inițială a tinerilor specialiști. Angajatorii constată discrepanța mare între cunoștințele teoretice ale tânărului față de minimul necesar pentru poziția la care tânărul a aplicat. Calitatea studiilor în Moldova este nesatisfăcătoare, iar tinerii specialiști, după obținerea unei diplome sau certificatului de absolvire, nu au abilitățile pe care le așteaptă angajatorul. Deși este adevărat că într-o economie de piață

angajatorii sunt disponibili să investească în tineri, în Moldova însă, aceste cheltuieli sunt prea mari pentru companiile autohtone și nejustificate din punct de vedere al afacerii, mai ales atunci când oferta pieței de muncă este atât de mare. Este mult mai puțin costisitor pentru o companie să aștepte momentul potrivit pentru a angaja un specialist cu experiență, decât să investească într-un tânăr. Există și problema neatractivității locurilor de muncă existente pentru tineri. Pe de o parte așteptările tinerilor la angajare sunt prea mari, aceștia preferând salarii mari, poziții importante și locuri de muncă moderne, de viitor. Pe de altă parte, este adevărat că în Moldova, din cauza situației precare a economiei, nu sunt locuri suficiente de muncă, iar salariile pentru posturile oferite sunt foarte mici, mai ales pentru tinerii specialiști, iar condițiile de muncă sunt neatractive. De asemenea, este adevărat, că există și o pasivitate printre tineri vis-a-vis de piața muncii. Totodată, instituțiile statului abilitate să acorde ajutor tinerilor în găsirea unui loc de muncă nu sunt foarte eficiente. Astfel puțini din tinerii absolvenți cunosc despre existența ANOFM și serviciile prestate de aceasta și doar un procent mic beneficiază real de sprijin din partea agenției. O parte din tineri nu doresc însă să lucreze, ei fiind dezinteresați sau sperând că rudele și prietenii vor găsi pentru ei un post de muncă. Migrația tinerilor și remitențele contribuie la dezinteresarea tinerilor de a-și căuta de lucru în Moldova. Faptul că tinerii au posibilitatea de a pleca peste hotare și a avea un venit mai mare îi face pe aceștia să fie pasivi pe piața de muncă în Moldova și în așteptare de a pleca. Remitențele pe care mulți dintre tineri le primesc în timpul studenției sunt destul de înalte și permit un nivel de confort ridicat al tinerilor la care este greu de a renunța după absolvire când salariile propuse de angajatori sunt neatractiv de mici. Cert este faptul că calitatea studiilor obținute în cadrul sistemului educațional constituie unul din motivele neangajării tinerilor în câmpul muncii. Odată încheiată perioada studiilor, marea parte a studenților rămân cu diplomele, iar efectele procesului de studii urmează a fi văzute la prima angajare. Efectele ratei înalte a tinerilor care nu reușesc să se angajeze în câmpul muncii influențează negativ atât economia țării în ansamblu, cit și viitorul tinerilor în particular. În urma faptului că mai mult timp tinerii nu sunt angajați, aceștia își pierd și puținele abilități și cunoștințe pe care le aveau, sunt descurajați, aleg să migreze, iar capitalului uman în economie degradează. Pentru tinerii care încearcă să se angajeze, urmând etapele normale ale acestei proceduri (trimitere curriculum, interviu), devine descurajator faptul că după câteva interviuri ratate nu ajung să fie angajați. Înțelegând adevăratele perspective ce le au abia după absolvire, ei sunt și mai motivați să părăsească țara. Mai mult, cheltuielile bugetare ale statului pentru sistemul de învățământ nu sunt justificate, statul înregistrând pierderi în termen lung. Așanumitul ”export de creier” reprezintă oportunități pierdute pentru societatea noastră, amplificând pierderile statului. Rata înaltă a șomajului în rândul tinerilor afectează și indicatorii demografici – tinerii amină întemeierea unei familii până la momentul când vor avea o situație economică stabilă.

BIBLIOGRAFIE

1. World Employment Social Outlook, ILO, 2016
2. Eurostat
3. Biroul Național de Statistică
4. Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestru II 2017
5. Bejan Natalia. Situația tinerilor pe piața muncii. Identificarea oportunităților: angajare și carieră. Centrul Național pentru Susținerea Inițiativelor Europene în Moldova.
6. Stimularea angajării tinerilor în câmpul muncii. Ministerul muncii, protecției sociale și a familiei. a.2012

EVOLUȚIA ECONOMIEI ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

¹*Drd., Iulian GOLE*

²*Drd., Evelina Petronela BĂLU*

³*Dr., conf. univ., Gabriel NASTASE*

^{1,2}*Academia de Studii Economice din București*

Piața Romană 6, București, România

Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>

³*Universitatea Creștină “Dimitrie Cantemir” din București*

Str. Plaiul Unirii 176, București, România

Telefon : + 40 21 330 8931 ; web site : www.ucdc.ro

Abstract

The Romanian economy had an unstable trend in the last decade and it will continue to have a similar pace although the last economic report showed a growth of 5,7% yoy, because of the way political economy is executed which affects economic policies. Going from the communist regime towards free market economy led to the mobility of production factors, a fragmented specialization of core economic activity and pressure created by the international competitiveness developed by globalization. This latter part is what we are trying to emphasize in this research paper and underline what follows next.

Introducere

Pentru stabilizarea economiei și siguranță sa, aderarea la Uniunea Europeană în anul 2007 a reprezentat mai mult decât aderarea la sistemul European, a însemnat mai mult decât un simplu act politic, dar mai ales a însemnat un act foarte important și complex în ajustarea economică a iei de astăzi. Din aceasta cauză procesul de aderare a fost făcut pe o perioada de timp îndelungată, în urma unor criterii economice de convergență riguroase precum:

✚ Raportul dintre datoria publică și PIB să nu fie mai mult de 60%;

✚ Rata inflației să nu depășească mai mult de 1,5% rata medie a celor 3 țări cu rata inflației cea mai scăzută din Zona Europa (1,5-2%);

✚ Ponderea în economie a întreprinzătorilor mici și mijlocii etc.

În procesul actual de globalizare a performanțelor economice ale țării noastre sunt apreciate de Comisia Europeană care își exprima satisfacția în Raportul de țară al ei în anul 2015. Comisia Europeană consideră ca, în cazul țării noastre, după o contracție puternică în timpul crizei, creșterea economică s-a recuperat rapid și a intrat înapoi pe un făgaș pozitiv din anul 2011. În această situație, este important de remarcat faptul că a înregistrat o creștere economică care a ajuns la 2,9% în 2014, iar așteptările erau pozitive privind perioada actuală.

Tabel 1. Creșterea economică pe TI 2017: față de T IV 2016 și față de TI 2016

Romania	Procentaj comparat cu trimestrul trecut				Procentaj comparat cu același trimestru al anului trecut			
	2016	2017			2016	2017		
	T2	T3	T4	T1	Q2	Q3	Q4	Q1
	1,6	0,7	1,5	1,7	5,7	4,5	5,0	5,6

Sursa: Eurostat

Deși fenomenul globalizării reprezintă o sursă de beneficii și oportunități deosebite, implică faptul că în ea economia trebuie să se confrunte cu o concurență puternică atât din partea economiilor low-cost, cum ar fi cele din China și India, precum și din economiile inovatoare, cum ar

fi Statele Unite ale Americii. De asemenea, globalizarea generează noi provocări în pregătirea strategiilor de dezvoltare de lungă durată, deoarece fenomenul mondial amenință să accentueze poluarea mediului și de degradare a lor naturale. Pe de altă parte, fenomenul globalizării reprezintă în mod evident un avantaj pentru țările bogate ale Uniunii Europene, dar acest proces scoate la iveală slăbiciunea economiei ești, care trebuie să concureze direct cu importurile mai ieftine din Asia. Această amenințare apare mai ales în cazul economiei țării pe segmentul de export cu textile, îmbrăcăminte și produse din piele.

Efectele globalizării pentru economia noastră pot fi și benefice și devastatoare, ironic că pot fi așa în același timp. Dintre beneficiile globalizării pentru economia autohtonă putem enumera: liberă circulație a persoanelor, , serviciilor, bunurilor, capitalurilor și a cunoștințelor științifice și tehnice, posibilitatea de a rezolva problemele în condiții mai bune, care depășesc frontierele noastre (insuficiente, comerțul internațional, cooperarea economică internațională și asistență financiară, poluare, securitatea infrastructurilor critice, sărăcia, subdezvoltarea, analfabetismul, pacea, inclusiv prin apărarea împotriva terorismului, migrațiile; dezastre naturale și situații de urgență, precum și a sănătății umane, problemele climatice etc.) și nu în ultimul rând reducerea costurilor datorită economiilor de scară realizate de producția de masă pentru export pe arii extinse.

Simultan, consecințele negative sau riscurile presupuse ale globalizării nu sunt deloc de trecut cu vedere chiar dacă la un moment sunt trecute pe planul secund. În ultimii 30 de ani, procesul de globalizare a avut consecințe negative pentru economia românească: sărăcia, înstrăinarea teritoriilor, scăderi demografice, migrația, șomajul, analfabetismul.

România post-decembristă

În urma Revoluției din anul 1989, putem spune că țările care s-a încercat intenționat să se distrugă potențialul ei. Aceste măsuri, deși le-au aplicat poate în beneficiul unor oameni care stau în fruntea legii, pentru țara noastră a fost de fapt o capcană, că o groapă fără fund, adică fără un sfârșit, din cauza faptului că nici astăzi după aproape 30 de ani de la începutul “măcelului industrial” nimeni nu a putut să readucă la viață vechile fabrici și uzine care au făcut ia în anii ‘80 să fie singură țara la nivel global fără datorie externă.

Să revenim la măsurile amintite mai sus. Acestea nu au fost trecute într-un cod sau cumva făcute publice pentru că fiecare cetățean să-și exprime acordul. Au fost făcute încet, treptat mișelește, lăsând mii de oameni fără locuri de muncă sau în momentul de față plătiți foarte prost. Printre aceste măsuri enumerăm:

1. **ÎNCHIDEREA SAU PRIVATIZAREA MARILOR FABRICI ȘI UZINE:** fabrica denumită Tractorul Brașov, care în perioada dintre cele două războaie era un mare producător de avioane de luptă. În perioada de glorie, uzina fabrică un tractor la fiecare nouă minute și oferea locuri de muncă pentru 25.000 de angajați. Mașinile agricole de la Brașov erau cunoscute în întreaga lume, iar exporturile ajungeau în țări precum India, Egipt, Rusia, Zambia, Congo ori Brazilia, China. După anul 1990 aceasta a intrat în privatizare apoi a mers ușor spre faliment în anul 2007 din cauza spuselor Guvernului post-decembrist cum că nu s-au găsit soluții să salveze fabrică au rămas doar 1.900 de angajați. Concluzia? 23.000 de angajați fără un loc de muncă.
2. **AGRICULTURA ȘI SISTEME DE IRIGAȚII, LĂSATE ÎN PARAGINĂ:** după caderea Regimului Comunist, respectiva guvernare nu a mai considerat o prioritate agricultura și nu a mai investit. Din imposibilitatea de a întreține terenurile vaste deținute și de a iriga de unii singuri, țărani au fost nevoiți să-și vândă terenurile, astfel potențialul agricol al României s-a diminuat alarmant.
3. **PUTEREA ECONOMICĂ ACTUALĂ A ROMÂNIEI:** în anul 2017, puterea economică a României, adică principalele surse de venit care alcătuiesc în întregime PIB-ul sunt formate din următoarele ramuri din domeniile ale industriei: metalurgică, constructoare de mașini ușoare

și grele, industria textile, de rafinare a petrolului, cea chimică, de construcții și alimentară. Nu în ultimul rând, industria IT cunoaște în ultimii ani un avânt frumos și industria farmaceutică, de asemenea. La PIB contribuie în primul rând IMM-uri cu producerea de diferite bunuri și servicii, apoi în ordine diferită industriile enumerate mai sus.

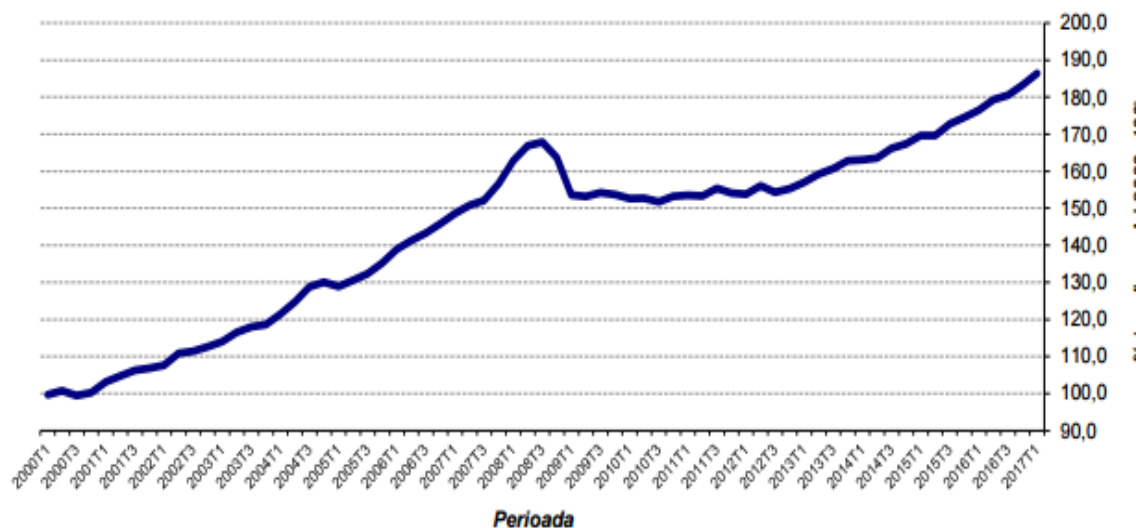

Figura 1. PIB-ul României între anii 2000 – 2017 (datele sunt ajustate sezonier)

Sursa: insse.ro

Trimestrul 1 al anului 2017 a fost în realitate cu 1,7 % mai mare decât PIB-ul înregistrat în trimestrul 4 al anului 2016. Comparativ cu același trimestru din anul 2016, PIB-ul a cunoscut o creștere cu 5,7% pe seria brută și cu 5,6% pe seria ajustată sezonier;

Rezervele de gaze naturale ale României sunt produse în proporție de 98% de două mari companii: Romgaz și Petrom în timp ce restul de 2% este reprezentat de alte companii de dimensiuni mici. Din păcate în urma unui studiu al BP realizat în 2016 arată că au fost produși 10,6 miliarde de mc de gaze naturale însă producția se pare că este în pericol căci va avea o scădere de 2% anual. Undeva la 62,5% din totalul producției naționale de gaz este extrasă pe teritoriul județului Mureș.

Din același studiu rezulta că România mai are rezerve știute de cărbune de 290 de milioane de tone, care se pare că sunt suficienți din păcate doar pe o perioadă de 9 ani. Potrivit scenariilor Agenției Internaționale pentru Energie, cantitatea utilizată de cărbune în întreaga Uniune Europeană se va reduce an de an cu un procent 2,5%, până în anul 2035, "ceea ce reflecta politicile Uniunii privind reducerea emisiilor" care este necesară să se pună în aplicare imediat, se precizează în Strategia industriei miniere pentru 2012-2035.

Anul	Titei Milioane tone	Gaze naturale Miliarde m ³
2012	56	127
2013	52	120
2014	48	114
2015	45	107
2016	41	101
2017	38	95
2018	34	89
2019	31	83
2020	28	77

Premise avut in cadrul estimarii	Din cauza epuizării resurselor, producția de titei poate înregistra o scădere în fiecare an cu -2 sau chiar -4 %.	Din cauza epuizării, producția scade anual cu -2 și chiar -5,-6 %
----------------------------------	---	---

Tabel 2. Strategia energetică pentru 2012-2035

Sursa: ANRM anul,2016

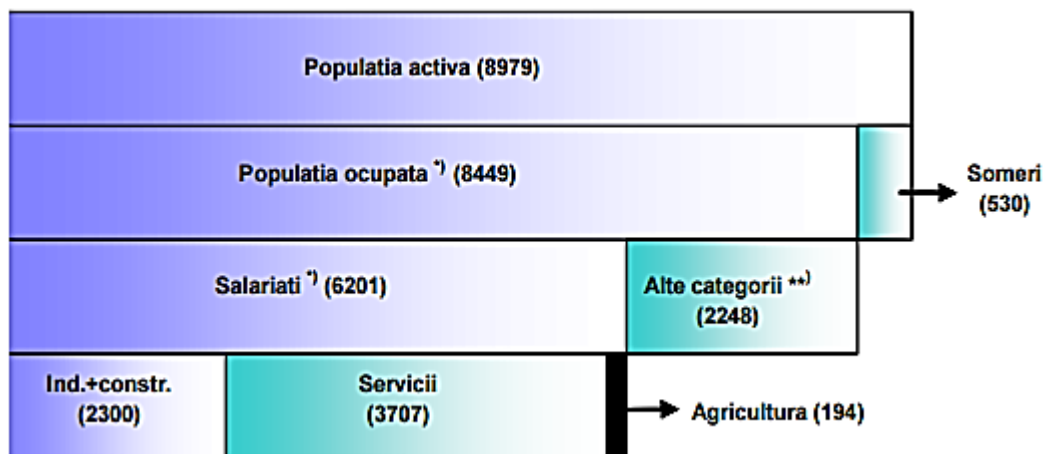

Figura 2. Starea resurselor umane ocupante ale locurilor de munca:

Prelucrat după: insse.ro

În anul 2016, rata de ocupare a populației apte de muncă (15-64 ani) a fost de 61,6%, în creștere față de anul 2015 cu 0,2 procente.

Ca și în anii trecuți, rata de ocupare se arată mai mare la bărbați (69,7%, față de 53,3% la femei); iar privind mediile de rezidență, rata de ocupare a fost înregistrată mai mare în mediul urban (62,6%, față de 60,2% în mediul rural).

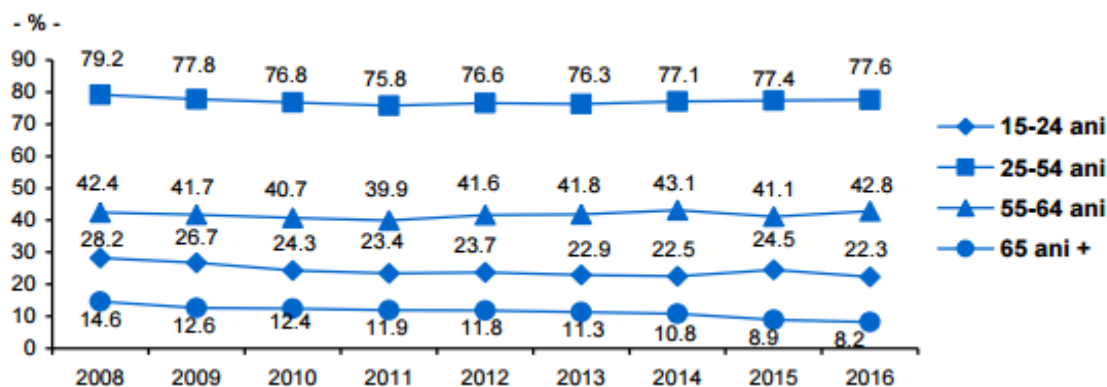

Figura 3. Populația ocupată a României pe vârste (2016)

Sursa: insse.ro

Cel mai ridicat nivel al ratei de ocupare cei care au un loc de munca în România s-a înregistrat în rândul celor care au absolvit învățământul superior (86,2%). Dintre persoanele cu nivel mediu de educație se precizează că erau ocupate 65,2% și numai 41,0% dintre cele cu nivel mic de educație.

Salariații sunt în creștere față de anul 2014 (+139 mii persoane), și au deținut în continuare cea mai mare pondere (73,4%) din totalul populației care are un loc de munca. În anul 2016

lucrătorii pe cont propriu și lucrătorii ilegali reprezentau 25,6% din populația ocupată. Lucrătorii calificați în domeniul agriculturii, pescuit și silvicultură reprezentau 19,4%

Ponderi foarte mari în totalul populației cu un loc de munca dețineau și muncitorii calificați (16,6%), specialiștii în diferite domenii de activitate (15,2%) și lucrătorii în servicii (14,9%). Din totalul persoanelor care aveau un loc de munca 23,1% reprezentau sectorul agricol, 29,9% în industrie sau construcții și 47,0% în servicii. În activitățile care nu aveau ca caracter agricol erau ocupați 6497 mii de oameni, ponderi uriașe în rândul acestora fiind deținute de aceia care își desfășurau activitățile în industria prelucrătoare (24,6%), comerț (18,1%) și construcții (10,4%).

Rata șomajului în anul 2016 a fost în scădere cu o rată de 5,9%, față de anul 2015 (6,8%). Rata șomajului s-a înregistrat ca fiind cea mai mare, poate excesiv (20,6%) în rândul tinerilor între varstele cuprinse între 15-24 de ani probabil din cauza faptului că aceștia urmează studii: liceu facultate etc, iar inflexibilitatea cursurilor nu le permite să se angajeze, cel puțin nu cu contract de muncă.

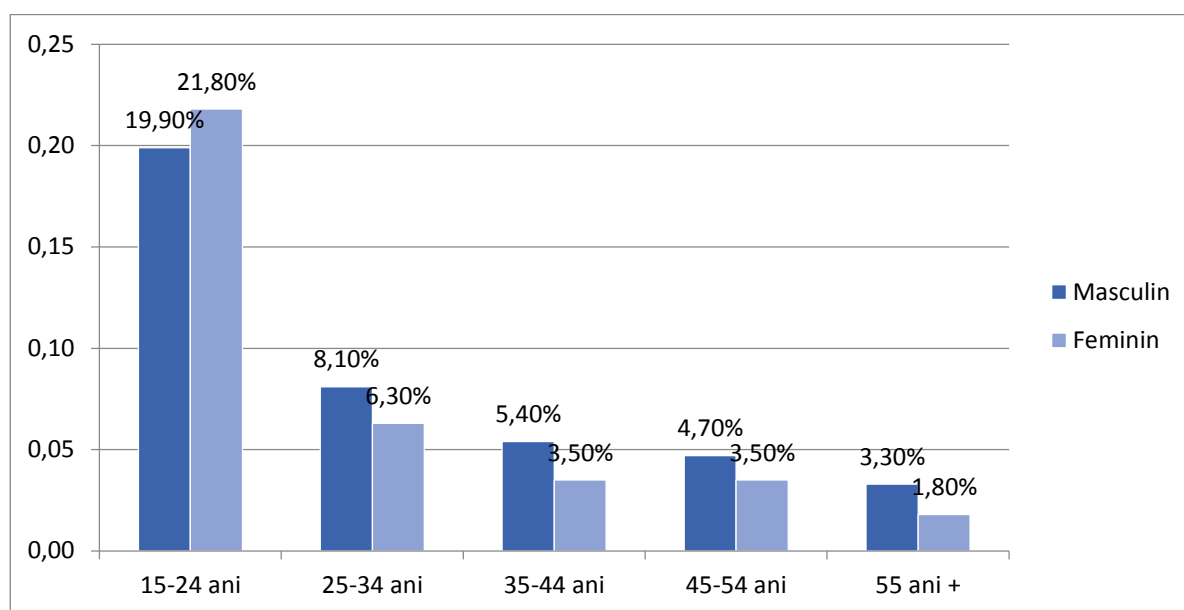

Figura 4. Rata șomajului distribuită pe sexe (2016)

Sursa: insse.ro

CONCLUZII - analiza SWOT a Economiei României

Puncte tari:

- ✚ Poziție geostrategică a țării, disponibilitatea unor importante resurse naturale precum cărbuni, gaze de șist, dar și aur;
- ✚ Apartenență la Uniunea Europeană care face posibilă dezvoltarea infrastructurii, a micilor întreprinzători prin fonduri nerambursabile;
- ✚ Capital uman (resurse umane) specializate în domeniul economic;
- ✚ Nivel relativ redus al șomajului;
- ✚ Apartenență României la Mecanismul European de Stabilizare Financiară și la Compactul Fiscal European
- ✚ Stagnarea creșterii a datoriei publice și celei externe cu tendințe de diminuare ale acestora

Puncte slabe:

- ✚ Infrastructuri de transport în număr foarte mic și de cea mai slabă calitate;
- ✚ Recuperare foarte grea după declinul provocat de criza din 2008, pierderea peste 700 de mii de locuri de muncă;
- ✚ Productivitate scăzută a muncii; se muncește mult și aproape degeaba;
- ✚ Nivelul excesiv ridicat al ratelor dobânzii la credite;

- ✚ Atenție scăzută asupra cercetării, elementelor de inovație;
- ✚ Importul textilelor, automobilelor, alimentelor de o calitate mult mai proastă decât cea românească;
- ✚ Creșterea exporturilor;
- ✚ Mecanismelor inexistente privind asumarea riscurilor pentru implementarea și dezvoltarea tehnologiilor care să folosească mix-ul de resurse energetice în mod eficient și fără a pune în pericol mediul înconjurător;
- ✚ Diferențe economice foarte mari între regiuni, orașe;
- ✚ Datorie externă ridicată;
- ✚ Emigrația persoanelor cu calificare înaltă;
- Oportunitati:
 - ✚ Dezvoltarea potențialului turistic datorită formelor de relief (mare, munte, deal, podiș, câmpie)
 - ✚ Dezvoltarea potențialului în domeniul agriculturii;
 - ✚ Combaterea evaziunii fiscale și a corupției;
 - ✚ Tinerii ar putea să înlocuiască forța de muncă pierdută, care au emigrat;
 - ✚ Potențialul de export este susținut prin strategii și instrumente financiare bancare;
 - ✚ Oportunitatea de a crea parteneriate cu diferite state;
 - ✚ Oportunitatea de investiții, deoarece există foarte multă lichiditate în sectorul bancar;
- Amenințari:
 - ✚ Nivelul extrem de redus al salariilor comparativ cu munca depusă;
 - ✚ Riscuri ale mediului înconjurător, poluarea apelor frecventă;
 - ✚ Efectele negative ale creșterii cursului valutar al Euro, Dolarului;
 - ✚ Munca prestată la negru și venituri nedeclarete;
 - ✚ Poziționarea SUA față de Rusia după alegerile prezidențiale din Statele Unite, pot avea efecte negative foarte grave asupra din centrul și estul Europei majorare CDS, reducerea investițiilor străine.
- ✚ Climatul destul de tensionat din regiune, din cauza vulnerabilităților din Turcia, Orientul Mijlociu;
 - Poziția geostrategică a țării, disponibilitatea unor importante resurse naturale precum cărbuni, gaze de șist, dar și aur influențează în mod direct oportunitatea dezvoltării sectorului agrar care regresează și eventualele investiții autohtone sau străine în agricultura sau exploatarea gradate în mod sănătos a resurselor;
 - Emigrarea forței de muncă înalt calificată în masa determină în același timp munca prestată la negru și obținerea de venituri nedeclarete a persoanelor care hotărăsc să rămână în România, deoarece aceștia consideră că nu le este oferită șansa de a munci în condiții legale cu salarii decente.

BIBLIOGRAFIE

1. Bodislav, D.A. (2011). The crisis of the economic evolution, *Revista Economică*, vol. 55, nr. 2, pp. 67-71.
2. Bran, F., Ioan, I. (2009). *Globalizarea și Mediul*. București: Editura Universitară.
3. Bran, F., Manea, G., Ioan, I., Rădulescu, C.V. (2012). *Globalizarea Manifestări și reacții*. București: Editura Economica.
4. Rojanschi, R., Bran, F. (2006). *Elemente de economie și managementul mediului*, București: Editura Economica.

CONSIDERATIONS ON ASSURING FINANCIAL SECURITY BEING A PART OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

PhD., Corneliu MUNTEANU

*Academy of Economic Studies of Moldova,
Republic of Moldova, Chisinau, 61 Mitropolitul Banulescu-Bodoni street
Phone: (+373 22) 22 41 28
web site: www.ase.md*

Abstract

In the Republic of Moldova, financial security has been marked by banking fraud (2014), who “kneeled” the national economy. The most serious problem was, and is still present, the uncertainty from the banking system that was created as a result of dubious transactions and fraud from 2014, so that the financial security of the Republic of Moldova has been exposed to an imminent risk. Latest results recorded by the financial sector show that the main activity of commercial banks - financial intermediation (financing economy) - is constantly decreasing. Additionally, an important risk factor that has contributed to the worsening financial situation in the country, was the freezing of foreign financing. From the moment of signing, relations between the EU and Moldova, the later are guided by the Association Agreement EU-Moldova (AA), including DCFTA and the Association's Agenda. These acts provide for the period of 2015-2020 support the implementation of the “acquis communautaire”. Taking into account the changes in the Moldova's financial security architecture, coming closer (the implementation of the Association Agreement) to the European Union is one of the most desirable solution for consolidation of the banking sector and the transformation in a safe sector for the local society and attractive to foreign investors.

Key words: *financial security, sustainable development, vulnerability, economic security, acquis communautaire, European integration.*

JEL CLASSIFICATION: F52, F36, E58

Introduction

Sustainable financial security is an integrated systemic element of the national economic security. It aims to study and to forecast a wide spectrum of determinants factors that can have an impact over stability of the financial system, being one of the key vulnerabilities of the economic security (as recent financial crisis showed).

The Republic of Moldova is not an exception. The global financial crisis, which started in the year 2007 and the banking fraud from 2014 showed serious systemic vulnerabilities and poor range of instruments for efficient banking sector supervision.

For Moldova, as any other country in the world, is very important to have a safe, sound and modern economy, in other words to have a sustainable economic security. The role of the financial sector in the process of assuring a sustainable economic security of any country cannot be overemphasized.

Republic of Moldova's financial sector have gone through turbulent times in the last 3 years. This period is characterized by – banking fraud from 2014 (aprox. 12% of GDP), bankruptcy of three banks that had about 30% of the banking system assets, massive depreciation of the national currency, double-digit inflation etc. Additionally, the attitude of the main external partners/donors became “cold” – some of them frozen or cancelled the assistance programs.

We believe that this “jump” will qualitatively solve the major problems that is aggravating Moldova's economic condition. One of this is linked to major governance failures in the recent years. The importance of this jump is also proved by the decision-making power in Moldova that turned out to be incapable to prevent banking frauds, in the same time, by billing the cost of these frauds to its citizens. [1]

Sustainable development

The theory of sustainable development is quite “fresh”, since it appeared less than 100 years ago but it is always in development, because every year each country in the world is dealing with new problems. At the very beginning this concept described only the environment and sustainable use of natural resources. In 1951, International Union for the Nature Conservation tried to search reconciliation between economy and ecology. In 1970 the sustainable development concept was introduced by Barbara Mary Ward. In 1972, at the Environment Conference from Stockholm, the participants agreed for a resolution that all human activities contribute to the deterioration of the environment. The most common definition of sustainable development is *the development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their needs* [2, p. 322-329]. Sustainable development and all three dimensions: economic, social and environmental (Fig. 1), has become a political objective of the European Union in the Treaty of Amsterdam in 1999 [3, p. 812-817].

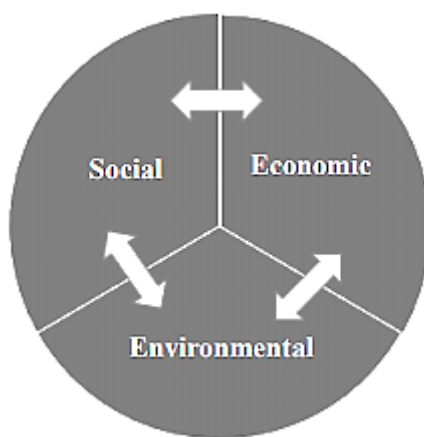

Fig. 1: Dimensions of the sustainable development

Source: [4]

Economic security

Throughout the XX century and at the beginning of the XXI century, there were formed several definitions on the basis of macroeconomic approach. The concept of economic security involves: financial security, energetic security, demographic security, informational security, etc all being very much inter-related. Generally, in the economic literature is used the synergetic definition that contains three main areas: the main state's interests, lack of vulnerabilities and the possibility to self-development.

Economic security represents a general concept, which can be subject to interpretation. However, there are several convergent approaches that allow to determine in a faithful way which countries have a higher level of economic security and which are more vulnerable.

By definition, using the macroeconomic approach, we understand that economic security "*is the economic system that enables dynamic and efficient development, resolving problems by which the state has the ability to develop and implement an economic policy independent*" [5] or "*a situation of the economy and institutions of power in which it is ensured the protection of the national interests, general social-oriented development of state, sufficient military potential, even in case of less favourable development of the internal and external processes*". [6] We believe that we can generalize the definition and reduce to three basic conditions: (1) the conditions necessary for survival; (2) the mitigation of threats and vulnerabilities; (3) improve or at least maintain sustainable economic situation.

Relevant for the monitoring of national economic security is the security of the financial-monetary system- financial security - which is determined by the integrity, stability, growth,

competitiveness, and provides sufficient financial base for economic and social policies in order to ensure national security, and the development and protection of the national interests. [7, p.40]

The Republic of Moldova’s financial security

After the large banking crisis from 2014, banking sector reforms had a period of tempering and of recover. In the last year, banking sector reforms recorded an ascending evolution mainly because the support from the international partners (International Monetary Fund, World Bank, European Union, etc.) In the same time, the positive results have not been felt yet – the main banks’ activity – allocating efficiently the financial resources – is continuously shrinking.

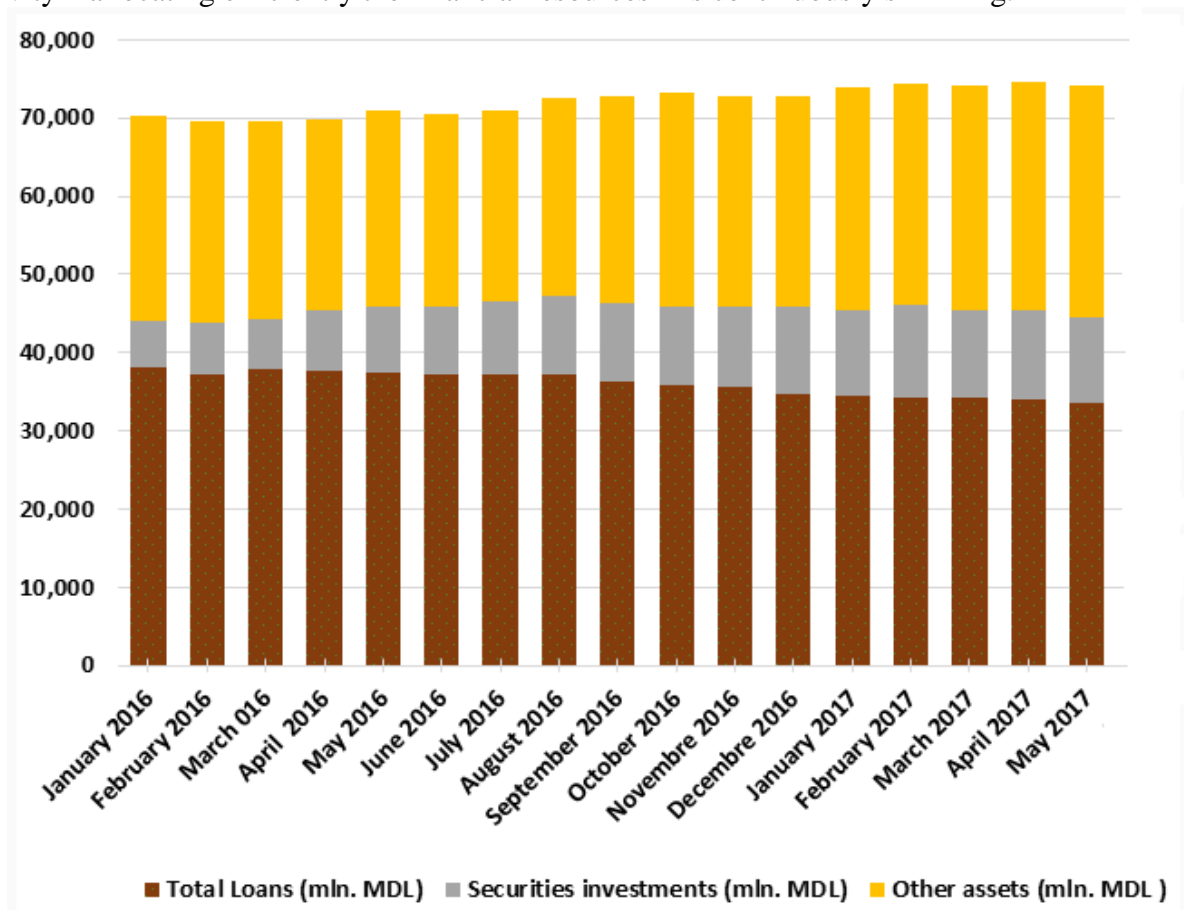

Fig. 2: The total volume of loans

Source: [8]

A sustainable intermediation is grounded on the trust of banks in investors and on businesses trust in the economy’s “health”. Indeed, for Moldova’s authorities, after the 2014 banking fraud, restoring the credibility in front of Moldovan society and foreign partners was, by far, the biggest challenge. And it still takes time and effort, requiring an uncompromising acknowledgement of all deficiencies that led to the banking crisis, in the first instance, and a credible plan to tackle them. Moldova suffers considerably from low financial intermediation, which can undermine long-term economic prospective and investment activity.

Despite this “quite serious” problems, Republic of Moldova managed to come back quickly and to avoid state bankruptcy. On the one hand, the social obligations have been met (salaries in the budgetary sector were paid timely). On the other hand, National Bank of Moldova (NBM) has done a great job and returned inflation quite quickly back to the level targeted and the banking sector has remained, relatively stable. As the economic environment moves into a more neutral phase, there is more space to address profound structural reforms – one of which is jumping from Basel I to Basel III.

Additionally, the small size of the Moldova’s economy transforms the banking sector less attractive for the large, sound, financially capable foreign institutional investors. More than this, currently, the banks with the highest potential to attract investors are the banks under special supervision regime. Moldova Agroindbank, Moldinconbank and Victoriabank are the biggest banks in the sector and systemic important ones. Large bank failures can have devastating effects on both, particularly financial system and economy as a whole. This ambiguous situation, can represent one of the main reasons of decreased attractiveness of the sector.

Moldova’s sustainable financial security in the process of European Integration

The relations between the Republic of Moldova and the European Union (EU) are complex. Beginning with 2014 and fully entered into force on July 1, 2016, within the framework of the EU-Moldova Association Agreement (AA), these relations became more multifarious.

The new framework structure is characterized by innovation and ambitiousness. The new legislation has to be fully implemented into the national legislation until 2020. For the financial sector, EU-MD AA has a whole chapter in which the main requirement is to “jump” from Basel I to Basel III. The new requirements come to strengthen the capital and liquidity rules with the goal of promoting a more resilient banking sector.

A strong, sound and resilient financial sector is one of the main conditions for a sustainable economic security, as banks are the nucleus for credit intermediation for the real economy. That is why the Republic of Moldova engaged in transposing into the national legislation all the international legislation – Basel III requirements.

The objective of the reforms is to improve the banking sector’s ability to absorb shocks arising from financial and economic stress, whatever the source, thus reducing the risk of spillover from the financial sector to the real economy. [9, p. 6]

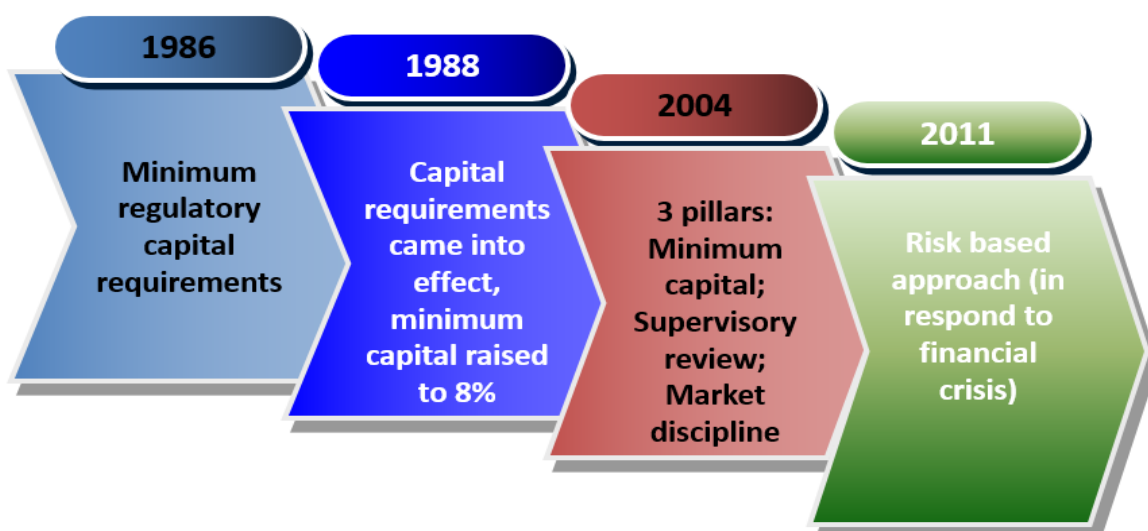

Fig 2: Changes in the Basel requirements

Source: Elaborated by the author based on [9]

One of the most important lessons learnt after the global financial crisis (2008) is the need to have a more strengthened capital framework for a better risk coverage. Basel III has as the main objective to consolidate the stability of the banking sector through application of more exigent requirements having as a goal to increase the system’s capacity to absorb shocks as well as to reduce the risk of failure. The new Basel III capital standards are expected to be widely adopted over the coming few years

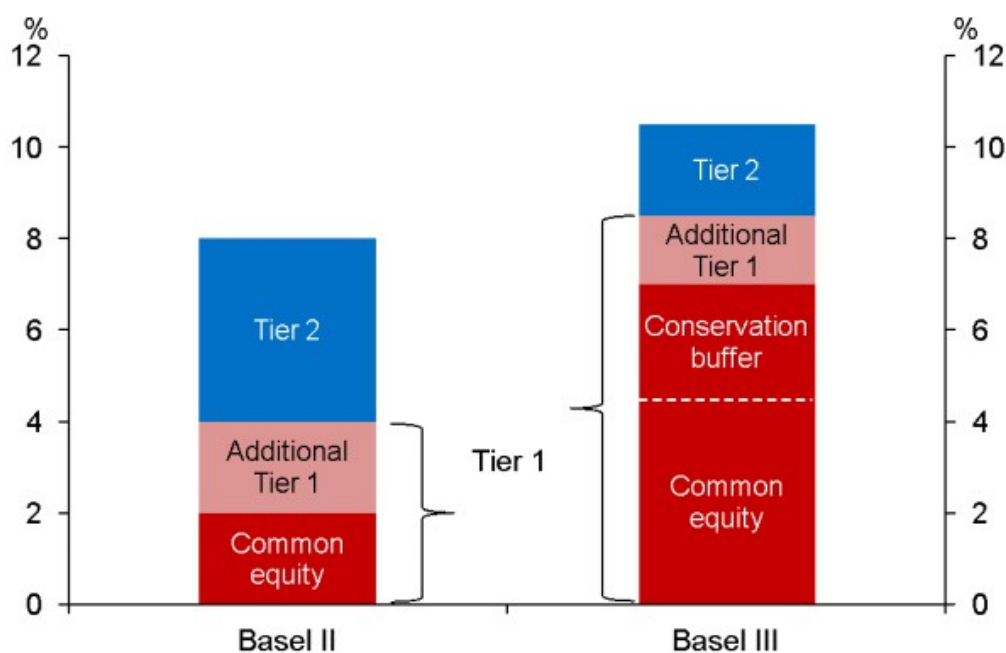

Fig. 3: Basel III versus Basel II capital requirements

Source: [10]

These new standards will improve the risk management, will increase the transparency requirements and will address the problems of the systemic important banks.

Sustainable financial security can be assured through pro-active implementation of a prudential supervision of the financial system using **risk-based approach, forward-looking approach – focused on prevention supervision and judgement-led approach**. Risk-based approach. The regulating authority is focusing on those banks and issues (activities, problems) that pose the greatest risk to the stability of the country financial system. The regulator aims to supervision increases in line with the risk poses. Where the regulator judges that there increased risks to bank, it will be supervised more intensively until the relevant risks decrease to an acceptable level. Such a risk based approach should ensure that supervisory resources are always focused on the areas where they are likely to be most effective in enhancing financial stability (and create high value added). Forward-looking, focused on prevention supervision, approach. The regulator assesses banks not just against current risks, but also against those that could plausibly arise in the future. The regulator should identify risks and problems at early stage and take timely appropriate supervisory actions (including early intervention regime). The regulator should achieve that banks would be open and straightforward in their dialogue with the regulating authority, taking the initiative to raise of possible prudential concern at an early stage. The regulator, for its part, should respond proportionately, trust can be fostered on both sides. Judgment-led approach. The focus of supervision “will go well beyond” assessing compliance with rules (supervisors must identify bank “creative compliance” with rules, masked the riskiness of activities). Supervisors need to assess whether banks are safe and sound, and whether they meet, and are likely to continue meet, the prudential requirements. Supervisors will thus reach judgment on the risks that a bank poses and how to address any shortcomings

CONCLUSION

Basel III implementation in Moldova's banking sector means one of those crucial instruments for assuring a sustainable financial security. The new requirements come to protect banks, to improve the overall situation of the banking system, to protect the public money, to protect deponents and to assure conditions that real economy will have access to a healthy lending that will encourage innovation and progress.

Having a modern and efficient regulatory and supervisory framework means an immediate positive impact over the financial security and mainly: (1) it would be strengthened banking sector's resilience, that will reduce the probability of bank's failure and this will contribute to greater stability and confidence of this sector in Moldova; (2) Moldova will be recognized internationally as working according to international standards (Basel III, not Basel I (1988)); it will contribute to the attraction of foreign investors; to development of new financial products and services; (3) Regulatory capital shall cover all bank's risks (operational, market, concentration, reputational, strategic, related-party, fraud risks, etc.) (4) Internal governance and risk management practices shall be strengthened in banks (NBM seeks to make banks well-managed, well-capitalized and more resilient); (5) More responsibility and accountability shall be moved to banks (bank top managers&owners must have the ultimate and overall responsibility for the sound business conduct; integrity; self-assessment, assessment of suitability of bank's managers firstly should be done by banks, etc.); (6) Transparency of bank's activity and banking supervision shall increase (banks&supervisors should disclose more information); (7) Banking supervisors shall, more actively, cooperate with all stakeholders: foreign supervisors, external auditors, real estate valuers, other public institutions.

BIBLIOGRAPHY

1. Expert-Grup report: State of the Country report – Republic of Moldova, 2017, http://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/State_of_the_Country_Report.pdf
2. Ibrahim F.I., Omar D., Mohamad N.H.N. 2015. Theoretical Review on Sustainable City Indicators in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 202, p.322 – 329
3. Durana D.C., Gogan A.A.L.M., Duran V. 2015. The objectives of sustainable development - ways to achieve welfare. *Procedia Economics and Finance* 26, p.812 – 817
4. Cornescu V., Adam R. Considerations regarding the role of indicators used in the analysis and assessment of sustainable development in the E.U., *Procedia Economics and Finance*, 2013, p.10 – 16
5. Абалкин Л. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение. *Вопросы экономики*, 1994, №12
6. Сенчагов В. К. Экономическая безопасность, геополитика, глобализация, самосохранение и развитие, Москва, Финстатинформ, 2002
7. Дидык В. «Финансовая безопасность в системе экономической безопасности государства». В: *ЗАКОН И ЖИЗНЬ* № 3(208), 2009, p.40
8. National Bank of Moldova report: Financial situation in the banking sector, available at: <http://bnm.md/en/content/financial-situation-banking-sector-first-semester-2017>
9. Basel Committee on Banking Supervision “Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems”, 2010, p.6
10. Spencer G, Prudential lessons from the Global Financial Crisis, a speech delivered to Financial Institutions of NZ 2012 Remuneration Forum in Auckland available at: <https://www.rbnz.govt.nz/research-and-publications/speeches/2012/speech2012-05-03>

STRATEGII DE DEZVOLTARE DURABILĂ PENTRU MUNICIPIUL BUCUREȘTI

¹*Dr., conf. univ., Carmen Valentina RĂDULESCU*

²*Dr., prof. univ., Mariana IOVIȚU*

³*Drd., Gheorghe PĂCURAR*

^{1,2,3}*Academia de Studii Economice din București
Piața Romană 6, București, România
Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>*

Abstract

This paper represents a research done on what path Bucharest should follow to achieve sustainability that is targeted as durable development targeted through strategies and what parts of it should be underlined through economic policies targeted on more than two decades.

Introducere

Pentru ca un oraș să fie durabil, trebuie să aibă la baza acțiuni ce implică atât Guvernul, oamenii de știință din domeniu ce aparțin orașului și firmele private.

Strategiile de dezvoltare durabilă, strategiile de protecție a mediului și strategiile activității de transport au cel mai important rol pentru a ajunge la performanță.

Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice identifică pentru zona Bucureștiului pentru perioada 2016 – 2020 a identificat 5 obiective ce trebuie realizate și acestea sunt:

1. Întărirea capacității instituționale
2. Îmbunătățirea transportului public
3. Promovarea deplasărilor nemonitorizate
4. Siguranța rutieră
5. Transportul rutier și politica integrate de parcare

Pentru identificarea problemelor prioritare privind transportul și mediul din București trebuie analizat din punct de vedere al accesibilității:

- transportul public de suprafață se deplasează cu viteze mici și foarte mici, mai ales în timpul orelor de vârf, și mai ales acolo unde există un volum mare de trafic, acesta fiind un efect al lipsei benzilor unice pentru transportul public local.
- Nu există sisteme de documentare și informare a călătorilor atât în timp real cât și offline nici în mijloacele de transport nici în stații, acestea fiind aproape inexistente. Doar sistemul folosit de Metrorex oferă călătorilor în timp real informații.
- Lipsa unei integrări a tarifelor pe zone tarifare face ca numărul mic de transferuri între serviciile de transport atât de suprafață cât și subteran face să crească prețul călătoriilor pentru persoanele ce locuiesc în județul Ilfov, acestea având nevoie de mai multe transferuri pentru o deplasare.

Impactul asupra mediului înconjurător

Din păcate domeniul transporturilor reprezintă unul dintre factorii cei mai generatori de poluare în zona orașului, afectând în primul rând calitatea aerului, dar și nivelul de zgomot, iar autoturismul personal ridică cel mai mult această problemă, având cel mai mare impact asupra mediului. În prezent, capitala României se aplică restricții privind intrarea vehiculelor grele în centru orașului, acesta este un lucru bun, dar în aceeași măsură se generează un volum mai mare pentru vehiculele de livrare și utilitare.

Un mediu ambiant plăcut, atractiv și comod este influențat în mod direct de însușirea funcțională și estetică a zonelor publice, iar acesta are capacitatea de a influența și celelate

astepecte: economice, sociale, transportul sau mobilitatea. Atunci când se iau în evidenta nevoile pietonilor se face analiza privind siguranța deplasărilor, dar și accesul.

Un efect al gestionării traficului ar fi îmbunătățirea calității aerului și a sănătății oamenilor.

Foarte multe dintre stațiile de troleibuz sau mai ales de autobuz nu permit amenajări de bază pentru toți pasagerii, sau sunt foarte greu de identificat, iar multe dintre cele existente necesită lucrări de modernizare.

Strategia de Dezvoltare a Municipiului București privind mediul și transportul are o viziune și un plan strategic atât pentru locuitorii orașului pentru perioada următoare:

Un sistem de transport eficace și eficient, ce este durabil și de siguranță, realizat pentru promovarea dezvoltării orașului din punct de vedere economic, social și teritorial și asigurarea calității vieții la un nivel ridicat.

Obiectivele strategice ale orașului București

Pentru a alcătui strategia de dezvoltare și modernizarea a transportului subteran, și anume metroul din orașul nostru s-a plecat de la recunoașterea metodelor de dezvoltare a ansamblului de transport.

Principalele obiective strategice ce au o durată de viață lungă sunt:

- Expansiunea rețelei
- Dezvoltarea atractivității rețelei prin multiplicarea stațiilor existente
- Renovarea instalațiilor fixe din momentul actual a căror durată de viață s-a scurs, și anume:
 - o Instalațiile de ventilație
 - o Instalațiile sanitare
 - o Instalațiile de telecomunicații
- Renovarea căilor de rulare prin expansiunea sistemului elastic de fixare
- Renovarea platformelor suprimate
- Amenajarea spațiilor speciale pentru călători.

În această strategie este cuprinsă și politica de asigurare cu material rulant pentru crearea unor noi magistrale cu trenuri.

S-au luat în calcul următoarele:

- Atractivitatea cetățeniilor prin:
 - o Remedierea condițiilor de confort
 - o Dezvoltarea condițiilor de siguranță
 - o Micșorarea perioadelor de circulație între trenuri
 - o Reducerea consumului de exploatare
 - o Reducerea consumului cu energia
 - o Reducerea titlurilor de proprietate

Pentru toate acestea este nevoie de material rulant, atât pentru condițiile de siguranță cât și pentru reducerea consumului de exploatare.

- Pentru magistralele noi este nevoie de achiziționarea materialului rulant, atât pentru circulația vagoanelor, cât și pentru siguranța călătorilor.
- Achiziționarea de 21 de noi trenuri de metrou pentru magistrala 5 –Drumul Taberei – Universitate, ce are în componența 10 stații noi.

Strategiile de protecție a mediului sunt definite în versiunile autorilor Rojanschi și Bran (2002) ca fiind: „totalitatea acțiunilor și măsurilor destinate conservării resurselor naturale și menținerii calității factorilor de mediu la un nivel acceptabil.

Banca Mondială estimează în baza unui studiu bugetul pentru investițiile privind proiectele de transport de suprafață din regiunea București. Aceasta a făcut un raport și a realizat un tabel privind bugetul Metrorex în perioada următoare:

Tabel 1. Buget estimat investiții pentru Metrorex 2016-2030

Mil. Euro	Buget de stat	Buget propriu	Total
2016	191,4	77,6	269,0
2017	191,4	77,6	269,0
2018	191,4	77,6	269,0
2019	191,4	77,6	269,0
2020	191,4	77,6	269,0
2021	191,4	77,6	269,0
2022	191,4	77,6	269,0
2023	191,4	77,6	269,0
2024	191,4	77,6	269,0
2025	191,4	77,6	269,0
2026	191,4	77,6	269,0
2027	191,4	77,6	269,0
2028	191,4	77,6	269,0
2029	191,4	77,6	269,0
2030	191,4	0,0	191,4
Total	2 871,1	1 086,6	3 957,7

Sursă: Planul de mobilitate urbană durabilă 2016-2030

Tronsonul 5 al Magistralei Metrorex este planificat pentru a deveni operațional, iar acest lucru are drept consecință creșterea cheluielilor O&M cu peste 20 de milioane de euro anual începând din anul 2016, acesta aducând la eficiența rețelei un aport de 10% anual pentru bugetul local.

Pentru transportul de suprafață este estimat de Banca Mondială, iar un studiu arată că pentru perioada 2014 – 2023 pentru București un buget estimat ar fi de 4,8 miliarde de euro, așa cum arată următorul tabel.

Tabel 2. Buget investiții transport 2014-2030

Instituție	2014-2023 Buget investiții Mil Euro	Buget anual în medie Mil Euro	Buget anual pentru transporturi Mil Euro
Primăria Generală a Municipiului București	1 636,9	163,7	81,8
Sector 1	886,3	88,6	44,3
Sector 2	529,2	52,9	26,5
Sector 3	507,3	50,7	25,4
Sector 4	427,7	42,8	21,4
Sector 5	341,7	34,2	17,1
Sector 6	309,4	30,9	15,5
Total	4634,5	46,4	276,9

Sursă: Planul de mobilitate urbană durabilă 2016-2030

Direcții de acțiune ale strategiei de dezvoltare durabilă implementată

Acest studiu pe zona Municipiului București a mobilității urbane necesita o analiza complexa pentru planificarea dezvoltării și pentru refacerea zonei urbane.

Politicile de transport presupun prin obiectivele specifice o îmbunătățire a sistemului de transport public comun prin funcționarea la nivel maxim și prin atractivitatea cetățeniilor privind aceste servicii pentru atractivitatea cetățeniilor și pentru utilizarea lor în mod cât mai frecvent, astfel aceste politici ajuta la schimbarea modala.

Studiul acestor politici ajuta la eficacitatea și eficienta din punct de vedere al costurilor.

Programele operaționale ajuta și acestea pentru a crea un sistem integrat de transport pe mai multe moduri pentru a pune în evidenta avantajele actuale ale acestei rețele pentru a oferi servicii de calitate pentru toți calatorii.

Cel mai dezvoltat mod de transport este metroul, astfel ca urmare acesta este prezent în fiecare strategie și continua dezvoltarea.

Zona centrala a orașului este o importanta zona turistică, iar acestea dezvoltă activități economice, această strategie planuiește dezvoltarea zonei prioritare cu ajutorul transportului nemotorizat astfel încât să genereze spații urbane cât mai abordabile, în conditii de siguranta și confrt pentru toți bucureștenii.

Acest sistem de transport trebuie implementat pe benzile, strazile și arterele importante din oraș pentru a ajunge la o omogenitate a infrastructurii.

Pentru promovarea acestor spații se vor crea zone pietonale accesibile, aceste spații urmand a fii folosite pentru biciclisti, iar acest lucru atrage un avantaj deosebit: atragerea biciclistilor în oraș

Acest obiectiv este foarte important pentru fiecare dintre noi, mai ales la nivelul Uniunii Europene, dar și la nivelul României.

Numărul foarte mare de decese provenite din accidente de circulație din București este generat de viteza mare din zonele rezidentiale. Prin aplicarea unor masuri ce țin un management de calitate se pot folosi reguli, masuri pentru conducătorii vulnerabili astfel crescând nivelul de constientizare a conducătorului auto.

Există acțiuni și operațiuni, procese și proiecte urbanistice pentru Municipiul București pentru a ameliora mobilitatea ce au fost realizate sau sunt în curs de realizare pentru viitor, dar acestea reprezintă doar abordări sectoriale. Acestea nu sunt clar corelate sau nu sunt corelate cu strategiile de dezvoltare spațială sau cu obiectele strategice.

Aceste inițiative sunt:

- Închiderea inelului rutier principal
- Realizarea unor linii de tramvai în sistem propriu
- Crearea unor pasaje denivelate
- Realizarea unor parcări subterane

Pentru crearea și introducerea strategiilor și politicilor trebuie să existe un cadrul instituțional și mai ales legislativ.

CONCLUZII

Cota de poluare însumată din aportul de valori ale concentrațiilor din mediul ambiant, și anume:

- Traficul rutier
- Încălzirea din zonele rezidentiale
- Din activitățile industrial
- Fondul de poluare regional
- Prestarea de servicii

Arata că este depășită cu mult valoarea limită pe suprafețe extinse din București. Această concluzie relevă din măsurătorile efectuate în ultimii ani în Municipiul București, din zona centrala până la suprafețele de lângă periferia celor 6 sectoare.

BIBLIOGRAFIE

1. Bran, F., Câdea, M., Cimpoeru, I. (2006) *Organizarea, amenajarea și dezvoltarea durabilă a spațiului geografic*, București: Editura Universitară
2. Rojanschi, V., Bran, F., Grigore, F., Ioan, I. (2006) *Cuantificarea dezvoltării durabile*, București: Editura Economică
3. Popescu, D., Istudor N. (cond șt.) (2015) *Dezvoltarea multifuncțională a spațiului periurban al Municipiului București - Judetul Ilfov* (teză de doctorat), București: ASE.
4. Primăria Sector 3 – București - <http://www.primarie3.ro/utile/strategia-de-dezvoltare-a-sectorului-3/>
5. Institutul Național de Statistică - www.insse.ro

EVOLUTIA TEORIEI TRANZIȚIEI DEMOGAFICE

Dr., conf. univ., Adrian GROZAV

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

The article deals with the population study that remains to be one of the most difficult problems for scholars that are analyzing the population issue. The analyses of the matter, contributed to the emergence of many concepts, theories concerning birth rate and death rate dynamics, and cyclical evolution of some demographic phenomena. One of the most spread theories regarding the natural movement of population is the theory of demographic transition and as any concept needs further adjustment, improvement and research.

Key-words: *Demographic transition, demographic revolution, phases of transition, population, demographic situation.*

JEL CLASSIFICATION: J11

Istoria umanității ne furnizează nenumărate exemple de interes vădit al cercetătorilor privind numărul și evoluția populației cu mult înainte ca aceste studii să fie plasate sub egida Demografiei. Preocupări de acest gen întâlnim în lucrările unor filosofi precum: Confucius, Herodot, Platon, Aristotel, Strabo etc. Din multitudinea de aspecte privitoare la studiul populației în operele cercetătorilor susmenționați se desprind, în primul rând, tentativele de soluționare a problemelor legate de evoluția numerică a populației. În analiza evoluției speciei umane, numeroși cercetători, au relevat existența diferitor tipuri de comportamente reproductive ale omului în anumite perioade. După cum s-a demonstrat, schimbările intervenite în evoluția ființei umane nu țin doar de nivelul de dezvoltare biologică, culturală sau intelectuală a omului, ci și de comportamentul reproductiv al acestuia. Cercetările efectuate denotă că ritmurile de creștere a populației precum și valorile spirituale ale indivizilor diferă de la o perioadă la alta.

Una din cele mai cunoscute teme a Demografiei, este Teoria tranziției demografice. Această teorie își are originea în primii ani ai secolului al XX-lea, când are loc o acumulare de date statistice în decursul unei perioade mai mare de timp. De fapt, un preludiu al apariției teoriei tranziției demografice îl găsim în lucrările cu privire la creșterea populației, apărute în sec. al XIX-lea. O contribuție considerabilă la apariția teoriei tranziției demografice au adus-o cercetările lui J. Stuart Mill (1873) în „Principles of Political Economy”, [1]. A. Dumont în lucrarea „Dépopulation et Civilisation”: Étude Démographique. Paris: Lecrosnier et Babé, 1890 [2].

Printre primii cercetători care au contribuit la dezvoltarea acestei teorii au fost Adolphe Landry, cu lucrarea „La révolution démographique”, inițial, teoria tranziției demografice era cunoscută sub denumirea de „revoluție demografică” [3]. A. Landry explică faptul că populația, în evoluția sa, trece prin anumite tipuri de reproducere (sau, după cum le numește autorul, „regimuri de reproducere”), menționând că populația Terrei a trecut prin trei regimuri de reproducere: primitiv, intermediar și contemporan. Pentru tipul primitiv este caracteristic faptul că mijloacele de subsistență limitează creșterea populației. În regimul intermediar, mortalitatea scade, urmată de scăderea fertilității. Al treilea regim este marcat de un echilibru între fertilitate și mortalitate, atunci când factorii psihologici influențează creșterea nivelului de trai în cadrul familiilor. Autorul menționează: orice schimbare a unui regim (tip) demografic cu altul poate fi considerată ca o revoluție.

Totodată referitor la utilizarea, pentru prima dată, a termenului „revoluție demografică”, există și o altă ipoteză, susținută de către unii demografi, în care se menționează că primul care a folosit conceptul tranziției demografice a fost criminologul elvețian L. Rabinowicz (L. Radzinowicz) în anul 1929. Autorul a constatat că, odată cu schimbarea tipurilor de producție, se schimbă și tipurile de reproducere a populației. În sursele de literatură anglofonă susțin că „conceptul de tranziție

demografică” a fost introdus, pentru prima dată, în 1929, de către americanul W. Thompson. Concepția lui W. Thompson prezumă divizarea statelor lumii în trei grupe, după nivelul și tendințele mortalității și natalității:

- Grupa A cuprinde statele din nordul și vestul Europei, precum și SUA. Aceste state au trecut de la un spor natural înalt la un spor natural mai mic, iar, într-o perioadă scurtă de timp, sporul natural va deveni staționar, urmând declinul efectivului populației;
- Grupa B include Italia, Spania și statele cu o populație „slavă” din centrul Europei, unde poate fi observat un declin al ratelor natalității și mortalității. Actualmente, în această grupă de state, ratele respective au valori caracteristice pentru statele din grupa A, cu 40-50 de ani în urmă;
- Grupa C înglobează celelalte state ale lumii, în care există doar un mic control asupra ratelor natalității și mortalității [4].

În anul 1945, F. Notestein, contribuie la consolidarea concepțiilor propuse de către W. Thompson referitoare la existența celor trei tipuri de reproducere a populației, introducând totodată în circuitul științific termenul „tranziție demografică”.

Conceptul propus de către F. Notestein, publicată în „Population the long view”, se rezumă la faptul că, în evoluția sa, populația parcurge anumite faze, autorul remarcând că statele lumii pot fi divizate din această perspectivă în trei categorii: care au început declinul sporului natural; care se găsesc într-o creștere tranzițională; care dețin un potențial mare de creștere [5].

În anul 1945, F. Notestein, contribuie la consolidarea concepțiilor propuse de către W. Thompson referitoare la existența celor trei tipuri de reproducere a populației, introducând totodată în circuitul științific termenul „tranziție demografică”.

În urma multitudinilor de idei propuse, sa ajuns la concluzia că prin tranziție demografică se înțelege trecerea, în decursul unui interval de timp, de la un tip tradițional de reproducere, care are niveluri ridicate ale natalității și mortalității, la un tip modern de reproducere, cu niveluri joase ale natalității și mortalității.

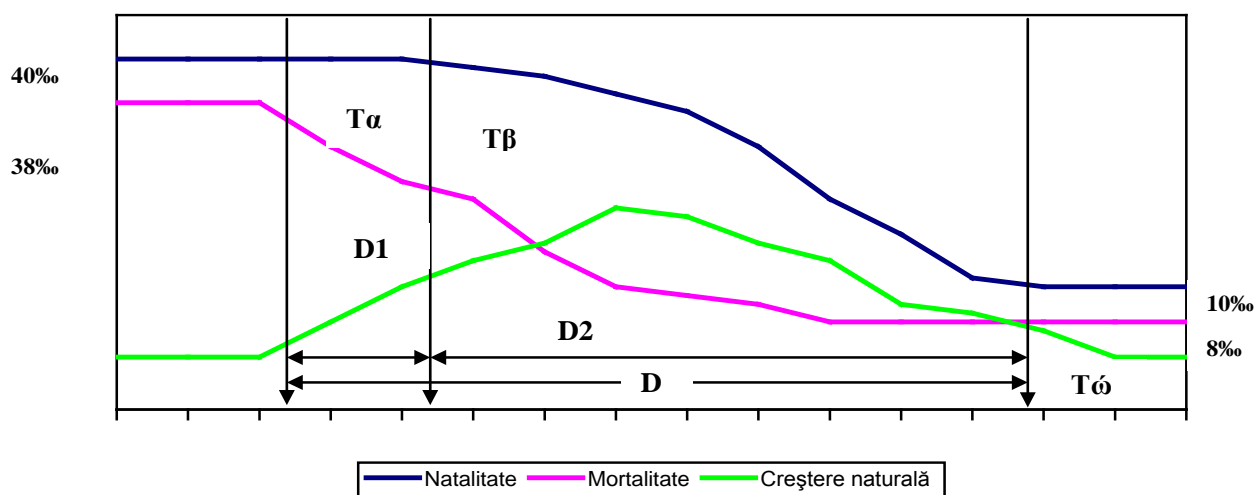

Figura 1. Schema desfășurării tranziției demografice

Studii mai aprofundate referitoare la teoria tranziției demografice au început să fie realizate în anii '50 -'60 ai sec. XX-lea. Printre savanții care au contribuit la dezvoltarea teoriei tranziției demografice, se înscrie și C. P. Blacker, care, printre primii, a menționat că, în procesul tranziției demografice, populația trece prin anumite stadii sau cicluri. El propune o teorie a „stadiilor”, care a fost preluată și de alți cercetători, potrivit căreia ar exista cinci faze:

- 1) faza staționară – se caracterizează printr-o natalitate și mortalitate foarte înaltă;
- 2) faza de expansiune incipientă – mortalitatea începe să scadă;

- 3) faza de expansiune tardivă – natalitatea începe să scadă și ea, însă mortalitatea scade mai repede;
- 4) faza staționară – are loc reechilibrarea natalității și a mortalității la niveluri mai scăzute;
- 5) faza declinului – natalitatea are nivel mai scăzut decât mortalitatea și se înregistrează un bilanț natural negativ [6].

La mijlocul anilor '70, apar primele cercetări tematice referitoare la tranziția demografică în fosta URSS. Menționăm aici cercetările savantului A. Vișinevski, „Демографическая революция” (1976), care a propus o versiune originală a desfășurării tranziției demografice. Autorul menționează: „Că nu orice schimbare social-economică poate să producă un dezechilibru, într-o populație, chiar și dispariția Imperiului Roman și apariția unei noi formațiuni sociale, cum ar fi feudalismul, nu a atras după sine schimbări esențiale în dinamica proceselor demografice” [7].

Un aport deosebit în evoluția teoriei tranziției demografice este adus de către J. C. Chesnais, autorul introduce noțiuni noi, cum ar fi „durata tranziției” și „efectul multiplicativ al tranziției”, menționându-se că tranziția are un început pe care îl marchează prin ($T\alpha$) (începutul scăderii mortalității, fără ca mortalitatea să se mai întoarcă la acest indice) și prin ($T\omega$) sfârșitul tranziției, ceea ce marchează perioada reîntoarcerii de durată a ritmului de creștere naturală egală sau inferioară, față de acel existent în perioada anterioară lui $T\alpha$. O altă contribuție a autorului J.-C. Chesnais constă în susținerea faptului că fiecare țară își are propriul profil de desfășurare a tranziției demografice, divizând statele lumii după modul de desfășurare a tranziției demografice:

Tipul I include țările dezvoltate ale Europei; acestui tip îi corespunde o rată anuală de creștere sub 2% pe an. Durata tranziției demografice este foarte lungă – de 75-200 de ani. Acest tip, după cum menționează autorul, mai poate fi împărțit în trei modele, care prezintă următoarele caracteristici: modelul nordic, care are o perioadă de tranziție foarte lungă – un secol și jumătate și o creștere maximă în perioada 1870-1880; modelul vestic, cu o perioadă de tranziție îndelungată, de aproximativ un secol, creșterea maximă fiind în jurul anului 1900; modelul sudic, cu o perioadă de tranziție demografică îndelungată de 70-90 de ani, platoul de creștere maxim fiind după anii 1900.

Tipul II, din care fac parte țările de imigrație (SUA, Canada, Argentina, Uruguay etc.). Datorită imigrației populației adulte și îmbătrânirii populației, în aceste state, se observă doar tendințele de reducere a creșterii populației, ceea ce este caracteristic pentru fazele finale de desfășurare a tranziției (autorul remarcă, în aceste state, o semi-tranziție).

Tipul III, în care se înscriu țările în curs de dezvoltare, pentru care este caracteristică scăderea fertilității, iar creșterea populației este mai mare de 2%, uneori depășind 4%. Perioada tranziției demografice este, în cele mai multe cazuri, relativ scurtă, de 40-80 de ani. Varietatea mare de state și situații demografice a făcut posibilă diferențierea în câteva subtipuri: țări cu o creștere de la 2%-2,5% (cazul Indiei), țări cu o creștere de la 2,5%-3% (cazul Egiptului), țări cu o creștere mai mare de 3%, plafonul de creștere de peste 3% s-a menținut mai puțin de 20 de ani (cazul Mexicului) [8].

În teoria tranziției demografice, o atenție deosebită se acordă factorilor care influențează indicii natalității. După cum menționează K. Davis și J. Blake, natalitatea este influențată de o serie de factori, care au determinat scăderea fertilității: reducerea mortalității; creșterea nivelului cultural; frecvența școlară; creșterea nivelului de educație al femeilor; îmbunătățirea condițiilor sanitare; urbanizarea; mobilitatea socială; îmbunătățirea mijloacelor de consum; creșterea cheltuielilor pentru educarea copiilor; creșterea nivelului de trai; creșterea numărului femeilor ocupate în afara gospodăriilor; slăbirea educației religioase; schimbări în structura și funcțiile familiei [9].

Un punct de vedere original, referitor la analiza tranziției demografice, a fost propus de către cercetătorul australian J. Caldwell. Acesta afirmă că, în urma tranziției, are loc schimbarea comportamentului reproductiv al familiei. Autorul analizează tipurile de familie din statele occidentale, menționând că „tipul de familie care există în aceste state, s-a format ca rezultat al condițiilor specifice de dezvoltare a capitalismului și a moralei individualismului”. J. Caldwell, în formularea concepției tranziției demografice, s-a bazat pe următoarele principii: În toate societățile,

tipul de natalitate este determinat de tipul de familie existent și de relațiile economice din familie; Economia de tip agrar se bazează pe o familie numeroasă, având scopul unic economic, de mărire a numărului de copii într-o familie; Industrializarea economiei face ca familia să-și piardă funcțiile de celulă a societății, familia devenind nucleară, iar pentru acest tip de familie prezintă importanță un număr redus de copii; Familia de tip tradițional, careia îi este caracteristică o natalitate înaltă, în principiu, se poate adapta la noile condiții din societatea industrială [10].

Dezvoltarea teoriei tranziției demografice a dus la apariția unor noi direcții de cercetare. Ample date cu privire la influența nivelului de dezvoltare economică asupra natalității le întâlnim la R. Easterlin, care introduce termenul de „cererea de copii” [11]. O altă direcție de cercetare în înțelegerea procesului tranziției demografice este analiza nupțialității, care a fost elaborată de către J. Hajnal. Investigațiile sale au demonstrat că, în Europa de Vest, există un tip specific de nupțialitate, deosebit de cel din Europa de Est.

Pe parcursul dezvoltării teoriei tranziției demografice, s-a constatat că procesele demografice sunt foarte complexe și fac parte din modificările social-economice și din modernizare. Circumstanțele de desfășurare a tranziției demografice diferă de la caz la caz. Dezvoltarea teoriei tranziției demografice a dus la apariția unor aspecte noi, fiind vorba de mai multe tranziții, precum: „Tranziția mortalității”, „Tranziția fertilității”, „Tranziția structurii pe vârste”, „Tranziția familiei și a tipului de gospodărie” „Tranziția urbană”.

BIBLIOGRAFIE

1. Mill J. S. Principles of Political Economy. London: Longmans and Green, 1929.
2. Dumont A. Dépopulation et Civilisation: Étude Démographique. Paris: Lecrosnier et Babé, 1890. Reprint: Economica, 1990. 520 p.
3. Landry A. La revolution demographique. Paris: Sirey. 1934, réédition, Paris, 1982. 231 p.
4. Thompson W. Population. American Journal of Sociology, 34. 1929. 968 p.
5. Notestein F.W. Population the long view. In Schultz, T. W. ed., Food For the World. University of Chicago Press, 1945. p. 36-57
6. Blacker C. P. Stages in Population Growth, in The Eugenics Review 39, N.3, 1947.
7. Вишиневский А. Г. Демографическая революция. Москва: Статистика, 1976. 237 с.
8. Chesnais J.-C., Patterns of demographic transition Ed. Khalatbari P. Demographic Transition. Berlin: Akademie-Verlag, 1983. 355 p.
9. Davis K., Blake J. Social structure and fertility. vol. IV, nr.3 University of Chicago. 1956. 235 p.
10. Caldwell J. Toward a restatement of demographic transition theory, in: Population and Development Review, 2, N. 3-4, 1976. 453 p.
11. Easterlin R. The Fertility Revolution: A Supply – Demand Analysis. Chicago, 1985. 209 p.

APARIȚIA INDUSTRIEI TEXTILE ÎN EUROPA – VIZIUNEA EXPLOATĂRII RESURSELOR

Dr., lect. univ., Amelia DIACONU

*Universitatea ARTIFEX din București
Strada Cezărescu Economu, București, Romania
Telefon: + 40 21 316 6167; web site: www.artifex.org.ro*

Abstract

Studying the history of clothing and of textile materials underlines the availability and how the materials were used to develop technologies to create clothing and fashion during history of mankind. Wearing clothes is a human characteristic and is seen through all types of societies, although it's not known the exact moment when people went and started wearing clothes as protection against cold. This paper underlines the chronology behind exploiting resources, managing scarcity and embracing fashion as qualitative output.

Introducere

Îmbrăcămintea și textilele au fost importante în istoria omenirii și reflectă materialele disponibile pentru civilizație, precum și tehnologiile care au fost folosite în vederea creării acestora. Semnificația socială a produsului finit reflectă cultura lor.

Materialele textile pot fi simțite sau fibre turnate în foc și apoi netezite, înnodate, tricotate sau țesute pentru a face materiale, care au apărut în Orientul Mijlociu în timpul epocii de piatră. De la cele mai vechi timpuri până în prezent, metodele de producție textilă au evoluat în mod continuu, iar opțiunile disponibile ale textilelor au influențat modul în care oamenii și-au purtat posesiunile, s-au îmbrăcat și și-au decorat împrejurimile.

Sursele disponibile pentru studiul îmbrăcămintei și a materialelor textile includ resturile materiale descoperite prin arheologie; Reprezentarea produselor textile și fabricarea lor în artă; Și documente referitoare la fabricarea, achiziționarea, utilizarea și comerțul cu țesături, unelte și îmbrăcăminte finită. Erudiția de istorie textilă, în special etapele anterioare, face parte din studiile culturii materialelor.

Evoluția industriei textile

Între anii 1450 și 1800, producția textilă era pe locul al doilea după agricultură ca importanță economică. Aceasta industrie a angajat mai mulți oameni și a produs mai mult profit decât orice alt domeniu. Producția și comerțul au existat la două niveluri. Peste tot, țărani și sătenii au transformat lână și inul găsite local în țesături și îmbrăcăminte pentru ei înșiși și pentru vecinii lor. Stofa pe care o produceau era de proastă calitate și nu era destinată exportului pe piețe îndepărtate. Pe partea de sus a acestei piețe locale se afla un comerț de lux și lucrativ de lux în țesături de mătase, lână, lenjerie și eventual bumbac, dintre care cele mai importante erau produsele din lână. Clienții acestor țesături erau proprietari bogați, oficiali guvernamentali și bisericile, comercianți, finanțatori, aristocrați și meșteri populari din Europa, Asia și Levant.

Irlanda și regiunea baltică au furnizat o mare parte din inul din Europa, deși a fost larg răspândit și disponibil. În secolul al XVI-lea, Veneția și alte orașe italiene au dobândit viermi de mătase și duzi și au început producția de mătase. De acolo, industria mătăsii se îndreaptă spre nord spre Olanda, Zurich, Lyon, Köln și Spitalfields (Londra de est), Anglia. În același timp, firul și țesătura din bumbac au început să sosească din India și au devenit extrem de populare.

Cel mai important aspect dintre toate în industria textilă a fost comerțul cu lână și țesături din lână. Creșterea oilor a apărut peste tot. În secolul al XV-lea, cele mai bune haine din lână proveneau din Anglia. În secolul al XVI-lea, oile merino spaniole au bătut oaia englezească și au clasat-o pe locul al doilea. Oile franceze au fost considerate ca fiind pe al treilea loc în ceea ce privea producția de lână. Două tipuri de țesături de lână au fost produse în Europa - lenajuri și

pieptănate. Dintre cele două, piața de lenajuri a fost mult mai mare. Lenajurile au fost făcute din fibre scurte din lână care au fost învărtite împreună înainte de filare. Pânza a avut un aspect textil moale și plăcut la atingere. Pânzele au fost realizate din lână cu capse lungi și au avut un finisaj mai dur și mai fin. Lenajurile moi erau considerate mult mai de dorit decât cele mai aspre din piele și dominau comerțul cu lână.

Turnarea lânii ca materie primă în țesătură a fost un proces lung și complicat. Blana de oaie era strivită într-o singură bucată continuă, rostogolită, dărămată și vândută comercianților (draperilor) sau negustorilor de haine sau a agenților lor. Blănurile erau murdare și grase, nu erau uniforme și erau departe de a fi pregătite pentru a fi înfășurate și țesute. Dispozitivele de rupere au deschis lâna și au îndepărtat bucațile mari de resturi care au fost prinse în ea. Lâna a fost apoi trasă în afară, iar aceasta aera sortată în trei sau patru clase. Apoi, lâna sortată era curățată.

În secolul al XV-lea, industria textilă era o industrie urbană, controlată de comercianți bogați (draperi) care au cumpărat lâna brută, o transformau în material textil și apoi o vindeau, adesea altor meșteșugari care efectuau etapele finale de finisare, inclusiv vopsirea și curățarea. Acestea erau meșteșuguri cu capital intensiv, iar comercianții de țesături adesea preferau să nu fie implicați în ele. Înainte de secolul al XVII-lea, cea mai mare parte a țesăturii englezești a fost vopsită și terminată în Olanda. În Anglia, în afară de comercianții care doar cumpărau și vindeau, negustorii de haine, ei înșiși de multe ori dețineau țesătorii, și au controlat o mare parte din comerțul de lână.

În secolele al XV-lea și al XVI-lea, muncitorii din domeniul textil au dominat populația orașelor precum Veneția și Leiden. Cu toate acestea, până în secolul al XVI-lea comercianții au descoperit că ar putea evita salariile mari, lipsa forței de muncă și controlul calității impuse de breslele și guvernele urbane prin angajarea țăranilor pentru a face lucrări de fabricare în casele lor. Comercianții urbani au continuat să controleze producția, însă o mare parte a forței de muncă a fost împrăștiată în mediul rural. Denumite în mod alternativ sistemul de punere în funcțiune, fabricarea de cabane și sistemul Verlag, comercianții au constatat că ar putea economisi bani (lucrătorii din mediul rural ar putea lucra mai puțin pentru că au produs o mare parte din alimentele lor). Lucrătorii calificați de cabană ar putea fi la fel de calificați ca lucrătorii din mediul urban, deoarece multe alte forme de manufactură și producție au produs produse de calitate inferioară. Comerțul de lână de înaltă calitate rămăsese important, însă mulți negustori începuseră să-și reorienteze afacerile departe de piața de lux și de bunuri de calitate inferioară, mai ieftine și mai rapid produse.

Succesul în industria textilă nu a fost niciodată permanent în lumea modernă timpurie, chiar și orașele industriale aparent mai sigure puteau supraveghea predominanța și controlul declinului comerțului. Supraviețuirea și creșterea au depins de o serie de factori:

- accesul la materii prime, inclusiv lâna brută și substanțele chimice pentru vopsire;
- oferta de muncă;
- accesul la rutele comerciale și sistemele de transport, inclusiv navele și căruțele de pe uscat;
- schimbarea alianțelor politice; război; accesul la apă pentru spălare și umplere; creșterea demografică sau stagnarea;
- cererea consumatorului;
- legile guvernului și reglementările privind breslele; antreprenoriat;
- și piețele internaționale fluctuante.

În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, combinațiile acestor factori au inaugurat o serie de schimbări importante în industria textilă. Flandra, nordul Italiei și sudul Germaniei și-au pierdut dominarea producției de lână spre avantajul Angliei, Olandei și regiunii valone între râurile Meuse și Rin. Industriile de lână din Lille și Hondschoote au dispărut rapid. Veneția, cel mai mare producător de îmbrăcăminte de lux din secolul al XVI-lea, și-a văzut industria de lână dispărută. Pierderea unei regiuni a fost adesea câștigul alteia. Industriile de lână din Anglia au crescut considerabil odată cu decizia guvernului de a opri exportul de blănuri de lână în 1660. Leiden, adaptându-se la o cerere tot mai mare de țesături mai ușoare, a crescut dintr-un oraș de 12 000 în

1600 într-un oraș de 80 000 în 1640. A fost depășită în schimb de orașele din apropiere Liège și Verviers, unde costurile forței de muncă au fost mai mici.

Adesea, cheia succesului a fost adaptabilitatea, mai ales în secolul al XVIII-lea. Declinul economic al secolului al XVII-lea și schimbarea gusturilor consumatorilor au diminuat cererea de lână de lux. Regiunile care aveau acces la o varietate de fire de lână și de in sau de bumbac au început să producă "noi manufacturi", îmbrăcăminte hibride fabricate atât din lână, lână și in, lână și bumbac, Inul (fustiane și filigrane - adică țesături de bumbac și de in, produse în Normandia). Producția de lână a beneficiat, de asemenea, de cererea pentru un material mai ușor ca și greutate.

Țesăturile din bumbac din India și din Levant au ajuns în Europa în secolul al XVI-lea sau mai devreme. Până în secolul al XVIII-lea, companiile olandeze și englezești din India de Est au început să importe cantități substanțiale de pânză de bumbac pură (calicoes) din India și din Levant către Europa. Pentru a proteja industria de lână, Anglia a interzis importul de pânză de bumbac pur în 1700. Alte țări au urmat exemplul.

Firul de bumbac brut și bumbac prelucrat a continuat să ajungă, însă, importat nu numai din Orientul Mijlociu și din India, ci și din India de Vest, începând cu începutul secolului al XVIII-lea. Industria de lână a rămas cea mai mare din industria textilă pe parcursul secolului al XVIII-lea, dar piața bumbacului și a țesăturilor de in, a crescut atât de repede sau mai rapid decât oferta de bumbac brut. (Europenii nu au reușit să rotească firul de bumbac suficient de puternic pentru firele de urzeală până la introducerea cadrului de filare în anii 1770.) Piețele pentru aceste pânze hibride de o calitate relativ modestă au fost substanțial diferite de cele pentru îmbrăcămintea de lână. Multe produse finite au fost trimise în Africa; Altele au fost achiziționate de țărani europeni, de agricultori și de lucrătorii urbani. În ambele cazuri, cu cât pânza a fost mai intensă, cu atât mai mult seamănă cu pânzele ilegale (calicoes) și cu atât era mai populară.

În orașele englezești și continentale, producția de lână a continuat să crească în secolul al XVIII-lea, în ciuda concurenței noilor manufacturi. În Anglia, această creștere a fost stimulată de crearea unor săli de țesături urbane în care vestitorii care supravegheau fabricarea pânzei au vândut mărfurile lor comercianților care, la rândul lor, supravegheau finisarea, transportul și comercializarea acestora.

Cel mai dinamic sector al industriei textile, totuși, era în bumbac. Furnizarea de bumbac brut era mult mai elastică decât furnizarea de lână și, prin urmare, era mai puțin costisitoare, chiar dacă trebuia să fie importată din Asia sau din emisfera vestică. Cea mai mare parte a piețelor neexploatate până în prezent pentru textilele europene se află în zone calde sau temperate cu veri fierbinți - America de Nord, Africa, Asia de Sud și de Est și Indiile de Vest, unde îmbrăcămintea ușoară era în mod evident mai dorită decât cea a produselor groase din lână.

Drumul mătăsii și influența avută asupra industriei textile la nivel global

Drumul mătăsii reprezintă o rețea veche de rute comerciale care au fost timp de secole centrul pentru interacțiunea culturală pentru regiuni din continentul asiatic care leagă Estul și Vestul și se întind de la Peninsula Coreeană și Japonia până la Marea Mediteraneană.

Drumul de mătăsii este cel mai vechi și mai important traseu comercial din lume, din punct de vedere istoric. Numele îi evocă imaginile caravelor care străbăteau nisipul în deșert și mirosul de mirodenii exotice și continuă să fascineze călătorii. Istoria sa lungă, strâns legată de cea a Chinei, explică motivele politice și economice ale succesului său.

Drumul mătăsii este de fapt numele colectiv acordat unui număr de rute comerciale antice care leagă China și Asia Centrală.

Acest drum din nord-vestul Chinei, cu o istorie de peste două mii de ani, pornește de la vechile capitale din Luoyang și Xi'an, care traversează râul galben de la Lanzhou, către coridorul "Gansu" și se întinde de-a lungul marginii deșerturi și șirurilor de munți.

Mătasea, cea mai luxoasă țesătură din toate, a fost făcută aproape exclusiv în China până când secretul a fost dezvăluit în secolul al VII-lea în Occident. Această marfă prețioasă a atras

negustorii din Asia Centrală, care au adus în schimb în China cai, bovine, blănuri, piele și lux, cum ar fi fildeșul și jadul. Inițial, chinezii au comercializat mătasea în interiorul imperiului.

Această rută a fost deschisă de Zhang Qian în dinastia Hanului de Vest, iar rutele au fost formate treptat în întreaga dinastie Han. Această rută comercială și-a petrecut copilăria și a crescut treptat în această dinastie. Odată cu instaurarea dinastiei Tang, care a cunoscut o dezvoltare rapidă a economiei și a societății, această faimoasă cale comercială a atins cea mai prosperă etapă din istorie. În timpul domniei dinastiei Yuan, a experimentat ultima perioadă înfloritoare.

CONCLUZII

Odată cu evoluția secolului al XVIII-lea, invenția mașinilor concepute în primul rând pentru a crește atât cantitatea cât și calitatea firelor de bumbac au făcut posibilă fabricarea țesăturilor din bumbac pur. Mașinile textile nu erau noi în secolul al XVIII-lea. În 1598 William Lee a inventat un cadru de stocare pentru tricotat. Până la sfârșitul secolului al șaptesprezecelea, toate acestea au eliminat tricotarea de mână. În anul 1604, William Dircxz van Sonnevelt a inventat un cadru de panglică care permitea unei persoane să tese douăsprezece panglici la un moment dat, iar în anii 1600, italienii au inventat o mașină pentru aruncarea mătăsii care a revoluționat fabricarea mătăsii. La un risc considerabil, planurile pentru aceste mașini au fost introduse în Anglia în 1717.

Nu toate mașinile au avut succes imediat. Mașinile de cadrdat inventate de Lewis Paul și de alții în anii 1750, scheletul lui Richard Arkwright (1769) (cunoscut și sub denumirea de rama de apă) și șablonul lui Samuel Crompton (1779) au făcut posibilă producerea unor fire de bumbac mai puternice și mai fine decât oricând. Cu mașinăriile ce au apărut în fabrici a apărut și creșterea orașelor bazate pe bumbac. Între 1760 și 1830, de exemplu, populația din Manchester, Anglia, a crescut de la 17.000 la 180.000.

Edmund Cartwright a creat un robot de forță în anii 1780, dar avantajele sale față de țeserea manuală nu au fost revoluționare, iar adoptarea țesăturilor mecanice a fost mult mai lentă decât adoptarea cadrării mecanice și a centrifugării. Procesele de finisare au fost, de asemenea, transformate. Chimicalele au înlocuit soarele ca agenți de înălbire (acidul sulfuric în 1756, clorul în anii 1790), iar cilindrul a înlocuit vechea presă bloc (1783).

Approape toate aceste mașini au fost inventate pentru comerțul cu bumbac, dar puteau fi și au fost adaptate pentru a fi utilizate în producția de țesături din lână. Panglicile s-au adaptat mult mai ușor la noua tehnologie decât au făcut-o. Rama de rotire a fost utilizată pentru a se roti lână cu capse lung. Același lucru a fost valabil și pentru țesutul mecanic, când s-a răspândit în secolul al XIX-lea. Firele mai puternice au făcut mai ușoară tricotarea din lână.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, industria textilă a Europei se mișca rapid în era industrială. Epoca de bumbac începuse; tricotatele din lână depășiseră lenajurile; Producția din fabrică a readus producția în orașe; Iar piețele s-au extins mult dincolo de comerțul de lux din secolele al cincisprezecelea, al șaisprezecelea și al șaptesprezecelea.

BIBLIOGRAFIE

1. Ashton, T. S. (1979). *The Industrial Revolution, 1760–1830*. Oxford.
2. Berg, M, Hudson, P., Sonenscher, M. (1983). *Manufacture in Town and Country Before the Factory*. Cambridge, U.K.
3. Clark, A. (1982). *The Working Life of Women in the Seventeenth Century*. London.
4. Coleman, D. C. (1969). An Innovation and Its Diffusion: The 'New Draperies', *Economic History Review*, vol. 2, pp. 417–429.
5. Davis, R. (1973). *The Rise of the Atlantic Economies*. Ithaca, N.Y.
6. Boucher, F. (1987). *20,000 Years of Fashion: The history of costume and personal adornment*. New York: Harry N. Abrams.
7. Jenkins, D. (2003). *The Cambridge History of Western Textiles*, Cambridge, UK: Cambridge University Press.
8. Payne, B., Winakor, G., Farrell-Beck, J. (1992). *The History of Costume, from the Ancient Mesopotamia to the Twentieth Century*, New York: Harper Collins.

INFLUENȚA AGENȚILOR SOCIALIZĂRII POLITICE ASUPRA FORMĂRII CULTURII POLITICE ÎN PERSPECTIVA INTEGRĂRII EUROPENE

Dr., conf. univ., Galina ȚURCAN

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

In the present paper, political socialization is studied as a factor for the formation of political culture. It is analyzed the functioning of the agents of political socialization in view of the European integration of the Republic of Moldova. The main agents of political socialization are highlighted. Also, is studied the contribution they bring to the formation of the political culture of citizens. It highlights the problems currently faced by agents of political socialization. The paper also lists the indicators of the effectiveness of political socialization.

Key words: *political socialization, political culture, agents of political socialization, European integration, efficiency of political culture.*

JEL CLASSIFICATION: D72

Necesitatea cercetării problemei socializării politice a individului, modelele socializării, agenții și mecanismele este condiționată de sarcinile sistemului social în reformare, de perspectiva integrării europene, care sunt strâns legate de formarea conștiinței politice a individului și responsabilitatea sa în fața societății și a poziției sale sociale. Democratizarea sistemului politic și dezvoltarea societății civile necesită în calitate de suport o cultură politică democratică și participativă.

Una din tipurile socializării personalității este socializarea politică. În viziunea cercetătorului român Ioan Jude, socializarea politică este procesul de asimilare graduală de către o persoană sau grup de persoane a teoriilor, ideilor, doctrinelor, ideologiilor, programelor, valorilor și normelor politice în scopul realizării unor acțiuni și comportamente politice dezirabile și eficiente. În opinia cercetătorului, nivelul socializării politice depinde de gradul și profunzimea asimilării acestor idei, valori și norme politice, și mai mult decât atât, de gradul lor de valorizare și obiectivare în practica politică [1, p. 463.].

Socializarea politică este un mod specific de control social. Atât societatea în întregime, dar, mai ales, elita acesteia încearcă să transmită prin agenții socializării politice diferite norme, valori, tradiții. Ea contribuie la formarea aptitudinilor indivizilor, care, le vor permite să facă distincție între societatea civilă și societatea politică, să înțeleagă și să evalueze evenimentele politice, să formuleze opțiuni politice și să participe la soluționarea problemelor politice. Socializarea politică este un proces complex, multifazic de formare și dezvoltare a culturii politice a individului, prin intermediul anumitor agenți ai socializării politice.

Socializarea politică îndeplinește anumite sarcini: acumularea și transmiterea de elemente ale culturii și conștiinței politice; formarea condițiilor favorabile pentru câștigarea experienței politice necesare; modificarea în caz de necesitate a elementelor culturii politice în procesul de dezvoltare a sistemului politic. Socializarea politică îndeplinește anumite funcții, cele mai importante fiind: - de informare; - de orientare valorică; - de directivă normativă; - de orientare a comportamentului. O socializare politică reușită satisface necesitățile persoanei de a fi un bun cetățean.

Socializarea politică se realizează prin intermediul unor **agenți ai socializării politice**, care pot fi: instituții, organizații, evenimente politice. Unii agenți ai socializării politice au destinația directă de a realiza procesul de socializare. De exemplu, centrele pentru educația civică, instituțiile de învățământ. În schimb, o parte dintre agenții socializării politice cum ar fi familia sau grupurile de similaritate nu au o asemenea destinație specială.

Cei mai importanți agenți ai socializării politice în societățile contemporane sunt: familia, instituțiile de învățământ, organizațiile politice, organizațiile nonguvernamentale, mass-media, Internetul, grupurile de similaritate, organizațiile religioase, evenimentele politice.

Primul agent al socializării politice pentru orice individ este familia. Anume în familie se începe formarea culturii politice. Familia influențează orientările politice ale copiilor și poate să transmită atât valori și modele de comportament politic pozitive, cât și negative. De relațiile dintre părinți, de asemenea, de relațiile dintre părinți și copil depinde dacă copilul la atingerea vârstei maturității va fi un cetățean activ sau pasiv. În familie se obțin primele informații și se învață primele cunoștințe despre politică, deci familia are un aport puternic la formarea laturii cognitive a culturii politice. Familia continuă să fie unul dintre agenții socializării politice a cetățeanului pe parcursul întregii vieți. Dar, deja pentru copii de vârsta școlară, pentru adolescenți și tineri, la procesul de socializare politică al lor, în afară de familie participă școala, dar și alți agenți al socializării politice.

Actualmente, familia se confruntă cu diverse probleme. Tranziția este destul de solicitantă în ceea ce privește timpul, efortul făcut pentru a supraviețui. Deci, timpul liber, necesar pentru comunicare, inclusiv pe teme politice, este foarte puțin. Deci, familia nu își poate îndeplini eficient rolul de agent al socializării politice. O piedică în fața procesului de socializare politică în cadrul familiei o constituie migrația de muncă în străinătate. Membrii unei familii pot să deprindă modele pozitive de comportament politic din țările cu experiență democratică mai îndelungată. Dar, se distrug multe familii, ceea ce provoacă dezamăgirea tinerilor și neîncrederea în informația furnizată de familie, inclusiv în cea cu caracter politic. Pentru reușita procesului de socializare politică în familie, este nevoie de înțelegere între părinți și copii, de modele pozitive de relații dintre aceștia.

Instituțiile de învățământ, un alt agent important al socializării politice continuă procesul de formare a culturii politice a copiilor și a tinerilor, dezvoltând mai ales componenta cognitivă a acesteia. Societatea democratică prin intermediul instituțiilor de învățământ transmit norme de comportament, modele și instrumente de luare a deciziilor în mod democratic, necesitatea de a respecta opiniile celorlalți. Este important de știut că dacă accentul se pune în mod exclusiv pe inoculare sloganelor naționale, a simbolurilor, eroilor și sărbătorilor naționale, fără a se ține cont de valorile democrației și dezvoltarea gândirii critice, atunci educația politică este înlocuită cu îndochinarea.

Organizațiile politice își aduc aportul lor la socializarea politică. Printre acestea, pe una dintre primele poziții se situează partidele politice. Acestea constituie un agent semnificativ al socializării politice. Ele sunt structurile politice asociative care permit individului să cunoască din surse directe realitatea politică, nu prin intermediul terțelor părți [2, p. 23]. Partidele politice socializează indivizii prin faptul că aduc la cunoștința acestora scopurile și obiectivele pe care le stabilesc, mobilizează cetățenii pentru susținerea unor anumite cauze, recrutează și pregătesc viitori lideri politici. Formarea culturii politice trebuie să fie un scop direct și precis al politicianilor. Însăși existența pluripartidismului are o contribuție pozitivă la formarea culturii politice de tip democratic. Partidele politice realizează socializarea politică și prin organizațiile politice de tineret. Aceste organizații constituie platforme de lansare în politică pentru conducătorii lor și de obținere a experienței politice de către ceilalți membri. Partidele oferă membrilor și simpatizanților o ideologie, o doctrină, în ultima instanță deci, o subcultură politică. Mai concret, partidele politice le oferă informații politice, căi de soluționare a unor revendicări, de relaționare activă cu sistemul politic, normele legitimării politice.

În societatea contemporană crește importanța *mass-media* pentru procesul socializării politice. Mijloacele de informare în masă, ca „a patra putere” în societate constituie una dintre sursele principale ale socializării politice, ale formării concepției oamenilor despre sfera politică, ale stimulării participării politice a acestora. Ele formează opinii, orientează spre anumite opțiuni și valori. Mijloacele mass-media sunt importante prin faptul că ele nu doar informează societatea despre evenimentele care au avut loc, ci și joacă un rol activ în crearea altora, și în interpretarea celor întâmplate. Mass-media a devenit pentru marea majoritate a populației o sursă legitimă, facilă și

accesibilă de informație. Rolul mass media este destul de mare în societățile complexe contemporane, pentru că individul trăiește mai degrabă într-o realitate creată de mass media. Iar participarea politică a individului este legată direct de distribuția opiniilor prezentate de mass media.

Pentru ca influența socializatoare a mijloacelor de informare în masă să fie benefică, acestea trebuie să transmită „informații exacte, complete și neorientate politic” [3, p. 317]. O piedică în fața socializării politice de către mijloacele de informare în masă este faptul că deseori o mai mare atenție ele acordă evenimentelor negative din sfera politică, ceea ce poate să condiționeze o atitudine negativă față de politică, în genere.

În condițiile în care societatea modernă slăbește într-o măsură oarecare legăturile dintre părinți și copii, influența mijloacelor de informare în masă asupra procesului de socializare politică poate fi deseori mai mare decât cea a familiei. Frecvența apelării la mijloacele de informare în masă pentru informare despre evenimentele politice caracterizează calitatea procesului de socializare politică, pentru că dacă aceasta este înaltă, se formează un tablou complet al vieții social-politice.

Un neo-agent al socializării politice este *Internetul*. Acesta este o sursă de socializare politică mai ales pentru tineri. Informația din Internet, de cele mai multe ori, nu este supusă cenzurii, deși a vorbi despre o independență totală a Internetului ar fi incorect. În Internet poți găsi destulă informație, care reflectă real situația politică, însă este dificil să separi această informație de cea care reflectă realitatea distorsionată. Internetul abundă de informație adevărată, dar și falsă, de informație valoroasă și de informație cu valoare cognitivă infimă. Posibilitățile Internetului fiind foarte mari, cetățenii pot să găsească în el informație despre sfera politică, pot să comunice în forumuri și chat-uri despre politică, pot să își creeze blog-uri cu teme politice. Iar din momentul în care în Internet au început să se transmită posturi de radio și de televiziune, s-a format un mediu mass-media alternativ, cu mai mari posibilități de influență și alte moduri de organizare decât mass-media tradițională.

Grupurile de similaritate constituie un influent agent de socializare. Printre aceste grupuri pot fi numite grupurile de prieteni, colectivele de muncă, grupurile de interese, grupele de studenți. Gradul de influență a grupurilor de similaritate asupra formării culturii politice este invers proporțională cu vârsta persoanelor supuse socializării. Individul adoptă concepțiile despre politică, pe care le au semenii lor din grupurile de similaritate, fie pentru că îi plac și îi respectă, fie pentru că, pur și simplu, vor să fie ca ei. Pentru studenți, principalul grup de similaritate îl reprezintă grupele studențești.

Și *organizațiile religioase* își aduc aportul la formarea culturii politice. Multe idei, valori, legate de religie se includ ca parte componentă în cultura politică. Religia fiind un element important al tradiției naționale și istorice a unui popor, pătrunde moștenirea sa culturală și, respectiv, se reflectă și asupra caracterului culturii politice a acestuia. Rolul *organizațiilor religioase* în procesul socializării politice depinde de mai mulți factori – de tipul confesiunii religioase, de gradul de implicare a persoanei în activitatea organizației religioase respective etc. În unele cazuri o parte din valorile promovate de biserică vin în contradicție cu cele promovate de către sistemul politic, iar în altele – sistemul politic se dezvoltă conform valorilor religioase (ca în unele țări islamice). O parte din organizațiile religioase se implică în procesul de socializare politică, iar altele se dezic conștient de socializarea politică, chiar insistă ca credincioșii să nu participe de fel la viața politică. În țările postsovietice religia a devenit o modă, iar în unele cazuri susținerea activă, dar ascunsă de către cler contribuie la victoria unor sau altor forțe la alegeri. Confesiunea cea mai răspândită în Republica Moldova este creștinismul ortodox. Clerul acestei religii nu interzice credincioșilor să participe la activitatea social-politică și chiar îi implică în unele acțiuni și manifestări.

Gradul de influență a agenților socializării politice asupra formării culturii politice diferă de la o societate la alta și de la o perioadă la alta. Dacă în cadrul socializării politice primare rolul cel mai important îl deține, de obicei, familia, atunci în ceea ce privește socializarea secundară, rolul agenților socializării politice este diferit. În unele societăți, cel mai important agent al socializării

politice sunt mijloacele de informare în masă, în altele – organizațiile religioase. Fiecare dintre agenții socializării, participând la formarea culturii politice, poate să influențeze pozitiv sau negativ procesul de socializare politică.

Socializarea politică este un proces de învățare a normelor, credințelor, valorilor politice, dar și un proces de perpetuă schimbare a acestora, a mediului politic, și deci, această schimbare este rezultatul unor relații complexe între agenții rivali ai socializării, care transmit mesaje contradictorii unor receptori relativ autonomi.

Eficiența socializării politice a cetățenilor în perspectiva integrării europene poate fi apreciată în funcție de:

- gradul de informare politică, care reprezintă, în esență, un set de cunoștințe despre sfera politică, despre instituțiile și organizațiile politice, în mod special, cunoștințe despre Uniunea Europeană;
- nivelul competenței politice, care se manifestă în ansamblul de cunoștințe, pe care le posedă persoana despre drepturile sale inalienabile și obligațiile ce îi sunt impuse, despre drepturile și obligațiile țării în perspectiva integrării europene;
- capacitatea cetățenilor de a selecta și analiza informația despre domeniul politic;
- gradul de activism politic, prin care se înțelege antrenarea cetățenilor în sfera politicii.

Gradul de socializare politică se poate stabili după gradul de interiorizare a normelor culturii politice, a valorilor politice, după nivelul de formare a elementului cognitiv al culturii politice.

Unele instituții de socializare și de control social promovează obediența, conformismul, obligativitatea, iar realitatea economiei de piață cere independență, risc, inițiativă. De aici decurge ambivalența atitudinală și comportamentală a cetățenilor, mai ales a tinerilor, nevoiți să se confrunte cu sisteme valorice și normative ambigue și chiar contradictorii între ele. În societățile dezvoltate unde procesul de socializare are ca finalitate conștientizarea valorilor democratice, contribuția civică este un component inalienabil al culturii politice [4, p. 75].

Studierea și însușirea experienței politice a țărilor democratice, studiarea funcționării sistemelor politice și a posibilității de a le influența, de a realiza interesele personale și de grup, de a rezolva conflictele sociale influențează benefic socializarea politică.

Actualmente sunt necesare eforturi cumulative din partea tuturor agenților socializării politice în vedere realizării eficiente a socializării politice a populației. Procesul de socializare politică în perspectiva integrării europene se confruntă cu mai multe probleme. Cunoașterea acestor probleme și a cauzelor lor poate să contribuie la stabilirea direcțiilor și mecanismelor de realizare a socializării politice. În perspectiva integrării europene, în Republica Moldova nu se dorește socializarea politică, supusă unui control total, care a existat în cadrul societății totalitare. Socializarea politică nu trebuie să fie înlocuită cu manipularea și îndoctrinarea, totuși, un anumit grad de control al acestui proces trebuie să existe. Este important ca agenții socializării politice să transmită valori, atitudini și modele de comportament favorabile democratizării societății și perspectivei de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE

1. Jude I. Socializarea politică. In: Paradigmele și mecanismele puterii. – București: Editura Științifică și Pedagogică, R. A., 2003, p. 463.
2. BUCĂTARU, I. Tineretul studios și partidele politice: aspecte ale socializării politice. în Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare: Materialele conferinței internaționale științifico-practice, 17-25 mai 2003. Chișinău, 2003, p. 22-25.
3. FULGA, Gh. Schimbare socială și cultură politică. București: Editura Economica, 2000. 352 p.
4. Silvia CHEIANU University of the European Studies of Moldova SOCIALIZAREA POLITICĂ IN FAMILIE ÎN CONTEXTUL PROCESELOR MIGRAȚIEI DIN REPUBLICA MOLDOVA Management Intercultural Volumul XV, Nr. 3 (29), 2013, pp. 66-76.

FORME CONTEMPORANE ALE INDUSTRIEI TEXTILELOR ÎN EUROPA. PERSPECTIVA FINANCIARĂ ȘI COMERCIALĂ

Dr., lect. univ., Amelia DIACONU

*Universitatea ARTIFEX din București
Strada Cezărescu Economu, București, Romania
Telefon: + 40 21 316 6167; web site: www.artifex.org.ro*

Abstract

The textile and clothing industry is a diverse sector of the global economy, which plays an important role especially in the European economy. The EU's legislation for fibers and labels protects consumers offers sensitive information to third parties. The European Commission is engaged in dialogues outside the EU that reach policies and regulations that affect the global economy, and that also represents the goal followed by this research paper.

Introducere

Industria textilă reprezintă un sector divers, care joacă un rol important în industria prelucrătoare europeană, angajând 1,7 milioane de persoane și realizând o cifră de afaceri de 166 miliarde EUR. Sectorul a suferit recent schimbări radicale pentru a-și menține competitivitatea prin trecerea la produse cu valoare adăugată ridicată.

Caracteristicile industriei textile europene

Industria textilă și de îmbrăcăminte acoperă o gamă largă de activități din transformarea fibrelor naturale (bumbac, in, lână etc.) sau sintetice (poliester, poliamidă etc.) în fire și țesături, la producerea unei game largi de produse cum ar fi fire hi-tech sintetice, lenjerii de pat, filtre industriale și îmbrăcăminte.

Industria cuprinde:

1. Două tipuri de fibre textile:
 - a) Fibre "naturale", inclusiv bumbac, lână, mătase, in, cânepă și iută;
 - b) Fibrele fabricate de om, inclusiv cele provenite din transformarea polimerilor naturali (de exemplu, vâscoză, acetat și modal), fibre sintetice (de exemplu, fibre organice pe bază de produse petrochimice cum ar fi poliester, nailon / poliamidă, acril și polipropilenă) din materiale anorganice (de exemplu, sticlă, metal, carbon sau ceramică);
2. Tratarea materiilor prime, adică prepararea sau producerea de diverse fibre textile și / sau fabricarea firelor (de exemplu prin filare);
3. Producția de țesături tricotate și țesute;
4. Activitățile de finisare care urmăresc să ofere țesăturilor proprietățile vizuale, fizice și estetice pe care consumatorii le solicită. Aceasta include albirea, imprimarea, vopsirea, impregnarea, acoperirea și plastifierea;
5. Transformarea acestor materiale în produse care includ:
6. Îmbrăcăminte (tricotate sau țesute);
7. Covoare și alte acoperitoare de podea din materiale textile;
8. Textile de origine, cum ar fi lenjerie de pat, de masă sau de bucătărie și perdele;
9. Textile tehnice sau industriale.

Importanța economică a acestei industrii este destul de mare în Europa. Sectorul textil și al articolelor de îmbrăcăminte este o parte importantă a industriei europene de producție, jucând un rol crucial în economie și bunăstare socială în multe regiuni ale Europei. Conform datelor din 2013, în industrie erau 185 000 de companii care au angajat 1,7 milioane de persoane și au generat o cifră de afaceri de 166 miliarde EUR. Sectorul reprezintă o cotă de 3% din valoarea adăugată și o pondere de 6% în ocuparea forței de muncă în totalul producției din Europa.

Sectorul UE se bazează pe întreprinderile mici. Companiile cu mai puțin de 50 de angajați reprezintă peste 90% din forța de muncă și produc aproape 60% din valoarea adăugată.

Cei mai mari producători din industrie sunt cele cinci țări cele mai populate din UE: Italia, Franța, Regatul Unit, Germania și Spania. Împreună, acestea reprezintă aproximativ trei sferturi din producția UE.

Țările din sud, cum ar fi Italia, Grecia și Portugalia; Unele dintre noile state membre precum România, Bulgaria și Polonia; Și, într-o mai mică măsură, Spania și Franța, contribuie mai mult la producția totală de îmbrăcăminte. Pe de altă parte, țările nordice, precum Regatul Unit, Germania, Belgia, Țările de Jos, Austria și Suedia, contribuie mai mult la producția textilă, în special la produsele textile tehnice.

În ceea ce privește performanța comerțului exterior, aproximativ 20% din producția UE este vândută în afara UE, în ciuda accesului limitat la multe piețe din afara UE.

Sectorul a suferit o serie de transformări radicale în ultimele decenii, datorită unei combinații de schimbări tehnologice, evoluției costurilor de producție, apariției unor concurenți internaționali importanți și eliminării cotelor de import după 2004. Companiile și-au îmbunătățit competitivitatea prin reducerea sau încetarea producției în masă a produselor simple și concentrându-se în schimb pe o gamă mai largă de produse cu o valoare adăugată mai mare.

Producătorii europeni sunt lideri mondiali în piețele de textile și neșesute tehnice / industriale (filtre industriale, produse de igienă, produse pentru sectoarele auto și medical etc.), precum și pentru articole de îmbrăcăminte de înaltă calitate cu un conținut ridicat de design. Tendința către produse cu valoare adăugată mai mare trebuie continuată pentru a consolida competitivitatea sectorului textil și al îmbrăcăminteii.

Competitivitatea a fost de asemenea reținută prin subcontractarea sau relocarea instalațiilor de producție pentru activitățile cu forță de muncă intensă, cum ar fi confecționarea articolelor de îmbrăcăminte, către întreprinderile din țările cu costuri reduse ale forței de muncă, în special în zona euro-mediteraneană.

Globalizarea și progresul tehnologic au condus, de asemenea, la o regândire a strategiei de grupare a industriei de textile și îmbrăcăminte. Deși joacă un rol important pentru anumite activități, cooperarea la nivel local, sectorial sau regional s-a dovedit din ce în ce mai insuficientă pentru a asigura că lanțul de producție rămâne în proximitatea geografică apropiată de piața europeană. Prin urmare, gruparea activităților diversificate se bazează acum și pe o arie geografică mai largă, adică zona pan-euro-mediteraneană. În consecință, liderii mondiali sunt mărci din UE. Acest lucru este valabil și pentru brandurile high-end.

Presiunea fenomenului de modă – Industria “fashion”

Moda este un stil sau o practică populară, în special în îmbrăcăminte, încălțăminte, accesorii, machiaj, corp sau mobilier. Moda este o tendință distinctivă și adesea constantă în stilul în care o persoană se îmbracă. Sunt stilurile predominante în comportament și cele mai noi creații ale designerilor de textile. Deoarece termenul mai tehnic este legat în mod regulat de termenul "fashion", utilizarea acestuia a fost retrogradată la simțuri speciale, cum ar fi îmbrăcăminte fantazie sau uzura de mascaradă, în timp ce "moda" înseamnă în general îmbrăcăminte, inclusiv studiul acesteia. Deși aspecte ale modei pot fi feminine sau masculine, unele tendințe sunt androginice.

Noțiunea de industrie a modei mondiale este un produs al epocii moderne. Înainte de mijlocul secolului al XIX-lea, cea mai mare parte a îmbrăcăminteii a fost făcută la comandă. A fost realizat un manual pentru indivizi, fie ca producție de origine, fie la comandă de la designeri și croitorii. La începutul secolului al XX-lea - odată cu creșterea noilor tehnologii, cum ar fi mașina de cusut, creșterea capitalismului global și dezvoltarea sistemului de producție din fabrică și proliferarea punctelor de vânzare cu amănuntul, cum ar fi magazinele de îmbrăcăminte – hainele au ajuns să fie produse în masă în dimensiuni standard și vândute la prețuri fixe.

Deși industria modei s-a dezvoltat în primul rând în Europa și America, începând din 2015, este o industrie internațională și extrem de globalizată, cu îmbrăcăminte deseori concepută într-o țară, fabricată în altă țară și vândută în întreaga lume. De exemplu, o companie de modă americană ar putea să creeze țesături în China și să aibă hainele fabricate în Vietnam, finisate în Italia și transportate într-un depozit din Statele Unite, pentru a fi distribuite la magazinele de vânzare cu amănuntul la nivel internațional. Industria modei a fost de mult timp unul dintre cei mai mari angajatori din Statele Unite și rămâne așa și în secolul 21. Cu toate acestea, ocuparea forței de muncă din S.U.A. a scăzut considerabil, deoarece producția a crescut din ce în ce mai mult în străinătate, în special în China. Deoarece datele despre industria modei sunt raportate în mod tipic pentru economiile naționale și exprimate prin numeroase sectoare separate ale industriei, cifrele agregate pentru producția mondială de textile și îmbrăcăminte sunt dificil de obținut. Cu toate acestea, prin orice măsură, industria îmbrăcăminte reprezintă o parte semnificativă a producției economice mondiale.

Această industrie are 4 nivele:

- Producția de materii prime, în special fibre și textile, dar și piele și blană;
- Producția de produse de modă de către designeri, producători, antreprenori și altele;
- Vânzările cu amănuntul;
- Diverse forme de publicitate și promovare.

Tehnologia joacă un rol important în majoritatea aspectelor societății de astăzi. Influențele tehnologice sunt din ce în ce mai evidente în industria modei. Noile evoluții modelează și creează tendințe actuale și viitoare.

Aceste evoluții, cum ar fi tehnologia pe care o poți purta, au devenit o tendință importantă în modă și vor continua să avanseze în privința mai multor aspecte cum ar fi îmbrăcăminte construită cu panouri solare care percep dispozitive și țesături inteligente care sporesc confortul purtătorului schimbând culoarea sau textura pe baza schimbărilor de mediu.

Pe măsură ce suferim o încetinire economică globală, credința "Petreceți acum, gândiți-vă mai târziu" devine mai puțin relevantă în societatea noastră. Consumatorul de astăzi tinde să fie mai conștient de consum, căutând opțiuni destul de suficiente și mai bune, mai durabile. Oamenii au devenit, de asemenea, mai conștienți de impactul pe care consumul lor de zi cu zi îl are asupra mediului și societății. Ei caută modalități de a-și media dorințele materiale cu scopul de a face mai mult bine în lume. O economie liniară se schimbă treptat într-o direcție circulară.

În sistemul economic liniar de astăzi, producătorii extrag resursele pământului pentru a face produse care în curând vor fi aruncate în depozitele de deșeuri, pe de altă parte, sub modelul circular, producția de bunuri funcționează ca sisteme în natură, unde deșeurile devin alimentul și sursa de creștere pentru ceva nou. Companiile precum MUD Jeans, cu sediul în Olanda, angajează o schemă de leasing pentru blugi. Această companie olandeză "reprezintă o nouă filosofie consumatoare, care este de a folosi în loc de a deține", potrivit site-ului MUD. Conceptul protejează, de asemenea, compania de prețurile volatile ale bumbacului. Consumatorii plătesc 7,50 euro lunar pentru o pereche de blugi; După un an, pot să-i înapoieze la Mud, să le comercializeze pentru o pereche nouă și să înceapă un alt contract de închiriere. MUD este responsabil pentru orice reparație în timpul perioadei de închiriere. O alta companie de moda etica, Patagonia a infiintat primul magazin multi-seller pe eBay pentru a facilita vanzarile second-hand; Consumatorii care iau angajamentul pentru "Common Threads" pot vinde în acest magazin și au echipamentele lor listate la secțiunea "Gear Used" de la Patagonia.com.

Consumul ca pondere a produsului intern brut în China a scăzut timp de șase decenii, de la 76% în 1952 la 28% în 2011. China intenționează să reducă tarifele pentru o serie de bunuri de consum și să-și extindă planul de viză de tranzit de 72 de ore pentru mai multe orașe. În efortul de a stimula consumul intern.

Anunțul reducerii impozitelor de import urmează schimbărilor în iunie 2015, când guvernul a redus cu jumătate tarifele la îmbrăcăminte, produse cosmetice și alte bunuri. Printre aceste

schimbări au introdus și restituirea mai ușoară a impozitelor pentru cumpărătorii din străinătate și deschiderea accelerată a mai multor magazine duty-free în orașele acoperite de regimul de vize de 72 de ore. Viza de 72 de ore a fost introdusă la Beijing și Shanghai în ianuarie 2013 și a fost extinsă la 18 orașe chinezești. Potrivit rapoartelor, în același timp, cheltuielile chinezilor de consum în alte țări, cum ar fi Japonia, au încetinit, chiar dacă yenul a scăzut. Există în mod clar o tendință în următorii 5 ani ca piața internă de modă să arate o creștere.

Toți consumatorii au nevoi și cerințe diferite la care producătorii trebuie să se adapteze. Nevoile unei persoane se schimbă frecvent, motiv pentru care există tendințe de modă. Un factor important care trebuie luat în considerare atunci când se gândește la nevoile consumatorilor este demografia-cheie a clientului. Genul, vârsta, venitul și chiar profesia pot ajuta compania să înțeleagă mai bine nevoile clienților.

Adeșea consumatorii trebuie să li se spună ce doresc. Companiile de modă trebuie să-și facă cercetările pentru a se asigura că, cunosc nevoile clienților lor înainte de a dezvolta soluții. Steve Jobs a spus: "Trebuie să începeți cu experiența clientului și să lucrați apoi la tehnologie. Nu puteți începe cu tehnologia și să încercați să aflați unde o veți putea vinde".

CONCLUZII

După analiza realizată asupra industriei textile putem observa importanța acesteia pe teritoriul Uniunii Europene. Aceasta industrie aduce o mare parte din venituri și este într-o continuă dezvoltare. În același timp, companiile prezente în piață oferă aproximativ 2.500.000 de locuri de muncă în Uniunea Europeană.

Industria textilă va fi întotdeauna un bun participant la dezvoltarea și creșterea economiei la nivel european.

În ceea ce privește concurența pe această piață, pe măsură ce aceasta va crește, odată cu apariția unor noi "jucători", firmele trebuie să creeze o bază solidă din care să existe.

Pentru a concura, una care recunoaște că există competiție se va baza pe avantajul costurilor și se va concentra din ce în ce mai mult pe proximitatea pieței, calitate, design și flexibilitate. Firmele mici, cu resurse reduse nu vor putea aplica îmbunătățirea eficienței, a calității, a flexibilității și a gradului de conștientizare a pieței, dacă accesul la informații, facilități și servicii va fi restricționat.

În prezent, industria textilă a UE este necompetitivă în ceea ce privește costul factorilor, dar este mai bine plasată în termeni de alți factori, în special compoziția cererii, industriile susținute locale și rivalitatea locală. Asta permite producătorilor locali să fie competitivi.

În viitor, dacă tendințele actuale ar fi neschimbate, atunci ar exista și mai multe oportunități pentru companiile din UE de a supraviețui și chiar de a se lărgi.

Chiar dacă producătorii din top continuă să crească, producătorii din UE trebuie să acorde atenție amenințărilor tot mai accentuate a pieței în creștere de către mulți dintre producătorii cu cost redus al forței de muncă din Orientul Îndepărtat.

Deși până acum mediul lor local nu le permite să fie competitivi pe piața europeană, trebuie să recunoaștem că atât inovarea și îmbrăcămintea ca stil de viață va deveni din ce în ce mai răspândită în viitorul apropiat. Companiile europene trebuie, prin urmare, să adopte strategii care să le permită

Aceștia trebuie să-și consolideze actualele investiții locale, amintindu-și că "susținut competitiv avantajul într-o industrie se dezvoltă în afara interfeței de auto-consolidare a avantajelor în mai multe domenii, ceea ce creează un mediu dificil pentru concurenții străini".

Producătorii europeni vor trebui să dezvolte strategii competitive multilaterale în raport cu tendințele cererii și cu cele ale comportamentului sistemelor naționale de distribuție.

BIBLIOGRAFIE

1. Ashton, T. S. (1979). *The Industrial Revolution, 1760–1830*. Oxford.
2. Berg, M, Hudson, P., Sonenscher, M. (1983). *Manufacture in Town and Country Before the Factory*. Cambridge, U.K.
3. Clark, A. (1982). *The Working Life of Women in the Seventeenth Century*. London.
4. Coleman, D. C. (1969). An Innovation and Its Diffusion: The 'New Draperies', *Economic History Review*, vol. 2, pp. 417–429.
5. Davis, R. (1973). *The Rise of the Atlantic Economies*. Ithaca, N.Y.
6. Boucher, F. (1987). *20,000 Years of Fashion: The history of costume and personal adornment*. New York: Harry N. Abrams.
7. Jenkins, D. (2003). *The Cambridge History of Western Textiles*, Cambridge, UK: Cambridge University Press.
8. Payne, B., Winakor, G., Farrell-Beck, J. (1992). *The History of Costume, from the Ancient Mesopotamia to the Twentieth Century*, New York: Harper Collins.

ASPECTE SOCIALE ALE IMIGRAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Lector univ., Iacob COCOȘ

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

Population migration being a component part of contemporary society, undergo changes at every stage of the society development. With the new production and communication technologies, with changing social and geopolitical character in the world, also appear and the new trends in population migration. The existence of different classification approaches and the social structure of population migration, the diversity of forms and types reflect the complexity and unevenness of this social phenomenon. Immigration issues have become quite current in the Republic of Moldova once with gain independence and liberalization of foreign relations. External migration processes are a compulsory element of the phenomenon of globalization, with a growing influence on demographic processes within the republic.

In this article are analysed the social aspects of immigration of the population in the Republic of Moldova as: immigration to work, studies, family reunion. This phenomenon is important for the population, because the quality of immigrants as a whole depends on the socio-cultural evolution of society.

Key words: migration, immigration, migratory flow, emigration.

JEL CLASSIFICATION: R23

Migrația populației fiind parte componentă a societății contemporane, suferă schimbări la fiecare etapă de dezvoltare a societății. Odată cu noile tehnologii de producție și comunicații, cu schimbarea caracterului social și geopolitic în lume, apar și noile tendințe ale migrației populației. Existența diferitor abordări de clasificare și a structurii sociale ale migrației populației, diversitatea formelor și tipurilor reflectă complexitatea și neuniformitatea acestui fenomen social. Transformările ce au loc la etapa contemporană sunt strâns legate de creșterea vădită a rolului științei, învățământului, progresului tehnologic și dezvoltarea economiei mondiale care puternic influențează importanța factorilor ce schimbă activitatea umană. Pe lângă aceasta în condițiile actuale unul din principalii factori ce determină dinamica proceselor socio-economice este mobilitatea și migrația populației. Evoluția social-economică, cat și politică în ultimii ani creează în ultimii ani unele premise a unor schimbări în domeniul migrației, impunând acordarea unei atenții considerabile față de această problemă atât la nivel național cât și global. Migrația ca fenomen demografic aduce multe probleme ce țin de mișcarea și plasarea forței de muncă, lezarea drepturilor omului, pătrunderea în țară a străinilor, traficul ilegal de ființe umane, înrăutățirea situației criminogene.e.t.c.

Problemele imigrației au devenit destul de actuale în Republica Moldova odată cu obținerea independenței și liberalizării relațiilor externe. Procesele migraționiste externe constituie un element obligatoriu al fenomenului globalizării, având o influență tot mai mare asupra proceselor demografice din interiorul republicii.

În prezent, în Republica Moldova, ca și în alte state cu economia în tranziție, soldul migratoriu este negativ. Astfel, în perioada anilor 1993-2016, numărul celor plecați definitiv peste hotare a depășit de 4,1 ori numărul celor veniți. Dacă mai luăm în vedere și migrația temporară de muncă, care este foarte dificil de a o determina dacă este temporară sau definitivă, cifrele vor deveni mult mai impunătoare. Este cunoscut faptul că instituțiile statului din domeniu, dar și autoritățile locale nu cunosc starea reală a celei mai mare părți a emigranților din Republica Moldova, ce nu poate reda un tablou real al acestui fenomen. Aprofundarea decalajului de dezvoltare economică dintre R. Moldova și statele Europei de Vest, încurajează tot mai mult fluxurile migratorii externe, determinând emigrarea masivă a populației R. Moldova. Imigrația ca parte componentă a fenomenului migraționist are o importanță evidentă în formarea populației unui stat, nu numai ca

structură demografică, dar și ca calitatea populației. Sunt cunoscute politici imigraționiste a unor state care au cerințe riguroase față de potențialii imigranți ca de exemplu Canada.

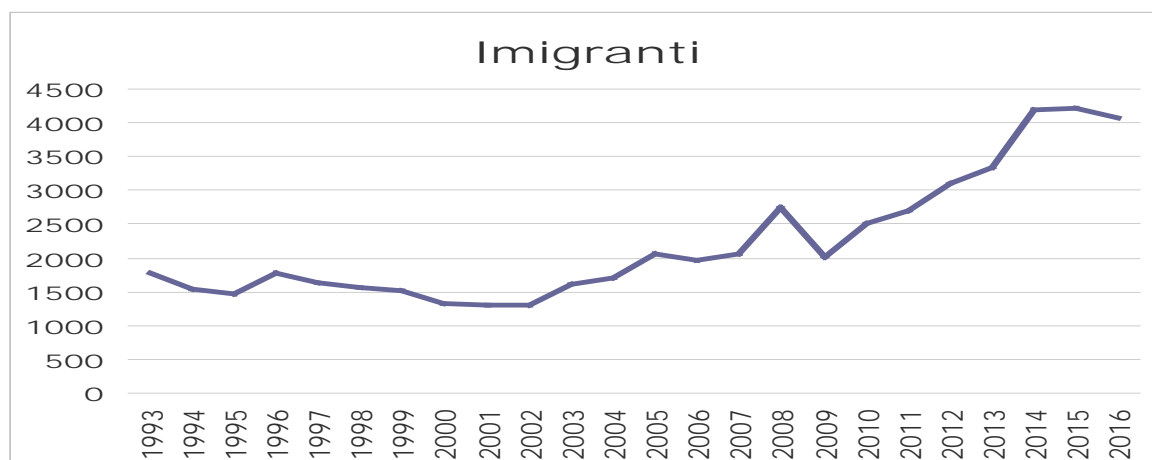

Fig.1 Dinamica imigrațiilor în Republica Moldova. Calculat în baza datelor BNS.

În același timp, se înregistrează și unele fluxuri de imigrare. Dinamica imigrațiilor în perioada contemporană are un trend pozitiv pe întreaga perioadă de cercetare, cu unele perioade scurte de mic declin. (fig.1) În perioada anilor 1993-2010, numărul imigranților legali a fost de 31876 persoane, cu o tendință de creștere vădită în ultimii ani, unde numărul sosirilor este de 21622 persoane. În prima perioadă în mediu pe an soseaua circa 1770 persoane, în ultimii ani numărul sosirilor sau dublat și reprezintă 3603 persoane. Scopul imigrării este diferit, însă se evidențiază trei motive de bază: imigrația de familie – 39,3%, la studii – 35,2% și la muncă – 25,5% în prima perioadă. Din 2010 sa schimbat și metologia statistică, adăugându-se și alte scopuri de imigrație. În ultimii ani se observă o modificare a structurii imigranților conform scopului sosirii. A crescut ponderea sosirilor la muncă ce reprezintă 30% și a scăzut la studii 21,5%, întregirea familiei 32,9% față de perioada precedentă. În general se observă un trend negativ la imigrația de studii și de familie, și un trend pozitiv la imigrația de muncă pe întreaga perioadă 2011-2016.

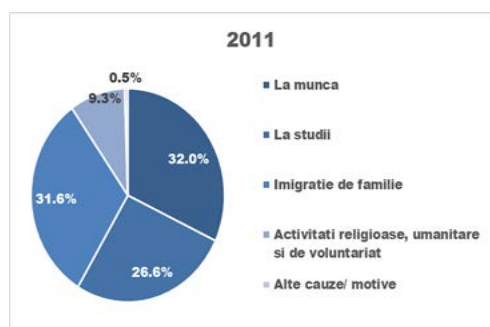

Fig.2 Imigrația după scopul sosirii în 2011.

Calculat în baza datelor BNS.

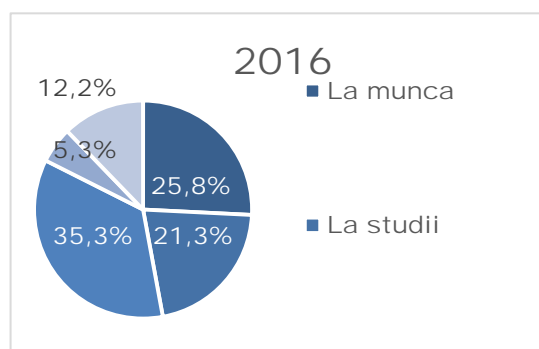

Fig. 3 Imigrația după scopul sosirii în 2016.

Calculat în baza datelor BNS

Să vorbim despre unele legități în privința imigrației este destul de dificil, fapt ce ne demonstrează diagramele din figurile nr 2, 3. Diferențele la nivel de ani cu cele pe întreaga perioadă nu sunt esențiale, dar analizând figurile de mai sus observăm unele diferențe evidente în scăderea ponderii scopului de muncă și studii și o creștere a celorlalte scopuri între anii 2011 și 2016, fapt ce ne demonstrează că nu avem explicații logice a acestui fenomen.

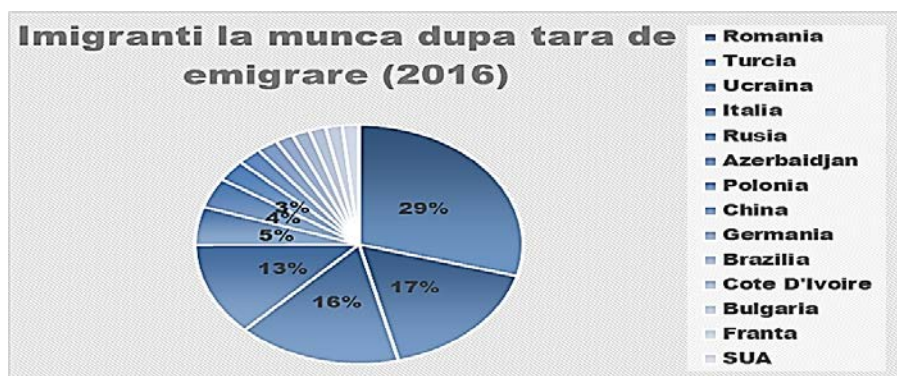

Fig.4 Imigranți la muncă după țara de emigrare. Calculat în baza datelor BNS.

În figura de mai sus observăm ponderea esențială a imigranților din primele patru state cărora le revine 75% din totalul persoanelor sosite în Moldova la muncă, ce se explică nu numai prin proximitatea teritorială a României și Ucrainei, dar și Turciei, Italiei ca unii din principalii parteneri economici a statului nostru. Rusia, Azerbaidjan, Polonia cu procentajul respectiv sunt niște parteneri tradiționali în timp. Celelalte state având o pondere neesențială.

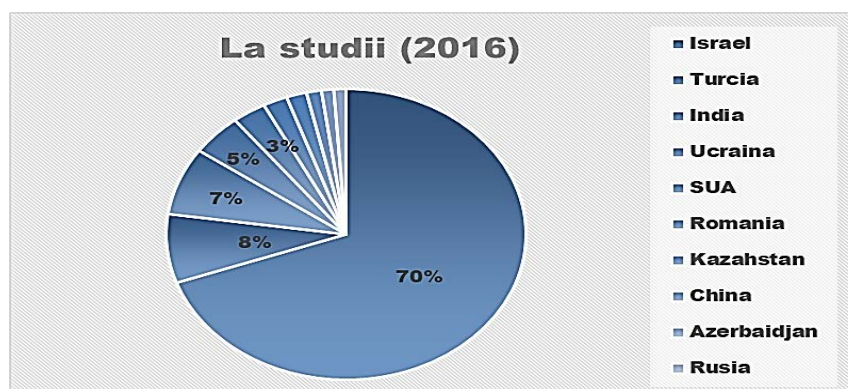

Fig.5 Imigranți la studii după țara de emigrare. Calculat în baza datelor BNS.

Ceea ce privește imigrațiile la studii are complex alte aspecte spațiale vedem o pondere de 90% din totalul persoanelor revin la patru state. Evident că majoritatea imigranților sunt studenți la Universitatea de Medicină mai ales cei din Israel și India.

Imigrațiile de familie au o geografie destul de clară și se explică în primul rând prin legăturile tradiționale a poporului nostru cu cele șapte state din listă fiind republici unionale a fostei URSS unde în perioada sovietică au emigrat un număr esențial de moldoveni, mai ales în Rusia și Ucraina. În ultima având și un număr mare de conaționali în regiunile Odesa și Cernăuți.

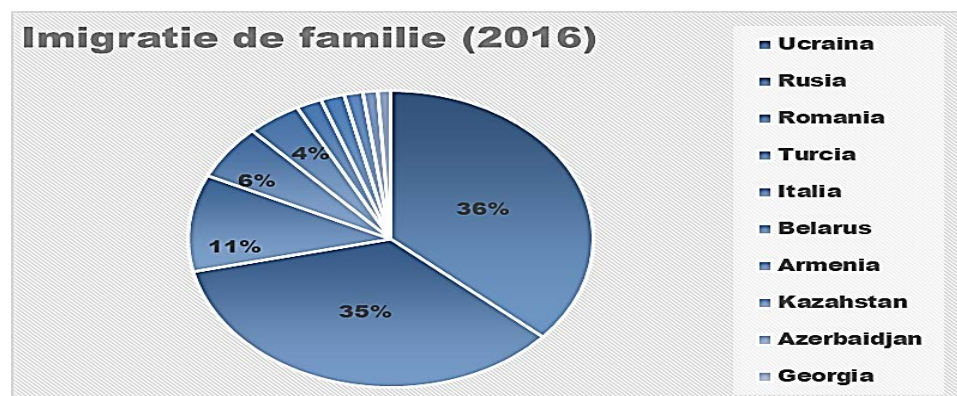

Fig.6 Imigranți de familie după țara de emigrare. Calculat în baza datelor BNS.

Locul trei al României este evident deoarece legăturile de după independență dintre statele noastre au demonstrat deschiderea ultimei față de populația din Republica Moldova, nu numai prin acordarea de cetățenie, dar și a unui număr mare de studenți moldoveni care își fac studiile peste Prut. Căsătoriile tot mai frecvente dintre cetățenii ambelor state reflectă acest fenomen. În Italia avem cea mai mare diasporă în cadrul spațiului european.

Concepția statului și a societății despre locul și rolul imigranților în dezvoltarea socio-economică a țării, exprimată într-o politică adecvată de imigrare, are o semnificație determinată pentru rata fluxului de imigrare și rezultatele acestuia.

Sarcinile prioritare în domeniul imigrării ar fi:

- dezvoltarea politicii de imigrare pentru atragerea moldovenilor rezidenți peste hotare;
- dezvoltarea unui cadru legislativ unic, care și reglementeze problemele imigrării;
- îmbunătățirea stocului de informații privind imigranții din țară prin implementarea și dezvoltarea Sistemului informațional integrat automatizat „ Migrație și Azil”;
- crearea condițiilor pentru integrarea culturală și socială a imigranților, în paralel cu păstrarea identității proprii a acestora;
- reglementarea procedurilor ce asigură recunoașterea legală a educației și a calificării acestora.

Un rol important revine structurilor statale în controlul ieșirii și intrării tuturor categoriilor de migranți și combaterii imigrației ilegale de muncă.

Implementarea concepției politicii migraționiste va permite reglementarea eficientă a proceselor de migrare, întărirea securității frontierei de stat, crearea unei bănci de date despre toate categoriile de migranți, efectuarea evidenței cetățenilor străini și a apatrizilor pe teritoriul țării, prognozarea fluxurilor migratorii, preîntâmpinarea și combaterea migrației ilegale și a traficului de ființe umane. E nevoie de un curaj adecvat pentru combaterea activității criminal mafiotice în condițiile de criza profundă și sărăcia actuală din țară.

BIBLIOGRAFIE

1. Matei C., ș.a., *Impactul migrației populației asupra situației demografice din Republica Moldova*. ASEM, Chișinău, 2006, 178 pag.
2. Date statistice a BNS.
3. *Mișcarea migratorie a populației R. Moldova pe anii 2000-2007*. Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova. Chișinău, 2009.

TENDINȚE DE VALORIFICARE A ENERGIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

¹Drd., Bogdan PASCU

²Drd., Ovidiu BUZOIANU

^{1,2}Academia de Studii Economice din București
Piața Romană 6, București, România
Tel.+4021319.19.00 <http://www.ase.ro>

Abstract

Europe needs to ensure secure, sustainable, affordable and competitive energy for all its citizens and businesses. The Energy Union - based on five mutually supportive dimensions - energy security, solidarity and trust; the internal energy market; energy efficiency as a contribution to the moderation of energy demand; decarbonisation of the economy; and research, innovation and competitiveness - is intended to address these challenges. Due to high oil prices and also to the decrease in constant technological progress, renewable resources have become more competitive and have developed to a large extent in the last two decades. Financial support given to renewable resources was provided through green certificates and/or preferential tariffs borne directly by consumers.

Key words: energy, fuels, sustainability, consumption, imports, exports

JEL CLASSIFICATION: E21, K32, P48

1. Introducere

Acest articol oferă o imagine de ansamblu a economiei de energie în Uniunea Europeană (UE) în anul 2016, pe baza datelor anuale din fiecare stat membru. Tendințele sunt identificate pentru principalele produse energetice în vederea producției de energie primară, importurile și exporturile, consumul intern brut și consumul final de energie.

Sectorul energetic european trece prin una dintre cele mai importante schimbări de transformare din istoria sa. Schimbările tehnologice accelerate, schimbarea preferințelor consumatorilor, aplicarea TIC, precum și agenda politicii UE privind clima și energia în evoluție, oferă provocări fără precedent și oportunități importante pentru sectorul energetic. În mijlocul tranziției energetice, Europa are nevoie pentru a asigura energie sigură, durabilă, la prețuri accesibile și competitive pentru toți cetățenii și întreprinderile sale. Uniunea energetică este răspunsul UE pentru a face față acestor provocări, iar această publicație prezintă cele mai recente situația actuală în sectorul energetic, în contextul celor cinci piloni ai strategiei Uniunii Energetice.

Generarea totală de energie în UE la nivelul anului 2016 a fost de 3,025 TWh, ceea ce reprezintă o scădere cu 3% din generarea de combustibil ars în anul precedent. Ponderea SRE în mixul de energie a crescut cu surse de energie regenerabile și astfel a devenit pentru prima dată, cea mai mare sursă de energie electrică UE în 2014, care cuprinde 28% din totalul energiei.

În toamna anului 2008, UE și economia mondială a intrat în cea mai abruptă criza înregistrată încă din anii 1930. Analizii economici, inclusiv organismele oficiale, cum ar fi FMI, OCDE și Comisia Europeană (DG ECFIN), au publicat previziuni sumbre cu privire la activitatea economică și de creștere privind viziunea economică pe termen mediu și pe termen lung. Uneori acestea au fost revizuite în mod drastic față de 2007, pentru a reflecta creșterea economică semnificativ mai mică. În plus, legislația care va afecta în mod semnificativ cererea și producția de energie a fost adoptată atât în UE și la nivel național. Atât criza și noua legislație a făcut imperativă conceperea unui nou scenariu de bază de energie.

2. Producția de energie primară la nivelul UE

Producția primară de energie în cadrul UE-28 la nivelul anului 2016 a fost de aproape 767.000 kilotone, cu 0,8% mai mic decât în 2015. Cea mai mare scădere a fost în producția de gaz (8,2%), urmat de combustibili solizi (3,0%), care continuă să scadă an de an, respective energia nucleară (2,2%). O creștere majoră a fost înregistrată pentru energiile regenerabile cu 3,8%, iar deșeurile neregenerabile cu 3,9% (vezi figura 1). Energie termică nucleară a reprezentat cea mai mare pondere în producția de energie primară în UE-28 în 2016 (28,9%), urmat de energii regenerabile (26,7%), combustibili solizi (18,9%), gaze naturale (14,0%), produse petroliere (9,8%) și deșeurii neregenerabile (1,7%). De-a lungul ultimului deceniu (2006-2016), tendința în producția de energie primară a fost negativă pentru combustibilii fosili și energia nucleară. Producția de produse petroliere a înregistrat cea mai mare scădere (43,9%), în timp ce producția de gaz a scăzut cu 43,5%. Cu toate acestea, a existat o tendință pozitivă în producția de energie din surse regenerabile în aceeași perioadă, cu o creștere de 71,0%.

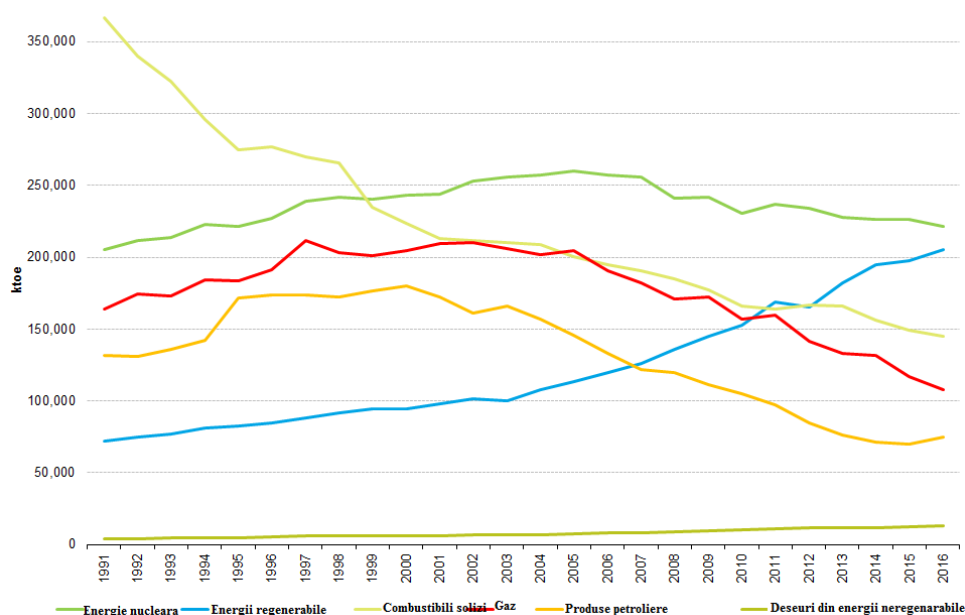

Figura 1- Producția de energie primară, UE-28, 1991-2016

Sursa: Eurostat

3. Importuri și exporturi în cadrul UE

Scăderea producției de energie primară în UE-28 în ultimele decenii a dus la creșterea importurilor de produse energetice și de energie primară. Cantitatea de gaze naturale importate a reprezentat dublu în perioada 1991-2016 la 341 Mtoe (vezi figura 2), cu toate că există o ușoară scădere începând cu anul 2010, dar a crescut din nou în anul 2015. Țițeiul rămâne pe primul loc în ceea ce privește cantitățile importate, deși pentru 2015, cifra a fost de 555 Mtep, 11,0% mai mic decât în urmă cu 10 de ani. Exporturile sunt mult mai mici decât importurile. În 2016, motorina / diesel (aproape 106 Mtep) se situa pe primul loc, urmat de gazele naturale (94 Mtep) și benzină (85 Mtep). Nu trebuie uitat faptul că datele privind importurile și exporturile includ comerțul intra-UE.

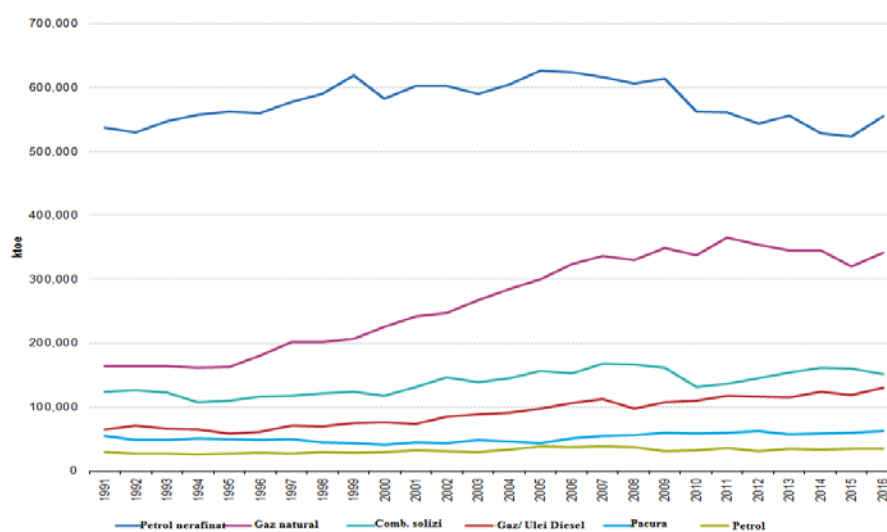

Figura 2- Importurile de produse energetice selectate, UE-28, 1991-2016

Sursa: Eurostat

4. Consumul intern brut de energie la nivelul UE

Consumul intern brut de energie în UE-28 la nivelul anului 2016 a fost de 1 627 Mtep, 1,2% mai mic decât în 2015 (vezi Figura 3). Acesta a fost relativ stabil în perioada 1991-2010, cu o scădere puternică în 2009, ca urmare a crizei financiare și economice. În 2009, consumul intern brut de energie a scăzut cu 5,8% față de 2008. Scăderea a fost în cea mai clară combustibili solizi cu 11,9%, urmată de gaz (6,4%) și produse petroliere cu 5,7% fiecare. Totodată a existat o redresare în anul 2010, atunci când consumul intern brut de energie a crescut cu 3,8%, apoi urmate de scăderi consecutive, până în 2015. Consumul intern brut în 2013 a fost doar sub nivelul înregistrat în 1991 și în 2016 a fost de 2,5% sub nivelurile din 1991.

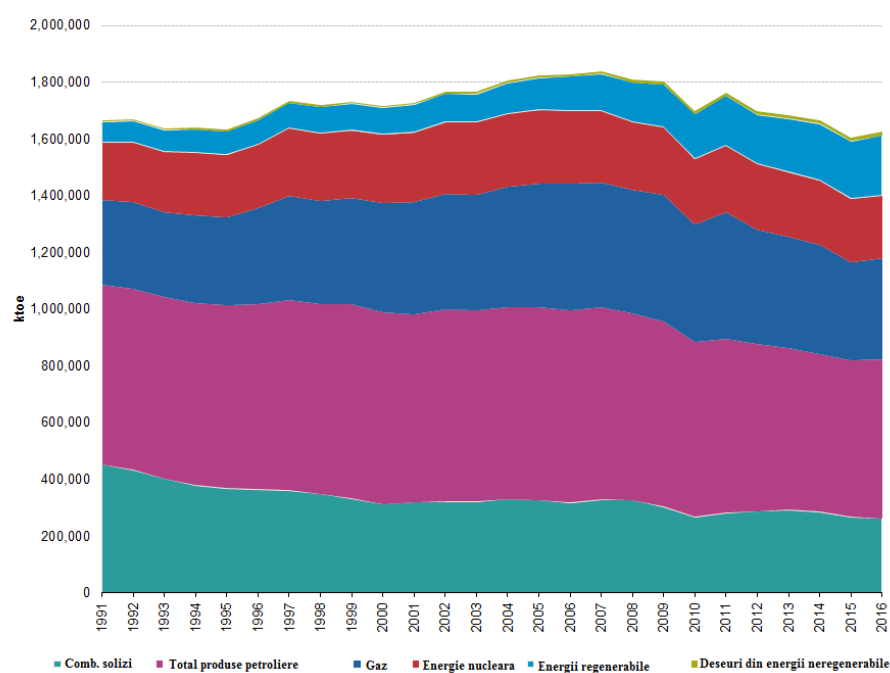

Figura 3- Consumul de intern brut de energie, UE-28, 1991-2016

Sursa: Eurostat

În ceea ce privește structura consumului intern brut de energie în 2016, produsele petroliere au deținut cea mai mare pondere (34,4%), urmat de gaz (22,0%) și combustibilii fosili solizi (16,1%). Ponderea energiei nucleare a fost de 13,6%, iar energiile regenerabile au reprezentat 13,0%. Din anul 1991, cantitatea și ponderea combustibililor solizi a scăzut semnificativ (de la 27,2% în 1991, la 18,6% în anul 2000, la 16,1% în 2016). Pe de altă parte, sursele regenerabile de energie au crescut ponderea din total, de la 4,3% în 1991, până la 5,7% în 2000, până la 13,0% în 2016, în timp ce gaze naturale a crescut de la 17,9% în 1991, la 22,9% în 2000 și la 22,0% în 2016.

Amestecul de combustibili și acțiunile lor în consumul intern brut de energie în diferite țări depind de resursele naturale disponibile, structura economiilor lor și de asemenea, alegerile naționale în sistemele energetice. În 2016, 72,5% din totalul de energie în UE-28 a fost produsă din surse fosile (cărbune, țiței, gaze naturale). Numai în 3 țări din UE, ponderea combustibililor fosili în consumul intern brut de energie s-a situat sub pragul de 50% (Suedia 27,6%, Franța 47,3% și Finlanda 45,3%). Trebuie remarcat faptul că Franța și Suedia au fost statele cu cea mai mare contribuție a energiei nucleare la consumul intern brut de energie (43,7% și 30,7%, respectiv).

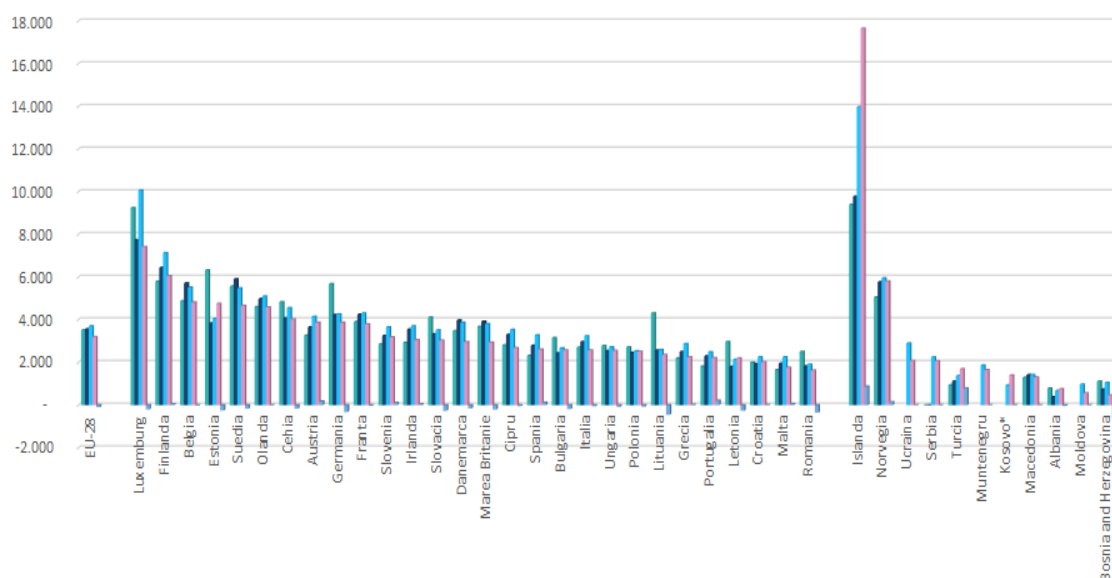

Figura 4- Consumul intern brut de energie pe cap de locuitor, 1991-2000-1999-2016
Sursa: Eurostat

Cele mai mari cote de produse petroliere totale în consumul intern brut de energie au fost observate în cazul unor state, după cum urmează: Cipru 92,8%, Malta 85,4% și Luxemburg 63,1%. Acest lucru se datorează caracteristicilor naționale specifice: Malta și Cipru sunt situate pe insula mici, în timp ce consumul de Luxemburg este afectat de „turismul pentru combustibil” din cauza prețurilor mai mici ale combustibililor utilizați în sectorul transporturilor. Gazele naturale au reprezentat acțiuni variind de la 37,6% în Țările de Jos la sub 2% în Suedia, Cipru și Malta. Gazele naturale au reprezentat de asemenea, o sursă importantă de energie în Italia și Regatul Unit, cu o pondere de peste 30%. În două țări, Letonia și Suedia, energiile regenerabile au reprezentat peste 35% din consumul intern brut de energie în 2016 (35,1% și 40,5%, respectiv). Cea mai mică pondere a energiei din surse regenerabile în consumul intern brut a fost în Malta (2,6%), Țările de Jos (4,7%) și Luxemburg (4,9%). În 2015, existau 14 state membre cu centrale nucleare, cea mai mare pondere a acestora situându-se în Franța (o cotă de 43,7% din consumul de căldură nucleară în intern brut de energie), urmată de Suedia (30,7%), Slovacia (24,1%), Slovenia (22,1%) și Bulgaria (20,5%).

În 2016, Luxemburg și Finlanda au avut consumul intern brut de peste 6 țep pe cap de locuitor. În Malta și România, consumul a fost sub 2 țep pe cap de locuitor (*vezi figura 4*). Acest indicator este influențat de structura industriei în fiecare țară, gradul de severitate al vremii de iarnă, precum și de alți factori, cum ar fi turismul de combustibil în cazul Luxemburgului. Media UE-28 la nivelul anului 2016 a fost de 3,2 țep pe cap de locuitor, iar în intervalul 1991- 2016, media UE-28 a scăzut cu 8,9%. Cea mai mare creștere a consumului intern brut pe cap de locuitor între 1991 și 2016 a fost observată în Portugalia (21,7%), urmată de Austria (18,5%) și Spania (12,8%), în timp ce cea mai mare scădere a fost observată în Lituania (45,1%), România (34,8%) și Germania (31,9%).

5. Dependența energetică la nivelul UE

Consumul intern brut reprezintă cantitatea de energie necesară pentru a satisface nevoile energetice ale unei țări sau a unei regiuni. Raportul dintre importurile nete și a consumului intern brut indică capacitatea unei țări sau regiuni pentru a satisface toate nevoile sale de energie. Cu alte cuvinte, se arată măsura în care o țară sau o regiune este dependentă de importurile de energie. Acest lucru este ilustrat în figură 5, unde proporția de lumină colorată a coloanei arată importurile nete cu privire la consumul intern brut de energie. În 2016, în UE-28, cea mai mare nevoie a fost pentru produsele petroliere, 602 Mtep, din care au fost importate 88,8%. Pentru gaze naturale nevoile în 2016 a fost de 358 Mtep, 69,1% din ea acoperită de importuri. Producția de combustibili solizi în UE-28 a fost în declin în ultimele două decenii. Tendința îndelungată începând cu anul 1991, când dependența de importuri a fost de 44,3%, arată o dependență crescută de import. La nivel agregat, acest lucru este în creștere pentru toți combustibilii, cu toate acestea, în ultimii ani, o oarecare stabilizare a acestei creșteri este evident, astfel că din 2005 până în 2016, dependența de importuri este în intervalul 52,1% - 54,0%).

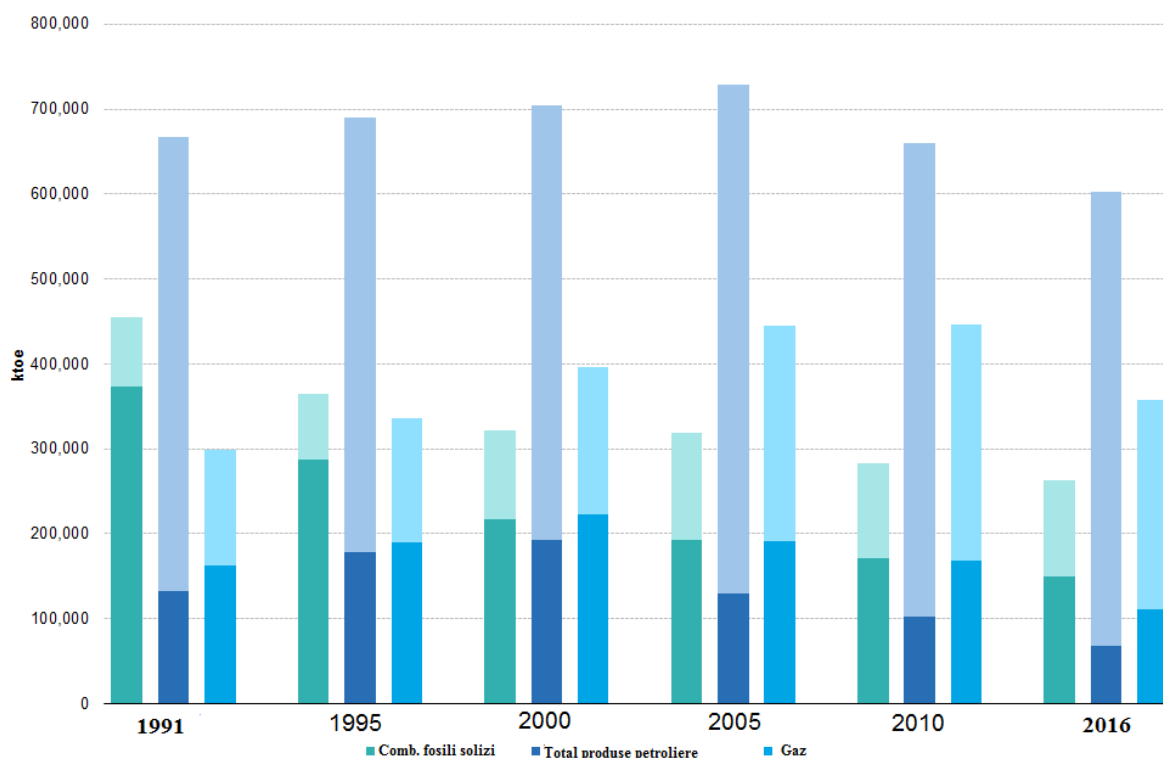

Figura 5- Dependența energetică de combustibil, UE-28, 1910-1995-2000-2010-2016

Sursa: Eurostat

6. CONCLUZII

Statisticile energetice se afla în centrul atenției datorită importanței strategice a energiei pe agenda de creștere economică competitivă și durabilă. În ultimii ani, Uniunea Europeană s-a confruntat cu mai multe probleme importante care au împins energia spre partea superioară a agendelor politice naționale și europene. Statisticile energetice au furnizat informații cruciale pentru factorii de decizie politică: volatilitatea prețurilor petrolului, întreruperi ale aprovizionării cu energie provenind din țări terțe, penele de curent agravate de conexiuni ineficiente între rețelele naționale de energie electrică, precum și dificultățile de acces pe piață pentru furnizorii în ceea ce privește piețele de gaz și de energie electrică. În consecință, un pachet de politică majoră a fost adoptat și a devenit legislație obligatorie, cunoscut sub numele de 20-20-20. Acest „pachet climă și energie” include următoarele obiective pentru 2020: o reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră cu cel puțin 20% sub nivelurile din 1990; cel puțin 20% din consumul final brut de energie al UE să provină din surse regenerabile de energie; cel puțin 10% din transportul de consumul final de energie să provină din surse regenerabile de energie; o reducere cu 20% a consumului de energie primară în comparație cu nivelurile prognozate, să fie realizate prin îmbunătățirea eficienței energetice.

BIBLIOGRAFIE

1. Armaroli N., Balzani V. (2011), *Energy for a sustainable world. From the oil age to a sun- powered future*, Editura Wiley-VCH, Weinheim
2. Comisia Europeană, *Directiva UE 2009/28/CE privind promovarea surselor regenerabile de energie*
3. Comisia Europeană, *Foaia de parcurs pentru energia regenerabilă– Energiile regenerabile în secolul XXI: construirea unui viitor mai durabil (SEC(2016)*
4. Fouquet D., Johansson T.B., (2008), *European renewable energy policy at crossroads - Focus on electricity support, Energy Policy*
5. Gramlich L. (2012), *Regulating Energy Supranationality: EU Energy Policy, European Yearbook of International Economic Law (EYIEL)*
6. Mueller L., Klaus P., (2009), *The European Renewables Sector - present and outlook*
7. Papatulică M., Prisecaru P., (2012), *Promotion of renewable energies in EU, București* Strange T., Bayley A. (2008), *Sustainable Development: Linking economy, society, environment*, Editura OECD, Paris.

EVOLUȚIA ECONOMIEI SUBTERANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA DIN PERSPECTIVA INTEGRĂRII EUROPENE

¹*Drd., Ion ARSENE*

²*Dr. hab., prof. univ., m.c. AȘM, Dumitru MOLDOVAN*

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

When signing the Moldova-EU Association Agreement then its implementation, as well as the European integration aspirations of the Republic of Moldova, there are premises that the underground economy in the Republic of Moldova can be controlled more intensively, but also diminished as a share of GDP.

The experience of the European Union states in controlling and diminishing the phenomena of the underground economy can only be beneficial for Republic of Moldova, and the implementation of the already tested policies can definitely diminish and control the underground economic activities in our country.

The purpose of the research is to study the experience of other states in this field and to understand how the phenomenon could evolve from the perspective of the European integration of the Republic of Moldova.

Researching the experience of other European Union countries in this field will allow the adoption of effective economic policies that will lead to the intensification of the control of the underground economy in Republic of Moldova, but also its decrease.

Throughout the research, it is mainly planned to use the comparison and empirical research method.

Key words: *underground economy, tax evasion, "black work", money laundering, corruption, tax burden, regulatory burden, tax morality.*

JEL CLASSIFICATION: E26

Ținând cont de faptul, că ponderea fenomenelor economice subterane în PIB este mai mică în țările Uniunii Europene, dar și de experiența statelor membre UE în controlul și micșorarea economiei subterane, pornim de la ipoteza, că odată cu parcurgerea proceselor pre-integrare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană fenomenele economice subterane vor putea fi controlate mai intens, dar și micșorate ca pondere în PIB.

Ca exemplu de comparare a fost aleasă România, care a devenit membră a UE din 01 ianuarie 2007. Considerăm că experiența României, în acest domeniu, este, cea mai benefică din câteva considerente:

- I. România a parcurs procesul de integrare relativ recent și respectiv, datele sunt comparabile cu cele din ziua de astăzi.
- II. Economia României, ca și a Republicii Moldova a trecut printr-o perioadă de tranziție la economia de piață.
- III. Cultura și tradițiile din ambele state sunt practic identice.

Cercetătorii din România au studiat evoluția economiei subterane până și după aderarea la Uniunea Europeană. În cazul acestor cercetării au fost analizate dinamica ponderii economiei subterane în PIB până și după aderare, principale forme a activității economice subterane, metode de estimare a economiei subterane, precum și situația economiei subterane în România în comparație cu alte țări a Uniunii Europene sau la nivel de Uniune.

Studiind procesul de aderare a RM la UE, trebuie menționat faptul, că țara noastră a semnat la 28 și 29 noiembrie 2013, Acordul de Asociere, inclusiv pentru o Zonă de liber schimb aprofundat și cuprinzător (ZLSAC) și de liberalizare a regimului de vize cu Uniunea Europeană. România, la rândul său, a semnat Acordul de Asociere la 01 februarie 1993 și pe parcursul a 14 ani a parcurs mai mulți pași până la aderare.

Elaborarea unui program de combatere a economiei subterane presupune remodelarea economiei reale pentru ai determina imunitatea față de anumite manifestări ale economiei subterane, dar și pentru asigurarea permeabilității sale față de acele activități ce pot fi absorbite. Astfel, realizarea unui program de combatere a economiei subterane poate fi descris drept o acțiune ce presupune înțelegerea unor fenomene aparent divergente și mai ales a relațiilor stabilite între acestea. Astfel, putem desprinde următoarele **criterii relevante** care pot sta la baza elaborării unui **plan de combatere a economiei subterane**:

I. Identificarea formelor concrete în care economia subterană se manifestă, presupune elaborarea unui studiu privind evaluarea ponderii evaziunii fiscale în fiecare activitate, pornindu-se simultan de la aspectele teoretice cunoscute și de la modul concret de desfășurare pentru identificarea și înțelegerea particularităților sale.

II. Identificarea cauzelor specifice economiei subterane este un obiectiv la fel de important, deoarece și în această situație în spatele cauzelor universal valabile stau particularități a căror înțelegere atentă este necesară. Astfel, deși o medie rezonabilă a presiunii fiscale sugerează, în principiu, orientarea spre identificarea cu prioritate a altor cauze ale economiei subterane, o examinare analitică, pe grupe de activități, poate să demonstreze existența unor rate marginale ce pot influența în mod determinant comportamentul unor contribuabili. Situația este valabilă și pentru analiza intensității reglementărilor, unde pot exista distorsiuni importante în spatele unor regulamente și norme care, analizate individual, corespund scopului pentru care au fost elaborate

III. Analiza fiecărei situații cu metode economice și asigurarea unui raport echilibrat între măsurile de stimulare și cele coercitive, cunoscut fiind faptul că acestea au un caracter exclusiv juridic, raportându-se la numărul de infracțiuni constatate, la prejudiciile generate de acestea și la propunerile de înlăsprire a măsurilor coercitive.

IV. Asigurarea unui suport economic capabil să absoarbă capacitățile economice și forța de muncă disponibilizată din economia subterană, astfel încât adoptarea unor măsuri de combatere să se realizeze pe fondul unui program de creștere economică, capabil să ofere alternative atât persoanelor dispuse să renunțe la desfășurarea activității în această zonă, cât și pentru consumatorii mărfurilor și serviciilor oferite de aceștia. În aplicarea acestui principiu, trebuie ținut seama de faptul că, pe lângă marii profitori, un număr important de persoane își asigură strict supraviețuirea din veniturile realizate ilicit sau consumând produse de contrabandă.

V. Continuitatea programelor și fixarea unor obiective realiste, corelate permanent cu cele similare derulate pe plan internațional, presupun consecvența aplicării măsurilor cu rezultate pe termen mediu și lung, forța acestora fiind stabilită de practicile zonei în care se desfășoară activitatea, evitând astfel migrația capitalurilor spre fiscalizări mai blânde.

Pe parcursul cercetării au fost comparate situația din Republica Moldova și România privitor la principalele forme și cauze ale economiei subterane, pentru a identifica situația României în acest aspect, precum și oportunități de îmbunătățit în țara noastră.

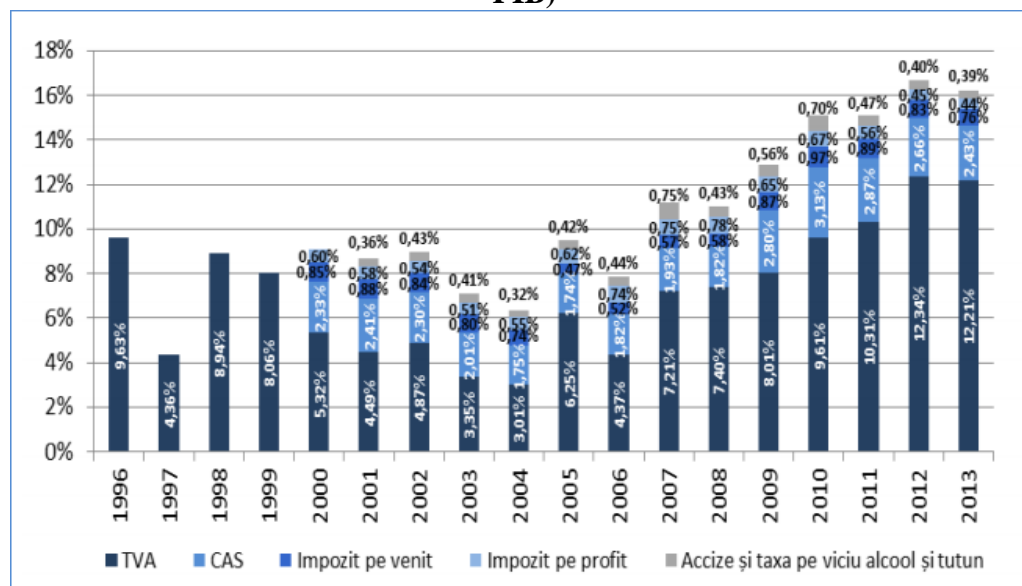
Dacă ne referim la principalele forme de manifestare ale economiei subterane, acestea sunt:

- Evaziunea fiscală
- Munca „la negru”
- Procesul de spălare a banilor
- Corupția
- Activități violente ale economiei subterane (terorismul, contrabanda, traficul de droguri și de arme, prostituția, etc.)

Conform calculelor Consiliului fiscal pe baza datelor Institutului Național de Statistică din România, **evaziunea fiscală** are o dimensiune foarte ridicată în România, reprezentând 16,2% din PIB în anul 2013. Dacă România ar colecta impozitele și taxele pe care le are la maxim, ar avea venituri bugetare ca procent din PIB peste media europeană, în condițiile în care nivelul legal al principalelor taxe și impozite în România este mai mare decât media europeană. Aproximativ 75%

din evaziunea fiscală este generată la TVA, aceasta atingând un maxim de 12,34% din PIB în 2012, urmând ca în 2013 să înregistreze o ușoară scădere până la 12,21% din PIB. [2, p.124]

Figura 1 Evoluția evaziunii fiscale pe principalele impozite și taxe în România (% din PIB)

Sursa: *Raportul anual pe anul 2013 a Consiliului fiscal din Romania*, București: Consiliul Fiscal. p. 124. website: <http://www.consiliulfiscal.ro>. ISSN 2344-682X. p. 125

În Republica Moldova IFS prezintă Rapoarte privitor la numărul de cazuri de întocmire a proceselor contravenționale, însă aceasta pe de departe nu reflectă situația reală a evaziunii fiscale.

Conform IFS, în 2016, au fost întocmite 6710 procese verbale contravenționale în sumă de 7617,8 mii lei. [1, p.16]

Putem concluziona, că chiar dacă nu putem compara cu exactitate datele privitor la evaziunea fiscală, datorită amplitudinii fenomenului, evaziunea fiscală în țara noastră are o amploare foarte mare.

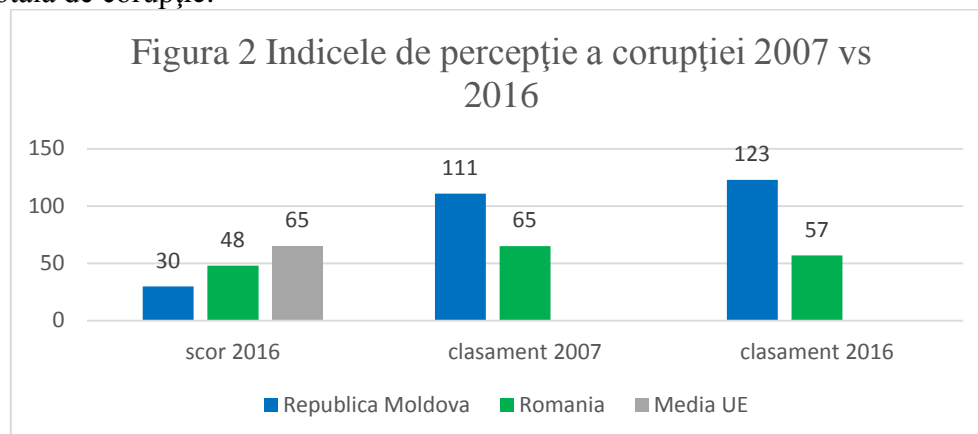
Comparând **munca „la negru”**, ca următoarea formă de manifestare a economiei subterane, observăm, că în România, munca fără forme legale reprezintă între 15-20% din PIB, potrivit Raportului de țară al Uniunii Europene, dat publicității în 2017. Dacă luăm în calcul procentul minim de 15% din PIB, rezultă că românii bagă în buzunare 123 miliarde de lei, circa 27 miliarde de euro, din diverse activități nedeclarate. Iar statul va pierde 54% din această sumă, adică 66 miliarde de lei. Doar bulgarii, grecii și portughezii întrec românii la acest capitol. Peste un milion de oameni lucrează la negru în România. [3]

În Republica Moldova, în 2014, un total de 385,500 de persoane au avut un loc de muncă informal ca locul de muncă de bază, care reprezintă 32,5% din populația ocupată. După industrie, ocuparea informală este deosebit de ridicată în agricultură (73%), urmată de comerț, hoteluri și restaurante și construcții. O mare parte din locurile de muncă informale o reprezintă ocupații elementare. Estimările arată că 57% din populația ocupată nu a declarat pe deplin salariile și salariile nedeclarate s-au ridicat la 9,3 miliarde lei sau 45% din fondul de salarii în 2010. [4]

Putem concluziona, că munca „la negru” are o amploare aproximativ de două ori mai mare în țara noastră, decât în România. Implementarea de politici economice eficiente, care ar diminua amploarea fenomenului, ar micșora substanțial mărimea economiei subterane.

Comparând **corupția** ca formă de manifestare a economiei subterane, observăm, că Republica Moldova rămâne considerabil în urmă față de România. Principalul indicator al nivelului corupției este Indicele de Percepție a Corupției calculat de Transparency International. IPC este un indice agregat care reflectă nivelul percepției corupției din sectorul public în diferite țări ale lumii.

Indicele se calculează la o scară de la 0 până la 100, unde „0” semnifică corupție totală, iar „100” – lipsă totală de corupție.

Sursa: *Clasamentul Transparency International*, disponibil:

<http://www.transparency.md/2017/01/25/transparency-international-lanseaza-indicele-perceptiei-coruptiei-2016/>

Observăm, că în ultimii 10 ani, Republica Moldova și-a înrăutățit clasamentul (de pe locul 111 în 2007, pe locul 123 în 2016), pe când România, din contra, și-a îmbunătățit clasamentul, urcând 8 poziții, până pe locul 57 din 176 de țări. De remarcat că rezultatele IPC 2016 sunt cele mai proaste pentru Republica Moldova în ultimii cinci ani. [5]

Analizând **activitățile violente ale economiei subterane (terorismul, contrabanda, traficul de droguri și de arme, prostituția, etc.)** observăm, că Republica Moldova se află pe locul 65 din 91 de state privind “piața neagră”, potrivit datelor unui studiu care evaluează “piața neagră” din întreaga lume, iar cea mai mare valoare a acesteia este dată de traficul de droguri – 225 milioane USD și mărfurile contrafăcute – 45 mil. USD. România s-a situat pe locul 45, cu o valoare a comerțului “la negru” de 1,54 mld. USD. Cea mai mare parte din acesta îl constituie contrabanda cu țigări (1,3 mld. dolari), soft-ul piratat fiind evaluat la 200 milioane de dolari. [6]

Putem concluziona, că și la acest capitol, țara noastră are o situație mult mai rea decât România.

Pentru înțelegerea, reducerea și combaterea consecințelor economiei subterane este necesar de identificat factorii fundamentali, care influențează procesele ce stau la baza formării acesteia. În literatura de specialitate au fost identificați un set de factori cu impact sistemic asupra economiei subterane, menționând că nu este o listă comprehensivă:

- I. **Povara fiscală** – se are în vedere, în primul rând, structura sistemului fiscal, mărimea taxelor și contribuțiilor sociale. Un sistem prea complex, cu rate ridicate a taxelor contribuie direct la creșterea proceselor de evaziune fiscală.
- II. **Povara regulatorie** – este echivalentă cu complexitatea legislativă și barierele administrative din diferite domenii, care influențează procesul de deschidere, gestionare și închidere a unei afaceri. În cazul acesta, costurile de conformare fiind prea ridicate, măresc probabilitatea de nerespectare a prevederilor respective.
- III. **Moralitatea fiscală** – este totalitate normelor sociale și morale, care modelează atitudinea oamenilor față de plata impozitelor. Aceste norme rezultă din percepția cetățenilor a calității instituțiilor și serviciilor publice, echității sistemului fiscal, nivelului corupției, etc. [7, p.p. 13-14]

Influența acestor factori variază de la o țară la alta, în dependență de nivelul de dezvoltare a economiei. Schneider a sistematizat factorii cheie după influența lor asupra economiei subterane și a ajuns la concluzia că cel mai important factor este povara fiscală, urmat de moralitatea fiscală. [7, p.14]

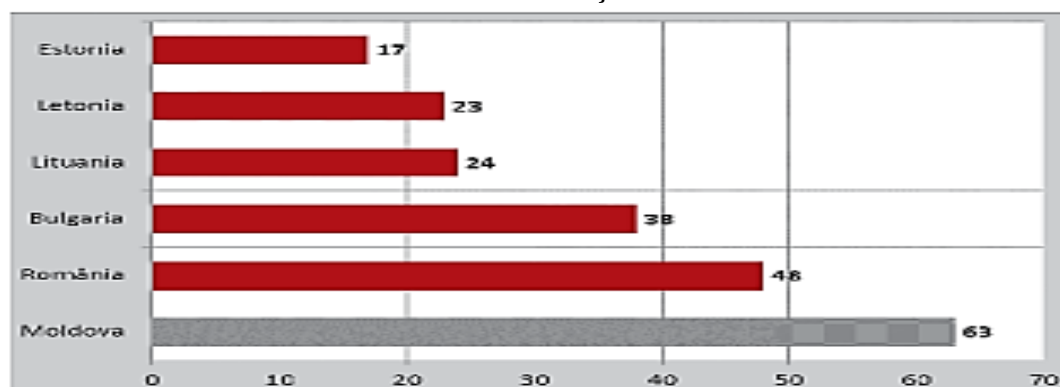
Presiunea fiscală în Republica Moldova pare a fi una moderată: conform clasamentului "Doing Business 2015", totalul taxelor ca parte din profitul agenților comerciali este de 39,7%, în timp ce în România acesta constituie 43,2%. [8, p.48]

În general, mărimea impozitelor aplicate în Republica Moldova nu este mare, în comparație cu alte țări de referință. Percepția negativă în ceea ce privește presiunea fiscală mare în rândul oamenilor de afaceri provine din: (i) productivitatea scăzută și gradul înalt de sofisticarea afacerilor din Republica Moldova, care cauzează condiții financiare precare și instabile; (ii) rezultate mici din impozitele plătite. Aceștia sunt factorii determinanți, care alimentează motivațiile agenților economici să evite achitarea taxelor și să recurgă la căi informale. [8, p.50]

Cadrul de reglementare al activității întreprinderilor definește regulile jocului stabilite de guvern, care trebuie să fie urmate de agenții economici. Teoretic, aceste regulamente trebuie să descurajeze orice externalități negative și, în același timp, să încurajeze externalitățile pozitive generate de agenții economici, astfel încât antreprenorii să-și desfășoare activitatea fără restricții în domeniile lor principale și să contribuie, în toate modalitățile posibile, la dezvoltarea țării. Cu toate acestea, atunci când aceste norme sunt netransparente, imprevizibile, împovărătoare, abuzive sau aplicate inegal și discreționar în raport cu diferiți participanți la joc, toate părțile implicate vor căuta modalități de a le evita. Prin urmare, calitatea cadrului de reglementare este esențială în explicarea propensiunii agenților economici de a recurge la căi informale. Cea mai credibilă, dar departe de a fi perfectă măsură de reglementare a calității afacerilor îl constituie Indicele Băncii Mondiale privind “ușurința desfășurării afacerilor” - „Doing Business”. Conform rezultatelor studiului realizat în 2015, Republica Moldova s-a poziționat pe locul 63 din 189 de țări, realizând un salt cu 19 poziții față de anul precedent (când s-a clasat pe locul 89 din 189 de țări). [8, p.41]

România s-a clasat pe locul 48 în același clasament „Doing Business”.

Figura 3 Clasamentul “Doing Business 2015” pentru R. Moldova și alte țări de referință

Sursa: Doing Business 2014 și 2015, Banca Mondială.

În practica internațională, cel mai des, pentru evaluarea **moralității fiscale** se utilizează una dintre întrebările prezente în Studiul Mondial al Valorilor - World Values Survey (WVS). WVS reprezintă o anchetă, realizată în cadrul unui proiect de cercetare la nivel mondial, care explorează impactul socio-politic al valorilor, credințelor și atitudinilor oamenilor și modul în care acestea se schimbă în timp. [7, p.20]

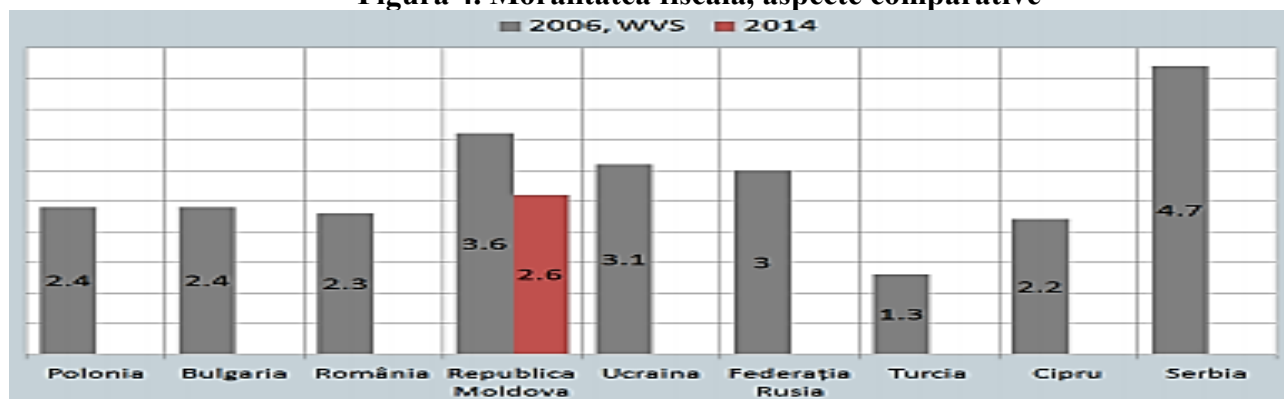
În studiul WVS din 2006 a fost inclusă și Republica Moldova. Totuși pentru a releva realitățile actuale din Republica Moldova, a fost elaborat un chestionar. O parte din întrebările, prezente în chestionar au fost preluate din WVS, iar apoi ajustate, în timp ce altele au fost compuse de autori. Chestionarul a constatat din întrebări care au avut drept scop identificarea atitudinii populației față de justiție, instituțiile statului și serviciile publice, gestionare și transparența finanțelor publice, sistemul de pensii. Întrebarea din chestionar referitoare la moralitatea fiscală este asemănătoare cu cea din WVS. Astfel nivelul moralității fiscale a fost evaluat în dependență de răspunsurile la întrebarea: „Cât de justificată vi se pare următoarea afirmație? Dacă ați avea șansa de a-ți declara un venit mai mic doar ca să achitați mai puține impozite”. Răspunsurile la întrebare

au fost notate cu valori de la 1 la 10, unde 1 corespunde enunțului „nu este justificat”, iar 10 înseamnă „este justificat”.

Scorul mediu la această întrebare, fără a lua în considerare persoanele ce nu au răspuns sau nu au știut ce să răspundă, a fost de 2,6 puncte. Comparația dintre nivelul actual de 2,6 puncte cu scorul de 3,6 puncte obținut în 2006, în baza anchetei WVS, relevă un progres în acest domeniu.

În același timp, chiar și acest progres menține Republica Moldova la un nivel scăzut comparativ cu alte state din regiune, inclusiv România. Această comparație denotă o situație nefavorabilă, astfel în Republica Moldova este o motivare mai mică pentru plata impozitelor, fapt ce ar putea explica dificultăți sporite în realizarea colectărilor fiscale. [7, p.21]

Figura 4. Moralitatea fiscală, aspecte comparative

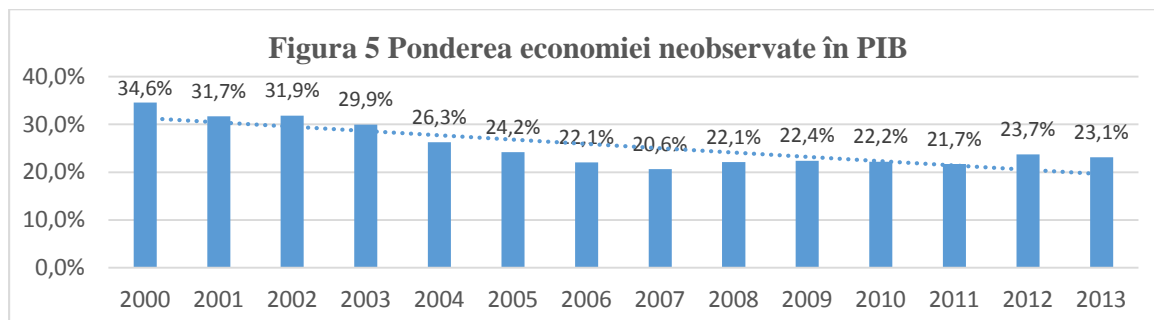
Sursa: Budianschi D., Lupușor A., Fală A., Morcotilo Iu. „Discrepanța fiscală – o realitate invizibilă”, Chișinău 2014, p.21

Putem concluziona, că Republica Moldova are o situație mai bună doar la capitolul povară fiscală, față de România, pe când la capitolele povară regulatorie și moralitate fiscală – rămâne semnificativ în urmă.

Dacă comparăm **ponderea economiei subterane în PIB**, observăm o discrepanță majoră – în jur de 50% în Republica Moldova și în jur de 30% în România.

În Moldova sunt mai multe organizații naționale și internaționale, care încearcă să măsoare fenomenele economice subterane. Sunt efectuate și niște tentative de cercetări fragmentate față de aceste fenomene. În Republica Moldova, economia ilegală nu se calculează, nu există o metodologie de colectare a datelor și nici de estimare. Însă, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova estimează așa-numita economie neobservată. Elementele care fac parte din economia neobservată sunt cunoscute, iar metodologia estimării este foarte aproximativă. [9, p.p. 18-19]

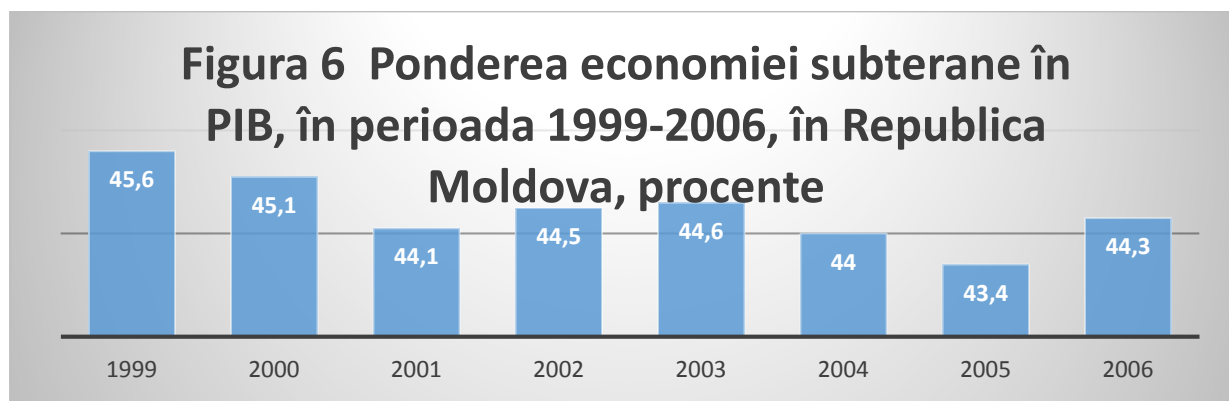
În figura 5 este prezentată evoluția economiei neobservate în perioada anilor 2000-2013, conform Biroului Național de Statistică din Republica Moldova.

Sursa: Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova, <http://www.statistica.md/>

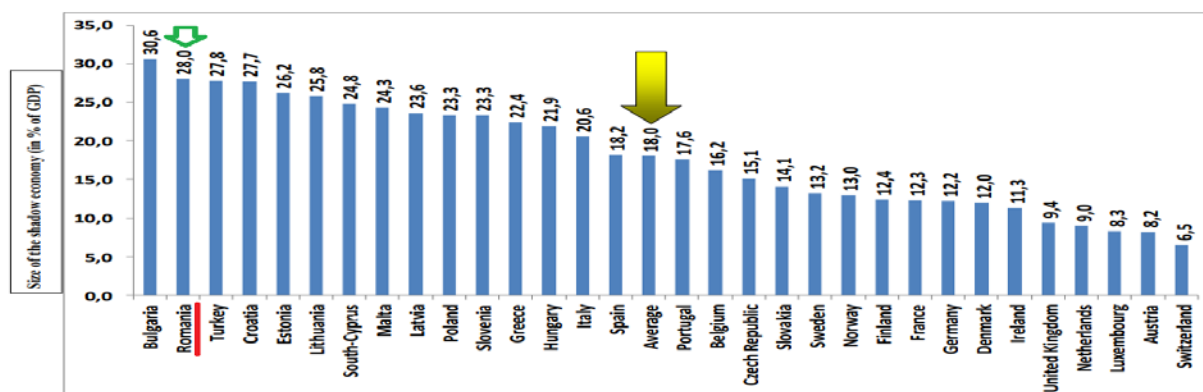
Datele prezentate de BNS, arată, că economia neobservată a avut o tendință de descreștere până în anul 2007 și a început din nou să crească începând cu anul 2008. Trebuie de menționat, că conform datelor statistice, odată cu începerea crizei mondiale din 2008, tendința de creștere a fenomenelor subterane este specifică pentru majoritatea țărilor lumii.

Conform Raportului Băncii Mondiale ”Economia subterană în întreaga lume, Noi estimări pentru 162 de țări din 1999 până în 2007”, publicat în anul 2010, Moldova, alături de Ucraina și Georgia se situa pe primele locuri după mărimea economiei subterane în PIB. Astfel, Republica Moldova a avut o medie pe ani de 44,5% din PIB, pentru perioada 1999-2007, România – 32,6%, Ucraina – 49,7% și Georgia – 65,8%. [11, p. 23]

Sursa: Datele Raportului Băncii Mondiale ”Economia subterană în întreaga lume, Noi estimări pentru 162 de țări din 1999 până în 2007”, pag.23

În figura 7 vedem, că în 2015, România rămânea în continuare cu o economie subterană semnificativă, a doua după pondere în PIB (28%) din UE și mult peste media UE de 18%.

Sursa: Friedrich Schneider. „Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments...”, disponibil <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>

Figura 7 Ponderea economiei subterane în PIB în 31 state europene, în 2015 (%)

CONCLUZII

Putem concluziona, studiind experiența României, că există toate premisele ca odată cu parcurgerea proceselor pre-integrare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană fenomenele economice subterane vor putea fi controlate mai intens, dar și micșorate ca pondere în PIB. România a făcut progrese semnificative în micșorarea economiei subterane, în special în perioada de pregătire de aderare la Uniunea Europeană. Totodată, și România mai are mult de lucrat la diminuarea fenomenului economiei subterane, ea situându-se pe locul doi în UE, după ponderea acesteia în PIB.

Pe lângă faptul că Republica Moldova are o economie subterană mai dezvoltată, stăm mai prost ca România și la principalii indicatori care favorizează dezvoltarea acesteia. Considerăm, că implementarea de reforme direcționate spre îmbunătățirea acestor indicatori poate crea premise de diminuare a fenomenelor subterane.

Cercetarea experienței României va permite adoptarea de politici economice eficiente, care să conducă la intensificarea controlului economiei subterane în Republica Moldova, dar și la micșorarea acesteia.

Lista de abrevieri:

- BNS - Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova
- IFS – Inspectoratul Fiscal de Stat al Republicii Moldova
- IPC - Indicele de Percepție a Corupției
- PIB – Produs Intern Brut
- UE – Uniunea Europeană
- TVA – Taxa pe Valoare Adăugată
- WVS – World Values Survey

BIBLIOGRAFIE:

1. Raport de activitate al Serviciului Fiscal de Stat pe anul 2016. Disponibil pe Internet: www.sfs.md.
2. Raportul anual pe anul 2013 a Consiliului fiscal din Romania, București: Consiliul Fiscal. p. 124. Disponibil pe Internet: <http://www.consiliulfiscal.ro>. ISSN 2344-682X
3. <http://jurnalul.ro/bani-afaceri/economia/economia-neagra-inghite-pestes-un-sfert-din-pib-750786.html>
4. Campania *Tranziția Moldovei la economia formală*, Disponibil pe Internet: <http://msmps.gov.md/content/tranzitia-moldovei-la-economia-formala>.
5. *Clasamentul Transparency International*, Disponibil pe Internet: <http://www.transparency.md/2017/01/25/transparency-international-lanseaza-indicele-perceptiei-coruptiei-2016/>
6. <http://capital.market.md/ro/content/contrabanda-%E2%80%93-aproape-jum%C4%83tate-din-comer%C5%A3ul-republicii-moldova>
7. Budianschi D., Lupușor A., Fală A., Morcoțilo Iu. „*Discrepanța fiscală – o realitate invizibilă*”, Chișinău 2014, Disponibil pe Internet: http://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/download/1282_3f38a03e63105f8154a2036547d3e436
8. Popa A., Lupușor A., Rosca I., Hirose K., Hettes M. „*Economia informală în Republica Moldova: O analiză cuprinzătoare*”, Disponibil pe Internet: http://www.cnpm.md/public/files/Economia_informala_26_03_2015.pdf
9. COSTANDACHI, Gheorghe. *Moldova pradă a economiei subterane și evaziunilor fiscale*. Chișinău, Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, 2012. Disponibil pe Internet: <http://viitorul.org/doc.php?l=ro&idc=294&id=3985&t=/STUDII-IDIS/Economie/Moldovaprada-a-economiei-subterane-si-a-evaziunilor-fiscale>
10. Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova, <http://www.statistica.md/>
11. SCHNEIDER, Friedrich, BUEHN, Andreas, MONTENEGRO, Claudio E. *Shadow Economies All over the World: New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007*, The World Bank, July, 2010, Disponibil pe Internet: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/3928/WPS5356.pdf?sequence=1>
12. Schneider Friedrich, „*Size and Development of the Shadow Economy of European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments*” Disponibil pe Internet: http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2013/ShadEcEurope31_Jan2013.pdf

EVOLUȚIA PERFORMANȚELOR COMERCIALE ALE REPUBLICII MOLDOVA

¹Dr., conf. univ., **Eduard FRUMUSACHI**
²Drd., **Corina COLIBAVERDI**

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

This paper investigates the dynamics of trade performance in Republic of Moldova. It examines two trade indicators, import penetration and concentration and diversification indices. The analysis was undertaken for a relatively long period, in order to understand what the real trade trends are in Moldavian economy after the supply shocks of 2008.

Performanța comerțului exterior este exprimată printr-un set de indicatori. Cea mai uzuală fiind analiza ratelor de creștere a importurilor și exporturilor. În cazul Republicii Moldova, după cum se vede din figura 1 ratele de creștere a exporturilor au ajuns să fie negative în 2016, în mare parte din cauza embargourilor și constrângerilor la exporturi pe piața CSI. O economie atât de mică și deschisă precum cea a Moldovei este vulnerabilă la șocurile externe. Aceste șocuri au avut drept rezultat o micșorare a contractărilor la exporturile de vinuri de la 312 milioane de USD în 2005, la 134 milioane USD în 2007. Deși, în 2008 se pare că exporturile sectorului vinicol, în special cele în țările CSI, au recuperat teren foarte repede aceste constrângeri au marcat considerabil creșterea exporturilor în R.Moldova pe o perioadă lungă.

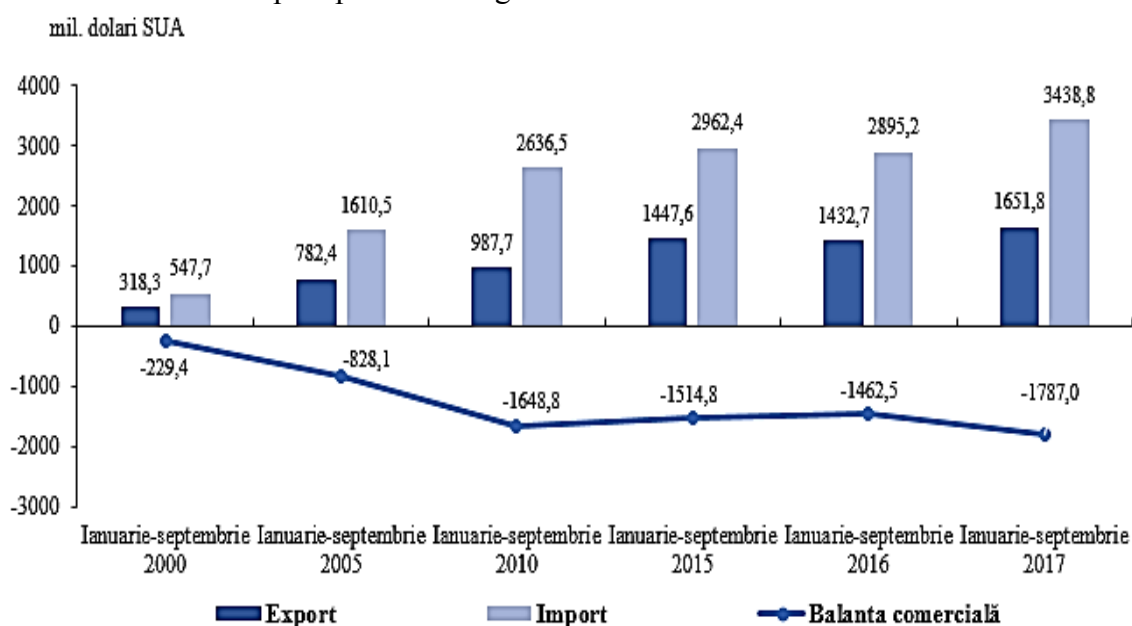

Figura 1. Evoluția exporturilor Moldovei

Sursa: datele BNS

Este necesar de menționat că s-a schimbat considerabil structura exporturilor, dar și a importurilor cu toate că într-o măsură cu mult mai mică. Dacă în a. 2005 exportul vinurilor constituia aproape 30% din totalul exporturilor țării, atunci în 2016 ponderea acestora era deja doar de circa 9% (vezi tabelul 1). În topul produselor exportate de R.Moldova s-au plasat echipamentul electric (12.37%) și îmbrăcămintea (11.8%).

Tabelul 1. Top 10 produse exportate din Moldova în anii 2005-2016

2005		2016	
Good	Share in total exported of goods (%)	Good	Share in total exported of goods (%)
Wine	28,82	Electrical equipment	12,37
Clothes	15,65	Clothes	11,8
Apples, grapes and other fruits	5,59	Sunflower seeds	9,91
Leather	5,55	Wine	8,56
Juice	4,26	Cereals	7,73
Cereals	3,96	Apples, grapes and other fruits	7,62
Sunflower oil	3,46	Furniture	6,26
Machinery (pumps)	2,84	Sunflower oil	2,65
Footwear	2,42	Pharmaceutical products	2,39
Sunflower seeds	1,97	Machinery (pumps)	2,18
Total	74,52	Total	71,47

Source: International Trade Centre

De menționat că ponderea top 10 produse exportate în total exporturi din R.Moșdova constituie circa 70-75%. Este o pondere incomparabilă cu țările dezvoltate din Europa care au o pondere a top 10 produse în totalul exporturilor de circa 15-20%. Germania – 17.8%, Franța – 19.2%, Italia – 10.6%, Danemarca – 16.7%. Ponderea cea mai mare o au Irlanda (47.1%) și Grecia cu circa 40%.

Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi în ianuarie-septembrie 2017 a fost de 48,0%, comparativ cu 49,5% în perioada corespunzătoare din anul 2016.

Este cunoscut faptul că deschiderea economică aduce multe beneficii, inclusiv creșterea transferului tehnologic, a productivității muncii și ca rezultat creșterea prosperității. Totodată aceasta reflectă în ce măsură economia țării depinde de comerțul exterior.

Începând cu anii 90-ci ai secolului XX, Moldova a avut un nivel al deschiderii economice mai mar decât media mondială. Acest lucru demonstrează că țara este deschisă comerțului exterior și este una dintre economiile care promovează liberalizarea comerțului pentru a spori dezvoltarea economică. (vezi figura 2).

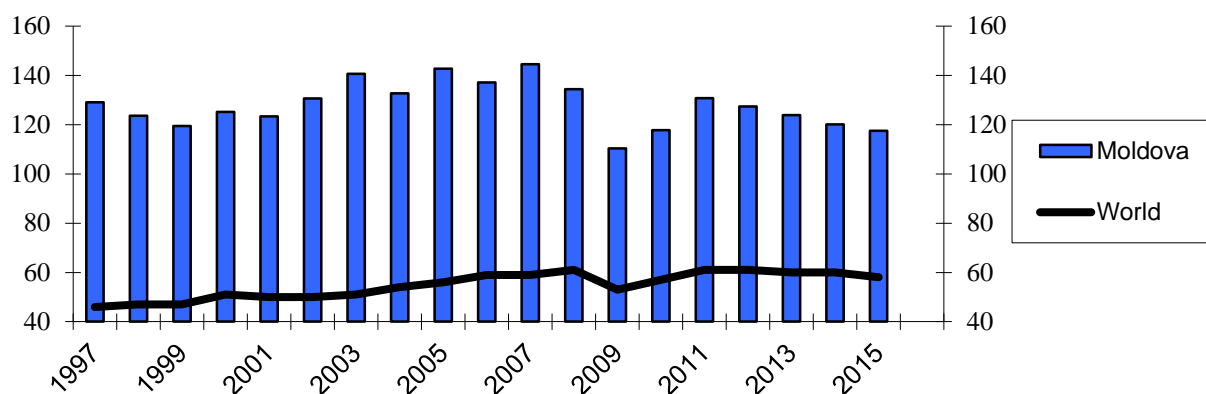

Figura 2. Evoluția deschiderii comerciale a Moldovei, %

Surca: Calculele autorului conform datelor Bancii Mondiale.

Un alt indicator ce reflectă performanța comercială este Penetrarea importurilor. Rata de penetrare a importurilor arată în ce măsură cererea internă este satisfăcută de importuri. Raportul dintre total importuri și cererea agregată ia valori între 0 (fără importuri) și 100 procente, pentru o țară a cărei cerere internă este în totalitate satisfăcută de importuri sau economia nu produce nimic și, respectiv nu exportă, nimic.

Cifrele pentru Republica Moldova arată că începând cu anul 2003, importurile satisfac mai mult de 50 % din cererea agregată. Acest fapt indică că Moldova nu este capabilă de a-și asigura propriile necesități. Pentru a cunoaște exact care sunt sectoarele cele mai deficitare din acest punct de vedere se poate calcula acest indicator în bază sectorială (folosind importurile sectoriale și valorile adăugate).

Tabel 2. Rata de penetrare a importurilor

	PIB	Exporturile	Importurile	Cererea Agregată	Rata de Penetrare a Importurilor
2013	1981.3	790	1402.3	2,594	54%
2014	2600	985.17	1768.5	3,383	52%
2015	2988.2	1091.2	2292.2	4,189	55%
2016	3356.3	1051.62	2693.1	4,998	54%
2017	4369.3	1341.7	3689.8	6,717	55%

Sursa: Calculele autorului

Pentru a înțelege ce poziție ocupă Moldova când e vorba de comerț, vom analiza schimbările în structura comerțului. Astfel de analize sunt de relevanță pentru formularea de strategii de dezvoltare, fiindcă ele reflectă direct sau indirect abilitățile competitive ale sectoarelor din economia țării.

Din figura de mai jos se poate deduce faptul că exporturile Moldovei sunt mai concentrate decât importurile. Această analiză se bazează pe cuantificarea mediilor geometrice a cotelor părți a celor mai mari parteneri comerciali în perioada 2011-2017.

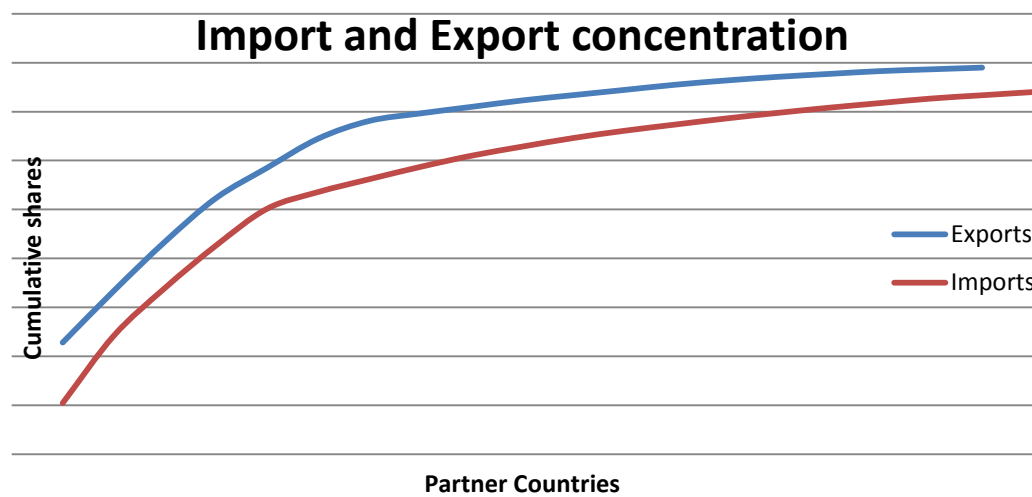

Figura 3. Concentrarea exporturilor și importurilor

Sursa: Calculele autorului

O astfel de abordare ne dă o imagine generală asupra situației, dar în literatura de specialitate, pentru analiza concentrării și diversificării exporturilor se calculează indicatori speciali.

Unul din acești indicatori este Gini-Hirschman (în continuare GH), care măsoară gradul de concentrare a exporturilor unei țări. Rezultatele calculului sunt expuse în tabelul de mai jos.

Tabel 3. Indicii de concentrare și diversificare a economiei

SITC	2003	2013	2014	2015	2016
Gini-Hirschman	0.333	0.286	0.276	0.227	0.154
Herfindahl-Hirschmann	0.284	0.237	0.227	0.142	0.115
SITC fără băuturi alcoolice					
Gini-Hirschman	0.192	0.168	0.151	0.132	0.112
Herfindahl-Hirschmann	0.132	0.113	0.106	0.092	0.071

Sursa: Calculele autorului

Indicele GH are un trend descrescător începând cu anul 2003, teoretic aceasta indică asupra faptului că exporturile Moldovei sunt mai puțin concentrate și exportatorii naționali nu exportă doar o gamă mică de bunuri.

Atât cu industria viticolă cât și fără ea exporturile Moldovei încearcă să fie mai puțin concentrate. Deși, după embargoul rusesc era de așteptat ca exportatorii să găsească alte bunuri de export, pentru a contracara efectele negative, acest fapt nu s-a întâmplat. Dacă scoatem din calcul industria viticolă, atunci indicele GH are aceeași valoare ca și în 2016 – 0,132. Cu industria viticolă indicele este în scădere în 2016 comparativ cu 2003, contabilizând 0,154. Aceasta ar putea vorbi despre faptul că datorită embargoului exportatorii au găsit alte modalități de a exporta produsele vinicole. Astfel, per total exporturile Moldovei sunt mai puțin concentrate, dar evoluția lor este foarte volatilă. Pentru o analiză mai atentă prezentăm graficul 3.

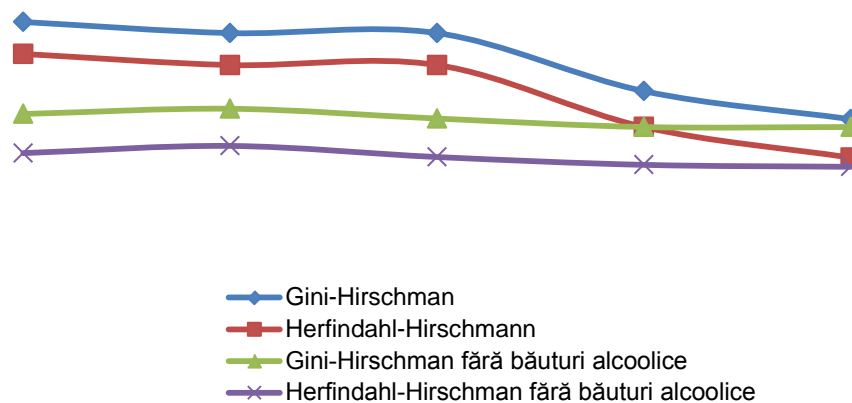

Figura 3. Evoluția indicilor GH și HH, cu și fără băuturi alcoolice

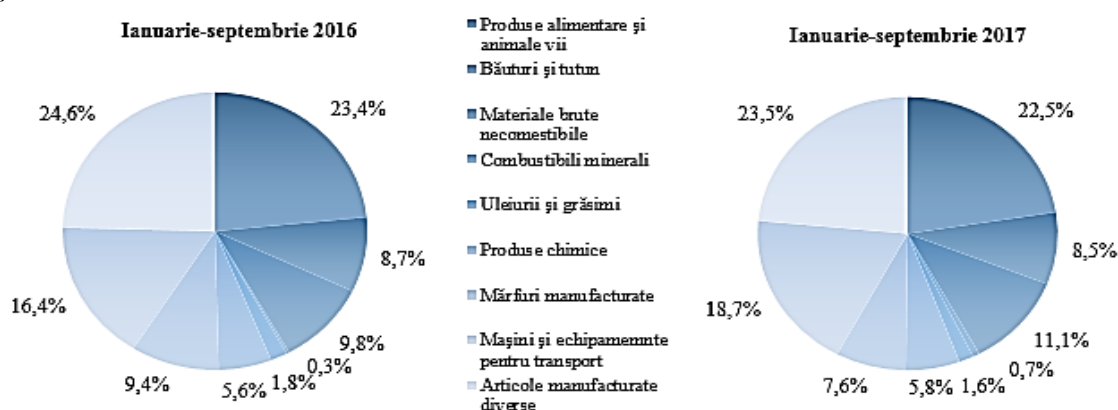
Sursa: Calculele autorului

Acest grafic ne dă posibilitatea de a vedea clar care este situația cu diversificarea și concentrarea exporturilor Moldovei. Un lucru este clar, industria băuturilor alcoolice deține o pondere mare în totalul exporturilor, iar aceasta influențează indicatorii analizați. Scăderea bruscă a indicelui de concentrare GH se datorează embargoului la vinuri. În schimb, declinul în indicele diversificării HH, ar indica o structură a exporturilor mai diversificată ce ar permite evitarea unor șocuri externe. În cazul în care analizăm fără industria băuturilor alcoolice, atunci situația se schimbă. Ambii indici nu mai au un trend descrescător, iar exporturile prezintă atât un grad stabil de-a lungul timpului stabil de concentrare, cât și de diversificare a exporturilor.

În cazul în care exporturile de vinuri se vor relua în 2018 către Rusia, ajungând nivelul din 2005 în anul 2019, indicele GH va crește. Astfel, încă odată, subliniind faptul că avem o concentrare mare a exporturilor în jurul acestei industrii.

Indicele HH are același trend ca și GH, dar o interpretare diferită. Odată ce Moldova a trebuit să găsească soluții la problema embargoului și neavând exporturi concentrate (fiindcă nu mai erau exportate produsele viticole), indicele HH a început să scadă. Acest fapt înseamnă că exporturile se diversifică. Diversificarea exporturilor în ultimii ani este confirmată și de indicele HH calculat fără exporturile de băuturi alcoolice. Nu putem vorbi despre o diversificare puternică și profundă (indicele a scăzut de la 0,114 în 2016, la 0,111 în 2017).

În diagrama ce urmează este prezentată structura exporturilor în primele 9 luni ale anilor 2016 și 2017.

Am putea menționa o îmbunătățire a structurii exporturilor Republicii Moldova, dar prea lentă, pentru a concura cu țările europene la capitolul indexul Gini-Hirschman sau Herfindahl-Hirschmann. În Estonia, de exemplu indexul HH a scăzut de la 0,01 în 1995 până la 0,005 în a.2015. În Germania, Italia, Franța acest indice este la nivelul 0.002-0,003 ceea ce denotă o diversificare considerabilă a exporturilor acestor țări. Republica Moldova la acest capitol ar trebui să depună eforturi considerabile pentru eficientizarea exporturilor și atingerea performanțelor comerciale adecvate scopurilor pe care le urmărim.

BIBLIOGRAFIE

1. Bureau of National Statistics of Moldova. www.statistica.md
2. The Trade Performance Index, Technical notes, May 2017
3. Dennis, A., and B. Shepherd, 2011, “Trade Facilitation and Export Diversification”, *The World Economy*, Vol. 34(1), 101–22.
4. Al-Marhubi, F. (2000). Export Diversification and Growth: an Empirical Investigation. *Applied Economics Letters* 7.
5. Cadot, O., C. Carrère and V. Strauss-Khan, 2013 “Trade Diversification, Income and Growth: What Do We Know?”, *Journal of Economic Surveys*, Vol. 27(4), 790–812
6. Agosin, M. R., R. Alvarez and C. Bravo-Ortega, 2011, “Determinants of Export Diversification Around the World: 1962–2000”, *The World Economy*, Vol. 35(3), 295–315.

MULTILINGUALISM AND THE MULTILINGUAL PEDAGOGICAL APPROACH AS AN IMPORTANT TOOL FOR THE EUROPEAN INTEGRATION

Lector univ., Luminița DIACONU

*Academy of Economic Studies of Moldova,
Republic of Moldova, Chisinau, 61 Mitropolitul Banulescu-Bodoni street
Phone: (+373 22) 22 41 28
web site: www.ase.md*

Abstract

Knowledge of teachers' beliefs is central to understanding teachers' decision-making in the classroom. The present study explores international language teachers' beliefs about multilingualism and the use of a multilingual pedagogical approach in the third-language (L3) classroom. This study analysed data collected via focus group discussions with 12 teachers of French (N = 4), German (N = 2) and Spanish (N = 6) using qualitative content analysis. Three main themes emerged from the analysis. (1) The teachers view multilingualism as a potentially positive asset. Although they think that multilingualism has benefited their own language learning, they do not conclude that multilingualism is automatically an asset to students. (2) The teachers claim to make frequent use of their students' linguistic knowledge of English when teaching the L3. However, the teachers rarely focus on the transfer of learning strategies because they believe that learning an L3 is completely different from learning the second language L2 English. (3) The teachers think that collaboration across languages could enhance students' language learning; however, no such collaboration currently exists.

Key words: *multilingualism, third-language learning, teachers' beliefs, multilingual pedagogy, language awareness, language learning strategies*

JEL CLASSIFICATION: A 23

Introduction

Multilingualism is a contemporary phenomenon. We live in an epoch where being human means being multilingual. That is, multilingualism is an intrinsic part of the human condition. Some scholars refer to this condition as the new linguistic dispensation (Aronin & Singleton, 2008: 1, 12) that is the result of technological development and global economic forces. Friedman (2005) maintains that today, "the world is flat". What he implies with this metaphor is that as a consequence of technology, more people can "plug, play, compete, connect, and collaborate with more equal power than ever before" (Friedman, 2005: x). He acknowledges that this does not lead to "equal" social and economic situations (Friedman, 2005: x), but he insists that globalisation holds an "equalising" potential because many more people than ever before have access to and the ability to use the tools necessary to connect, compete and collaborate. He describes the flat-world platform as the product of the development of the personal computer, fibre-optic cable and work-flow software (Friedman, 2005: 10). When people of diverse backgrounds are in contact, they need a shared language code to facilitate communication. The incredible spread of English as a language of wider communication in the world today is closely linked to the forces of globalisation (Graddol, 1997; Pakir, 1999; Kloos, 2000). At a very basic level, the spread of English contributes to the increase of multilingualism in the world today because many people are learning English as an additional language (Kachru, 1996; Cenoz, 2009), while they continue to learn and use local languages. Paradoxically, increased global contact has simultaneously heightened appreciation for the local (Preteceille, 1990; Kloos, 2000). In the context of language, this has given rise to a re-appreciation of the value of local languages within a broader movement for linguistic rights (Kloos, 2000: 282). The tension between the local and the global is also evident in discussions of the use of English. Scholars accept that English is owned by all its users and that local and global identities are expressed in English (Schneider, 2007: 14). In the World Englishes community, Pakir (1999)

coined the term "glocal" to refer to the new use of English as a result of globalisation. "Glocal" English is useful globally, but rooted in the local contexts where it is used as additional language to express local identity (Pakir, 1999: 346). In discussions of local languages that co-exist with global English, scholars are increasingly turning to multilingual societies in Asia and Africa to deepen their understanding of how local languages are maintained in multilingual repertoires, often in the presence of English (Hornberger, 2002; Stroud, 2003). In the ambit of globalisation, multilingualism today is therefore promoted mainly as a result of two broad realities (Cenoz, 2009: 1): an increased awareness of the importance of linguistic rights. Given the important role of the language teacher in promoting learners' multilingualism, research focused on teachers' knowledge and beliefs about multilingualism and multilingual pedagogical approaches is surprisingly scarce. The present research project aims to gain further insight into these issues. This study explores L3 foreign language teachers' beliefs about multilingualism and the use of a multilingual pedagogical approach in a lower secondary school setting (years 8–10). The first part of the theoretical section discusses the main principles of a multilingual pedagogy. The second part presents the previous literature regarding teachers' beliefs about multilingualism. The third part provides central background information on language learning in the school context from a multilingualism perspective. In this paper, 'L3 learning' and 'multilingualism' are used as synonyms and are defined as 'the acquisition of a non-native language by learners who have previously acquired or are acquiring two other languages'. Students begin by learning English, and this instruction continues when the L3 is introduced in year 8. The L3 learners in this study are regarded as multilinguals and are proficient in varying degrees in their languages: L1 Romanian, L2 English and L3 French/German/Spanish. Learners with a home language other than Romanian are also referred to as L3 learners in this study, although French, German or Spanish may actually be their L4 or L5.

Multilinguals differ from bilinguals and monolinguals in several respects. Research has shown, for example, that multilinguals demonstrate superior metalinguistic and metacognitive abilities, such as the ability to draw comparisons between different languages and to reflect on and employ appropriate learning strategies (for reviews, see Cenoz, 2003; Cenoz, J. (2003) The role of mother tongue literacy in third language learning. *Language, Culture and Curriculum*, 3(1), 65–81. [Taylor & Francis Online], [Google Scholar]) emphasise that multilingualism does not automatically enhance further language learning; for example, when learners are not literate in their home language, when learners are not aware of the benefits of multilingualism and 'when children are not encouraged in the school situation to rely on their different languages and language knowledge as positive resources', [Google Scholar], p. 136), Multilingualism may not provide an advantage. In fact, the general view within the field seems to be that learning multiple languages is best enhanced when learners are encouraged to become aware of and use their pre-existing linguistic and language learning knowledge. Moreover, in the school setting, the language teacher is the key facilitator of learners' multilingualism.

Multilingual pedagogy A multilingual pedagogy should be regarded not as a unified methodology but as a set of principles that are used to varying degrees in different approaches depending on the teaching context, curriculum and learners (Neuner, 2004; Neuner, G. (2004). Thus, rather than attempting to maintain learners' languages in isolation, teachers should help learners to become aware of and draw on their existing knowledge. Second, learners should draw on experiences from previous language learning when learning a new language. Learners should become aware of which learning strategies they have used previously as well as reflect on, test, and evaluate the extent to which those strategies can be transferred to a new language learning context (Neuner, 2004; Neuner, G. (2004). Clearly, a multilingual pedagogical approach in the classroom requires competent teachers. Based on the discussions in De Angelis (2011; De Angelis, G. (2011). Teachers' beliefs about the role of prior language knowledge in learning and how these influence teaching practices. *International Journal of Multilingualism*, 8(3), 216–

234.[Taylor & Francis Online], [Google Scholar]), Hufeisen language teachers should ideally be able to meet several, if not all, of the following requirements:

- They should be multilingual themselves and serve as models for their learners.
- They should have a highly developed cross-linguistic and metalinguistic awareness.
- They should be familiar with research on multilingualism.
- They should know how to foster learners’ multilingualism.
- They should be sensitive to learners’ individual cognitive and affective differences.
- They should be willing to collaborate with other (language) teachers to enhance learners’ multilingualism.

Teachers’ beliefs strongly influence their pedagogical decisions, and such beliefs are typically resistant to change (Borg, 2006). Borg, S. (2006). In this particular study, teachers’ beliefs refer to ‘a complex, inter-related system of often tacitly held theories, values and assumptions that the teacher deems to be true, and which serve as cognitive filters that interpret new experiences and guide the teacher’s thoughts and behavior’ (Mohamed, 2006). Mohamed, N. (2006). An exploratory study of the interplay between teachers’ beliefs, instructional practices & professional development (Unpublished doctoral dissertation). The University of Auckland, Auckland. [Google Scholar], p. 21). Because teachers’ beliefs are such a strong predictor of what occurs in the classroom, researchers in the field argue that insight into teachers’ beliefs is necessary to understand and improve language teaching and students’ learning. The following section briefly presents the general results of these studies. In the questionnaire study, De Angelis (2011). De Angelis, G. (2011). Teachers’ beliefs about the role of prior language knowledge in learning and how these influence teaching practices. *International Journal of Multilingualism*, 8(3), 216–234.[Taylor & Francis Online], [Google Scholar]) investigated 176 secondary school teachers’ beliefs about the role of prior language knowledge and the promotion of multilingualism in enhancing immigrant children’s language learning. The teachers included in that study taught various subjects in schools in Austria, Great Britain and Italy. Some of De Angelis’ main findings include the following: teachers in all three countries generally encourage learners to use their home languages, but not in the classroom; they believe that using home languages in class can delay and even impair the learning of the majority language. Many teachers claim that they never refer to learners’ home language and culture in class. This finding may be linked to the prevalent belief that teachers must be familiar with learners’ language to be able to help them. In contrast with the study of De Angelis (2011). De Angelis, G. (2011). Teachers’ beliefs about the role of prior language knowledge in learning and how these influence teaching practices. *International Journal of Multilingualism*, 8(3), 216–234.[Taylor & Francis Online], [Google Scholar]), nearly all the teachers included in the study by Heyder and Schädlich were positive about the benefits of comparing languages in the classroom. These contrasting findings may indicate that language teachers have a higher awareness of multilingualism than teachers of other subjects do. Most of the teachers in the study by Heyder and Schädlich made frequent use of a contrastive approach, largely between German and the foreign language that they were teaching. Such contrasting activities typically occurred spontaneously and were rarely supported by teaching materials. Furthermore, as in the De Angelis’ study, the majority of teachers were hesitant to bring other languages into the classroom unless they were familiar with them. The teachers were overly positive about activities that had the potential to promote multilingualism. However, when asked whether they actually make use of these activities, fewer than one-third of the teachers claimed to do so. *International Journal of Multilingualism*, 11(1), 97–119.[Taylor & Francis Online], [Google Scholar]) discusses the results of two studies that aimed to investigate Polish pre-service and in-service English teachers’ multilingual awareness and practices. The first study employed a quantitative design and included 233 participants (pre-service and in-service teachers) who responded to questions and statements in a questionnaire. The second study was a qualitative focus group discussion with five secondary school teachers. The main results from these studies indicate that experienced in-service

teachers have greater multilingual awareness than pre-service teachers do. In addition, teachers who are multilinguals themselves appear to be more multilingually aware than teachers who have less language learning experience. What is more, the teachers' proficiency in the L3 seems to correlate with the level of awareness. Similar to the findings of De Angelis, the teachers were reluctant to refer to other languages when teaching English. Furthermore, teacher education programmes in Poland rarely seem to advocate the potential benefits of employing a multilingual pedagogical approach.

Whereas the studies discussed above investigated teachers' beliefs about multilingualism in general, Jakisch (2014) Jakisch, J. (2014) conducted an interview study to explore the specific beliefs of three English teachers regarding the potential benefit of using L2 English as a door opener to learners' multilingualism. Her results indicate that the teachers in the study had not spent a significant amount of time reflecting on the issue. Nevertheless, the teachers have a positive attitude towards the idea and appear to believe that L2 English knowledge can motivate further language learning. However, the teachers were uncertain that L2 English knowledge could facilitate the learning of all languages; instead, they appear to believe that a 'prototype language' is required. The teachers are also unwilling to believe that English is the only door opener to further language learning, fearing that their subject might be reduced to an instrument for enhancing multilingualism. Except for lexical comparisons, the teachers are sceptical about contrasting English with other languages and believe that only advanced students would benefit from such activities.

Components of Multilingual Education (MLE)

"Strong Foundation" - Research shows that children whose early education is in the language of their home tend to do better in the later years of their education (Thomas and Collier, 1997).

"Strong Bridge" - an essential difference between MLE programs and rural "mother tongue education" programs is the inclusion of a guided transition from learning through the mother tongue to learning through another tongue.

Related to the emphasis on a child's mother tongue is the implicit validation of her cultural or ethnic identity by taking languages which were previously considered "non-standard" and making active use of them in the classroom. Multilingual Education in that sense underscores the importance of the child's worldview in shaping his or her learning.

Stages of the MLE programme

A widespread understanding of MLE programs (UNESCO, 2003, 2005) suggests that instruction take place in the following stages:

1. **Stage I** - learning takes place entirely in the child's home language
2. **Stage II** - building fluency in the mother tongue. Introduction of oral L2.
3. **Stage III** - building oral fluency in L2. Introduction of literacy in L2.
4. **Stage IV** - using both L1 and L2 for lifelong learning.

MLE proponents stress that the second language acquisition component is seen as a "two-way" bridge, such that learners gain the ability to move back and forth between their mother tongue and the other tongue(s), rather than simply a transitional literacy program where reading through the mother tongue is abandoned at some stage in the education.

Based on the theories of Multilingual Education that are spelled out here, Andhra Pradesh and Orissa have adopted a thematic approach to multilingual education. Using a seasonal calendar within a relevant cultural context has provided a space to the tribal children of Orissa and Andhra Pradesh to rediscover their culture through their language. The Multilingual Education in this approach emphasizes first language first in the child taking the socio-cultural curriculum in to classroom culture and then bridge to second language. In addition to the basic theory of Paulo Freire on critical pedagogy, Gramscian theory on education, Lev Vigostky's scaffolding and Piaget's theory of cognition is applied in the Multilingual Education. The unique thing in this approach is to involve the community in creating their own curriculum and minimise the theoretical hegemony,

thereby creating a new set of people who believe in the ethics of creating and sharing knowledge for the society than to limit it to the theoreticians.

Using multilingual approaches involves:

1. Recognising and valuing the multilingual nature of societies, schools and classrooms.
2. Using pedagogical strategies that encourage inclusive education within a supportive multilingual learning environment.
3. Being aware of beliefs about speakers of other languages and how they can impact on establishing and maintaining an inclusive learning environment.
4. Assessing individual learners in a manner that takes their linguistic background into account.
5. Giving my learners appropriate opportunities to use their home languages to support and demonstrate their understanding of learning content.
6. Making pedagogical choices that respect and capitalise on my learners' linguistic diversity.
7. Reflecting on how effective my implementation of multilingual approaches is in promoting learning.

RESULTS AND CONCLUSIONS:

The analysis of the focus group transcriptions provided rich insight into the teachers' beliefs. Thus, teachers' beliefs regarding L3 motivation and contextual factors will be reported elsewhere. Following the recommendations for thick description in Davis (1995) Davis, K. A. (1995) the reporting of the results includes representative examples from the data and a description of the general patterns for each major theme. The findings are summarised and discussed in light of previous theory in the final section of the paper. The studies discussed above were conducted in various countries with different learning contexts and with different constellations of languages taught in schools. Nevertheless, their results are quite similar in many respects: teachers in all countries have positive beliefs about multilingualism and think that multilingualism should be promoted, but they do not often foster multilingualism (i.e. make use of learners' previous linguistic knowledge) in their own classrooms. Teachers do not feel competent at doing so, and many are concerned that it could disrupt further language learning. However, two important aspects of multilingualism were not discussed in any of these studies: teachers' beliefs about the awareness and transfer of previous language learning strategies to enhance multilingualism and their beliefs about cross-curricular collaboration among language teachers.

REFERENCES

1. Beck, L. C., Trombetta, W. L., & Share, S. (1986). Using focus group sessions before decisions are made. *North Carolina Medical Journal*, 47(2), 73–74.
2. Bono, M., & Stratilaki, S. (2009). The M-factor, a bilingual asset for plurilinguals? Learners' representations, discourse strategies and third language acquisition in institutional contexts. *International Journal of Multilingualism*, 6(2), 207–227.
3. Cenoz, J. (2003). The additive effect of bilingualism on third language acquisition: A review. *International Journal of Bilingualism*, 7(1), 71–87.
4. Cook, V. J. (1992). Evidence for multicompetence. *Language Learning*, 42, 557–591.
5. Daryai-Hansen, P. G., Gerber, B., L'ring, I., Haller, M., Ivanova, O., Krumm, H. J., & Reich, H. H. (2015). Pluralistic approaches to languages in the curriculum: The case of French-speaking Switzerland, Spain and Austria. *International Journal of Multilingualism*, 12(1), 109–127.
6. Davis, K. A. (1995). Qualitative theory and methods in applied linguistics research. *Tesol Quarterly*, 29, 427–453.
7. De Angelis, G. (2011). Teachers' beliefs about the role of prior language knowledge in learning and how these influence teaching practices. *International Journal of Multilingualism*, 8(3), 216–234.
8. Hammarberg, B. (2010). The languages of the multilingual: Some conceptual and terminological issues. *IRAL-International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 48(2–3), 91–104.
9. Haukås, Å. (2012). Lærarhaldningar til språklæringsstrategiar. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 96(2), 114–129.
10. Heyder, K., & Schädlich, B. (2014). Mehrsprachigkeit und Mehrkulturalität—eine Umfrage unter Fremdsprachenlehrkräften in Niedersachsen. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 19(1), 183–201.

11. Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research, 15*, 1277–1288.
12. Hufeisen, B., & Marx, N. (2007). How can DaFnE and EuroComGerm contribute to the concept of receptive multilingualism? Theoretical and practical considerations. In J. D. ten Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Receptive multilingualism. Linguistic analyses, language policies and didactic concepts* (pp. 307–321). Amsterdam: John Benjamins.
13. Jakisch, J. (2014). Lehrerperspektiven auf Englischunterricht und Mehrsprachigkeit. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht, 19*(1), 202–215.
14. Jessner, U. (2008). Teaching third languages: Findings, trends and challenges. *Language Teaching, 41*(1), 15–56.

SECȚIUNEA VIII:

JEAN MONET: C&D, INOVAȚII ȘI ANTREPRENORIAL: GENERATOR DE VALOARE SOCIALĂ ȘI CREȘTERE ECONOMICĂ

OPORTUNITĂȚI DE EXPORT ALE PRODUSELOR VINICOLE DIN REPUBLICA MOLDOVA PE PIAȚA ASIATICĂ

¹*Dr. hab., prof. univ., Natalia LOBANOV*
²*Drd., Mircea DIAVOR*

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

The wine industry is a branch of the economy in which the Republic of Moldova has a comparative advantage and it is one of the most important export directions. In recent years, because of the embargo imposed by Russia, this industry has suffered huge losses. In order to maximize the export potential of the wine products, the Republic of Moldova needs to diversify the export markets. The Asian market, and China in particular, can become one of the most important destinations of Moldova's wine products. In 2016 China was the fourth largest importer of wine products, and by 2020 it will become the third. In 2020, China could account for 72% of world wine imports.

Key words: *trade, export, winemaking, Asian market, embargo, export concentration.*

JEL CLASSIFICATION: *F1*

Industria vinicolă reprezintă atât o ramură cu importanța strategică pentru Republica Moldova cât și o parte esențială a culturii și istoriei statului. Se estimează că aproximativ 200000 de oameni sunt angajați în mod direct sau indirect în industria vinicolă, asta deoarece întregul lanț de valori este localizat în Republica Moldova. Terenurile destinate viilor însumează aproximativ 140000 de hectare, dar “randamentele medii de 4,8 tone pe hectar (jumătate din randamentele italiene, de exemplu), reflectă productivitatea scăzută datorată în mare parte managementului depășit și irigarea slabă.” [1]

Tabelul 1. Top 5 produse exportate de Republica Moldova în anul 2016

Produs exportat	Ponderea valorii, %
Sârmă izolată	11%
Seminte de floarea soarelui	8,9%
Vin	5,3%
Scaune	5%
Grâu	4.7%

Sursa: <http://atlas.media.mit.edu>

În anul 2016 Republica Moldova a exportat produse în valoare de \$2,01 miliarde, dintre care 5,3% sau \$106 milioane au revenit vinului ocupând locul trei ca valoare a exportului. Industria

vinicolă însă a avut o pondere mai mare până în anul 2006 când Rusia a impus embargo vinurilor produse în Republica Moldova.

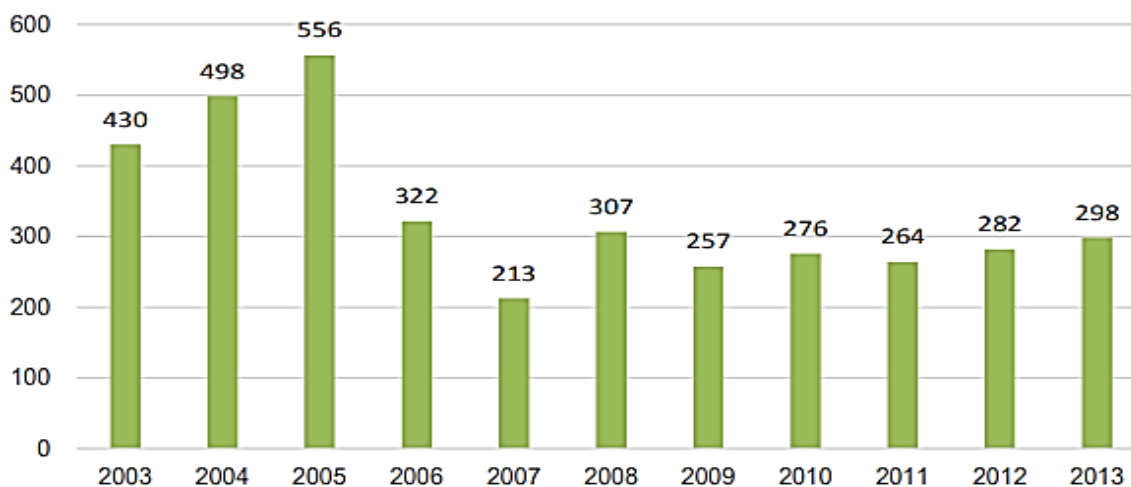

Figura1. Exportul vinurilor produse în Republica Moldova, milioane dolari SUA.

Sursa: <https://uipac.md/uploads/0/images/large/final-report-eng.pdf>

În perioada 2006-2007 peste 100 de vinării au intrat în insolvență. Ponderea vinurilor în exportul total al Moldovei a constituit 25% în anul 2004 și 35% în anul 2005, cu o scădere ulterioară la 13% în 2007 și 11% în 2011. [3]

Importanța industriei vinicole pentru Republica Moldova și nivelul înalt de concentrare a exporturilor către o singură destinație a reprezentat o sursă critică de vulnerabilitate.

În anul 2013-2014 a urmat o nouă rundă de sancțiuni din partea Rusiei. În trimestrul IV al anului 2013, exporturile de vinuri au scăzut cu 21,9%, generând o contribuție negativă de minus 1,7 puncte procentuale din totalul dinamicii exporturilor (figura 2). Efectul interdicției sa accentuat în 2014. În primul trimestru, exporturile de vin au înregistrat un declin puternic (minus 38,0%), iar contribuția lor negativă a fost atât de semnificativă, încât să diminueze negativ rata anuală a exporturilor totale (minus 2,8%). Declinul exporturilor de vinuri a continuat și în al doilea trimestru al anului 2014 (minus 36,9%). Cu toate acestea, contribuția lor negativă semnificativă (minus 2,9 puncte procentuale) a fost compensată de exporturile de alte produse, astfel încât exporturile totale au crescut cu 9,7%, fiind un factor determinant al creșterii economice a acestei perioade. Trebuie menționat faptul că, în urma acestui embargo, producția de vinuri exportată a scăzut cu 40,72 milioane USD în nouă luni, ceea ce reprezintă aproximativ 0,5% din PIB. [4]

De data aceasta efectul sancțiunilor nu fost la fel de dur resimțit. În 2006 pe termen scurt producătorii moldoveni nu au putut rapid să se orienteze către alte părți, standardele europene fiind diferite decât cele din CSI, vinurile moldovenești de calitate inferioară și ieftine nu corespundeau nici gusturilor din statele dezvoltate; reorientarea spre noi piețe de desfacere, componentele logistice și crearea noilor relații de afacerii a durat mai mult timp.

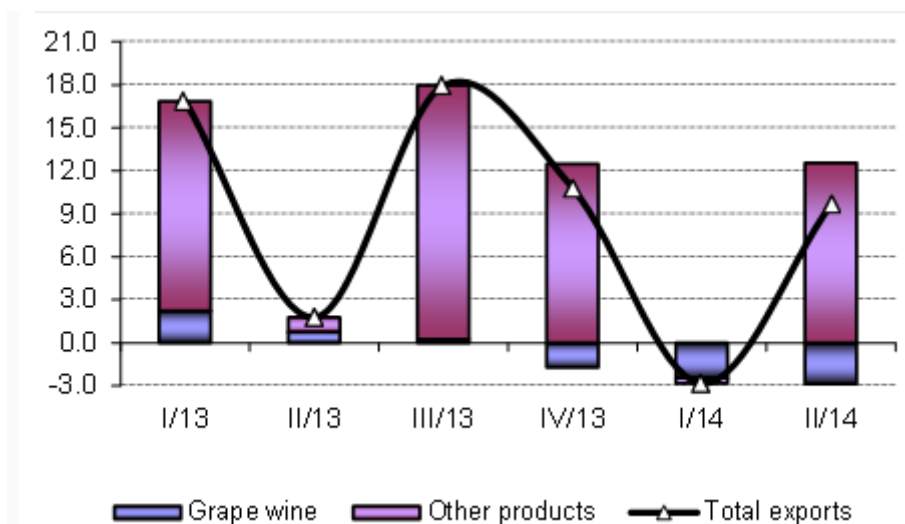

Figura 2. Contribuția exporturilor de vin la creșterea anuală a exportului total
Sursa: BNM

Cantitatea de vinuri moldovenești, exportate în UE, a fost neglijabilă până în anul 2005. Dar, în 2006, după un salt singular, exportul acestor produse s-a stabilizat ulterior la aproximativ 20 milioane dolari. Creșterea volumului a fost mult mai dinamică în ultimii ani. Vinul rămâne unul dintre cele câteva produse care fac obiectul contingentelor tarifare în cadrul regimului politicii agricole comune curente. De obicei, Republica Moldova utilizează cotele sale în totalitate. De fapt, în perioada 2008-2010, Republica Moldova a depășit destul de semnificativ cotele, exportând circa 11 milioane de litri pe an, în timp ce cotele erau în creștere de la 6 la 8 milioane litri. O creștere substanțială a cotei introduse de noul Regulament al Politicii Agricole Comune (PAC) în 2011 (cu 50% – până la 15 milioane de litri), a stimulat o creștere semnificativă a volumului exporturilor moldovenești (până la 13 milioane litri), deși cota nu a fost utilizată în întregime. De asemenea, Moldova exportă către UE tipuri de vin care nu sunt supuse cotelor (spre exemplu, vinul spumant), însă doar în cantități mici. Vinurile exportate pe piețele din UE sunt în general de o calitate mai bună (sunt mai scumpe, conform costurilor unitare prezente în datele de comerț exterior) decât cele care vizează piețele CSI [3].

Programa “Filieră du vin Ultradina” din Băncii Europene de investiții pentru perioada pentru perioada 2011-2016 a alocat \$ 96607500 pentru restructurarea sectorului vinicol, îmbunătățirea calității vinului și diversificarea piețelor.

Tabelul 2. Principalele destinațiile ale exportului vinurilor produse în Republica Moldova, a.2016

Destinații exporturilor vinurilor	Ponderea valorică, %
Belarus	22%
Rusia	10%
Ukraina	9.7%
Cehia	8.5%
China	8.3%
Romania	8.2%
Polonia	8%
Georgia	6.6%

Sursa: http://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/mda/show/2204/2016/

Observăm că în continuare statele CSI ocupă primele poziții ca destinații de export, dar mai accentuată devine orientarea spre piețele din UE și China. În anul 2005 Rusia a reprezentat 75% din

totalul exporturilor vinurilor, Belarus 12%, iar China nu apărea în listă, fie că nu existau date, fie nu exista ca destinație de export. În anul 2012 Rusia a reprezentat 28% din total exporturi de vin, Belarus 25%, China 3,4% și România 2,7%. Vedem clar că Republica Moldova și-a diversificat destinațiile de export, fiind forțată de circumstanțe.

În continuare vom analiza industria vinicolă la nivel mondial. Valoarea exporturilor reprezintă \$31,9 miliarde, cel mai important exportator de vin este Franța cu 28%, urmată de Italia cu 19%. Republica Moldova ocupa locul 21 cu 0,33% din exportul la nivel global.

Tabelul 3. Principalii exportatori de vin la nivel mondial, a.2016

Statul producator	Ponderea valorică, %
Franta	28%
Italia	19%
Spania	9.2%
Chile	5.8%
Australia	5.3%

Sursa <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/hs92/2204/>

Pentru a determina posibilele direcții de export vom analiza cei mari importatori de vin la nivel global. Valoarea totală a importurilor vinurilor pentru anul 2016 - \$31,8 miliarde.

Tabelul 4. Principalii importatori de vin la nivel mondial, a.2016

State importatoare	Ponderea valorică, %
Statele Unite	18%
Marea Britanie	13%
Germania	8.6%
China	7.4%
Canada	5.6%
Hong Kong	4.9%
Japonia	4.7%

Sursa <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/hs92/2204/>

Primele poziții sunt ocupate de Statele Unite, Marea Britanie și Germania, țări în care va fi foarte greu pentru produsele moldovenești să se impună, deoarece concurența este acerbă, iar consumatorii din aceste state preferă vinurile scumpe de o calitate înaltă.

În SUA situația este diferită, deoarece SUA reprezintă, de asemenea, o țară productivă foarte puternică, dar, în esență, această cantitate nu va fi suficientă pentru întreaga piață. Americanii trebuie să importe mai multe vinuri pentru a satisface cererea, așa că așteptăm încă 3,8 milioane de cazuri pentru următorii câțiva ani. [5]

Un studiu realizat de Winexpo preconizează că consumul per capita în Franța va scădea până în 2020 cu 7,5%, urmând să atingă 43 litri, iar locul întâi la consumul per capăt de vin va fi ocupat de Portugalia cu 50 de litri. Europa va continua să diminueze în ceea ce privește consumul de vin în volum, deși rămâne cel mai mare consumator de acest produs, reprezentând aproximativ 60%, în ciuda unei contracții preconizate de 33,9 milioane de cutii până în 2020 [5]

Piața asiatică, în special cea chineză, reprezintă o oportunitate pentru exporturile produselor vinicole fabricate în Republica Moldova. În 2016 China a importat vinuri în valoare de \$2,36 miliarde.

Tabelul 5. Top state exportatoare de vin pe piața Chinei, plus Republica Moldova

State exportatoare	Ponderea valorică, %
Franța	42%
Australia	24%
Chile	11%
Spania	6,7%
Italia	5,6%
Statele Unite	2,5%
Republica Moldova (locul 14)	0,35%

Sursa: http://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/import/chn/show/2204/2016/

Observăm că Franța ocupă o poziție dominantă cu 42%, iar Australia, care este al cincilea cel mai mare exportator la nivel mondial, ocupă locul doi, beneficiind de poziția geografică favorabilă. În China consumul mediu per capita până în 2020 urmează a fi 1,53 litri, mult sub cel al statelor europene. Producătorii locali sunt mult mai slabi decât cei europeni, pentru produsele vinicole moldovenești va fi mai simplu să se impună pe piața Chinei decât pe cea europeană sau cea americană. Importul vinului spumant în China se preconizează să crească cu 43% până în 2020, iar vinului cu 19%.

Ne așteptăm ca China să consume efectiv 94 milioane de cutii în 2020, de la 52,7 milioane de cutii, ceea ce reprezintă o creștere de 79%. [5]

Analizii Winexpo preconizează că China va deveni al doilea cel mai important importator de vin până în 2020 și va reprezenta 72% din creșterea mondială a importurilor produselor vinicole. Alte analize preconizează că China va ocupa locul trei la importatori, depășind Germania.

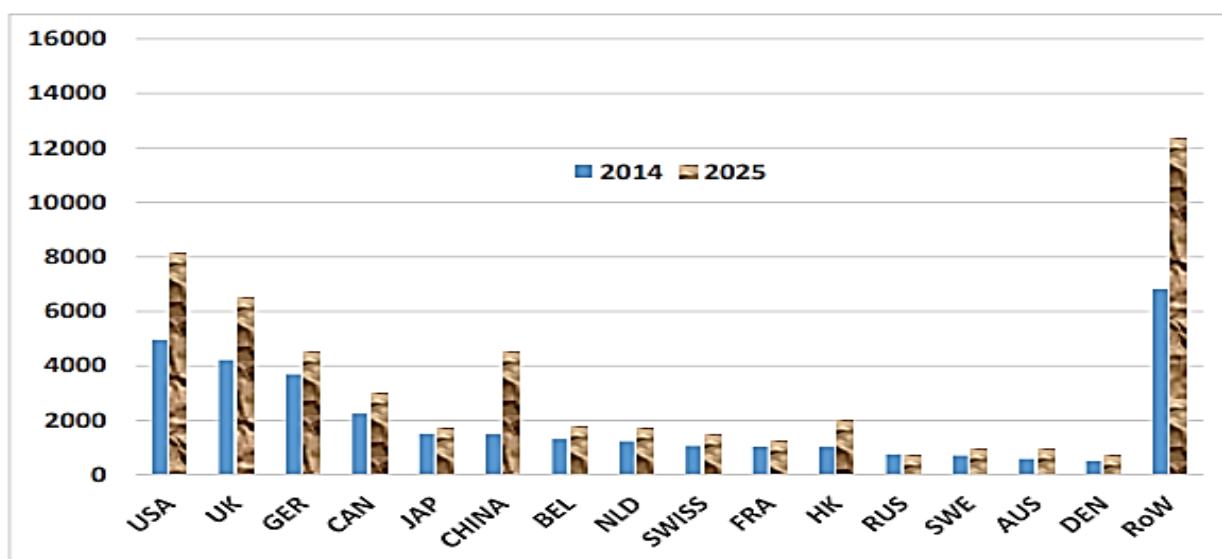

Figura 3. Importuri preconizare pentru anul 2025, milioane dolari SUA

Sursa: http://www.adelaide.edu.au/wine-econ/pubs/working_papers/WP0217.pdf

Este important de menționat că Hong Kong reprezintă o sursă de reexport pentru piața chineză, cel puțin o parte din importurile de vin vor ajunge pe piața chineză. Consumul real de vin din Hong Kong este mai mic decât ar sugera datele. În 2008 guvernul din Hong Kong a eliminat toate controalele vamale și administrative legate de taxe vamale. De asemenea Hong Kong a ajuns la un acord cu China ca importurile de vin să facă parte din acordul Ceca, facilitând procesul de devamare.

Wine (HS 2204-5) Trade in value terms	2015		2016	
	HK\$m	Growth %	HK\$m	Growth %
Total Exports	4,762	+95.8	5,198	+9.2
Domestic Exports	Nil	Nil	Nil	Nil
Re-Exports	4,762	+95.8	5,198	+9.2
Imports	10,762	+27.6	12,044	+11.9

Figura 4. Importuri și reexporturi în Hong Kong

Sursa: <http://hong-kong-economy-research.hktdc.com/business-news/article/Hong-Kong-Industry-Profiles/Wine-Industry-in-Hong-Kong/hkip/en/1/1X000000/1X07WNW7.htm>

Observăm că reexporturile de vin din Hong Kong reprezintă aproape jumătate din valoare, de asemenea se atestă o creștere a importurilor pentru anul 2016 cu 11,9 %. Importurile în Hong Kong provin din Franța - 62,8%, Marea Britanie – 7,5%, Italia - 2, 2% și Spania 1% în anul 2016.

Wine Exports by Market (by value)	2015		2016	
	Share %	Growth %	Share %	Growth %
Asia	96.8	+97.1	98.5	+11.0
Chinese mainland	84.0	+171.6	85.9	+11.7
Macau	7.9	-26.3	9.2	+27.6
Vietnam	3.7	-30.4	1.7	-48.3
Japan	0.2	-77.8	0.4	+130.1
Singapore	0.4	-15.4	0.4	+19.5
U.S.A.	1.6	+46.6	0.8	-49.5

Figura 5. Exportul de vin din Hong Kong

Sursa: <http://hong-kong-economy-research.hktdc.com/business-news/article/Hong-Kong-Industry-Profiles/Wine-Industry-in-Hong-Kong/hkip/en/1/1X000000/1X07WNW7.htm>

Aproape 86% din exporturile din Hong Kong sunt orientate către China.

Singapore în anul 2016 a importat vin în valoare de \$490 milioane, dintre care 69% provin din Franța, din Australia - 10%, din Italia – 4,3%. Singapore ca și Hong Kong care reprezintă o sursă de re-export pentru piața asiatică. Winexpo de asemenea preconizează că până în 2020 în India consumul de vin va crește cu 50%.

Prețul plătit pentru vinul moldovenesc diferă semnificativ în funcție de țările consumatoare.

Comparativ cu concurenții, vinul moldovenesc a fost achiziționat de Singapore aproximativ la același nivel de preț ca și cel din Japonia sau Austria; Coreea de Sud a importat vin moldovenesc la același preț cu care l-a cumpărat din Japonia sau România. Belarus ne-a remunerat vinificatorii la cel mai jos nivel, plătind triplu pentru vinul din Bulgaria și de 5 ori mai mult pentru cel din Chile.

Pe segmentul de preț, la nivel mondial, vinul moldovenesc se poziționează cam la fel ca vinul exportat de Slovacia, Canada sau Macedonia.

Cele mai mari prețuri pentru vinul moldovenesc în anul 2016 (în dolari SUA/tonă): Singapore – 12000; Austria – 6200; Coreea de Sud - 4100; Hong Kong – 3300; Olanda – 2900.

Cel mai mic preț pentru vinul moldovenesc (în dolari SUA/tonă):: Georgia – 500; Ucraina – 510; Belarus – 590; Rusia – 680; România – 870. [10]

Așa dar o piață, care este puțin valorificată dar prezintă interes major pentru Republica Moldova este cea din China. Pentru a penetra și a-și consolida pozițiile pe această piață sunt necesare măsuri consecvente de promovare a produselor viticole și de a susține producătorii/exportatorii autohtoni, precum ar fi:

- lansarea campaniilor eficiente de promovare a produselor vitivinicole; încurajarea includerii componentei vitivinicole la formarea pachetelor de servicii turistice elaborate de agențiile de turism; ameliorarea și dezvoltarea infrastructura de cazare turistică la întreprinderile viticole;
- încurajarea fluxul de investiții în domeniul vitivinicol; promovarea caracteristicilor existente ale fiecărei regiuni vitivinicole, gamei de producție, tradițiilor de cultivare a viței de vie și prelucrare a strugurilor (atât la nivel industrial cât și la nivelul unei gospodării țărănești), arhitecturii tradiționale a cramelor, colecțiilor oenotecilor etc.;
- încurajarea populației locale (în special rurale) la acordarea unor servicii turistice adiționale, precum: cazare, servirea mesei, producere de suvenire, desfășurarea unor spectacole folclorice, demonstrarea stilului de viață și gospodărire rurală;
- asigurarea pregătirii și perfecționării profesionale a forței de muncă încadrate în producerea produselor viticole;
- participarea activă la târguri și expoziții, deschiderea reprezentanțelor comerciale în țările asiatice;
- îmbunătățirea cadrului legal ce reglementează relațiile economice cu țările din Asia; organizarea seminarelor, meselor rotunde pentru a familiariza noii exportatori cu piața asiatică și practicile de afaceri utilizate;
- crearea unei baze de date ce va descrie oportunitățile de afaceri existente pe piața mondială, inclusiv asiatică precum și cererile companiilor ce activează pe aceste piețe; crearea centrelor pentru acumularea informației private, piața și tehnologiile aplicate;
- campanii de promovare a imaginii țării, a brandului national «Wine of Moldova. A legend alive» etc.

Este regretabil faptul, că consumatorii de vin de pe piețele îndepărtate nu cunosc în prezent prea multe lucruri despre vin și deseori se confruntă cu dificultăți în exprimarea caracteristicilor pozitive ale unui vin. Pentru a mișca vinul de pe rafturi, unele magazine angajează persoane cunoscătoare de vin pentru a ajuta consumatorii să facă alegerea potrivită. Multe magazine efectuează selectarea probelor, dacă acesta este legal, pentru a familiariza consumatorii cu vinurile noi. Magazinele solicită tot mai mult suport promoțional din partea producătorilor, importatorilor și distribuitorilor de vin.

Cunoscând interesul consumatorilor de a încerca produse noi, producătorii de vin cu spirit de întreprinzător, care posedă deja o experiență de succes pe piață, au un acces mai bun pe piață și pot beneficia repede de oportunități prin producerea vinurilor comparabile cu costuri joase.

Diferențierea produselor și segmentarea pieței asigură ca nișele noi pe piață să fie ocupate și ca toate segmentele de consumatori să aibă opțiuni mari de alegere pentru orice ocazie de consum. Însă deoarece proprietarii de branduri își orientează produsul pe piețe mai bine definite și mai mult segmentate, devine foarte costisitor să găsești și să te axezi pe grupuri mici de consumatori, iar metodele de comunicare de scară largă sunt scumpe și ineficiente. Experiența mondială demonstrează eficiența marketingului colectiv la nivel de țară, în vederea promovării vinului atât pe piețe tradiționale, cât și cele noi. Este important să ajungă pe piețele externe cei care sunt pregătiți pentru a forma din start o imagine pozitivă în țările unde se cunoaște puțin despre Republica Moldova. Iar pentru ca eforturile de promovare să fie rezultative, este necesar de a înțelege care sunt preferințele consumatorului, de a corespunde condițiilor și standardelor de calitate.

CONCLUZII

- Piața europeană de vin va scădea în următorii ani. Cei mai mari importatori de vin la nivel mondial sunt SUA, UE, China, Canada și Japonia. Din perspectiva de creștere a importului de vin de pe piața internațională în ultimii 5 ani, lideri recunoscuți sunt: Argentina (64%), Algeria (29%), Indonezia (26%), Letonia (18%), Irak (16%) și China (15%). Statele Unite și China vor fi principalii motori de creștere a consumului vinicol;
- Concentrarea exporturilor de produse vinicole către o singură destinație a fost o sursă de vulnerabilitate pentru Republica Moldova. În ultimul deceniu Moldova și-a diversificat destinațiile de export al vinului, deși exporturile de vinuri moldovenești nu au revenit la nivelul din 2005, înainte de embargoul rusesc. În regiune, vinul nostru este în competiție cu cel din Georgia, Ungaria și Grecia, iar pe plan mondial cu așa ”giganți” ca Franța, Italia, Spania, Chile și Australia. Pe segmentul de preț, la nivel mondial, vinul moldovenesc se poziționează aproximativ la fel ca vinul exportat de Slovacia, Canada sau Macedonia;
- Piața asiatică, în special cea a Chinei, reprezintă un potențial de export pentru produsele vinicole moldovenești. Piața chineză este foarte importantă pentru vinurile noastre, deoarece este una imensă și poate soluționa în mare parte problema exportului producției vinicole moldovenești. În prezent Republica Moldova se află pe locul 10 în topul țărilor din care China importă vin. În anul 2015 exportul de vinuri moldovenești în China a crescut cu 100%, pe parcursul anului fiind exportate în China peste 3 milioane de sticle cu vin de producție autohtonă.

BIBLIOGRAFIE

1. USAID MOLDOVA COMPETITIVENESS ENHANCEMENT AND ENTERPRISE DEVELOPMENT II PROJECT, disponibil http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00KHSM.pdf, (accesat 15.10.2017)
2. Miepco, Analysis of Priority Export Markets and Instruments to Promote Moldova Exports to the EU and Other markets; disponibil <https://uipac.md/uploads/0/images/large/final-report-eng.pdf> (accesat 15.10.2017)
3. STRATEGIA NAȚIONALĂ DE DEZVOLTARE AGRICOLĂ ȘI RURALĂ PENTRU ANII 2014 – 2020, disponibil <http://lex.justice.md/md/353310/>, (accesat 15.10.2017);
4. BNM, The impact of sanctions on the economy of the Republic of Moldova, disponibil <http://www.bnm.org/en/content/impact-sanctions-economy-republic-moldova>, (accesat 11.10.2017)
5. <https://www.thedrinksbusiness.com/2017/04/europe-sags-in-wine-consumption-asia-pacific-surges/> (accesat 11.10.2017)
6. <http://business.inquirer.net/228593/portugal-to-overtake-france-in-wine-consumption-india-to-see-major-growth-report> (accesat 10.15.2017)
7. Kym Anderson and Glyn Wittwer, The UK and Global Wine Markets by 2025, and Implications of Brexit, disponibil http://www.adelaide.edu.au/wine-econ/pubs/working_papers/WP0217.pdf (accesat 10.15.2017)
8. <http://hong-kong-economy-research.hktdc.com/business-news/article/Hong-Kong-Industry-Profiles/Wine-Industry-in-Hong-Kong/hkip/en/1/1X000000/1X07WNW7.htm>, (accesat 10.15.2017)
9. <http://atlas.media.mit.edu> (accesat 11.10.2017)
10. <http://gatewaypartners.net/ro/2017/06/30/vinul-moldovenesc-o-metamorfoza-frumoasa/>(accesat 10.10.2017).

EDUCATION AS KEY ELEMENT OF INNOVATION AND INCLUSIVE ECONOMIC GROWTH

Associated Professor, Tatiana PÎȘCHINA

*Academy of Economic Studies of Moldova,
Republic of Moldova, Chisinau, 61 Mitropolitul Banulescu-Bodoni street
Phone: (+373 22) 22 41 28, web site: www.ase.md*

Abstract

Education is one of the most powerful tools for creation of qualitative economic growth, or growth which comes from within an economy. This article discusses the role of education in economic growth, and presents a case study of the Republic of Moldova, which is used to demonstrate how important it is to create education supporting innovative share of the economy. Education creates knowledge, thus innovation, thus entrepreneurship, thus competitiveness, resulting into long-term socio-economic prosperity. Addressing national policies related to education becomes very important in this regard, because wise approach can establish prerequisites for further economic growth. In this way, countries like Moldova should be successful in meeting the challenges of globalization and succeeding by using own competitive advantages and becoming a hub for innovations. This article is interesting for businesses, including entrepreneurs and potential investors, as well as for the governmental organizations and public authorities

Key words: *education, economic growth, entrepreneurship, innovation, investments, technology*

JEL CLASSIFICATION: 011, 012, 038

1. Introduction

This particular paper discusses education as one of the key building blocks of economy and society, which forms the basis for qualitative, or inclusive, economic growth. Inclusive growth, or growth that happens within the economy using its own resources, is a fundamental prerequisite for long-term prosperity. The focus of this paper is on the link between education and inclusive economic growth. “Our future growth relies on competitiveness and innovation, skills and productivity... and these in turn rely on the education of our people,” notes Julia Gillard, the Prime Minister of Australia. Education is the backbone to growth because it puts creativity in context of marketable innovation, and as Prof. Theodore Levitt of Harvard University put it, “Creativity comes up with new things. Innovation makes new things happen.” Education spurs innovation, which gives rise to entrepreneurship that ultimately results into economic wealth, given appropriate conditions are created. Ultimately, inclusive growth helps to curb the escalating levels of inequality (Stiglitz, 2012) where over two thirds of the global GNP (gross national product) per capita is generated per high-income economies (World Bank, 2014; Lenzner, 2011).

In this context, developing economies, Moldova in particular, must find their competitive edge. Moldova is an interesting case-study for several reasons. It is the only post-Soviet country that in 26 years of independence did not reach the level of economic development (GDP per capita) that it had in 1991 (EGPRSP, 2004). Table 1 below summarizes the decline in recent years, including Moldova’s GDP, in 2016 valued at \$6,79 billion, and \$2062 per capita, with trade openness at 91,9% (World Bank and United Nations Statistics, Birdsall, 2006, NBSM, 2016).

Table 1: The Share of Moldovan GDP in the world economy, in the European economy, in the Eastern European economy, %

<i>Share of Moldovan GDP in the</i>	1990	2015	deviation
Global economy	0,017	0,011	- 0,006
European economy	0,046	0,037	-0,009
Eastern European economy	0,44	0,22	-0, 22

Source: Based on data from Quandl (2016)

Structure of an economy is one of the key factors in its potential for growth. Technology share within the industry and the share of businesses in an economy are particularly important. Innovation-driven sectors are supplied mostly by intangible resources. Moldova’s GDP structure dynamics reflects global development trends, as presented in Table 2 below, with high share of the Services sector (compared to the global share of GDP of 64%) with simultaneous decrease of the share of industry and agriculture.

Table 2: The Dynamics of the Structure of GDP of Moldova

GDP Structure, %	2000	2001	2002	2003	2004	2014
Gross value added	87,5	88,0	87,3	85,6	85,0	84,3
Agriculture	25,4	22,4	21,0	19,3	17,1	12,8
Industry	16,3	18,7	17,3	17,8	18,2	14,1
Services	48,2	49,2	51,0	50,8	52,2	59,4
Fin. intermediation services, indirect	-2,4	-2,3	-2,1	-2,3	-2,5	-2,0
Net products tax (taxes less subsidies)	12,5	12,0	12,7	14,4	15,0	15,7

Source: Based on National Bureau of Statistics of Moldova (2016)

However, digging deeper into the Services sector allows to caution that the main contribution in this sector – through finance and trade – is merely a ‘formal’ value added, reflecting wage increase of individuals engaged in relevant business dimensions, and not of the economy as a whole. Moldova’s present state is a combination of factors persisting since 1991, when Moldova lost most large enterprises (electronics, machinery/instruments, heavy and other industries), along with productivity decreases and problems in major areas such as education and R&D, resulting into dropping shares of scientific and technological component in the economy, which is now less than 0,35% of GDP (EU average is 2 to 3% of GDP). Moldova scores low in key economic indicators summarized in Table 3.

Table 3: Moldova’s Business Environment, Key Indexes, 2015, 2016

Key Index Rating	2015	2016
Global Competitiveness Index	82	84
Index of Economic Freedom	111	117
Global Innovation Index	46	44
Logistics Performance Index	93	96
Global Enabling Trade Index	92	79
Doing Business	63	44

Source: UNDP (2016), IMF (2016), Heritage Foundation (2015,2016), WEF (2014,2015), WIPO (2015,2016) World Bank (2015,2016,2017), WB/IBRD (2014)

According to classification of the World Bank, the increase of well-being and growth of an economy takes place through three consecutive stages, from the first factor-driven to the second efficiency-driven, to the third innovation-driven stage (Schwab, 2015, Pischina, 2007). Moldova is stuck between the first and the second stages (for detailed analysis see Pischina, 2007, Pischina, 2007a, Pyshkina, 2002), at ‘low-to-medium levels of economic development (Human Development Index) declining from the ‘efficiency - driven’ status it had in 1991, meaning the economy degrades rather than developing upwards. Among other things, Moldova is in desperate need of an increase in high technology share in its infrastructure and its economy.

2. Approach to Value-Creating Education

With all its challenges, Moldova has advantages that may support its ambitions for long-term inclusive growth, such as geographic location attractive to entrepreneurs interested in the dynamic of Eastern and Western European markets, as well as competence in microelectronics and

semiconductors accumulated in previous decades through cooperation of its specialists with American, Russian and other partners, in production of semiconductor materials and devices. Laser technologies are present and knowledge is well developed. IT specialists of Moldova are considered to be among the best in Eastern Europe. This means that the country has the prerequisites for creating knowledge-based economy. We address education as the key enabler for that purpose, and several actions can be put in place.

The relationship between education and science, and competitiveness and technological activity, has been explored through various angles. Education is the first pillar of economic growth with development, as shown in the Table 4 below.

Table 4: Pillars of Inclusive Growth (Qualitative Economic Growth)

Pillar 1: Education & Skills	Pillar 2: Employment & Labour Compensation	Pillar 3: Asset building & Entrepreneur ship	Pillar 4: Financial Intermediation of Real Economy Investment	Pillar 5: Corruption & Rents	Pillar 6: Basic Services & Infrastructure	Pillar 7: Fiscal Transfers
-Access -Quality -Equity	-Productive Employment -Wage & non- wage labour compensation	-Small business, -Home & financial asset ownership	-Financial system inclusion -Intermediation of business investment	-Business & political ethics. Concentration of rents	-Basic & digital infrastructure -Health-related services and infrastructure	-Tax code -Social protection

Source: WEF (2017)

Statistics of investments do not sufficiently explain competitiveness, but the scientific potential of a firm, or of an economy, statistically has a substantial impact on competitiveness. Scientific, and technological, activity builds on education, which increases production of knowledge through diversification of sources of information, circulation of new information and exchange of technologies, media and services, development of new industries and new business ideas, as university curricula provides with theoretical and practical tools to turn idea into practice. Education is the top source to enter labor market. Even though, presently, prerequisites for the number of the developing countries, including Moldova, to enter the innovative stage of development are not sufficient, it is absolutely necessary to start building core elements of innovation-driven growth into the structural ladder. Tailored approach to University Curriculum with widespread access to, and steady improvement in, education boosts students' capacity to create businesses, thus jobs, and stop brain drain, thus strengthen the economy from within.

There are six priorities underlined in relation to the Education & Skills Development Pillar that we draw particular attention to:

- Developing high-quality skills through learning
- Promoting inclusive education, equality and non-discrimination
- Open and innovative education
- Support for teachers
- Transparency of skills and qualification
- Sustainable investment, quality and efficiency

In relation to those priorities, we suggest to include a separate academic discipline titled 'Social Entrepreneurship as a Form of Doing Business' into the graduate-level economic education curricula. This program will explain the mechanism of operation of smaller enterprises and their effects on economic and social systems. The purpose is to create multidimensional thinking, intellectually and emotionally guiding the students through theoretical, but mostly practical work that helps think beyond standards. Suggested curriculum is based on the study of entrepreneurship that is practical and engaging. The approach is project-based teaching to employ various tactics in 'real-life' projects on economic growth of different countries, going through the basics of entrepreneurship, labor market analysis, and implementation of ideas to market. Focus is on opportunities and challenges explained through role play and examples. Special attention is devoted to practical exercises encouraging audience to act as entrepreneurs. 'Multi-practical' approach of games and case studies is actively employed. Main characteristics are engagement and freedom of expression of ideas by students that are given the

initiative to contribute with creation of knowledge during class, and its practical application. After testing the course with a number of students, we received the following feedback:

“...creativity and ingenuity were valued high. Guided by the professor we have done research on real issues that affect us every day. It was collaborative work in a great team, which will help us to adapt more easily to a real collective in the future. I could express myself freely and develop my thinking. Also we used new technologies. These practices have been useful for me and helped me to understand better the subject and achieve a new level of knowledge.”

“This was the first time in my life I learned a subject by playing a game for several hours. And it doesn’t matter who you are, when it comes to games, everyone wants to win. We had to understand what was really necessary. In my opinion, this has more impact than just reading a book or going through theory.”

“Project-based learning offered to us more opportunities for personalization, because it allowed us to draw on our own passions, skills and interests in order to create work that is meaningful for us. Such methods of studying help assess the theories that we need to know, so we can use all the resources that are available to us and develop creativity.”

3. Education, Investments and Qualitative Economic Growth

Education is the First Pillar of inclusive growth contributing with knowledge capital but also by making an economy an attractive place to invest in. Since low national savings and low GDP usually decrease attractiveness for investments, many developing economies are devoid of foreign resources for growth. Without investments, both national and foreign, an economy will be drained out of resources and will be unable to recreate itself under normal market conditions. Education that creates incentives for entrepreneurship and business growth will attract investment, necessary for long-term economic prosperity.

Of course, investments must be made into infrastructure, which will help boost growth in aggregate demand, and secure production capacity of various sectors of the economy. Preferably, it should be based on partnerships uniting formal actors and large corporations and businesses with smaller firms, as well as venture capital funds and ‘angel’ investors, securing the evolution of innovations from the first stages through commercialization. Investments should also cover education that can induce innovation-based type of economic growth, based on creation and consumption of information-technology goods and services, in other words, high-technology products. As innovations impact the change in the sources, types and quality of economic growth, the creation of the basis for innovation comprises the true, or material, base of economic growth.

In conditions of globalization, the activities of international corporations penetrate national markets and economic structures, regardless of the structural stage of that given economy. Successful economies of today are able to either create own innovations, usually the case for the industrialized nations, or to import innovations and integrate them in own economies, which is the approach that gives the window of opportunities to the developing countries such as Moldova (Pischina, 2007). Creation of knowledge base through education gives the possibility to jump through a few stages of technological ladder at once (Lenzner, 2011, Murphy, 2001). An obvious example is the implementation of mobile networks in late-industrializing countries that were able to jump over various inferior, more costly and less efficient, technologies by using latest technologies already developed by the ‘first movers’. The effectiveness of this approach is proven by a number of global economies, as Japan and China. Moldova can use the second approach, which is based on the concept of imitation and adaptation of the new technologies. This approach, however, should not be associated merely with consumption of already existing methods and technologies taking advantage of inventions of others. Moldova as a country with a lot of own potential in terms of qualified labour force in virtually all spheres from IT to physics and chemistry, can become a centre for outsourcing of the new products and therefore one of the economies that would be first to develop, improve and implement those innovations.

CONCLUSION

Global economy becomes less and less resource-intensive in the traditional sense, shifting from production to the intangible resources represented by the people as the ultimate source of competitiveness. This paper discusses the link between education and inclusive economic growth. It states that education, if approached correctly, spurs innovation, which in its turn gives rise to entrepreneurship and business creation that ultimately results into building economic wealth. Quality of economic growth is determined by the qualitative component of its economy: education and innovative activity. Therefore, for any country, including Moldova, it is important to build blocks for solid education and science base, from which it will be able to create favourable conditions for investments, both in core elements such as infrastructure, and into entrepreneurship and technology-driven part of the economy. Moldova is a country with strong potential through existing intangible capital, however, it is crucial to retain it by creating the opportunities for young professionals to prosper and to create businesses. The suggested course of ‘Social Entrepreneurship as a Form of Doing Business’ is one tool to use it, and form economic growth from within. In this way, education will create the base for investments, which will help induce necessary capital to turn-around negative trend in economic development by bringing ‘qualitative’ components into economic growth. Moldova is left, among many, with one of the most challenging issues, to integrate effectively into the global context, while preserving national interests.

REFERENCES

1. Birdsall, N. (2006). Rising inequality in the new global economy, *International Journal of Development Issues*, Vol. 5 Iss: 1, pp.1 – 9.
2. EGPRSP, (2004). *Quality of Growth – Changing Priorities*, Ministry of Economy/TACIS Seminar “EG-PRSP and Donor Coordination”, Sept. 28-29.
3. Goldemberg, J. (1998). Leapfrog Energy Technologies. *Energy Policy* Vol. 26 Iss. 10, pp. 729–741. ISSN: 0301-4215.
4. Heritage Foundation. Moldova: Economic Freedom Score. 2016&2015. (Retrieved Jan 2017): <http://www.heritage.org/index/pdf/2016/countries/moldova.pdf> & <http://www.heritage.org/index/pdf/2015/countries/moldova.pdf>
5. IMF. World Economic Outlook Database, 2016. (Retrieved in May 2017): <https://www.imf.org/en/Data>
6. Lenzner, R. (2011). In *Forbes*. (Retrieved November 2016): <http://www.forbes.com/sites/robertlenzner/2011/11/20/the-top-0-1-of-the-nation-earn-half-of-all-capital-gains/>
7. Murphy, J. (2001). Making the energy transition in rural East Africa: is leapfrogging an alternative? *Technological Forecasting and Social Change* nr. 68 (2), pp. 173–193. ISSN: 0040-1625.
8. MBSM, National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, 2016. (Retrieved in August 2017): <http://www.statistica.md/index.php?l=en>
9. Pischina, T. (2007). Structural Economic Priorities in Time of Globalization: Methodologies, Principles, Experience (Teza de Dr. Habilitat în Economie cu titlu de manuscript C.Z.U.: 339.9(043.2)), Chisinau, 260 p.
10. Pischina, T. (2007a). Problems And Mechanisms For Improving The Structure Of Foreign Trade In Context Of Strengthening Global Integration Processes. Chișinău, ASEM, Vol.1.pp.266-271. ISBN 978-9975-75-117-9.
11. Pyshkina, T. (2002). *Economic consequences of the migration of labor from the Republic of Moldova*, UNU-Wider International Conference 27-28 Sep., Finland
12. [Quandl. Financial and Economic Data](https://www.quandl.com/collections/economics/gdp-by-country). Online (Retrieved in August 2017): <https://www.quandl.com/collections/economics/gdp-by-country>
13. Schwab, K. (2015). *WEF. The Global Competitiveness Report 2015–2016*. (Retrieved in July 2017): http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf
14. **Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality*, W. W. Norton & Company, 448 pp. ISBN 978-0-393-08869-4.**
15. UNDP. The Index of Human Development, 2016. (Retrieved in January 2017): <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>
16. WEF. The Inclusive Growth and Development Report 2017. (Retrieved in February 2017): http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf
17. WEF. The Global Competitiveness Report 2015-2016: 2015. (May 2016): http://www3.weforum.org/docs/gcr/20152016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf
18. WEF. The Global Enabling Trade Report 2014. (Retrieved in August 2017): http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalEnablingTrade_Report_2014.pdf
19. WIPO. The Global Innovation Index: 2016 & 2015. (Retrieved in July & August 2017): http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf & <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2015-v5.pdf>
20. World Bank. 2017. (Retrieved in September 2017): <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/moldova>
21. World Bank. Connecting to Compete. 2016. (Retrieved in August 2017): https://wb-lpi-media.s3.amazonaws.com/LPI_Report_2016.pdf
22. World Bank. The Global Economy in Transition, 2015: www.worldbank.org
23. World Bank, IBRD. The Logistics Performance Index, 2014. Online: <https://lpi.worldbank.org/> (Retrieved in August 2017)

EVOLUȚIA REGLEMENTĂRII NETARIFARE ÎN ȚĂRILE ECE ȘI REPUBLICA MOLDOVA

¹*Dr. hab., prof. univ., Natalia LOBANOV*

²*Drd., Radu LUPAN*

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

Abstract

This paper aims to highlight the underlying evolution of non-tariff barriers in the field of commerce which refer to direct or indirect discriminatory measures towards foreign goods and/or producers. It also seeks to examine the problems and experiences of several countries in their governments' use to restrict, limit or facilitate trade relations. Practically, non-tariff protectionism has strengthened, gradually replacing the tariff one. Per countries and groups of countries, the record is held by the European Union, whose imports of food and textile products are affected by a 100% share of non-tariff barriers. The importance of non-tariff regulations has been steadily increasing over the past decades. This is due to the increasingly limited efficiency of the customs regime and to the fact that international negotiations have gradually brought about a weakening of tariff protection; the interest in using mainly non-tariff restrictions in all trade policy regulations is also due to the international trade trends of recent years.

Key words: Trade, export, import, non-tariff barriers, national economy, WTO, European Union

JEL CLASSIFICATION: F1

Sistemul reglementării de stat a economiei naționale este o parte inedită a sistemului economic din orice țară. Experiența internațională ne sugerează, că în condițiile contemporane și în perspectiva strategică eficiența funcționării sistemelor economice naționale depinde considerabil de nivelul și calitatea reglementării de stat, raționalitatea și consecutivitatea gestiunii statale, eficiența mecanismelor inovatoare. Există o anumită contradicție între mecanismele de piață și reglementarea de stat, dar ea nu este antagonistă. În prezent pentru toate țările dezvoltate este specifică etatizarea finanțelor și redistribuirea venitului național. Ca urmare, statele și guvernele acumulează o masă critică și își consolidează influența asupra dezvoltării economiei. În majoritatea țărilor dezvoltate reglementarea de stat deja nu concurează cu autoreglementarea de piață, ci dimpotrivă, majorează eficiența mecanismului pieței la macronivel. [1, p.82]

În ultimii ani, barierele netarifare sunt larg răspândite în practica mondială, este de ele, mai degrabă decât tarifele reprezintă o amenințare majoră pentru sistemul comercial mondial existent, dezvoltat de-a lungul deceniilor de la al doilea război mondial. Se estimează că numărul barierelor netarifare a crescut de patru ori la fiecare 15 ani, iar acum mai mult de jumătate din comerțul mondial este supus unor restricții netarifare într-o formă sau alta.

Barierile netarifare reprezintă alte bariere, decât cele tarifare, în calea intrării mărfurilor străine. Acestea pot fi limitări cantitative (cote sau contingente): importul unui anumit produs este stabilit la o cantitate maximă pentru o anumită perioadă. Acestea pot fi, de asemenea, bariere mai insidioase și mai puțin vizibile: impunerea unor standarde specifice de sănătate pentru produsele importate sau standarde tehnice (etichete, limbă, dată expirare, etc.), pot fi impuse formalități administrative complexe și costisitoare, care descurajează importurile.

Pentru barierele netarifare, de obicei nu există niciun indicator. Atunci când se stabilesc cotele, bariera este exprimată în cantități fizice. De exemplu, nu va fi permis să importați mai mult de 4.000 de tone de carne de pasăre din UE în Republica Moldova.

Barierile netarifare sunt mai dificil de cuantificat decât cele tarifare, deci mai greu de încadrat de cadrul legal al organizațiilor internaționale. Acestea sunt, în principiu, interzise (în

cadru GATT ca și în cadrul OMC), dar statele le utilizează în continuare pe scară largă, în special deoarece sunt mai greu de detectat decât barierele tarifare.

Imediat după căderea zidului Berlinului, țările din Europa Centrală și de Est au luat măsuri drastice în domeniul politicilor comerciale. Polonia și fosta Cehoslovacie au eliminat cea mai mare parte a barierelelor lor non-tarifare. Tarifele au devenit principalul instrument de protecție al acestor două țări și au fost stabilite la un nivel foarte scăzut: aproximativ 8% pentru Polonia și 6% pentru fosta Cehoslovacie. Ca un rezultat, la sfârșitul anului 1990, aceste două țări aveau cel mai liberal regim comercial din Europa. O evoluție asemănătoare poate fi observată și în cazul Ungariei (însă mult mai puțin dezvoltată), după care urmează România și Bulgaria.

Aceste modificări în politicile comerciale ale țărilor din Europa Centrală și de Est nu au determinat o atenție specială din partea observatorilor străini legată de robustețea cadrului legal în care aceste politici au fost construite. O presupunere comună a fost aceea că regimul comercial liberal va fi urmat rapid de o bază legală solidă. Runda Uruguay și negocierea Acordului de Asocieră între țările Europei de Est și Centrale și Comunitatea Europeană au determinat guvernele să acorde o atenție deosebită acestor aspecte. La sfârșitul anului 1990 și începutul anului 1991, totuși, aceste politici comerciale liberale din țările Europei Centrale și de Est au determinat o serie de șocuri, datorită în principal lipsei unor legi robuste în domeniul comercial.

În cazul în care politicile comerciale sunt stabilite de guvernul unei țări, care poate fi schimbat pe termen scurt, disciplinări externe puternice sunt de dorit. Țările din Europa Centrală și de Est puteau să se bazeze pe două surse de disciplină: GATT și Acordul de Asocieră.

Acordul de Asocieră nu a putut oferi un suport însemnat disciplinelor legale din cadrul Europei Centrale și de Est, deoarece acțiunea lor privind luarea deciziilor include aspecte legate de pierderi, restricții, ca cele ilustrate de amendamentele privind anti-dumping-ul și protecția.

Însă, cu cât liberalizarea tarifelor a fost mai însemnată, cu atât mai mare a fost creșterea ulterioară a tarifelor nominale. Tarifele din Polonia, introduse de Legea Tarifelor, au crescut după 20 de luni de la scăderea lor inițială - tariful mediu crescând de la 5,5% în 1991 la 18,4% în 1992 (potrivit unui studiu al Institutului de Economie Mondială din Polonia, 1993, pag. 198). În România, tariful mediu aplicat a crescut de la 12,4% în 1992 la 18% în 1993. În ceea ce privește tarifele în Ungaria, nu s-a observat o creștere însemnată a acestora, deoarece reducerea din 1991 a fost moderată (tariful mediu scăzând de la 16% doar la 13%).

Singura țară din Europa Centrală și de Est care s-a putut baza pe disciplinele tradiționale ale GATT a fost Cehoslovacia, ea beneficiind de un Protocol de Aderare similar celui semnat de țările cu economie de piață dezvoltată. De asemenea, trebuie menționat faptul că a fost singura țară din Europa Centrală și de Est cu protecția cea mai stabilă în sectorul manufacturier. Când fosta Cehoslovacie a crescut protecția tarifară prin impunerea de supra-taxe de import în 1991 și până în 1992, a explicat foarte clar că este doar o măsură temporară, iar în 1993 a eliminat aceste supra-taxe în concordanță cu obligațiile sale din cadrul GATT. Mai mult decât atât, singurul sector în care fosta Cehoslovacie a introdus bariere non-tarifare a fost agricultura.

Țările din Europa Centrală și de Est au utilizat politicile comerciale ca o modalitate de atragere a investițiilor străine directe. Totuși, se poate spune că această evoluție tinde să creeze piețe interne non-competitive în țările Europei Centrale și de Est, inducând astfel o protecție continuă – precum și asocierea procesului de privatizare cu cel de monopol pe termen lung.

Protecția prin contingentare

Până în prezent, tarifele nerestricționate au permis țărilor din Europa Centrală și de Est să utilizeze instrumente marginale ale protecției prin contingentare, care au dominat politicile comerciale ale țărilor OCDE.

Instrumentele de protecție prin contingentare nu sunt foarte dorite de țările din Europa Centrală și de Est (nici de cele din OCDE), din două motive principale. În primul rând, ele introduc prin natura lor un element de schimbări perpetue în regimul importurilor din Europa Centrală și de Est. Ele pot fi invocate în orice moment pentru că se bazează pe existența ”plângerilor” firmelor interne - astfel

incluzând subvenții interne ale firmelor străine, și oferind autorităților interne o protecție adițională mult mai rapidă decât legile privind importurile țărilor din Europa Centrala și de Est.

Dupa șocul anilor '80, țările din Europa Centrala și de Est sunt mai puțin stabile decât “economiiile mamut” ale țărilor OECD. Ca rezultat, presiunile pentru modificarea protecției în țările din Europa Centrala și de Est vor avea un efect de echilibrare mai redus decât în țările OECD.

Experiența României

Participând la sesiunile UNCTAD, la activitățile GATT (1971) și fiind membră a “Grupului celor 77”, România a solicitat și a obținut recunoașterea statutului de țară în curs de dezvoltare și a fost înscrisă pe lista de preferințe vamale a mai multor țări donatoare: Australia, Noua Zeelandă, Norvegia, SUA, UE etc.

Acordarea acestui statut a avut un impact favorabil asupra unor exporturi românești către țările donatoare: produse petroliere, tractoare, rulmenți, aluminiu, industrie chimică, mobilă, textile, confecții etc. (ponderea lor în total export a crescut de la 5% la 25% între 1970-1980). Totuși, tratamentul preferențial de care se bucura România prin SGP este afectat negativ de unele aspecte:

- regimul preferențial aplicat României este mai restrictiv decât cel aplicat multor alte țări în curs de dezvoltare; se exclud zeci de produse care ar prezenta mare interes pentru exportul românesc (CEE, Norvegia etc.);
- unele țări donatoare au aplicat clauza de salvagardare pentru produse exportate de România, produse ce au fost astfel excluse de la tratament preferențial;
- au survenit anumite limitări cantitative aplicate de țările donatoare la importul unor bunuri industriale din România.

Așadar, putem concluziona că pe măsură ce o țară beneficiară devine competitivă pe plan internațional la un produs apar imediat restricții și limitări în aplicarea SGP.

Ideea încheierii unui acord de facilități și preferințe pentru schimburile comerciale între țările în curs de dezvoltare a apărut în cadrul “Grupului celor 77”, încă din 1979, având loc mai multe negocieri succesive între principalele țări ale grupului, între care și România:

- 1979 - “Programul de la Arusha”;
- 1981 - “Programul de acțiune de la Caracas (Venezuela)”;
- 1982 - “Declarația de la New York privind instituirea Sistemului General de Preferințe Comerciale”;
- 1984 - “Acordul de la Cartagena (Columbia)”;
- 1986 - “Declarația de la Brasilia”, semnată de 51 de țări, printre care și România, ce exprimă intenția de a participa la negocierea SGPC și adoptă trei documente:
- declarația de la Brasilia privind lansarea primei runde de negocieri a SGPC;
- liniile directe privind tehnicile de negociere la prima rundă;
- acordul privind SGPC drept cadru juridic provizoriu până la negocierea finală și ratificarea SPGC.

În acest context, negocierile între țările în curs de dezvoltare interesate de acord au avut în vedere aspecte precum reducerea treptată a taxelor vamale la comerțul între țări în curs de dezvoltare, reducerea sau eliminarea unor bariere netarifare, consultări privind anumite produse de interes reciproc pe grupe de țări.

România a participat activ la negocierea SGPC la toate rundele de negociere și întâlnirile ce au avut loc și a convenit facilități vamale reciproce cu 25 dintre statele semnatare ale acordului. România a ratificat “Acordul privind SGPC” și a început să-l pună în aplicare din aprilie 1989.

Dintre principiile ce trebuie să guverneze SGPC:

- participă exclusiv țările în curs de dezvoltare membre ale “Grupului celor 77”;
- se bazează pe principiul reciprocității avantajelor între toți participanții;
- se negociază și lărgeste treptat prin revizuri periodice;

- completează doar grupările economice regionale sau subregionale dintre țările în curs de dezvoltare;
- vizează în perspectivă toate produsele ce se schimbă între țările membre;
- vizează în perspectivă toate obstacolele tarifare și netarifare la importul din țări membre.

Acest “Acord privind SGPC” este primul instrument juridic cu caracter multilateral și obligatoriu ce vizează extinderea legăturilor economice dintre țările în curs de dezvoltare. “Acordul” nu vizează o izolare a țărilor în curs de dezvoltare față de alte state, ci doar o facilitare a schimburilor comerciale reciproce. Acordul este în conformitate cu clauzele negociate sub GATT, runda Tokyo, fiind deci o derogare de la principiile GATT (admise de această organizație), respectiv de la aplicarea CNF. Primul “Acord privind SGPC” vizează doar barierele vamale (tarifare), dar ulterior au avut loc negocieri pentru facilitățile în domeniul netarifar.

În paralel cu măsurile de reglementare și control al importurilor, România a aplicat, mai ales între 1960-1989, și o politică comercială susținută de promovare și stimulare a exportului. În principiu, a folosit toate instrumentele cunoscute pe plan mondial, însă și unele instrumente mai puțin acceptate în comerțul internațional (1980-1989).

În contextul perioadei actuale, prima și cea mai importantă măsură adoptată în domeniul comerțului exterior – încă din 1990 – a fost eliminarea monopolului de stat asupra domeniului invocat. În același sens, a fost desființat monopolul valutar al statului asupra încasărilor din comerțul exterior și alte operațiuni.

În perioada, 1990-1998, s-au înregistrat și modificări semnificative în ceea ce privește derularea comerțului exterior al României, respectiv o reorientare pe fluxuri comerciale față de situația de până în 1989. Reorientarea geografică pe fluxuri comerciale și țări a comerțului exterior al României datorată de asemenea și barierele tarifare și netarifare a vizat:

- peste jumătate din valoarea comerțului exterior al României se derula cu țările CEE (și la export și la import);
- circa 20% din comerțul exterior se derula cu țările în curs de tranziție, iar diferența cu țări în curs de dezvoltare și țări dezvoltate ca SUA, Japonia, țările AELS etc.;
- România a semnat Acordul de asociere cu CEE (intrat în vigoare la 1 Mai 1993), ca prim pas pentru viitoarea aderare la CEE (denumirea “Acord de Comerț și Cooperare Comercială și Economică”);
- România a semnat un acord comercial cu AELS, intrat în vigoare la 1 mai 1993;
- România a negociat și semnat un Acord Comercial cu SUA și beneficiază de CNF din partea SUA;

Măsurile adoptate de România după 1990 au vizat în egală măsură domeniul tarifar și cel netarifar al politicii comerciale.

În domeniul tarifar, măsurile de politică vamală adoptate în actualul context au vizat, în primul rând, adoptarea unui nou tarif vamal de import. După perioada 1990-1991 (s-a aplicat vechiul tarif), cu începere de la 1 ianuarie 1992 a intrat în vigoare noul tarif vamal al României elaborat după Convenția vamală din 1983 privind sistemul armonizat de descriere și codificare a mărfurilor; se aplică la toate mărfurile importate.

Au fost prevăzute: unele scutiri de taxe vamale, aplicarea de reduceri sau exceptări temporare de la plata taxelor vamale, aplicarea de suprataxe (DCE și MF).

Inițial, codificarea mărfurilor înscrise în Tarif s-a făcut cu 6 cifre, iar în prezent are la bază 8 cifre; se uniformizează treptat sistemul de codificare (și politică vamală în ansamblu) în vederea pregătirii aderării României la CEE.

În domeniul politicii comerciale netarifare, măsurile adoptate de România între 1990-1998 au vizat adoptarea unor reglementări privind regimul de export și import al României, reglementări prin care se stabilește:

- exportul este liberalizat, supus licenței de export automate (în scopuri statistice), cu unele excepții: mărfuri contingentate sau supuse unor restricții cantitative; exporturi complexe de

contrapartidă; export pe credit guvernamental; etc. (Ministerul Comerțului, DCE stabilește lista mărfurilor exceptate);

- importul este liberalizat, supus licențelor automate de import (statistic), cu unele excepții: importul din fonduri valutare ale statului; importuri în contrapartidă și operații conexe pe bază de înțelegeri guvernamentale;
- la eliberarea de licențe (export-import) Departamentul Comerțului Exterior poate solicita firmei o atestare a capacității de derulare a operațiunii.

În cadrul procesului de reformare economică și integrare a economiei Republicii Moldova în sistemul economic mondial, încă în 1993, Guvernul a inițiat procesul de aderare la Organizația Mondială a Comerțului (OMC). În perioada respective cadrul legislativ și situația economică din țară nu permiteau intrarea în OMC. Era necesară o pregătire minuțioasă, și a fost nevoie de timp îndelungat pentru a realiza cerințele.

Timp de mai mult de zece ani Republica Moldova se afla în faza de îndeplinire și implementare a obligațiilor, când era posibilă folosirea avantajelor obținute din procesul aderării. Din momentul aderării, atât guvernul, cât și producătorii, sunt puși în fața unor cerințe noi, care țin în mare măsură de respectarea unor legi ce nu permit o atitudine arbitrară față de regulile stabilite de această importantă organizație internațională. În contextul dat, valorificarea potențialului de țară membră a OMC depinde nemijlocit de existența unei colaborări permanente între guvern și antreprenorii implicați, în primul rând, în activitatea economică externă.

Republica Moldova a îndeplinit, în linii mari, recomandările Uniunii Europene și a înregistrat progrese suplimentare, așteptate abia la nivelul anului 2012, mai mult decât atât a preluat experiența standardizării din România (peste 2000 de standarde), pe care le-a aplicat ca atare, acestea fiind considerate standarde europene. Dezavantajul constă în faptul că standardele au fost dezvoltate și aparțin Asociației de Standardizare din România (ASRO), care percepe taxe anuale destul de mari pentru utilizarea acestora. Până acum standardele au fost achiziționate cu sprijinul Băncii Mondiale.

Cadrul legal aferent acestui domeniu prinde contur și consistență. Procesul de transpunere a directivelor comunitare în legislația Republicii Moldova este în desfășurare. Din păcate, acestea nu ajung să fie și implementate la nivelul agenților economici pe motiv că în foarte multe din zonele în care se adoptă standarde nu există agenți economici care să le implementeze în activitatea lor.

Odată cu apropierea de aderare la OMC, Republica Moldova realizase un progres important în aducerea politicii economice naționale în corespundere cu acordurile principale ale OMC. Actele normative și legislative ce țin de evaluarea mărfurilor în vamă, aplicarea măsurilor sanitare și fitosanitare, certificarea, standardizarea, protecția proprietății intelectuale și alte aspecte cu impact direct sau indirect asupra schimburilor comerciale au fost modificate în conformitate cu regulile internaționale. Începând cu 1994 s-a permis comercializarea liberă a mărfurilor, cu excepția mărfurilor contingentate, pentru exportul cărora a fost necesară obținerea licențelor, iar mai târziu au fost excluse și contingentele la export. S-a anulat și înregistrarea agenților economici pentru dreptul de participare la activități economice externe. În prezent, sunt stabilite taxe vamale destul de joase.

Uneori, se simte o lipsă a barierelor netarifare impunătoare în comerț, cum ar fi regulile sanitare care depășesc limita necesității și securității sănătății populației, condițiile de certificare a producției, standardele tehnice specifice, însă toate acestea urmează să fie rectificate și racordate la situația actuală și la previziunile și posibilitățile care apar. Aceste măsuri și acțiuni au fost introduse în conformitate cu cerințele OMC în cadrul liberalizării comerțului exterior și accelerării operațiunilor vamale. Din momentul încheierii tratatelor de aderare a Republicii Moldova la OMC, în țară a fost instituit un regim comercial extern liberal care urmează să fie respectat în continuare.

Protecția pieței naționale (atât a consumatorilor, cât și a producătorilor) contra importului unor mărfuri de proastă calitate, periculoase sau contrafăcute, este garantată prin Legea Republicii Moldova nr. 866- XIV din 10.03.2000 privind barierele tehnice în calea comerțului, care prevede posibilitatea utilizării unor măsuri netarifare în acest scop. Din momentul adoptării, autoritățile

Republicii Moldova au aplicat instrumentul respectiv al politicii comerciale la importul produselor în ambalaje din plastic sau tetra pak, prin încasarea taxei ecologice. Principalii parteneri comerciali ai Moldovei au considerat ca fiind discriminatorie colectarea acestei taxe ecologice doar de la importatorii produselor menționate, deoarece ea nu se încasa de la producători autohtoni, provocând măsuri similare din partea lor față de produse sensibile autohtone. [3]

La începutul anului 2011 Ucraina a demarat o acțiune legală împotriva Republicii Moldova în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului cerând sistarea taxei ecologice, ulterior însă disputa a fost lăsată la discreția părților. În continuare toți partenerii principali ai Moldovei, ai OMC, au confirmat necesitatea introducerii taxei în conformitate cu obligațiunile internaționale asumate de Republica Moldova. Concomitent, au apărut și unele probleme legate de oportunitatea ridicării competitivității și calității produselor autohtone, reducerii costurilor de producere și a presiunilor administrative, modernizării proceselor de producere.

Formarea unei structuri instituționale corespunzătoare de piață, inclusiv a uneia tangențiale de comerț exterior, atât pentru Republica Moldova, cât și pentru alte țări de economie în tranziție, este un proces complicat și de durată care, practic, nu are precedente. În țările dezvoltate astfel de structuri instituționale se formau în decurs de ani sau chiar de generații întregi. Țările cu economia în tranziție s-au pomenit față în față cu necesitatea formării unor atare structuri instituționale într-o perioadă foarte scurtă. Iată de ce o simplă copiere sau un ordinar împrumut direct de experiență de la țările dezvoltate în crearea structurilor instituționale nu sunt întotdeauna potrivite pentru economia țărilor cu economia în tranziție.

Statutul de membru al Organizației Mondiale a Comerțului, precum și semnarea Acordului de Asociere cu UE, oferă condiții prielnice de promovare a mărfurilor autohtone și de sporire a volumului exporturilor pe piețele țărilor membre respective. În același timp, statutul de membru oferă posibilități noi Guvernului Republicii Moldova în ceea ce privește protecția intereselor exportatorilor pe piețele țărilor membre ale acestei organizații, precum și accesul la mecanismul internațional de rezolvare a litigiilor comerciale. Astfel, regimul schimbului liber de mărfuri pe piețele externe a creat condiții foarte bune pentru dezvoltarea agenților economici implicați în activitatea economică externă. Cu toate acestea, țara noastră a folosit insuficient instrumentele politicii comerciale liberale în urma aderării. În această ordine de idei, pot fi identificate două grupuri de probleme: specifice și generale.

Una din cele mai importante probleme depistate anterior și care mai persist este lipsa unei colaborări consistente între Guvern și mediul de afaceri privind depistarea dificultăților apărute atât pe piața internă cât și pe piețele de desfacere, dar și insuficiența unor capacități analitice pentru formularea și argumentarea pozițiilor în urma litigiilor comerciale cât și de aplicare a instrumentelor politicii comerciale în scopul protejării intereselor producătorilor autohtoni.

De asemenea, există și unele probleme legate de necesitatea ridicării competitivității și calității produselor autohtone, modernizării proceselor tehnologice de producere, stocare și transportare.

În contextul eforturilor întreprinse de Moldova spre integrarea mai intensă în UE, armonizarea reglementării tehnice și ajustarea infrastructurii calității sunt de o importanță majoră pentru comerț și alinierea la piața comunitară internă. [4]

Compatibilitatea urmează să se realizeze prin:

1. Alinierea și implementarea reglementărilor de eliminare a barierelor netarifare în calea comerțului (bariere tehnice în calea comerțului sau TBT), care să preîntâmpine în alt mod comerțul cu mărfuri datorită cerințelor juridice diferite existente în specificațiile tehnice pentru produse sau în cerințele pentru încercare/certificare,

2. Utilizarea pentru produse a standardelor recunoscute la nivel european/internațional, utilizarea și aplicarea acestora în evaluarea conformității asociată (încercare, inspecție etc.) pentru a demonstra conformitatea produselor cu cerințele respective,

3. Verificarea competenței evaluării conformității (de obicei, pe baza cererii depuse pentru acreditare) pentru a oferi servicii echivalente cu cele din UE,

4. Executarea reglementărilor, atât pe teritoriul țării, cât și la hotare, prin intermediul supravegherii pieței,

5. Acordul de recunoaștere reciprocă bilaterală, care permite comerțul bilateral în cadrul UE, fără o evaluare ulterioară a conformității. Alinierea reglementărilor tehnice și a infrastructurii calității la cele ale UE reprezintă componenta principală al acordului APC dintre UE și Moldova, și formează o componentă vitală în implementarea Acordurilor de Comerț Liber prin alinierea la piața comunitară internă și oferă Moldovei posibilitatea de a se bucura de aceleași niveluri de siguranță a produselor ca și în UE.

În contextul eforturilor depuse de Republica Moldova pentru integrarea în UE, dezvoltarea unei abordări moderne a reglementării tehnice, non tarifare și infrastructurii calității poate oferi o bază importantă pentru modernizarea business-ului și industriei, precum și pentru creșterea economică. Standardele industriale, tehnice și cele referitoare la calitate din Moldova, precum și modul în care acestea sînt implementate, reprezintă un interes privind măsura în care ele constituie bariere netarifare în calea comerțului în țară, precum și modul în care acestea ar putea împiedica libera circulație a mărfurilor.

Piețele deschise sunt primordiale, deoarece ele pot genera creștere, ocuparea locurilor de muncă și investiții. Ele sunt importante atât pentru întreprinderile din UE, cât și pentru cele din economiile dezvoltate și în curs de dezvoltare din întreaga lume. În cazul Uniunii Europene, care constituie cea mai mare entitate comercială din lume, deschiderea piețelor are o importanță deosebită. Există riscul ca actuala criză financiară și economică să ducă la o creștere a protecționismului. Este important să învățăm din experiențele trecutului și să luptăm împotriva acestor tendințe.

În timp ce taxele vamale ridicate continuă să frâneze schimburile comerciale în anumite sectoare și trebuie să facă obiectul unor abordări multilaterale și bilaterale, barierele netarifare existente pe piețele partenerilor noștri comerciali sunt din ce în ce mai importante. Obținerea unei reduceri a taxelor vamale riscă să devină inutilă dacă barierele netarifare împiedică întreprinderile să aibă acces la piețe sau cresc în mod semnificativ costurile exporturilor acestora.

Totuși, abordarea acestor bariere nu este simplă; ea presupune dificultăți de ordin tehnic și necesită mult timp. Complexitatea depinde mult de proveniența barierei respective și de măsura în care sarcina administrativă răspunde unor obiective legitime sau se înscrie în categoria măsurilor nejustificate.

În domeniul comerțului cu bunuri, diferențele existente între reglementări pot împiedica accesul la piețe, deoarece pot cauza costuri suplimentare pentru producători, de exemplu în cazul în care produsele trebuie testate de către laboratoare independente și certificate pe piața-țintă înainte de comercializarea lor sau în cazul în care trebuie elaborate versiuni speciale ale produselor pentru a respecta reglementările tehnice detaliate. Transparența și previzibilitatea sistemelor de reglementare sunt, prin urmare, fundamentale pentru întreprinderile care își desfășoară activitatea în țări terțe. Acțiunea Uniunii Europene pentru convergență și cooperare în materie de reglementare în acest domeniu se concentrează asupra abordării obstacolelor prezentate mai sus.

În ceea ce privește sectorul automobilelor (inclusiv componente auto cum ar fi pneurile), există bariere majore legate de standarde, de exemplu, în Brazilia, China, India, Taiwan, Coreea și Indonezia. Industria chimică se confruntă cu obstacole considerabile pentru exporturile către Asia, și în special către China (de exemplu, în ceea ce privește înregistrarea anumitor produse chimice și aplicarea unor proceduri de import împovărătoare). De asemenea, alte dificultăți întâlnite în comerțul cu produse chimice sunt legate de procedurile de vămuire și de lipsa de transparență în materie de reglementare.

În ceea ce privește produsele farmaceutice, accesul la piețele potențial importante cum ar fi China, Coreea, Taiwan, Japonia, Rusia și mai multe țări este puternic obstrucționat de măsuri referitoare la procedurile de înregistrare (inclusiv în materie de standarde, autorizare, regimuri de licențe, garanții financiare și testare), la rambursarea și fixarea prețurilor pentru produsele importate, precum și la insuficiența protecției datelor.

Pe plan orizontal, mai multe sectoare importante (în special aparatele electrice, electronica și TIC, industria automobilelor, mașinile și industria de jucării) sunt supuse sistemului chinez de certificare obligatorie, care creează o sarcină semnificativă și disproporționată pentru exportatorii comunitari. În plus, un nou proiect de legislație chineză privind standardele de securitate se va aplica în cazul unei largi game de produse IT. Pe alte piețe terțe, exporturile europene de echipamente electrice și electronice se confruntă, de asemenea, cu bariere semnificative în Coreea și în SUA, unde standardele referitoare la produse nu corespund întotdeauna cu cele aplicate la nivel internațional. În Statele Unite, standardele și reglementările tehnice diferite la nivel federal, regional și la nivelul statelor accentuează și mai mult fragmentarea pieței.

Cel mai mare impediment pentru exporturile principalelor produse agroalimentare este reprezentat de măsurile sanitare și fitosanitare, care, în unele sectoare, constituie bariere semnificative pe mai multe piețe de export importante. Numeroase țări terțe, inclusiv piețe-cheie din Asia, Europa de Est, regiunea mediteraneană și Orientul Mijlociu, precum și de pe continentul american, stabilesc standarde care depășesc standardele internaționale fără a furniza dovezile științifice necesare. Aceste bariere sunt cu atât mai dificil de depășit în cazul țărilor care nu sunt membre ale OMC și, prin urmare, nu trebuie să respecte normele multilaterale care interzic măsurile și practicile discriminatorii care nu se bazează pe elemente științifice. Standardele private reprezintă o altă sursă de dificultăți și au devenit o barieră din ce în ce mai importantă în domeniul măsurilor sanitare și fitosanitare.

În ceea ce privește accesul echitabil la materiile prime, de care depinde în mare măsură industria europeană, un număr în creștere de restricții la export, cum ar fi taxele și cotele, dăunează competitivității industriei UE (peste 400 de linii de produse constând în diferite materii prime în țări cum ar fi China, Rusia, Ucraina, Argentina, Africa de Sud și India).

Statele membre ale UE urmăresc să se asigure că instrumentele de apărare comercială ale UE sunt în măsură să facă față noilor provocări ale evoluției peisajului economic. Obiectivul final este triplu:

- protejarea locurilor de muncă europene
- asigurarea unei concurențe loiale pe piețe deschise
- păstrarea liberului schimb [5].

UE este, în mod evident, interesată să-și îmbunătățească accesul la piețele străine și să elibereze întregul potențial al capacităților europene interne în materie de servicii și de stabilire. Diferite bariere la intrare continuă să limiteze comerțul cu servicii și frânează creșterea economică. Barierele în calea comerțului cu servicii implică multe sectoare, de la serviciile bancare la cele de curierat rapid. Detectarea, analizarea și îndepărtarea acestora sunt adesea mai complexe decât abordarea barierelor tarifare, deoarece implică o gamă largă de reglementări și mecanisme de control. UE depune eforturi pentru a îmbunătăți liberul schimb de servicii, precum și ISD prin intermediul unor acorduri bilaterale de liber schimb.

BIBLIOGRAFIE

1. LOBANOV, N. Reglementarea de stat - factor al funcționării sistemelor economice naționale. În: Relații Internaționale Plus. 2016, Nr.1 (9), p.82-91, ISSN 1857-4440
2. MIRON, D., COJANU, V (coordonatori). Comerț internațional. Vol.1: Specializarea țărilor și sistemul comercial multilateral. 2013. ISBN 978-606-505-776-0
3. <http://www.ncu.moldova.md/public/files/publication/armonizare/SLAG%20STANDARDISATION%20RO%20tipar.pdf>(accesat 10.10.2017)
4. <http://www.mec.gov.md/ro/content/zona-de-comert-liber-cuprinzator-si-aprofundat-rm-ue-zlsac> (accesat 12.10.2017)
5. <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-trade-policy/>(accesat 12.10.2017)
6. <http://www.intracen.org>

**În redacția autorilor
Machetare: Maria Budan**